

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

8. (118.) évfolyam, 2. szám
Megjelent: 2013. április

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti és nyomtatja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAvilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAvilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2013.001/2

HU ISSN
1587-5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, Kürtös József, dr. Tószegi Zsuzsanna, dr. Tóth Zita*

8. (118.) ÉVFOLYAM 2. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

8. (118.) ÉVFOLYAM 2. SZÁM

2013. április

Szentesi Orsolya

Generikus gyógyszerek elnevezése – trendek, stratégiák

Dr. László Áron Márk – dr. Mező Barnabás

Kell a cégér!

A forgalmazói védjegyhasználat egyes kérdései

Gyertyánfy Péter

**A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól:
a szerzők személye; a többszerzős művek**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Szentesi Orsolya</i>	Generikus gyógyszerek elnevezése – trendek, stratégiák	5
<i>Dr. László Áron Márk – Dr. Mező Barnabás</i>	Kell a cégér! A forgalmazói védjegyhasználat egyes kérdései	17
<i>Gyertyánfy Péter</i>	A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzők személye; a többszerzős művek	48
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	66
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		105
Könyv- és folyóiratszemle		126
Summaries		145

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Orsolya Szentesi</i>	The names of generic medicines – trends and strategies	5
<i>Dr Áron Márk László – Dr Barnabás Mező</i>	Signboard is needed! Certain questions of the trade mark use of distributors	17
<i>Péter Gyertyánfy</i>	Jurisprudence since 2006 on the rules of authorship and of works with multiple authors	48
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	66
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		105
Review of books and periodicals		126
Summaries		145

GENERIKUS GYÓGYSZEREK ELNEVEZÉSE – TRENDEK, STRATÉGIÁK*

GYÓGYSZERNEVEK RÉGEN ÉS MA – ORIGINALIS TRENDEK

Régebben a gyógyszer márkaneveket latin vagy görög szavakból képezték, speciális végződésüknek (-ol, -in, -en, -il) köszönhetően könnyen felismerhető volt gyógyszerjellegük. Ilyen „klasszikus” gyógyszer név például a több mint 50 éve bevezetett Panadol (paracetamol) vagy a 80 évnél is hosszabb múltra visszatekintő Algopyrin (metamizol).

Később divatossá váltak a fogyasztói társadalom igényeinek jobban megfelelő, hétköznapi hangzású, könnyen kiejthető és főleg könnyen megjegyezhető gyógyszernevek, mint a Celebrex vagy a Viagra. A Viagra (Pfizer, hatóanyag: sildenafil) a világ legismertebb, receptre kapható gyógyszerévé vált, ami a kiemelt médiaérdeklődés mellett jól megválasztott nevének is köszönhető. Elsőre talán nem minden vásárló számára szembetűnő, de a Viagra elnevezés emlékeztet a Niagara-vízesésre (ami kedvelt nászutashelyszín), felidézi a vitalitást, a győzelmet (victory), ritmusa erőt, energiát érzékeltet – vagyis jó hívószó.¹

A Viagra és a hozzá hasonló gyógyszer márkanevek elszakadnak a terméktől, sokkal inkább a fogyasztók elvárásait, vágyait fejezik ki.

Az InterbrandHealth marketingügynökség kreatív igazgatója szerint² napjaink gyógyszer márkanevei megfelelnek a fenti fogyasztói igényeknek, mégis kötődnek magához a termékhez: hitelesek maradnak az orvos számára, és egyúttal bizalmat ébresztenek a betegben is. A legújabb típusú gyógyszer márkák között az ügynökség megkülönböztet „pharma 2.0”, „tudományos sztori” és „antipharma” elnevezéseket.

A „pharma 2.0”, vagyis „felhasználóközpontú” nevek visszanyúlnak a kémiai alapokhoz, mégis különböznek a hagyományos gyógyszernevektől. Szorosan kötődnek a vegyülethez vagy annak hatásmechanizmusához, így az orvosok, gyógyszerészek számára megfejthető-

* Jelen tanulmány az Egis Gyógyszergyár Nyrt. Iparjogvédelmi Önálló Osztályán 2012 őszén töltött szakmai gyakorlat eredményeként született. A szerző ezúton mond köszönetet Ravadits Imrénnek a témajavaslat, a folyamatos szakmai támogatás, a cikkel kapcsolatos előremutató tartalmi és formai észrevételek miatt, valamint azért, hogy mind újabb és újabb szempontokkal gazdagította a vizsgálatot. Köszönetet mond továbbá Daróczi Klárának is, amiért gyógyszervédjegyekkel kapcsolatos több évtizedes tapasztalatát megosztva vele hozzájárult a cikk elkészültéhez.

¹ Superbrands Magyarország. Áttekintés Magyarország vezető márkáiról 2004. Budapest: Kiadó Kft., 2004, p. 95; a Lexicon Branding ügynökség összehasonlító elemzése a Viagra vs. Cialis márkáról: <http://www.lexiconbranding.com/BrandNamingProcess/LinguisticProfile/ViagraCialis/>.

² R. John Fidelino: IP for Business: The Fall and Rise of Pharma Brand Names. WIPO Magazine, 2008. június: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2008/03/article_0005.html.

ek. Emellett tudományos hangzásuk mutatja, hogy az egyik legfejlettebb, tudásalapú iparág komoly kutatómunkával kifejlesztett termékeiről van szó, amelyek magukban hordják a hatásosság ígérétét. Mindemellett a „pharma 2.0” nevek általában rövidek, szokatlan betűhasználatuk és gyors ritmusuk modernbbé teszi őket a hagyományos gyógyszerneveknél. A GlaxoSmithKline mellrák kezelésére szolgáló Tykerb gyógyszerneve például arra utal, hogy tirozin-kináz gátlóról van szó (angolul: tyrosine kinase inhibitor). A Sutent, a Pfizer rákgyógyszere a hatóanyag nemzetközi szabadnévére, a „sunitinib”-re utal felhasználóbarát formában.

A „tudományos sztori”-nevek jobban illeszkednek a hétköznapi nyelvhasználatba: kémiai/gyógyszeripari utalások helyett köznapi nyelven írják le, hogy az adott szer hogyan működik. Például a Pfizer Celsentri vagy Selzentry gyógyszerneve azt írja le, hogy a termék megakadályozza a HIV-vírus emberi sejtekbe jutását (cell=sejt; sentry=őrszem).

Az „antipharma”-nevek viszont eltávolodnak a gyógyszerjellegtől, az élet más területén ismert termékek nevét „veszik kölcsön” a gyógyszer elnevezésére. A Novartis Exforge nevű gyógyszere például olyan nevet kapott, amelyet egy SUV („sport utility vehicle”, sportszabadidőautó) kaphatna – így azt sugallja, hogy a gyógyszer a legmagasabb vérnyomással is megküzd, akárcsak egy terepjáró a legnehezebb tereppel (forge ahead=előretör). Hasonló példa a Zingo nevű fájdalomcsillapító tapasz (originátor: Anesiva), amivel tűszúrás nélkül lehet lidokaint a bőr alá juttatni, így különösen alkalmas gyermekek kezelésére. Erre utal a neve is: a Zingo az Amerikában népszerű bingójáték gyermekváltozata. Az utóbbi elnevezéssel kapcsolatban megjegyzendő, hogy Magyarországon nem lenne szerencsés egy ilyen névváltás, mivel a gyógyszernév nem célozhat meg gyermekközönséget.

A fenti példákból is látszik, hogy az originális gyógyszerek gyártói mennyi időt, pénzt, energiát fordítanak a névadásra. Egy-egy gyógyszer márkánév sokszor szakosodott kreatív ügynökségek hosszú munkájának eredményeként születik meg, a siker érdekében bevetnek nyelvészeti és kulturális területen tapasztalt szakembereket, valamint számítógépes programokat is. A gondosan kiválasztott márkánév bevésésére, a brand felépítésére ráadásul az originátor gyártók rendelkezésére áll a szabadalmi védettség teljes időtartama is – ellentétben a generikus cégekkel. Kétségtelen, hogy a jól bevezetett védjegyek a szabadalmi oltalom lejártát követően jelentős versenyelőnyt biztosítanak számukra az olcsóbb generikumokkal szemben.

A piaci elsőség biztosítása érdekében az originátor gyógyszergyártók körében bevett módszer az ún. „ernyőmárkák” kiépítése is, amikor zászlóshajótermékeik ismertségét kihasználva a jól bevált védjegy egyes elemeit használják fel a további termékek elnevezésekor, és ezzel védjegycsaládokat hoznak létre. Magyarországon is jól ismert példa az ilyen ernyőmárkákra a láz- és fájdalomcsillapító Algo- gyógyszer család, amelynek minden egyes tagja ugyanazt az előtagot tartalmazza: Algotyryn, Algoflex stb. Külföldi példaként említhető a

fájdalomcsillapító Doliprane (paracetamol), a készítmény további változatainak neve minden esetben tartalmazza a „doli-” előtagot (Dolirhume, Dolitabs stb).³

Jogosan merül fel a kérdés, hogy az originális gyártóktól merőben különböző piaci lehetőségek miatt a generikus gyártóknak is megéri-e a jelentős befektetés a gyógyszerárkanév kialakításába, és mennyiben befolyásolja a névválasztást az a tény, hogy nem új termékkel, hanem egy már ismert gyógyszer generikus változatával lépnek piacra.

A követett stratégia mindig egyedi vállalati döntés eredménye, azonban mindegyik gyártónak azonos jogszabályi-hatósági követelményekre kell figyelemmel lennie a névválasztás során.

I. MOZGÁSTÉR A NÉVADÁSKOR: A GYÓGYSZERNEVEK JOGI SZABÁLYOZÁSA

A gyógyszerárkanév megalkotása során a névadó keze meg van kötve: figyelembe kell vennie mind törzskönyvi, mind védjegyjogi szempontokat.

I.1. Törzskönyvi szempontok

A vonatkozó hazai szabályozás értelmében gyógyszernevként törzskönyvezhető „fantázia-név, amelyet nem lehet összetéveszteni az általánosan használatos névvel, illetve olyan általánosan használatos vagy tudományos név, amelyet védjeggyel vagy a forgalombahozatali engedély jogosultjának nevével együtt adnak meg”.⁴

Általánosan használatos név alatt az Egészségügyi Világszervezet által javasolt nemzetközi szabadnevet (International Non-proprietary Name, INN) értjük. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) álláspontja szerint nem ajánlatos gyógyszerfantázianevet nemzetközi szabadnévből eredeztetni, illetve INN-szótövet (INN stemet) használni benne.⁵ A törzskönyvi hatóság eljárásában vizsgálja a gyógyszernév összetéveszthetőségét egyrészt más, korábban már bejegyzett vagy bejegyzésre korábban benyújtott gyógyszernevekkel⁶ – legyenek azok védjegyezettek vagy védjegyoltalom alatt nem állók –, másrészt a nemzetközi szabadnévvel (figyelemmel a stemekre), hangsúlyt helyezve az esetleges összetéveszthetőség közegész-

³ Jean-Michel Peny: Les marques sont-elles condamnées a mourir? Pharmaceutiques, 2007. április, p. 33–39.

⁴ 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról 1. § 13. pont.

⁵ A WHO 1993. május 12-i, 46. Világegészségügyi Gyűlésének ajánlása (WHO46.19).

⁶ 52/2005. (XI. 18.) EüM rendelet az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerek forgalomba hozataláról 5. § (5) A (2) bekezdés b) pontja szerinti gyógyszernév nem lehet azonos más, már forgalomba hozatalra engedélyezett készítmény nevével, és nem hasonlíthat más, már forgalomba hozatalra engedélyezett készítmény nevéhez oly mértékben, hogy azzal összetéveszthető legyen.

ségügyi veszélyeire. A magyar törzskönyvi hatóság, az Országos Gyógyszerészeti Intézet (OGYI) útmutatót tett közzé, melynek célja, hogy támpontot nyújtson a gyógyszernevek helyes megválasztásához.⁷ Az útmutató szerint a hatóság az összetéveszthetőség vizsgálata során külön figyelmet fordít arra, hogy a gyógyszernév sem nyomtatott, sem kézzel írt, sem fonetikus formában, sem a gyógyszerneveket tartalmazó szoftverek listája alapján ne legyen összetéveszthető más gyógyszerkészítmények nevével. Ráadásul az összetéveszthetőség veszélyét a hatóság nemcsak a már engedélyezett, hanem az engedélyezés alatt lévő gyógyszerek kapcsán is vizsgálja, amelyekről a kérelmezőnek nem is lehet tudomása. Külön figyelmet érdemelnek a már említett ernyőmárkák (umbrella brands), amelyek engedélyezése során a hatóság az összetéveszthetőséget a hatóanyagra, a betegpopulációra, a termék kategóriákra stb. tekintettel vizsgálja.

Megjegyzendő, hogy bár az OGYI útmutatója nem bír jogi kötőerővel, kétségtelenül hasznos kiindulási alapként szolgál a névválasztás során. Mindemellett, mivel a jogi szabályozás nem teljes körű, a hatóság bírálatának eredménye nem látható teljes bizonyossággal előre; azt szubjektív tényezők is befolyásolhatják. Emellett az OGYI névválasztásra vonatkozó irányelvei a jövőbe mutatnak, így szükségképpen találhatunk forgalomban olyan régebbi gyógyszereket, amelyeknek a nevét ma már nem feltétlenül engedélyeznék a törzskönyvi eljárásban.

Tovább nehezítheti a névválasztást, ha a gyógyszert centralizált európai eljárásban törzskönyvezik az EMA-nál (European Medicines Agency, Európai Gyógyszerügynökség), mert ebben az esetben főszabály szerint az összes tagállamban ugyanazon nevet kell alkalmazni. Ugyanez igaz a centralizáltan törzskönyvezett gyógyszerek generikumainak nevére is.⁸ A főszabály alól kivételt képeznek a védjegyekre vonatkozó jogszabályok alkalmazásával összefüggő rendkívüli esetek: ha a kérelmező igazolja, hogy a védjegy az egyik tagországban nem kapott oltalmat, akkor az adott országban a centrális törzskönyvezés során is kaphat más nevet a készítmény.

A fenti, törzskönyvezéssel kapcsolatos szempontok szükségképpen érvényre jutnak a gyógyszernév választásakor, mivel a törzskönyvezés a gyógyszerek forgalomba hozatalának kötelező előfeltétele. Éppen ezért egy rosszul megválasztott és a forgalomba hozatal engedélyező hatóságoknál ellenállásba ütköző név a termék piacra kerülését késleltetheti, és ezáltal a megcélzott értékesítési eredményt is veszélybe sodorhatja.

⁷ Az Országos Gyógyszerészeti Intézet útmutatója az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek neveinek helyes megválasztásához: http://www.ogyi.hu/dynamic/utmutato_gyogyszernevek20110624.pdf.

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 726/2004/EK rendelete (2004. március 31.) az emberi, illetve állatgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerek engedélyezésére és felügyeletére vonatkozó közösségi eljárások meghatározásáról és az Európai Gyógyszerügynökség létrehozásáról 3. cikk (3) c. és 6. cikk (1).

I.2. Védjegyszempontok

Amennyiben a gyártó fantázianév alatt kívánja forgalomba hozni termékét, a fantázianévet védjegyként lajstromoztathatja. Bár a forgalomba hozatalnak nem feltétele az, hogy a gyógyszernevét védjegyvoltalom alatt álljon, jogbiztonságra törekvő cégek nem mulasztják el a védjegyztetést, amelynek költsége a gyógyszer piacra juttatásának egyéb költségeihez viszonyítva nem számottevő. A védjegyvoltalom megszerzése és fenntartása érdekében a fantázianévnek meg kell felelnie a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényben (védjegy törvény)⁹ meghatározott szempontoknak (oltalomban részesíthető megjelölés, feltétlen és viszonylagos kizáró okok stb.).

Fontos kiemelni, hogy a törzskönyvi és a védjegyhatalósági eljárás egyáltalán nem függ össze egymással. A védjegyhatalóság előtt nem elfogadott érv, ha egy gyógyszernevet egyébként már törzskönyvezték; illetve a törzskönyvi hatóság eljárásában sem lehet eredményesen hivatkozni arra, hogy a védjegyhatalóság már bejegyzett egy adott megjelölést. A gyakorlatban a védjegyvoltalom megszerzése ideális esetben megelőzi a törzskönyvezést, viszont már a védjegybejegyzési kérelem benyújtásakor érdemes törzskönyvezési szempontokra is figyelemmel lenni. Mit sem érnek egy cég védjegytárában azok a védjegyvoltalom alatt álló nevek, amelyeknek törzskönyvi elfogadtatása eleve kilátástalan.

Megjegyzendő még, hogy bár a vényköteles és a recept nélkül kapható (OTC, over-the-counter) gyógyszerek nevére azonos jogszabályi előírások vonatkoznak, a névválasztás szempontjai mégis különbözőek, hiszen más a célközönség és mások a reklámozás szabályai. Az OTC-gyógyszerek – legalábbis a névválasztás szempontjából – az általános fogyasztási cikkekhez közelítenek. A megcélzott fogyasztó maga a beteg, ezért jobban érvényesülnek az általános marketing szempontok a névválasztásnál (hasonlóan egy csokoládé- vagy illatszermárkához). Az OGYI útmutatója is figyelembe veszi ezeket a szempontokat: ezen termékek esetében a hatóság kevésbé szigorúan ítéli meg a rövidítések, promociós jelzők használatát, a reklámjellegű, pozitív jelentést és/vagy informatív üzenetet hordozó elnevezéseket.

Érdemes továbbá szem előtt tartani, hogy egyes termékek vonatkozásában a két kategória összemósódhat: vénykötelesből OTC-termék válhat, és adott esetben ez a perspektíva már a kezdetektől befolyásolhatja a névválasztást.¹⁰

⁹ Adrian Smith, Sarah Bailey: „Headache pills” – pharmaceutical names and trademarks in the EU. Intellectual Property Magazine, 2011. április, p. 33–36.

¹⁰ A WHO 1993. május 12-i, 46. Világegészségügyi Gyűlésének ajánlása (WHO46.19).

II. HOGYAN KAPNAK NEVET A GENERIKUS GYÓGYSZEREK?

A rövid (és elméleti) válasz a kérdésre: alapjában véve ugyanúgy, mint az originálisok. A fenti jogszabályi előírások egyaránt vonatkoznak ugyanis generikus és originális gyógyszerekre, ebből következően a generikus gyártók számára ugyanaz a fegyvertár áll rendelkezésre, mint az originális gyártóknak.

A gyakorlatban viszont jogosan merül fel a kérdés, hogy a generikus gyártók követik-e a fentebb már összefoglalt originális névadási trendeket, vagy az eltérő piaci sajátosságok miatt másként választanak nevet termékeiknek – például preferálhatják a hatóanyag-szabdnév (INN) és a cégnev kombinációját is.

II.1. Vizsgálati módszerek

A Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt. (Richter), az Egis Gyógyszergyár Nyrt. (Egis), a Krka Magyarország Kft. (Krka), a Teva Gyógyszergyár Zrt./TEVA Magyarország Zrt. (Teva) és a Sandoz Hungária Kft. (Sandoz) gyógyszereit vizsgáltuk. Azért esett a választás ezekre a vállalatokra, mert jellemzően saját fejlesztésű termékekkel lépnek piacra, amelyek nevét a vállalaton belül, saját marketingszervezetükre támaszkodva választják ki, így jó eséllyel lehetett rá számítani, hogy ténylegesen látszanak a névválasztás irányvonalai. Igyekeztünk a vizsgálatot a legfontosabb generikus gyógyszervédjegyekre, azaz a legfontosabb, már generikussá vált hatóanyagokra alapozni, ezért a magyar piacon vezető pozícióban lévő gyógyszerekből indultunk ki. A magyar piacon első 24 legnagyobb forgalmú generikus gyógyszer vonatkozásában vizsgáltuk, hogy az adott hatóanyagot tartalmazó generikus gyógyszereknek milyen nevet választottak az egyes gyártók. Így vállalatonként 24–29 terméknevet találtunk, tekintettel arra, hogy bár nem minden hatóanyagra törzskönyveztetett minden vállalat gyógyszert, viszont vannak hatóanyagok, amelyekre egy cég több néven is kapott forgalombahozatali engedélyt.

A következő fejezetekben felfedett következtetéseink ellenőrzésekként külön is megvizsgáltuk mind az öt gyártó 20-20 saját vezető gyógyszerének nevét, hiszen egy adott cég „top 20” hatóanyaga nem feltétlenül azonos a teljes piac top 20 hatóanyagával. Örömmel konstatálhattuk, hogy a céges top 20-ból levonható következtetések lényegileg nem változtattak a teljes magyar piaci top 24 elemzéséből levonható következtetéseken.

Jelen tanulmány céljából kizárólag a vényköteles gyógyszerek nevét elemeztük. Erre a korlátozásra több okunk is volt. Egyrészt a vényköteles gyógyszerek esetében sokkal jobban érvényre jutnak a gyógyszeripar specifikus szempontjai, mint az alapvetően marketing-megfontolások által vezérelt OTC-terméknevek esetében. Másrészt a vizsgált gyártók termékportfóliójában természetesen eltérő részarányt képviselnek a vényköteles és az OTC-gyógyszerek, ami aránytalanul nehezé tette volna az egyes gyártók fontos védjegyein alapuló összehasonlítást.

Megjegyzendő, hogy kisebb torzulást eredményezhet a vizsgálatban, hogy adott esetben a terméknevek nem saját névválasztás eredményei, hanem megvásárolt portfóliók részeként kerültek a vállalatokhoz. Továbbá, a gyógyszerneveket nem minden esetben a konkrét termékre alkotják meg: előfordulhat, hogy egy korábban nem használt, ún. „tartalékvédjegy” válik végül a gyógyszer nevévé. Mindemellett azonban úgy gondoljuk, mind összesen (127 db védjegy), mind cégenként (24–29 db védjegy) elegendő számú, kiemelt piaci helyzetben levő gyógyszernevet vizsgáltunk ahhoz, hogy az eredmény nagy valószínűséggel a valós trendeket mutassa.

A gyógyszernevek vizsgálata során több kategóriát tudtunk beazonosítani a névképzés logikája szerint. Mielőtt rátérnénk az egyes vállalatoknál tapasztalt konkrét trendekre, végignézzük az egyes gyógyszernev-kategóriák előnyeit és hátrányait. Ezekre a példákat elsősorban a fenti vizsgálatból vettük, kiegészítve néhány jól ismert, régebbi originális, illetve OTC-márkanév példájával.

II.2. Gyógyszernev-kategóriák

II.2.A) Nemzetközi szabadnév + cégnév: a „Calcium Sandoz-eset”

A WHO korábban már hivatkozott 1993-as ajánlásában azt javasolta, hogy védjegyzett fantázianév helyett a generikus gyógyszerek elnevezésére a nemzetközi szabadnevet (INN) alkalmazzák a forgalombahozatali engedély jogosultjának nevével együtt.¹¹ Gyógyszerbiztonsági szempontból üdvözölhető lenne ez a megoldás, hiszen gyakorlatilag kizárja az összetévesztés veszélyét.

A gyártó szempontjából viszont ennek a stratégiának megvannak az előnyei és hátrányai is. Előnye, hogy megtakarítható a védjegybejegyzés költség- és időigényes folyamata, nem jár védjegyjogi kockázatokkal (nem kell felszólalásra/bíróság előtti védjegytilrési kérelemre számítani), és a törzskönyvezés során sem kell a törzskönyvi hatóság elutasításával számolni. A marketingköltségek lényegesen kisebbek, a gyártó hírnevének hatása viszont kismértékben érvényesülhet, hiszen a gyógyszer eredete a nevéből egyértelműen beazonosítható.

Másrészt azonban egy ilyen gyógyszernev gyenge megkülönböztetőképességgel rendelkezik, nagy a helyettesítés esélye, hiszen a gyógyszernev hangsúlyos eleme az összes kompetív terméknel a nemzetközi szabadnév, az ezt követő névelemnek, vagyis a forgalmazó nevének a fogyasztó/receptet felíró orvos esetleg már kisebb jelentőséget tulajdonít. Kevés-

¹¹ 2/2012. (I. 3.) NEFMI rendelet egyes egészségügyi és gyógyszerészeti tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról 9. §.

bé tud tehát a teljes gyógyszernev rögzülni a fogyasztóban, így még az erős cégnévbrandet kiépített, jó hírű gyógyszeripari vállalatok is kevésbé tudnak a cégnév értékéből profitálni.

A kivétel erősíti a szabályt, szokták mondani: bár a Calcium Sandoz nevében nem INN, hanem kémiai név szerepel, ennek az OTC-terméknek a neve mégis jól illusztrálja, hogy a cégnévvel használt általános elnevezés is válhat olyan márkává, ami elsőként jut a fogyasztó eszébe. Sőt, egy további példával élve, korábban vezető volt a hatóanyag magyar piacán az INN + cégnév megjelölésű Amoxicillin-B gyógyszer is, amelynek nevében a „B” betű az egykori Biogal Gyógyszergyárra utalt. Egyébként is igaz az, hogy egy INN + cégnév megjelölés abban az esetben hatékony, ha jó hírű vállalat gyógyszeréről van szó, amit az orvos bizalommal ír fel a betegnek.

Ez utóbbi választást támogatná egyébként az a bizonyos, európai piacokon bevezetett szabályozás, ami szerint az orvosnak a recepten nem a konkrét gyógyszerkészítményt kell felírnia, hanem a hatóanyagot. Magyarországon is megengedett a nemzetközi szabadnéven történő gyógyszerrendelés, illetve egy 2012. januári miniszteri rendelet értelmében az orvos a koleszterinszint-csökkentőket már kizárólag nemzetközi szabadnéven rendelheti.¹² Elképzelhető, hogy ez a gazdaságossági szempontok által diktált trend hosszú távon befolyásolni fogja a generikus gyógyszerek esetében a névválasztást, de ennek hatása jelenleg kézzelfoghatóan még nem érzékelhető.

II.2B) Fantázianév – generikusoknak is

A fenti szempontokat mérlegelve nem meglepő, hogy a generikusok sorából kitűnni kívánó gyártók a többlet védjegy- és marketingköltségek ellenére is a védjegyoltalommal megerősített (vagy legalábbis megerősíthető) fantázianeveket részesítik előnyben. Így ugyanis megfelelő ráfordítással vitathatatlan versenyelőnyre tehetnek szert az uniformizált – ezért egymástól kevésbé markánsan megkülönböztethető – gyógyszernevet használó konkurenciával szemben.

Főleg hazai példákkal szemléltetve a generikus gyógyszerek alábbi fantázianév-kategóriái képzelhetők el.

a) Az originális gyógyszer márkanevére emlékeztető fantázianév

Üzleti szempontból elsöre kézenfekvő megoldásnak tűnhet a már jól ismert originális gyógyszer nevét idéző megjelölést választani a generikus terméknek. Joggal viszont egy ilyen választás legalábbis kockázatos: egyrészt elbukhat a törzskönyvi hatóság vizsgálatán, másrészt fennáll az originátor gyártó fellépésének veszélye védjegybitorlásra és/vagy tisztességtelen piaci magatartásra hivatkozással.

¹² I. m. (7), p. 5.

A fenti veszély miatt nem jellemzőek az ilyen gyógyszernevek, de olyan példát találhatunk, ahol az originális és az annak megfelelő generikus gyógyszer nevének összevetése arra enged következtetni, hogy a generikus név megalkotásakor az originális készítmény neve volt a minta (pl. a szótagszám, a névben előforduló jellegzetes betűk vagy a név egyes szóelemeinek jelentéstartalma tekintetében). Ezekben az esetekben azonban a hasonlóság az originális márkanévhez nem olyan mértékű, hogy annak alapján sikeres védjegybitorlási eljárást lehetne kezdeményezni a generikus gyártóval szemben.

b) Hatóanyagra (INN-re) utaló fantázianév

A hatóanyag nevéből képzett fantázianév segíti a szakembert a tájékozódásban, a hozzáértő számára információértékkel bír. A WHO fent idézett ajánlása és az európai törzskönyvi hatóságok gyakorlata azonban ellenzi a nemzetközi szabadnévből képzett, és különösen az elfogadott INN-stemet tartalmazó gyógyszervédjegyek használatát.

„Tisztán” védjegyjogi szempontból is felmerülhet a probléma, hogy a túlzott hasonlóság a nemzetközi szabadnévhez veszélyezteti a védjegy megkülönböztetőképességét, leíró jellegűvé teheti a védjegyet.

A nemzetközi szabadnév kellő mértékű megváltoztatásával (betűk felcserélése stb.), a „stem”-ek használatának elkerülésével viszont alkothatók mind védjegy-, mind törzskönyvezési szempontból elfogadható, a hatóanyagra mégis valamennyire utaló gyógyszernevek.

Például: egyaránt a ramipril nevű hatóanyagot (ami egy ACE-inhibitor) tartalmazzák a különböző gyártóktól származó, elnevezésükben részben a hatóanyag nevének betűit sorrendi cserével felhasználó AMPRILAN, RAMACE, PIRAMIL és EGIRAMLON néven védjegyként lajstromozott és törzskönyvezett gyógyszerek (ez esetben a „-pril” végződés a tiltott INN-stem).

c) A termék hatásmechanizmusára/a terápiás területre utaló fantázianév

Ötletes és informatív névválasztás lehet a gyógyszer hatására utaló név. Védjegyjogi szempontból azonban ügyelni kell arra, hogy ne maradjon az általánosan használt megjelölés szintjén, hanem pl. nem szokványos összetétele révén rendelkezzen megkülönböztetőképességgel.

Példaként említhetjük hatásra/hatásmechanizmusra utaló névként a koleszterinszint-szabályozó LIPOBON-t vagy a vércukorszintre ható GLUCOSTABIL-t. Ötletes névválasztás a CONTRAMAL, amely egyszerre utal a fájdalomcsillapító hatásmechanizmusra és a hatóanyagra (tramadol).

Hasonlóan a hatásmechanizmusra utaló gyógyszernevekhez, a terápiás területre utaló megjelölés esetében is figyelemmel kell lenni a megkülönböztetőképességre. A terápiás területre utaló megjelölések a gyógyszernevek családjában „mostohagyereknek” számítanak: a törzskönyvező hatóságok gyakran visszautasítják ezek bejegyzését potenciális stigmatizáló

hatásuk miatt, az OGYI is alapelveként alkalmazza az összetéveszthetőség vizsgálata során, hogy a gyógyszer fantázianeve nem tartalmazhat valamely terápiás területre való utalást.¹³

Ennek ellenére – elvértve – találhatunk a Magyarországon forgalombahozatali engedéllyel rendelkező gyógyszerek között ilyen nevűeket, példaként említhetjük az epilepszia kezelésére szolgáló EPILETAM-ot (hatóanyag: levetiracetam).

Közös pont a hatóanyagra, a hatásmechanizmusra és a terápiás területre utaló fantázianevekben, hogy egy ilyen névválasztás védjegyszempontból kevésbé előnyös, hiszen a védjegyjogtalom jogosultja kénytelen lesz eltérni a mindenki által szabadon használható azonos jelentéselemet tartalmazó későbbi védjegyek bejegyzését.

d) A forgalmazóra (gyártóra) utaló fantázianév

A forgalmazó/gyártó nevére utaló elem szerepeltetése a gyógyszernevben informatív, hiszen egyértelműen jelzi a gyógyszer eredetét, és a cég hírnevének köszönhetően kedvezően befolyásolhatja a választást. Jogilag is jól védhető: a gyártó védjegyjogtalomban részesített nevének beemelése a gyógyszernevbe könnyebb védjegyezhetőséget és „pluszvédettséget” biztosít a megjelölésnek.

A magyar gyógyszergyártók körében ez a védjegyzalkotási mód már az 1950-es években népszerűvé vált: a Richter Gedeon külföldi példára már ekkor bevett védjegyeibe alkotóelemként cégnevére utaló szóelemeket,¹⁴ így alkotott védjegy pl. a RIGIVIDON vagy a RIGAT. Számos Egis-védjegy is megemlíthető itt, például a SETEGIS, az EGIRAMLON, illetve a cég korábbi nevéből (Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyár, EGYT) alkotott DOPEGYT.

Zárójelben jegyezzük meg, hogy a hazai piacon hozzáadott előnnyel járhat, ha a fogyasztó felismeri a gyógyszernevben a magyar vállalatra utaló jelentéselemet.

e) Az élet más területéről vett, gyógyászathoz nem kapcsolódó szó mint fantázianév

Mint láttuk, jól csengő külföldi példákat találhatunk nem a gyógyászat területéről vett, „antipharma” gyógyszervédjegyekre. Előnyös lehet egy ilyen névválasztás, hiszen már létező szavakat könnyebben jegyez meg a célközönség, védjegyszempontból viszont jól védhető, mivel a névválasztás független magától a terméktől. Nem kapcsolható az adott gyógyszerhez például a PARNASSAN (központi idegrendszeri betegségek kezelésére szolgáló szer) vagy a MARONE (vérnyomáscsökkentő) elnevezése, de a fülünknek ismerősen cseng.

Külön előny, ha a már ismert névből a gyógyszer alkalmazására is következtetni lehet. Klasszikus hazai példa erre a Daidalosz (latinosan Daedalus) mitológiai nevéből alkotott,

¹³ *Tesch Katalin*: A védjegyek szerepe egy nagy gyógyszergyár életében. Szabadalmi Közlöny és Védjegyértéktető, XCV. évf. 10. sz. 1990. p. 16.

¹⁴ Roundtable: Meeting the pharma challenge. World Trademark Review, 2006. november/december, p. 52.

utazási betegség ellen alkalmazott originális DAEDALON, de említhető az újabb keletű generikus GORDIUS is, amely – frappánsan – egy epilepsziás agyi görcsrohamok kezelésére szolgáló gyógyszer takar.

f) Mesterségesen alkotott, korábban nem létező, „100% fantázianév”

Védjegyjogi szempontból ez a kategória a „jolly joker”: újonnan alkotott, korábban nem létező szavak esetében a legkönnyebb előzménymentes, „tisztá” védjegyszót alkotni, és azt a később fellépő versenytársakkal szemben megvédeni. Bár nagyobb erőfeszítéssel járhat a célközönségben – legyen az laikus vagy a szakmában jártas – „elültetni” egy-egy ilyen innovatív márkanév, az előzménynélküliség marketing szempontból tiszta terepet teremt, a védjegy bevésésében a marketinget nem kötik preconcepciók vagy egyéb gátak. Példaként említhetjük az újonnan alkotott szóként védjegyként bejegyzett gyógyszernevekre a tudományosan hangzó MERTENIL-t vagy RIZOMIN-t, de találunk itt nem gyógyszernévnek ható védjegyeket is, például a latinos TORENDO-t vagy a görögös ZOIROs-t.

Megjegyezzük, hogy egy konkrét termék vonatkozásában a piacra lépés időpontjától is függ a névválasztás: az adott generikus gyógyszerrel elsőként piacra lépő cégnek jobban megéri fantázianévet alkotni, a későbbi belépők esetén ez kisebb piaci hatással járhat.

Említésre érdemes még, hogy újabban általános (mind originális, mind generikus gyógyszernevekre jellemző) jelenség a feltűnően sokszor előforduló „x” és „z” betű. Ez minden bizonnyal annak tulajdonítható, hogy a védjegylajstrom 5-ös áruosztálya rendkívül telített, nehéz biztonságosan bejegyezhető megjelölést találni, így a védjegyalakotók igyekeznek kifejezetten nem szokványosan hangzó neveket keresni a termékeknek.¹⁵

II.3. AHÁNY GYÁR, ANNYI STRATÉGIA – VAGY MÉGSEM?

A fenti példákból már gyártókra (forgalmazókra) vetítve is látszik egy-két sajátosság, érdemes azonban külön is megvizsgálni, hogy az egyes gyógyszercégek hogyan választanak nevet a termékeiknek.

Az összesen mintegy 125 gyógyszernév részletes összevetésével kialakult képből az látható, hogy alapvető különbség fedezhető fel a világcégek és a regionális gyártók között a védjegyváltalmi stratégia kérdésében.

A multinacionális generikus gyógyszergyártó világcégek (Teva, Sandoz) Magyarországon forgalmazott termékeinek neve az esetek többségében követi a WHO generikus gyógyszerekkel kapcsolatos ajánlását. Ezek a vállalatok sokszor nem lajstromoztatják védjegyként generikus gyógyszereik nevét, hanem a hatóanyag nemzetközi szabadnevét használják a gyártó megjelölésével együtt gyógyszernévként. Így a Teva és a Sandoz itthon forgalmazott gyógyszereinek többségében a Teva vagy a Sandoz név szerepel a nemzetközi szabadnév után – pl. Olanzapine Teva/Olanzapin Sandoz, Levetiracetam Teva/Levetiracetam Sandoz stb. Azokban az esetekben, amikor mégis fantázianév alatt hozzák forgalomba gyógyszereiket,

elsősorban a hatóanyag nevéből képzett fantázianevek dominálnak. Példa erre a doxazosin tartalmú DOXAGAL (Teva) vagy a risperidone tartalmú RISPOLUX (Sandoz) neve.

A regionális gyártóknál (Richter, Egis, Krka) viszont csak elvétve találunk a nemzetközi szabadnév + cégnév minta alapján alkotott gyógyszerneveket. Ezek a cégek fantázianeveket alkotnak gyógyszereik megjelölésére, és az esetek többségében szintén a hatóanyag nevéből képzik a fantázianeveket – példa erre a montelukast tartalmú MONTELAN (Richter), a valsartan tartalmú VALSACOR (Krka) vagy az escitalopram tartalmú ESCITIL (Egis).

A Richternél és a Krkánál nagyobb arányban találunk még a gyógyszeripartól független, illetve teljes egészében mesterségesen alkotott szavakat gyógyszervédjegyként (pl. XETER – Richter, TORENDO – Krka). Az Egis védjegyei között viszont a többi vállalathoz képest nagy arányban találunk a cégre, a terápiás területre és a hatásmechanizmusra utaló „beszélő” megjelöléseket.

ZÁRSZÓ

A hatóanyagnévből képzett fantázianevek népszerűsége nem véletlen: a hozzáértő orvos, gyógyszerész számára árulkodóak és könnyen megjegyezhetőek, és aránylag kis ráfordítással „jó” védjegy is alkotható belőlük. A megjegyezhetőség különösen fontos, hiszen az orvosnak nagyon sok gyógyszernevet kell ismernie, és minden gyártó azon igyekszik, hogy ezek közül a saját termékének a neve jusson elsőként a receptet felíró orvos eszébe.

Biztonságos és járható útnak látszik tehát a hatóanyagra utaló elnevezések alkotása – a fantázia-gyógyszernévre szavazó cégek követik is. Talán azt mondhatjuk, hogy ez a trend különösen jól illeszkedik a generikus gyógyszereket gyártó cégek tevékenységéhez: egy ilyen gyógyszernév a már bevált, általánosan ismert nevű hatóanyagról árulkodik. Kérdés, hogy ez a tendencia tartós lesz-e, vagy a generikus piac várható további bővülése új gyógyszernevdívatokat fog-e szülni a jövőben.

KELL A CÉGÉR! A FORGALMAZÓI VÉDJEJYHASZNÁLAT EGYES KÉRDÉSEI

1. Bevezetés

A védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára. A védjegyjogosult a védjegyéhez fűződő kizárólagos jogát azonban nem minden körülmények között érvényesítheti. A védjegyjog számos különféle kivételt ismer (pl. utaló használat,³ paródia, összehasonlító reklám, alkatrészek esetén utalás az eredeti márkára), amely esetekben a védjegyjogosult nem tilthatja el a harmadik személyt a védjegy használatától. Talán a leggyakoribb ilyen eset a védjegyjogosulttól származó, eredeti termékeket értékesítő forgalmazó védjegyhasználat.⁴ A forgalmazó számára bizonyos keretek között lehetővé kell tenni a védjegyhasználatot, egyébként nem tudná megnevezni az általa kínált árut, nem tudna kommunikálni a fogyasztókkal, ami – azon túl, hogy igencsak megnehezítené a kereskedelmi forgalmat – végső soron a védjegyjogosult számára is bevételkiesést jelentene, hiszen éppen az ő árujából tudna sokkal kevesebbet eladni.

Jelen cikk arra kíván választ adni, hogy a hatályos európai és magyar jogszabályok és a bírói ítélkezési gyakorlat szerint a védjegyjogosult áruit forgalmazó kereskedő, viszonteladó milyen módon használhatja a védjegyjogosult védjegyét fizikai formában, használhatja-e ezenkívül cégnévként, kereskedelmi névként, illetve hogyan használhatja internetes megjelenése során, regisztrálhat-e védjegyet tartalmazó doménnevet, feltüntetheti-e szóként vagy ábrás formában a védjegyet a honlapján, illetve használhatja-e a védjegyet a honlap metaelemeiben vagy Google AdWords-hirdetésben.

2. Jogszabályi háttér

A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2008/95/EK irányelv⁵ (a továbbiakban: irányelv), a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet⁶ (a további-

¹ Ügyvéd, SBGK Ügyvédi Iroda, aron.laszlo@sbgk.hu.

² Ügyvédjelölt, SBGK Ügyvédi Iroda, barnabas.mezo@sbgk.hu.

³ Lásd 5. pont.

⁴ Reinhard Ingerl, Christian Rohnke: Markengesetz. C. H. Beck, 2003, p. 524.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, I. HL L 299, 2008. 11. 08. p. 25–33.

⁶ A Tanács 2007/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről, I. HL L 78, 2009. 03. 24. p. 1–42.

akban KVR) és a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vt.) lényegében azonos rendelkezéseket tartalmaz. Mind az irányelv 5. cikke, mind a KVR 9. cikke, mind a Vt. 12. § (1) bekezdése szerint a védjegyoltalom alapján a jogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára.

A Vt. 12. (2) bekezdése szerint „[a] kizárólagos jogok alapján a jogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ

a) a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;

b) olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel összetéveszthetnek a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy

c) a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön jóhírnevet élvez, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető képességét vagy jóhírnevét.”

A Vt. 12. § (3) bekezdése szerint „[a] (2) bekezdésben szabályozott feltételek megvalósulása esetén tilos különösen

a) a megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagolásán;

b) a megjelölést hordozó áru forgalomba hozatala, eladásra való felkínálása, valamint forgalomba hozatal céljából történő raktáron tartása;

c) szolgáltatás nyújtása vagy annak felajánlása a megjelölés alatt;

d) a megjelölést hordozó áruknak az országba történő behozatala vagy onnét történő kivitele;

e) a megjelölés használata az üzleti levelezésben vagy a reklámozásban.”

A forgalmazó, viszonteladó számára a releváns rendelkezések⁷ a Vt. 12. § (3) bekezdés b) pontja szerint „[a] megjelölést hordozó áru eladásra való felkínálása”, a c) pont szerint „a szolgáltatás felajánlása”, illetve az e) pont szerint „a megjelölés használata az üzleti levelezésben vagy a reklámozásban”. Ezek alapján úgy tűnhet, hogy a forgalmazó alapján véve egyáltalán nem jogosult használni a forgalmazott áruhoz vagy a nyújtott szolgáltatáshoz tartozó védjegyet, azonban nem ez a helyzet.

A Vt. a 15. § (1) bekezdésben a védjegyoltalom korlátaival kapcsolatban a következőképpen rendelkezik:

A védjegyoltalom alapján a védjegyjogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében – az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban – használja

⁷ Ezeket a rendelkezéseket aláhúzással is jelöltük a Vt. idézett szövegében.

b) az áru vagy a szolgáltatás fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi eredetére, előállítására, illetve teljesítési idejére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó jelzést;

c) a védjegyet, ha az szükséges az áru vagy a szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében.

Tehát a forgalmazó bizonyos feltételek mellett használhatja a védjegyet az áru vagy a szolgáltatás (jellemzőinek) megnevezésére azokban az esetekben, amikor erre a fogyasztók megfelelő tájékoztatása céljából szükség van. Ezekben az esetekben tehát hiába rendelkezik a védjegyjogosult bejegyzett védjeggyel, a bejegyzett védjegy alapján sem akadályozhatja meg a bejegyzett megjelölés használatát, amennyiben ez a fentiekben meghatározottak szerint történik.

A Vt. 16. §-ában a közösségijog-kimerüléssel kapcsolatban a következőképpen rendelkezik:

A védjegyvoltalom alapján a védjegyjogosult nem tilthatja meg a védjegy használatát olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ő hozott forgalomba, vagy amelyeket kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba az Európai Gazdasági Térségben. Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható, ha a védjegyjogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellenezze, különösen akkor, ha az áru állagát, állapotát megváltoztatták, illetve károsították.

E rendelkezés alapján pedig úgy tűnik, hogy a védjegyjogosult – főszabály szerint – az áru első forgalomba hozatalát követően az áruval kapcsolatos védjegyhasználatot nem tilthatja meg a forgalmazó számára. Tehát hiába rendelkezik egy védjegyjogosult bejegyzett védjeggyel, erre nem hivatkozhat azzal a forgalmazóval szemben, aki a védjeggyel ellátott áruhoz jogszerűen jutott hozzá, és a védjegyet az ezzel ellátott áru forgalmazása kapcsán harmadik személyek irányába használja.

Amint a fenti jogszabályi rendelkezések összeolvasásából is látszik, az alapprobléma az, hogy a védjegy forgalmazói használata során *a védjegyjogosulti és a forgalmazói érdek ütközik*. Nevezetesen a védjegyjogosultat a Vt. 12. §-a alapján megilleti a védjegy kizárólagos használatának joga („az én védjegyem, csak én használhatom”), amely ütközik a Vt. 15. §-ában meghatározott védjegyvoltalmi korláttal („valahogy meg kell neveznem azt, amit árulok”), illetve a Vt. 16. §-a szerinti közösségijog-kimerüléssel („megvettem ezt az árut, a védjegyjogosult nem korlátozhatja az adott termékre vonatkozó védjegyhasználatot”). E jogszabályi rendelkezések célja, hogy a védjegyvoltalom adott termékre vonatkozó tartalmának korlátozása által a védjegyvoltalomhoz fűződő alapvető érdekeket összefűtse az áruk és szolgáltatások szabad mozgásával oly módon, hogy a védjegyhez fűződő jogok betölthetőség alapvető funkciójukat a torzulásmentes verseny azon rendszerében, amelyet az Európai Közösséget létrehozó szerződés céloz megteremtteni és fenntartani.⁸ Fontos kiemelni azt is,

⁸ Vö. C-228/03. sz. ügy: The Gillette Company, Gillette Group Finland Oy kontra LA-Laboratories Ltd. Oy (a továbbiakban: Gillette-ügy). Határozatok tára, 2005 I-02337, 29. pont.

hogy a védjegyoltalom korlátaival kapcsolatban a jogszabály megkívánja, hogy a védjegyhasználatnak az üzleti tisztesség szabályaival összhangban kell történnie, ami lényegében a védjegyjogosult jogos érdekeinek figyelembevételével történő jóhiszemű eljárás kötelezettségét fejezi ki.⁹

Az alábbiakban az egyes használati formákat illetően mutatjuk be a forgalmazók védjegyhasználatával kapcsolatos joggyakorlatot.

3. Védjegyhasználat fizikai formában

Cikkünkben fizikai formában történő védjegyhasználaton a forgalmazók és viszonteladók azon használati cselekményeit értjük, amikor a védjegyjogosult védjegyének használatára valamilyen kézzelfogható tárgyon, például a viszonteladó boltjának „cégérén” vagy más reklámhordozóján kerül sor.

Az Európai Bíróság¹⁰ több eseti döntésében is foglalkozott a védjegyoltalom tartalmával és annak korlátaival, kiindulópontként a *BMW–Deenik-ügy*¹¹ tárgyalásával kell kezdenünk. Az ügy tényállása szerint Hollandia Legfelsőbb Bírósága¹² előzetes döntést kért az Európai Bíróságtól, ugyanis a német BMW cég, illetve annak holland leányvállalata pert indított egy Almerében élő holland szerviztulajdonos ellen, aki használt BMW autók forgalmazását, valamint BMW járművek javítását, karbantartását hirdette. A BMW sérelmesnek tartotta, hogy az alperes, Ronald Karel Deenik hirdetési szövegében a „BMW-szakemberek”, valamint a „BMW-re szakosodott” kifejezéseket szerepeltette.

Az Európai Bíróság ítéletében megállapította, hogy az alperes a BMW védjegy használatával a szolgáltatásának alapját képező áruk eredetét határozza meg az azonos szolgáltatásoktól való megkülönböztetés érdekében.¹³ Amikor a védjeggyel ellátott termékeket maga a védjegyjogosult forgalomba hozza, vagy a védjegyjogosult engedélyével a közösségben forgalomba hozzák, a viszonteladó – amellet, hogy szabadon forgalmazhatja a termékeket – szabadon felhasználhatja a védjegyet annak érdekében, hogy felhívja a közvélemény figyelmét az áruk további forgalmazására. Következik ebből, hogy a BMW védjegy jogosultja nem tilthatja meg, hogy a BMW járművekre szakosodott kereskedő úgy reklámozza magát, mint „BMW-szakember” vagy hogy „azokra szakosodott”, feltéve hogy olyan járművekről van szó, amelyeket a védjegyjogosulttól vagy annak hozzájárulásával szerzett meg.¹⁴ Az

⁹ Vö. C-17/06. sz. ügy: Céline SARL kontra Céline SA (a továbbiakban: Céline-ügy). Határozatok tára, 2007 I-07041, 33. pont.

¹⁰ Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union) mellett tágabb értelemben gondolunk itt a Törvényszék (General Court) ítélezési gyakorlatára is.

¹¹ Vö. C-63/97 sz. ügy: Bayerische Motorenwerke AG (BMW), BMW Nederland BV kontra Ronald Karel Deenik (a továbbiakban: BMW–Deenik-ügy). Határozatok tára, 1999 I-00905.

¹² Hoge Raad der Nederlanden.

¹³ Vö. a BMW–Deenik-ügyben hozott ítélet 39. pontja.

¹⁴ Vö. ugyanott 50. pont.

olyan viszonteladó, aki használt BMW járműveket értékesít, és ilyen áruk vonatkozásában ténylegesen erre specializálódott szakember, a vevőket a BMW védjegy használata nélkül erről gyakorlatilag nem tudná tájékoztatni.¹⁵ A BMW védjegy ilyen informatív használata szükséges ahhoz, hogy a továbbeladási jogot gyakorolni lehessen, ez a fajta informatív használat nem használja ki tisztességtelenül a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét.¹⁶ A védjegyjogosult ezt csak akkor tilthatná meg, ha a viszonteladó a reklámozásban azt a benyomást keltene a védjegy használatával, hogy közötté és a védjegyjogosult között közvetlen kereskedelmi kapcsolat áll fenn, így különösen, hogy a viszonteladó a védjegyjogosult kereskedelmi hálózatahoz tartozik, vagy hogy közöttük más, különleges kapcsolat áll fenn.¹⁷ Az ilyen reklámozás ugyanis a viszonteladói tevékenységhez nem lenne szükségszerű.¹⁸

A BMW-ügyben hozott döntés tehát útmutatást ad a védjegyjogtalom korlátai tekintetében, nevezetesen ha a mérleg egyik serpenyőjében helyeznénk el a védjegyjogosult kizárólagos jogát, a mérleg másik serpenyőjében pedig a forgalmazó (illetve a viszonteladó, szerviz stb.) fent kifejtett „fair” védjegyhasználatát, a mérleg a fogyasztó tájékoztatása érdekében a forgalmazó felé billenne, azaz a jogosult kénytelen eltérni, hogy a forgalmazó használja a védjegyet. A mérleg nyelve viszont a védjegyjogosult kizárólagos jogai felé billen, ha a használat olyan módon történik, amely azt a képzetet kelti, hogy a forgalmazó és a védjegyjogosult között különleges kereskedelmi kapcsolat áll fenn.

E megállapításnak egy másik aspektusát vizsgálta meg az Európai Bíróság a *Viking-Kosan-ügyben*¹⁹ hozott előzetes döntésében. Az ügy tényállása szerint a Viking Gas A/S (a továbbiakban: Viking) olyan kompozit gázpalackok fizetés ellenében történő feltöltésén és becserélésén keresztül értékesít gázt, amelyek formája térbeli védjegyként oltalom alatt áll, és amelyeket előzetesen a fogyasztók a Kosan Gas A/S-től (a továbbiakban: Kosan) vásároltak meg. A Kosan kizárólagos engedéllyel rendelkezik a térbeli védjegy használatára, és

¹⁵ A már említett Gillette-ügyben is hasonló álláspontra helyezkedett a Bíróság, nevezetesen ugyanez vonatkozik a védjegy azon használatára, amely annak jelzéséhez szükséges, hogy valamely alkatrész egy másik termékkel kompatibilis. Ez a használat szükséges ahhoz, hogy a vásárlóközönséget érthető és teljes körű tájékoztatással lássa el az általa forgalmazott alkatrész rendeltetésére – azaz az e védjegyekkel jelölt termékhez való használhatóságra – vonatkozóan. Annak érdekében, hogy meghatározható legyen, melyek az ilyen tájékoztatásra szolgáló lehetséges módok, figyelembe kell venni például azt, hogy létezik-e a harmadik személy által forgalmazott terméktípusnál általánosan használt és a vásárlóközönség által ismert olyan műszaki szabványok vagy normák, amelyek az adott terméktípus rendeltetésére vonatkoznak. E normáknak vagy egyéb jellemzőknek alkalmasnak kell lenniük arra, hogy a termék piacán a torzulásmentes verseny fenntarthatósága érdekében érthető és teljes körű tájékoztatást nyújtsanak a vásárlóközönség számára a harmadik személy által forgalmazott termék rendeltetéséről. (L. a Gillette-ügyben hozott ítélet 34. és 36. pontját.)

¹⁶ Vö. a BMW–Deenik-ügyben hozott ítélet 54. pontját.

¹⁷ Vö. ugyanott 51. pont.

¹⁸ Vö. ugyanott 52. pont.

¹⁹ Vö. C-46/10. sz. ügy: Viking Gas A/S kontra Kosan Gas A/S, korábban BP Gas A/S (a továbbiakban Viking Gas-ügy). (A Határozatok tárában még nem tették közzé).

a gázpalackokon elhelyezte szó- és ábrás védjegyként oltalom alatt álló nevét és logóját. A tényálláshoz hozzátartozik, hogy a gázzal töltött palacknak a Kosan valamelyik márkakereskedőjétől történő első vásárlása alkalmával a fogyasztó a palackért is fizet, amely ezáltal a fogyasztó tulajdonába kerül, valamint a Kosan üres palackok újratöltésével is foglalkozik. Ezért a Kosan márkakereskedőjénél a fogyasztó választhat, hogy vagy új palackot vásárol, vagy az üres palackot becseréli az e kereskedő által feltöltött hasonló palackra, ebben az esetben csak a megvásárolt gáz árát kell megfizetnie. A Viking a palackok felöltését követően a nevét és a töltőállomás számát tartalmazó címkét helyez el rajtuk, de úgy, hogy a Kosan szó- és ábrás védjegyét nem távolítja el, és nem takarja le.

Az előterjesztő nemzeti bíróság tehát lényegében arra kért választ, hogy az újrafelhasználásra szánt, térbeli védjegyként oltalom alatt álló gázpalackok kizárólagos használati engedélyének jogosultja, amely védjegyét elhelyezi a gázpalackokon, az irányelv 5. és 7. cikke alapján tiltakozhat-e a fenti magatartás ellen.

Az Európai Bíróság álláspontja szerint a jogkimerülés miatt a kizárólagos engedély jogosultja nem léphet fel az újrafelhasználásra szánt gázpalackok esetében a palackok versenytárs általi újratöltésével szemben, hacsak nem hivatkozhat az irányelv 7. cikke szerinti jogos érdekekre. Jelen esetben ugyanis a palackok, amelyeket többszöri újrafelhasználásra szánnak, nem az eredeti termék egyszerű csomagolásának minősülnek, hanem önálló gazdasági értékkel rendelkeznek, és a palack első beszerzése során a fogyasztónak nemcsak a gázt, hanem a palackot is meg kell fizetnie.²⁰ Tehát egyensúlyt kell teremteni a palack formájából álló védjegyhasználat engedélyezésének kizárólagos joga és a palackok vásárlóinak azon jogos érdeke között, hogy e palackok feletti tulajdonjogukat teljes mértékben élvezhessék.²¹ Az Európai Bíróság a palackok vásárlóinak érdekében kapcsolatban rámutatott arra, hogy a vásárlók nem élvezhetnék teljes mértékben az e palackok feletti tulajdonjogukat, ha e jogot korlátozná a palackokhoz kapcsolódó, azoknak a jogosult általi vagy hozzájárulásával történő eladása után is fennálló védjegyjog. A palack eladása kimeríti a palack formájából álló védjegyhasználat, illetve a védjegyhasználat engedélyezésének kizárólagos jogát.²² A Bíróság utalt arra is, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a védjegyjogosult a védjegyével megjelölt áruk forgalomba hozatala ellenére ellenezheti azok további forgalmazását, ha jogos érdekek igazolják ezt, és különösen, ha az áru állagát, állapotát – a forgalomba hozatalt követően – megváltoztatták, illetve károsították.²³ Ezenkívül rámutatott arra is, hogy a „különösen” kifejezés használata arra utal, hogy védjeggyel megjelölt áruk állapotának megváltoztatása vagy károsítása csak példa arra, hogy mi tekinthető jogos érdekeknek.²⁴ Jelen esetben azonban

²⁰ L. a Viking Gas-ügyben hozott ítélet 30. pontját.

²¹ L. ugyanott 31. pont.

²² L. ugyanott 35. pont.

²³ L. ugyanott 35. pont.

²⁴ L. ugyanott 36. pont.

nem áll fenn a Kosannak ilyen jogos érdeke, mivel a Viking által feltöltött és forgalmazott palackok forgalmazása nem kelti annak benyomását, hogy gazdasági kapcsolat van a Kosan és a Viking között.

Hasonlóképpen a BMW–Deenik-ügyhöz, a *Dior–Evora-ügy*²⁵ is fontos megállapításokkal gazdagította az európai ítélkezési gyakorlatot a védjegyoltalom korlátaival (azon belül a jogkimerüléssel) kapcsolatban. Az ügy tényállása szerint a francia Dior cég (valamint annak holland leányvállalata) a holland Evora cég ellen indított pert. A Dior cég a Benelux államokban jogosultja volt az EAU SAUVAGE, a POISON, a FAHRENHEIT és a DUNE ábrás védjegyeknek, amelyeket luxuskosmetikumok körében használt. A Dior azt az üzletpolitikát folytatta, hogy csak kiválasztott viszonteladóknak szállította az említett védjegyekkel ellátott termékeit. Az alperes, az Evora, Hollandiában kiterjedt drogéria-hálózattal rendelkezett, és bár üzletei nem tartoztak a Dior cég viszonteladói közé, parallelimportból beszerezett Dior-termékeket forgalmaztak. Az Evora egyik karácsonyi prospektusában szerepeltette a Dior említett védjegyeit. A Dior álláspontja szerint ez a reklámozás nem felelt meg a Dior-márkák presztízis- és luxusjellegének, és ideiglenes intézkedéssel kérte az alperes eltiltását a védjegyek használatától. Az ideiglenes intézkedésnek első fokon helyt adó határozatot a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte, amellyel szemben a Dior felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő. A Hollandia Legfelsőbb Bírósága²⁶ előterjesztésére adott előzetes döntésében az Európai Bíróság kifejtette, hogy bár alapesetben a jogkimerülésről szóló rendelkezések felölelik az áru reklámozásával kapcsolatos tényállást is, azonban elképzelhetők olyan esetek, amikor a védjegyjogosult legitim érdekének védelmet kell kapnia a forgalmazó védjegyhasználatával szemben. Például ilyen eset az, amikor a védjegy jó hírnevét rombolják, azt károsan befolyásolják, illetve ilyen károsítás lehet az is, ha a védjegyet a reklámprospektusban nem megfelelő környezetben jelenítik meg, amivel a védjegy imázsát, amelyet annak jogosultja kialakított, hátrányosan befolyásolhatják. Ezt megfordítva tehát megengedett a védjegy reklámozásban történő használata, ha a reklámozás nem károsítja a védjegy jó hírét.

A későbbiekben más szempontból részletesebben ismertetett *Portakabin-ügyben*²⁷ az Európai Bíróság a jogkimerüléssel kapcsolatban, utalva a BMW- és a Dior-ügy konklúzióira, arra az álláspontra helyezkedett, hogy valamely védjegy jogosultja nem tilthatja meg a hirdetőnek a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló kulcsszó Google AdWords-hirdetésben történő használatát, hacsak nem áll fenn a 89/104/EGK irányelv 7. cikkének (2) bekezdése értelmében vett olyan jogos érdek, amely igazolja azt, hogy a védjegyjogosult ellenezze ezt.²⁸ Ilyen jogos érdek az, ha egy védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés hirdet

²⁵ Vö. C-337/95 sz. ügy: Parfums Christian Dior SA, Parfums Christian Dior BV kontra Evora BV (a továbbiakban: Dior–Evora-ügy). Határozatok tára, 1997 I-06013.

²⁶ Hoge Raad der Nederlanden.

²⁷ Vö. C-558/08 sz. ügy: Portakabin Ltd, Portakabin BV kontra Primakabin BV (a továbbiakban: Portakabin-ügy). Határozatok tára, 2010 I-06963.

²⁸ L. a Portakabin-ügyben hozott ítélet 78. pontját.

általi használata súlyosan sérti a védjegy jó hírnevét,²⁹ vagy ha a viszonteladó azt a látszatot kelti, hogy gazdasági vagy egyéb különleges kapcsolat van közte és a védjegyjogosult között.³⁰ Pusztán abban az esetben, ha a viszonteladó a védjegyjogosult használt termékeit kínálja eladásra, és a védjegy mellett feltünteti a „használt” kifejezést, nem állapítható meg, hogy a hirdetés alapján az a következtetés vonható le, hogy a viszonteladó és a védjegyjogosult között gazdasági kapcsolat áll fenn, vagy hogy a hirdetés súlyosan sérti ez utóbbi jó hírnevét.³¹ A védjegyjogosult ugyancsak nem tilthatja meg a viszonteladónak, hogy használja e védjegyet viszonteladói tevékenységének a vásárlóközönség számára történő hirdetése érdekében, még abban az esetben sem, ha a védjegyjogosult használt áruin kívül egyéb használt árukat is forgalmaz, feltéve, hogy ezen egyéb áruk viszonteladása – mennyiségüket, megjelenésüket vagy rossz minőségüket tekintve – nem fenyeget azzal a veszéllyel, hogy súlyosan károsítja azt az imázst, amelyet a védjegyjogosult a védjegyével összefüggésben sikeresen kialakított.³² Viszont abban az esetben, ha a viszonteladó a védjegyjogosult hozzájárulása nélkül eltávolítja az árukról a jogosult védjegyet, az irányelv 7. cikke szerinti jogos érdek fennállása megállapítható.³³

A „cégérrel” történő védjegyhasználatot illetően a BMW–Deenik-ügy konklúziójához hasonló következtetésre jutottak a magyar bíróságok is a *Thule-ügy*³⁴ kapcsán. Az úgy tényállása szerint az elsőrendű alperes gazdasági társaság Thule-termékek forgalmazásával foglalkozott. A termékek forgalmazását a per harmadrendű alperesének (aki egyébként az elsőrendű alperes gazdasági társaság tagja és vezető tisztségviselője volt) használatában levő *thule.hu* domén név alatt található honlapon folytatták, ahol a felperes védjegyével ellátott termékeket hirdették eladásra. Ezenkívül az üzlethelyiségek portálján több helyen látható volt a „Thule” szó, valamint a „márkabolt” felirat. A felperes keresetében nem azt kifogásolta, hogy az alperesek Thule-termékeket forgalmaznak, hanem azt, hogy a védjegyet az elsőrendű alperes cégnevében, a reklámozás során, illetve üzleteinek portálján a felperes engedélye nélkül használja, és úgy tünteti fel magát, mintha a felperes hivatalos márkakereskedése lenne. A bíróság a „cégéren” történő használattal kapcsolatban megállapította, hogy az elsőrendű alperes azzal, hogy üzletének portálján a THULE megjelölést használja, bitorolja a felperes védjegyet.

A fizikai formában történő védjegyhasználat egy igen speciális esete az, amikor a forgalmazó sajátmárkás termékét összecsomagolja a védjegyjogosult által gyártott termékekkel.

²⁹ L. ugyanott 79. pont.

³⁰ L. ugyanott 80. pont.

³¹ L. ugyanott 84. pont.

³² L. ugyanott 91. pont.

³³ L. ugyanott 84. pont.

³⁴ A Fővárosi Bíróság I.P.25.391/2005/7. számú jogerős döntése a Thule Sweden AB kontra Thule-Herbály Kft. és Herbály Péter közötti ügyben.

Az *Unilever–V-Contact-ügyben*³⁵ ez merült fel kérdésként, azaz hogy megengedett-e ilyen esetben a védjegy használata. Ez a magatartás a korábban említett ügyekhez hasonlóan újabb adalékot jelenthet a tekintetben, hogy mikor hivatkozhat a forgalmazó a védjegyoltalom korlátaira, illetve mikor nem.

Az ügy tényállása szerint az alperes, a V-Contact Kft. az általa gyártott PERLUX öblítőszer átlátszó nejlonfóliában összecsomagolta a felperes COCCOLINO és DOMESTOS 5× termékeivel. Az elsőfokú bíróság megállapította a védjegybitorlást, mivel álláspontja szerint az összecsomagolás a forgalmazáson túl egyúttal reklámtevékenységnek is minősíthető, a felperes termékeit a fogyasztók jól ismerik, azokat pozitívan ítélik meg. Ezért okszerűen feltételezhető, hogy a velük minden tájékoztatás vagy jelzés nélkül összekapcsolt PERLUX termék is átveszi a pozitív megítélést, ami az alperesi termék kelendőségét elősegítő használatnak, azaz reklámozásnak minősíthető. A bíróság utalt arra, hogy a Vt. 16. § (1) bekezdése szerint „A védjegyoltalom alapján a védjegyjogosult nem tilthatja meg a védjegy használatát olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ő hozott forgalomba, vagy amelyeket kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba az Európai Gazdasági Térségben.” E paragrafus (2) bekezdése szerint „Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható, ha a védjegyjogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellenezze, különösen akkor, ha az áru állapotát, állapotát megváltoztatták, illetve károsították.” A bíróság álláspontja szerint az alperes nem hivatkozhat a Vt. 16. §-a szerinti jogkimerülésre, hiszen az összecsomagolás révén a védjegyek már nem pusztán azt szolgálják, hogy az áru rendeltetésszerű felhasználás céljából eljuthasson a végfelhasználóig, hanem egy ettől független funkciót is betöltenek, nevezetesen az alperes termékének kelendőségét fokozzák. Ezenkívül az összecsomagolás sérti a védjegyjogosult azon jogát, hogy a védjegy azonosító, megkülönböztető és tájékoztató funkcióit maga alakíthassa és hasznosíthassa, ami – feltéve, hogy a jogkimerülés főszabálya az adott esetben alkalmazható volna – a Vt. 16. § (2) bekezdésének alkalmazását indokolná. Az elsőfokú ítélet ellen az alperes fellebbezést nyújtott be, de e tekintetben a Fővárosi Ítéletábra helybenhagyta azt.

Az ítéletábra, egyetértve az elsőfokú bíróság álláspontjával, megjegyezte, hogy amikor a használat már nem csak a védjegyekkel jelzett árukkal kapcsolatos, a védjegyek használója nem hivatkozhat jogkimerülésre. A védjegyoltalom ugyanis magában foglalja az arra való kizárólagos jogot is, hogy a felperes a védjegyek azonosító, megkülönböztető és tájékoztató funkcióját maga alakítsa, maga döntsön a használat vagy a hasznosítás formáiról. Az adott esetben a felperesi és alperesi termék fizikai összekapcsolása és ilyen módon való értékesítése azonban már nem a felperesi védjegyek önálló érvényesülését, hanem azoknak az

³⁵ A Fővárosi Ítéletábra 8.Pf.20.989/212/4. számon hozott ítélete az Unilever N. V. és a V-Contact Kft. közötti ügyben. A jogerős ítélet ellen az alperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, amely jelen cikk lezárásáig még nem került elbírálásra.

alperesi megjelöléshez rendelt, reklámcélú használatát eredményezte. Ezenkívül az ítélőtábla megjegyezte, hogy mivel az összecsomagolás kihat a védjegyek goodwilljére, holott a védjegyjogosult maga jogosult alakítani a saját védjegye azonosító és tájékoztató funkcióit, ez alapos ok a Vt. 16 § (2) bekezdése szerint az adott használat felperesi ellenzésére.

Összefoglalva, a forgalmazó számára nem eleve kizárt az, hogy a védjegyjogosult védjegyét fizikai formában használja, azonban ez a használat nem keltheti annak a látszatát, hogy a harmadik személy és a védjegyjogosult között különleges kereskedelmi kapcsolat áll fenn, illetve a reklámozás nem használhatja ki vagy károsíthatja a védjegy jó hírét. A jelenlegi magyar bírósági gyakorlat alapján úgy tűnik, hogy a „cégéren” történő védjegyhasználat általában nem megengedett, mert az mindenképpen a védjegyjogosult és a forgalmazó közötti különleges gazdasági kapcsolat fennállására utal. A magyar gyakorlat szerint ugyancsak védjegybitorlást valósít meg a forgalmazó, ha sajátmárkás termékeit a védjegyjogosult termékeivel összecsomagolja.

Álláspontunk szerint a cégéren, hirdetőtáblán történő használatot Magyarországon is a közösségi gyakorlatnak megfelelően kellene elbírálni, azaz az ilyen használat mindaddig jogoszerű, amíg nem kelti márkakereskedői, illetve egyéb szoros kapcsolat hamis látszatát. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy amennyiben a forgalmazó az adott védjeggel ellátott terméket ténylegesen nem forgalmazza, a védjegyoltalom korlátaira, illetve a jogkimerülésre sem hivatkozhat. Hogy e körben az ábrás védjegyek használata is megengedhető-e, azt álláspontunk szerint az adott eset összes körülményének minden szempontra kiterjedő vizsgálatával kell eldönteni, nem tartanánk megfelelőnek egy olyan bírósági gyakorlatot, amely – a fogyasztók tájékoztatásához fűződő érdeket is szem előtt tartva – az ábrás védjegyek forgalmazói használatát minden esetben megtiltaná.

4. Védjegyhasználat cégnévben és kereskedelmi névben

A forgalmazó számára felmerülhet a kérdés, hogy cégnevében, illetve kereskedelmi névként használhatja-e a védjegyjogosult védjegyét, hiszen, mivel a forgalmazó a védjegyjogosult áruit kínálja eladásra, ezt a kapcsolatot azzal is megerősítheti, hogy olyan cégnevet vagy kereskedelmi nevet választ, amely a védjegyjogosult védjegyét tartalmazza.

A védjegy cégnévként történő használatával már az Európai Bíróság is foglalkozott a *Céline-ügyben*. Az alapügy két francia cég, a Céline SA és a Céline SARL között indult. A tényállás szerint az 1928-ban alapított Céline SA fő tevékenysége ruházati cikkek, valamint divatáru-kiegészítők gyártása és forgalmazása, a cég 1948 óta rendelkezett a CÉLINE szóvédjeggyel. Az alperes jogelődje 1950-ben jött létre, és „Céline” elnevezéssel férfi és női konfekcióárukat forgalmazására szakosodott. A Céline SA 2003-ban keresetet indított a Céline SARL ellen a CÉLINE védjegy bitorlásától, valamint a „Céline” cégnév és a „Céline” cégjelzés bitorlásával megvalósított tisztességtelen versenypiaci magatartásától való eltiltása, illetve kárainak megtérítése érdekében. A Céline SA valamennyi kereseti kérelmének első fokon

helyt adtak, és eltították a Céline SARL céget a CÉLINE megjelölés mindennemű használatától, továbbá kötelezték az alperest a cégnév megváltoztatására. E döntés ellen a Céline SARL fellebbezést nyújtott be arra való hivatkozással, hogy a korábbi szóvédjeggyel azonos megjelölés cégnévként vagy cégjelzésként való használata nem tartozik a védjegybitorlás fogalma alá, mivel sem a cégnévnek, sem a cégjelzésnek nem az a szerepe, hogy árukat és szolgáltatásokat különböztessen meg, és hogy a vásárlóközönség képzetében semmiképpen sem történhet összetévesztés az érintett áruk származását illetően. A másodfokú bíróság felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntés iránti kérelemmel fordult az Európai Bírósághoz.

A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra várt választ, hogy a korábbi szóvédjeggyel azonos megjelölésnek nem jogosított harmadik személy általi, a korábban lajstromozott védjeggyel azonos megjelöléssel ellátott áruk forgalmazásának keretében cégnévként, kereskedelmi névként vagy cégjelzésként történő használata a védjegy gazdasági tevékenység körében történő olyan használatának minősül-e, amelyet a védjegyjogosult az irányelv 5. cikk (1) bekezdése értelmében (a védjegyjogosult kizárólagos jogai alapján) megtilthat.

A Bíróság rámutatott arra, hogy a cégnévnek, kereskedelmi névnek vagy cégjelzésnek nem az a célja, hogy árukat vagy szolgáltatásokat különböztessen meg. A cégnévnek az a célja, hogy a társaságot azonosítsa, míg a kereskedelmi név vagy a cégjelzés szerepe az, hogy az üzletet jelölje. Ennélfogva amikor a cégnév, a kereskedelmi név vagy a cégjelzés használata a társaság azonosítására vagy az üzlet jelölésére szolgál, nem tekinthető úgy, hogy a használat – az irányelv 5. cikkének (1) bekezdése értelmében vett – „árúkkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban” történik.³⁶ Ezzel szemben az irányelv 5. cikkének (1) bekezdése értelmében a használat „árúkkal kapcsolatban” történik olyankor, ha a harmadik személy a cégnevet képező megjelölést, a kereskedelmi nevét vagy a cégjelzését feltünteti az általa forgalmazott termékeken.³⁷ Ezenkívül még feltüntetés hiányában is „árúkkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban” történik a használat az említett rendelkezés értelmében olyankor, ha a harmadik személy a megjelölést úgy használja, hogy az kapcsolatot teremt a megjelölést képező cégnév, kereskedelmi név vagy cégjelzés és a harmadik személy által forgalmazott áruk vagy a harmadik személy által nyújtott szolgáltatások között.³⁸

Tehát a lajstromozott védjegy jogosultja nem tilthatja meg a védjeggyel azonos megjelölés harmadik személy általi használatát az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján, csak akkor, ha a használat sérti vagy sértheti a védjegy funkcióját, különösen azt az alapvető funkcióját, hogy a fogyasztók számára szavatolja az áruk vagy szolgáltatások származását.³⁹ A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az irányelv 6. cikke szerint a védjegyjogtalan alapján a jogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében – az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban – használja saját nevét vagy címét,⁴⁰ valamint azt

³⁶ L. a Céline-ügyben hozott ítélet 21. pontját.

³⁷ L. ugyanott 22. pont.

³⁸ L. ugyanott 22. pont.

³⁹ L. ugyanott 26. pont.

⁴⁰ L. ugyanott 30. pont.

is megállapította, hogy e rendelkezés nem korlátozódik a természetes személyek nevére.⁴¹ Tehát meg kell vizsgálni, hogy a védjegy cégnévként történő használata összhangban van-e a gazdasági tevékenység körében megkövetelt üzleti tisztességgel. Ezzel kapcsolatban a Bíróság rámutatott, hogy az üzleti tisztességre vonatkozó feltétel fennállásának mérlegelésekor figyelembe kell venni egyrészt, hogy a harmadik személy nevének használatából a célközönség – vagy legalábbis annak jelentős része – milyen mértékben következtethet a harmadik személy áruí és a védjegyjogosult vagy a védjegy használatára jogosult közötti kapcsolat fennállására, másrészt hogy a harmadik személy milyen mértékben lehetett ennek tudatában. E mérlegelés során továbbá figyelembe kell venni, hogy abban a tagállamban, ahol a védjegyet bejegyezték és az oltalmat igényelték, a védjegy rendelkezik-e valamilyen hírnévvel, amelyet a harmadik személy áruí forgalmazásakor kihasználhat.

Végkövetkeztetésként az Európai Bíróság megállapította, hogy az előzetes döntésre feltett kérdést úgy kell megválaszolni, hogy a korábbi védjeggyel azonos cégnévnek, kereskedelmi névnek vagy cégjelzésnek nem jogosított harmadik személy általi, a korábban lajstromozott védjeggyel azonos megjelöléssel ellátott áruk forgalmazásának keretében történő használata olyan használatnak minősül, amelyet az említett védjegy jogosultja megtilthat, amennyiben az árukkal kapcsolatos használat sérti vagy sértheti a védjegy funkcióit. Azt, hogy a konkrét esetben mely magatartás sérti a védjegy funkcióit, az Európai Bíróság a nemzeti bíróságok vizsgálatára és értékelésére bízta. Ilyen esetben a védjegyoltalom korlátaira vonatkozó rendelkezések csak akkor akadályozhatják a használat megtiltását, ha a harmadik személy gazdasági tevékenysége körében, az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban használja cégnevét vagy kereskedelmi nevét.

Ez azt jelenti tehát, hogy minden esetet külön-külön kell vizsgálni, nem jelenthető ki általános érvénnyel, hogy a cégnévben történő használat mindenképpen védjegybitorlást valósít meg. Számos esetben fordul elő, hogy egy vállalkozás nem a cégneve, hanem egy ettől eltérő fantáziánév alatt forgalmazza áruí, nyújtja szolgáltatásait, így a fogyasztók a névvel legfeljebb a számlán, nyugtán találkozhatnak: ezekben az esetekben nyilvánvaló, hogy a cégnév nem kap egyszersmind árujelzői szerepet, azaz védjegyként történő használata nem állapítható meg.

A már említett Thule-ügyben a cégnév használatának jogsértő voltával kapcsolatban a Fővárosi Bíróság megállapította, hogy a cég elnevezésében a védjegy akkor szerepelhet, ha a cég maga a védjegyjogosult, vagy ha a cég a védjegy használatára engedéllyel rendelkezik. A védjegyoltalom sérelmét jelenti minden olyan névként funkcionáló megjelölés jogosulatlan használata, amelyről valamely védjegyre – az oltalmi körbe tartozó termékekre vagy a gyártóra, illetve a védjegyjogosultra – lehet következtetni, a magyar bíróság ebben az esetben lényegében tehát a védjegy származásjelző funkciójának sérelmét látta megvalósulni. A bíróság ezenkívül megállapította azt is, hogy a cégnév jogsértő jellegét eleve nem zárja ki, ha

⁴¹ L. ugyanott 31. pont.

eltérést mutat a védjegyhez képest, ebben az esetben ugyanis az alperesi Thule-Herbály Kft. cégnévben a védjegyjogosult védjegye mellett szerepelt az adott kereskedő vezetéknevére utaló „Herbály” toldat. A Fővárosi Bíróság álláspontja szerint a kérdés tehát az, hogy az eltérés olyan mértékű-e, hogy teljes biztonsággal kizárja annak a lehetőségét vagy veszélyét, hogy a fogyasztók a cégnevet összetéveszték a védjeggyel. A bíróság megállapította, hogy a cégnévben a Herbály szónak a Thule szó utáni elhelyezkedése nem ad kellő elhatárolási lehetőséget, a Herbály szó a kialakult hazai gyakorlatnak megfelelően a márka kereskedőjét jelzi, aki a védjegyvoltalommal ellátott termékeket forgalmazza. Ezért, ismerve a cég nevét és az általa forgalmazott termékeket, alappal gondolhat arra a fogyasztó, hogy az elsőrendű alperes és a felperes között gazdasági kapcsolat áll fenn.

A *Swarissimo-ügyben*,⁴² hasonlóan a Thule-ügyhöz, az elsőrendű alperes cégneve részeként és kereskedelmi nevében használta a felperes védjegyéhez (Swarovski) az összetéveszthetőség hasonló megjelölést (Swarissimo Kristályékszer Kft.) a védjegyjogosultéval azonos áruk (nevezetesen kristályékszerek) forgalmazásával kapcsolatban. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az alperes a „Swarissimo” megjelölés cégnevében és kereskedelmi nevében történő használatával bitorolja a felperes védjegyét. Az elsőfokú bíróság döntésének indokolásában kifejtette, hogy az összbenyomás alapján összetéveszthetőnek találta az elsőrendű alperes által cégnevében, illetve kereskedelmi nevében szereplő, gazdasági tevékenység körében használt „Swarissimo” megjelölést a védjegyjogosult SWAROVSKI védjegyével. A bíróság rámutatott, hogy az alperesi cégnév esetén a domináns „Swarissimo” szóelem mellett a „Kristályékszer” utótag kevésbé hangsúlyos, ugyanakkor erősíti a felperesre történő asszociációt. A másodfokon eljáró ítélőtábla az elsőfokú bíróság álláspontjával egyetértve rámutatott, hogy a védjeggyel összetéveszthető megjelölésnek a kereskedelmi névben történő olyan használata, amikor a használó olyan látszatot kelt, mintha a jogosulttal szorosabb gazdasági kapcsolatban álló vállalkozás lenne, védjegyszerű használatnak tekintendő, következésképp alkalmas a védjegybitorlás megállapítására.

A későbbiekben részletesen ismertetésre kerülő *Royal Canin-ügyben* a kereskedelmi névben történő védjegyhasználat tekintetében az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a „Royal Canin bolt” és a „Royal Canin viszonteladói bolt” megjelölés adott módon történt kialakítása és használata azt a látszatot kelti, hogy az alperes különleges kereskedelmi kapcsolatban áll a védjegyjogosult felperessel, tehát az alperes az üzleti tisztesség követelményét meghaladó mértékben használta a felperes védjegyét. Az ítélőtábla az elsőfokú döntéssel egyetértve azt is megjegyezte, hogy bár az alperes jogosult a termék nevét feltüntetni annak forgalmazása, reklámozása során, de a védjegyjogosult engedélye nélkül nem emelheti be kereskedelmi neveibe az árujelző domináns ROYAL CANIN elemeit, mert az ilyen alkalmazás

⁴² A Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.838/2011/4. számú döntése a Swarovski Aktiengesellschaft felperes és a Swarissimo Kristályékszer Kft. elsőrendű és Neuschel Mónika másodrendű alperesek közötti perben, a *birosag.hu* oldalon a másodfokú döntés azonosítója: FIT-H-PJ-2012-67.

már meghaladja a KVR 12. cikkében megfogalmazott eseteket, és alkalmas olyan látszat keltésére, hogy a felek között közvetlen üzleti kapcsolat áll fenn.

Összefoglalva, az európai gyakorlat alapján akkor léphet fel a védjegyjogosult kizárólagos jogai alapján a forgalmazóval szemben a védjegy cégnév részeként történő használata miatt, ha a cégnévként történő használat sérti a védjegy származásjelző funkcióját, és ha a forgalmazó a védjegyet a cégnévben nem az üzleti tisztességnek megfelelően használja. A magyar bírósági gyakorlat elemzése azt mutatja, hogy a védjegyjogosult védjegyének a cégnévben és a kereskedelmi névben történő használata általában védjegybitorlást valósít meg, mivel sérül a védjegy származásjelző funkciója, azaz a fogyasztók alappal gondolhatják, hogy a védjegyjogosult és a védjegyet használó forgalmazó között gazdasági kapcsolat áll fenn.

Álláspontunk szerint az európai bírósági gyakorlat nemcsak azon általános kötelezettség alapján követendő, miszerint a nemzeti bíróságok részére az európai bíróság jogértelmezése az uniós normák vonatkozásában irányadó, hanem azért is, mert a cégnév használata nem feltétlenül és nem minden esetben jelent egyben védjegyszerű, származásjelző használatot.

5. Védjegyhasználat honlapon

A forgalmazó saját honlapjának készítésekor felmerül, hogy milyen módon reklámozhatja forgalmazni kívánt „márkás” termékeit a weboldalán. Ennek alapvetően két módja képzelhető el: *szóként* vagy *ábrás formában* használhatja a védjegyjogosult védjegyét.

E körben először is tisztáznunk kell, hogy az „utaló”, „említésszerű” használat (az angolszász jogirodalomban „nominative”, illetve „referential use”) nem minősül védjegyszerű használatnak, tehát védjegybitorlást sem valósíthat meg. Utaló jellegű a használat, amikor a védjegyszót pusztán a védjeggyel ellátott áru, illetve szolgáltatás megnevezésére használják, írják le, pl.: „Gyakran/ritkán iszom Coca-Colát.” Az Európai Bíróság kimondta, hogy a felkínált áruk jellegzetességeire vonatkozó, pusztán leíró célzatú használatok nem tartoznak az irányelv 5. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, mivel nem sértik az ezen rendelkezés által védeni kívánt érdekeket, és ezért nem tartoznak az ezen rendelkezés értelmében vett használat fogalma alá. Ugyanis nem sértik az irányelv 5. cikke (1) bekezdése által védeni kívánt érdekeket azon használatok, amikor például egy harmadik személy a potenciális vásárlóval folytatott kereskedelmi tárgyalások során használja a védjegyet; pusztán leíró célzattól, az eladásra felkínált termék jellegzetességeinek bemutatása céljából utalnak a védjegyre a potenciális vásárló számára, aki az érintett védjeggyel ellátott termék jellegzetességeit ismeri; illetve ha a védjegyre történő utalást a fogyasztó nem értelmezheti a termék származására utaló jelzésként.⁴³

⁴³ L. a C-2/00 sz. ügy: Michael Hölterhoff kontra Ulrich Freiesleben, Határozatok tára, 2002 I-04187, 16. pontját.

A magyar bíróság előtt folyt *Polycom-ügy*⁴⁴ érdekes tanulságokkal szolgálhat a tekintetben, hogy miként lehetséges az adott termék nevének használata a honlapon szó formájában. Az ügy tényállása szerint a felperes, a Polycom Inc. a jogosultja a POLYCOM védjegynek a Nizzai Megállapodás szerinti 9. osztályba tartozó különböző telekommunikációs eszközök vonatkozásában. A per alperese telekommunikációs berendezések forgalmazásával foglalkozó magyar cég, amely regisztráltatta a *polycom.hu* doménnevet, mely át volt irányítva az alperes cégnevének vezérszavával megegyező *quantumr.hu* doménnévre. A felperes szerint a doménnév regisztrációjával, illetve átirányítással történő használatával az alperes bitorolta a felperes védjegyét. Álláspontja szerint az alperesi honlap kezdőlapján olyan méretben jelenik meg a felperesi védjegy, amely a fogyasztó számára azt a látszatot kelti, hogy kizárólagos, különleges kereskedelmi kapcsolat áll fenn a felek között, ami nem felelt meg a valóságnak. A védjegyet az alperes a következőképpen használta:

⁴⁴ A Polycom Inc. felperes és a Quantum-R Kft. alperes közötti per, az elsőfokú döntés ügyszáma: 1.P.25.28-3/2010/5. (a döntés azonosítója a *birosag.hu* oldalon: 1-H-PJ-2010-662), a másodfokú döntés ügyszáma: 8.Pf.20.493/2011/4. (a döntés azonosítója a *birosag.hu* oldalon: FIT-H-PJ-2011-626).

A Fővárosi Törvényszék első fokon helyt adott a felperes keresetének, és a már említett BMW-ügyben hozott döntésre hivatkozással kifejtette, hogy jelen esetben a fogyasztóban az a benyomás alakult ki a védjegy domináns helyre történő pozicionálásából, méretéből, hangsúlyos elhelyezéséből eredően, hogy a felperes és az alperes között különleges kereskedelmi kapcsolat van, az alperes a felperes kiemelt partnere. Az alperes fellebbezése folytán a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú döntést e részben megváltoztatva nem találta kifogásolhatónak az alperes honlapon történő védjegyhasználatát. A Fővárosi Ítéltábla arra az álláspontra helyezkedett, hogy az alperes nem lépte át a tisztességes üzleti magatartás határát, amikor a jogszerűen forgalomba került felperesi termékek ajánlása során, mintegy az áru eredetiségét, megszokott minőségét is alátámasztandó, feltüntette a saját nevéből kialakított című weblapján a kínált berendezések képe mellett azok márkáját. Az ítéltábla megjegyezte, hogy mint ezekre a termékekre szakosodott kereskedőnek az alperesnek szüksége van arra, hogy a hirdetésben használja a szövegdjegyvet, és tájékoztassa a fogyasztókat arról, hogy viszonteladója olyan termékeknek, amelyeket az adott védjeggyel a védjegyjogosult hozott piaci forgalomba. A korlátot az jelenti, hogy ennek során nem ronthatja a védjegy jó hírét, illetve nem utalhat arra, hogy közte és a gyártó között közvetlen kereskedelmi kapcsolat van, és nem sugallhatja azt, hogy vállalkozása része a védjegyjogosult eladóhálózatának.

Az ábrás védjegyek honlapon történő használatával kapcsolatban jelentős a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) 2011. április 14-én, az ATU-ügyben született ítélete. A felperes a Volkswagen AG, az ismert vw kör alakú ábrás védjegy jogosultja volt, a vw védjegy oltalma többek között autókra és autók javítási és szervizelési szolgáltatásaira is kiterjedt. Az alperes, az ATU Auto Teile-Unger Handels GmbH & Co. KG (ATU), egy független szerviz (azaz semelyik márkához nem kötődő, tehát nem márkaszerviz) a vw ábrás védjegy alatt hirdette a Volkswagen autókhoz kapcsolódó javítási szolgáltatásait. A BGH megállapította, hogy az ATU a vw ábrás védjegy használatával védjegybitorlást követett el, ugyanis az ábrás védjegy használata nem szükségszerű a javítási szolgáltatások megjelöléséhez, ugyanis az ATU a vw vagy VOLKSWAGEN szövmegjelöléseket ugyanúgy használhatta volna. Ezzel a döntéssel a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság lényegében arra az álláspontra helyezkedett, hogy ábrás védjegy használata nem megengedett a független márkaszervizek számára. Ezt továbbgondolva pedig, *mutatis mutandis*, ugyanennek kell vonatkoznia a védjegyjogosult áruit forgalmazó viszonteladókra is.

Íránymutató jelentőségűnek tekinthető a hazai Royal Canin bolt-ügy⁴⁵ is, amelyben az eljáró magyar bíróságok az ATU-ügyben hozott ítélettel hasonló álláspontra helyezkedtek. Az ügy tényállása szerint a felperes a jogosultja a következő ábrás közösségi védjegynek a Nizzai Megállapodás szerinti 31. osztályban állati tápok, termékek, illetve a 35. osztályban

⁴⁵ A Fővárosi Bíróság I.P.24.157/2011/3. számú ítélete a Royal Canin Sas, valamint a Bully Bt. és Fekete Árpád közötti perben. Az ügy azonosítója a *birosag.hu* oldalon: elsőfokú döntés: 1-H-PJ-2011-582, másodfokú döntés: FIT-H-PJ-2012-554.

állatedelek és állatoknak való árucikkek kiskereskedelmi értékesítése vonatkozásában. A védjegy által oltalmazott ábrás megjelölés a következő volt:

A per alperese regisztráltatta a *royalcaninbolt.hu* doménnevet, amely cím alatt található honlapon webáruházat működtetett, ahol kutya-, illetve macskaeledeleket kínált eladásra, hozott forgalomba és a termékeket reklámozta is. A kezdő oldalon a „ROYAL CANIN BOLT” kereskedelmi nevet, valamint a következő logót használta:

A felperes felszólító levelére válaszolva az alperes a fenti logót kicserélte a következőre:

A felperes keresetében többek között annak megállapítását kérte, hogy az alperes a *royalcaninbolt.hu* doménnevén, a védjeggyel azonos kialakítású megjelölés, a „ROYAL CANIN BOLT”, illetve a „ROYAL CANIN VISZONTELADÓI BOLT” kereskedelmi név és a ROYAL CANIN megjelölés stilizált koronaábrával kiegészített használatával bitorolta a perbeli védjegyet. Az alperes első fokon érdemi ellenkérelmet nem terjesztett elő.

Az elsőfokú bíróság, utalva a már többször említett BMW-ügyben hozott ítéletre, hangsúlyozta, hogy minden esetben egyedi mérlegeléssel kell eldönteni, hogy a sérelmezett megjelenés azt a látszatot kelti-e, hogy a vállalkozó kereskedelmi kapcsolatban van a védjegy-jogosulttal, illetve annak kereskedelmi hálózatához tartozik-e. Jelen esetben a doménnevén adott módon történt kialakítása, valamint az ábrás védjegy honlapon történő feltüntetése alapján a fogyasztóban az a benyomás alakulhatott ki, hogy a felperes és az alperes között különleges kereskedelmi kapcsolat van, az alperes a felperes kiemelt kereskedelmi partnere. Mivel ilyen kapcsolat a felek között ténylegesen nincs, megállapítható, hogy az alperes az üzleti tisztesség követelményét meghaladó mértékben használta a felperes védjegyét annak engedélye nélkül.

Az ítélettel szemben az alperes fellebbezéssel élt. Az alperes többek között kifejtette, hogy a sérelmezett magatartások a felperesre nézve semminemű jogsérelemmel nem jártak, hiszen egyrészt éppen a márka népszerűsítését szolgálták, másrészt kizárólag azt a tény

rögzítették, hogy az alperes mint viszonteladó értékesíti a felperes termékeit, azaz nagykereskedelmi hálózatában megvásárolva kiskereskedelmi forgalomban adja azokat tovább. Az ítéletábra az elsőfokú döntés indokaival egyetértve megállapította, hogy az alperes a kereskedelmi név kialakításával és használatával védjegybitorlást valósított meg. A döntés indoklásában az ítéletábra kifejtette, hogy az alperes jogosult a termék nevét feltüntetni annak forgalmazása, reklámozása alkalmával, de a védjegyjogosult engedélye nélkül nem jelenítheti meg a védjegy lajstromképi formáját, mert az ilyen alkalmazás már meghaladja a KVR 12. cikkében megfogalmazott eseteket, és alkalmas olyan látszat keltésére, hogy a felek között közvetlen üzleti kapcsolat áll fenn.

Összefoglalva: figyelembe véve a magyar és a német gyakorlatot, a forgalmazó nem jogosult használni honlapján a védjegyjogosult ábrás védjegyét, a szóvédjegyet azonban informatív céllal, az általa jogszerűen forgalmazott és a védjegyjogosulttól származó árukra való utalásként használhatja.

Álláspontunk szerint helytelen lenne az a bírósági gyakorlat, amely a forgalmazókat mérlegelés, illetve az adott eset körülményeinek vizsgálata nélkül tiltaná el az ábrás védjegyek használatától, ugyanis az ábrás megjelölések üzleti tisztességnek megfelelő használata elősegítheti a fogyasztók tájékoztatását. A fogyasztók ugyanis könnyebben megtalálják a keresett árut, illetve szolgáltatást az általuk jól ismert logók, ábrák alapján, és – megítélésünk szerint – ismert számukra, hogy az ábrás megjelölést használó kereskedő nem feltétlenül márkakereskedője az adott márkának, csak ha erre kifejezetten utal, vagy a körülmények erre engednek következtetni (pl. a doménnev megegyezik a védjegy szóelemével). Nézetünk szerint az ilyen eseteket különös gonddal kell megvizsgálni, és az ügy összes körülményeire figyelemmel eldönteni, hogy az adott esetben sérti-e a védjegyhasználat a védjegy funkcióit.

6. Védjegyhasználat doménnevben

Amennyiben a forgalmazó saját honlapot (pl. webáruházat) kíván létrehozni, ahol a védjegyjogosult áruit kívánja eladásra felkínálni, hamar felmerül az a kérdés, hogy milyen doménnevet válasszon a honlapja számára. A védjegy doménnevben történő használata többféleképpen elképzelhető. Megvalósulhat úgy, hogy a védjeggyel megegyező szót regisztrálják doménnevként (*védjegy.hu*), illetve úgy is, hogy a doménnev részeként szereplő, védjeggyel azonos megjelöléshez egy további toldatot kapcsolnak (*védjegy+valami.hu*).⁴⁶ Abban az esetben, ha a doménnev részeként szereplő védjeggyel azonos megjelölést egy további toldattal látják el, az lehet egy földrajzi terület vagy város neve (fiktív példákkal élve pl. *adidashungary.hu* vagy *honda-sopron.hu*), lehet személynév (pl. *bmwszabo.hu*, vagy

⁴⁶ Tobias Cohen Jehoram, Constant Van Nispen, Tony Huydecoper: European Trademark Law – Community Trademark Law and Harmonized National Trademark Law. Kluwer Law International, 2010, p. 329.

egyéb toldat (pl. *toyota-alkatresz.hu*, *vwbonto.hu*, *grundig-szerviz.hu*, *royalcaninbolt.hu*). Kézenfekvőnek tűnik mind keresőoptimalizálási, mind a forgalmazó „józan esze” szempontjából, hogy a forgalmazó a fenti variációk valamelyike mellett döntsön. De jogszerű-e ez a döntése?

A *Hyundai-ügy*⁴⁷ tényállása szerint a felperes a Hyundai gépjárművek gyártója és a HYUNDAI szóvédjegy jogosultja. Az elsőrendű alperes a felperes kizárólagos magyarországi forgalmazója volt, akivel a felperes disztribúciós szerződést kötött. A disztribúciós szerződés megszűnése után az alperes cégnevében és doménneveiben továbbra is használta a HYUNDAI megjelölést, illetve a honlapján, cégneve mellett feltüntette azt is, hogy „gyártótól független nagykereskedő”, valamint cégismertetőjében is kifejezésre juttatta, hogy a kizárólagos disztribútori szerződése lejárt. A doménnevek regisztrációját az elsőfokú bíróság bitorlásnak minősítette, mivel a Hyundai megjelölést doménnév részeként használó alperesek védjegyhasználati cselekményeit mérlegelve arra a következtetésre jutott, hogy azok meghaladják a fogyasztók tájékoztatáshoz fűződő jogát, és annak folytán a fogyasztók okkal felételezik az alpereseknek a védjegyjogosulttal való különleges kapcsolatát. A Fővárosi Ítéltábla ebben a tekintetben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta, és a Legfelsőbb Bíróság is hatályában fenntartotta a jogerős részítéletet.

Hasonló következtetésre jutottak a doménnevek regisztrációjával kapcsolatban a magyar bíróságok a már említett *polycom.hu*, a *royalcaninbolt.hu*, a *swarissimo.hu*, illetve a *thule.hu* doménnevek ügyében. Az eljáró bíróságok mind a négy esetben megállapították, hogy a forgalmazók a doménnév regisztrációjával védjegybitorlást valósítottak meg, mivel azt a látszatot keltették, hogy a védjegyjogosult és a doménnév használója között gazdasági kapcsolat áll fenn.

Az esetek konklúzióit áttekintve állítható, hogy az általunk feldolgozott esetek mindegyikében a védjegy doménnévbe történő inkorporálása, illetve a védjegyhez az összetéveszthetőség hasonló doménnév regisztrációja védjegybitorlást valósított meg,⁴⁸ de elképzelhető olyan eset, melyben egyéb feltételek fennállása miatt a védjegybitorlás nem állapítható meg.

Érdekeség, hogy a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Arbitrációs és Mediációs Központja UDRP-eljárások⁴⁹ keretében folytatott gyakorlata szerint elképzelhető olyan

⁴⁷ A Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.474/2009/4. számú döntése. Az ügy azonosítója a *birosag.hu* oldalon: elsőfokú döntés: 1-H-PJ-2007-785, másodfokú döntés: FIT-H-PJ-2009-547, a Legfelsőbb Bíróság döntése: LB-H-PJ-2010-66.

⁴⁸ L. a BH 2005.142 számú esetet vagy a korábban említett *polycom.hu*-, *royalcaninbolt.hu*-, *swarissimo.hu*-, illetve *thule.hu*-ügyben hozott döntést.

⁴⁹ Az UDRP-eljárás (Uniform Dispute Resolution Policy) az ICANN által 1999 decemberében bevezetett vitarendezési eljárás, melynek tárgyi hatálya az *.aero*, *.asia*, *.biz*, *.cat*, *.com*, *.coop*, *.info*, *.jobs*, *.mobi*, *.museum*, *.name*, *.net*, *.org*, *.pro*, *.tel* és *.travel* általános felső szintű doménnevekre terjed ki, valamint azon országkódok felső szintű doménneveire, amelyek önkéntes alapon vállalták az eljárás alkalmazását.

eset, amikor a viszonteladó jogos érdeke annak ellenére bizonyítható, hogy az a védjegyet domén névként vagy annak részeként használja.

Bár az UDRP- és a védjegybitorlási eljárásban igazolandó feltételek különböznek, mégis új és érdekes megvilágításba helyezi a forgalmazók védjegyhasználati cselekményeinek jog-szerűségét az OKIDATA-ügy.⁵⁰ Az ügy tényállása szerint a kérelmező az Oki Data Americas, Inc. amerikai cég volt, amely a szintén amerikai ASD Inc. cég ellen kívánt fellépni az utóbbi által regisztrált *okidataparts.com* domén név miatt. A kérelmező számítógépes perifériákat és kiegészítőket (ezen belül nyomtatókat, faxgépeket és azok alkatrészeit) fejlesztett, gyártott és adott el. A kérelmező termékei a világ minden részén megtalálhatók voltak. Az UDRP-kérelem alapjául szolgáló OKIDATA egy amerikai nemzeti védjegy volt, amely számítógépes programok, nyomtatók és azok alkatrészei tekintetében állt oltalom alatt. A kérelmezett OKIDATA termékekhez adott el alkatrészeket (amelyeket a kérelmező disztribútoraitól vásárolt meg), illetve javítási szolgáltatásokat ajánlott fel mint engedéllyel rendelkező OKIDATA-javítóközpont. A kérelmezett fel volt tüntetve a kérelmező weboldalán mint engedéllyel rendelkező, hivatalos OKIDATA-forgalmazó, és a kérelmezettnek hozzáférése volt a kérelmező weboldalán a jelszóval védett, úgynevezett Business Partner Exchange oldalhoz, ahol az OKIDATA-forgalmazók promóciós használatra OKIDATA termékekről készült képekhez férhettek hozzá.

Az UDRP-eljárásokban, hasonlóan a magyar ADR-eljárás (alternatív vitarendezési eljárás) szabályaihoz, az eljáró fórum három feltétel fennállását vizsgálja; nevezetesen azt, hogy

- a domén név azonos-e egy olyan névvel vagy megtévesztően hasonló-e egy olyan névhez (lehet ez védjegy vagy kereskedelmi név), amely a kérelmező javára oltalom alatt áll,⁵¹
- a kérelmezett a domén nevet anélkül igényelte-e, hogy a névhez joga vagy jogos érdeke fűződné,⁵² továbbá
- a kérelmezett a domén nevet rosszhiszeműen igényelte-e, illetve annak felhasználása rosszhiszeműen történik-e.⁵³

A kérelmező álláspontja szerint a kérelmezett azzal, hogy az *okidataparts.com* domén nevet regisztráltatta, megsértette az OKIDATA védjegyhez kapcsolódó jogokat. A kérelmező ezenkívül azt állította, hogy az eljárás tárgyát képező domén név összetéveszthető az OKIDATA védjeggyel, hiszen a domén név a védjegytől csupán a „parts” (azaz magyarul „alkatrészek”)

⁵⁰ Oki Data Americas, Inc. vs. ASD, Inc. Case No. D2001-0903 WIPO Arbitration and Mediation Center Administrative Panel Decision.

⁵¹ (i) the domain name in dispute is identical or confusingly similar to a trademark or service mark in which the Complainant has rights.

⁵² ii) the Respondent has no rights or legitimate interests with respect to the Domain Name; and

⁵³ iii) the domain name has been registered and used in bad faith.

szóban különbözik. A kérelmező álláspontja szerint a kérelmezettnek nem fűződött jogos érdeke a doménnev használatához, mivel nem rendelkezett védjeggyel vagy licenccel az OKIDATA védjegy tekintetében. A kérelmező ezenkívül azt állította, hogy a doménnev regisztrációja rosszhiszeműen történt, mivel erre azért került sor, hogy a fogyasztókat megtévessze, és az Oki Data weboldala helyett a kérelmezett weboldalára csábítsa a látogatókat, valamint a kérelmezett védjegyének a doménnevbe történő inkorporálása önmagában is igazolja a kérelmezett rosszhiszeműségét.

A kérelmezett nem vitatta azt, hogy a doménnev összetéveszthető lenne a kérelmező védjegyével, azonban arra hivatkozott, hogy éppen a kérelmezőtől kaptak engedélyt az OKIDATA termékek javítására, és kiemelte, hogy azért választotta az OKIDATA nevet, mert a kérelmezett termékei világszerte ismertek. Külön hivatkozott a kérelmezett arra is, hogy az OKIDATA nevet nem használja a kérelmező versenytársai áruinak promóciójára és eladására. A kérelmezett ezenkívül tagadta, hogy a doménnevet rosszhiszeműen igényelte volna, hiszen valahogyan tájékoztatnia kell a fogyasztókat arról, hogy az Oki Data termékeit árulja, és megjegyezte, hogy a weboldalán használt OKIDATA logót a kérelmező weboldaláról töltötte le, és sem a kérelmezővel kötött szerződése, sem a kérelmező weboldala nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely megtiltaná a kérdéses doménnev regisztrációját.

Az UDRP-eljárásban eljáró panel döntésében azt állapította meg, hogy ebben az esetben a doménnevet regisztráló kérelmezett jogos érdeke bizonyítható, mégpedig annak ellenére, hogy a doménnev nem vitásan összetéveszthető a kérelmező védjegyével. A panel álláspontja szerint a kérelmezettnek a kérelmező doménneve használatához fűződő jogos érdekének fennállása abban az esetben igazolható, ha

- a kérelmezett a doménnevet ténylegesen használja áruk, szolgáltatások reklámozására, illetve forgalmazására;
- a kérelmezett a honlapon csak az adott márkát forgalmazza, ellenkező esetben a védjegy használata arra vezethetne, hogy a kérelmező, miután „becsalogatta” az internethasználókat az oldalra, más áruk felé irányítja őket;
- a honlap pontosan leírja a forgalmazó kapcsolatát a védjegyjogosulttal, például nem vezetheti az internethasználókat arra a téves feltevésre, hogy az adott oldal a védjegyjogosult oldala;
- a kérelmezett nem próbálja meg kiszorítani, illetve nem fosztja meg a védjegyjogosult kérelmezőt attól, hogy védjegyét a doménnev részeként feltüntesse.

A WIPO gyakorlata szerint⁵⁴ a védjegyjogosult védjeggyel ellátott termékeit forgalmazó viszonteladók, illetve disztribútorok esetében igazolható a doménnevhez fűződő jogos

⁵⁴ L. a WIPO oldalán található áttekintést: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/search/overview2.0/#23>. Megtekintés időpontja: 2013. március 12.

érdek fennállása, amennyiben igazolni tudják az „OKIDATA-teszt” feltételeinek való megfelelést.⁵⁵

Az ügyvédi gyakorlat során számos alkalommal találkoztunk azzal a problémával, hogy az adott védjegyet magában foglaló doménnevet regisztráló, jóhiszeműen eljáró forgalmazót a védjegyjogosult a nem megfelelő védjegyhasználat miatt a forgalmazó álláspontja szerint „zaklatja”, amivel a forgalmazó általában nem ért egyet, mert doménnev-használati igényét jogosnak véli. Emiatt számos esetben perre kerül sor a forgalmazó és a védjegyjogosult között, melyben a védjegyjogosultnak lényegében elegendő pusztán arra hivatkoznia, hogy a doménnev tartalmazza a védjegyet, ezáltal a védjegy és a doménnev összetéveszthető, a gazdasági tevékenység keretében történő használat ugyanis rendszerint adott a forgalmazó esetében.

Megítélésünk szerint elképzelhető olyan eset, amikor pusztán egy védjegyet tartalmazó doménnev regisztrációja nem valósít meg „automatikusan” bitorlást. Az „OKIDATA-teszt” feltételeit zsinórmértékül használva álláspontunk szerint a védjegyjogosult kizárólagos érdeke nem feltétlenül sérül abban az esetben,

- ha a védjegyjogosult termékeit jogszerűen forgalmazó viszonteladó az adott védjegyet magában foglaló doménnev alatt működő honlapon a védjegyet ténylegesen használja áruk és szolgáltatások reklámozására, illetve forgalmazására (azaz az adott doménnevet pl. nem csak „parkoltatja”),
- ha a honlapon csak a védjegyjogosult termékeit forgalmazza (különösen nem forgalmazza a védjegyjogosult versenytársainak termékeit),
- ha a honlap pontosan leírja (pl. egy disclaimer segítségével) a forgalmazó kapcsolatát a védjegyjogosulttal, illetve
- ha a forgalmazó nem fosztja meg a védjegyjogosultat attól, hogy a védjegyet doménnevként használja (tehát a forgalmazó nem a védjeggyel azonos doménnevet regisztrálja).

7. Védjegyhasználat meta tagben

A meta tagek a weboldalak tartalmának, témájának leírására szolgáló eszközök, az adott oldallal kapcsolatos HTML-kódba ágyazott háttér-információkat hivatottak megadni. A meta

⁵⁵ Mindazonáltal egyes panelek a fent említett konszenzusos állásponttal szemben ezzel ellentétes álláspontra helyezkedtek. Álláspontjuk szerint a védjegyjogosult kifejezett engedélye nélkül az a körülmény, hogy a kérelmezett a védjegyjogosult áruinak forgalmazója, illetve viszonteladója, nem keletkezett jogos érdek olyan doménnev használatára, amely a védjegyjogosult védjegyével azonos vagy összetéveszthetőségig hasonló megjelölést tartalmaz. L. a következő eseteket: *Motorola, Inc. vs. NewGate Internet, Inc.*, WIPO Case No. D2000-0079, *talkabout.com*; *Beyoncé Knowles v. Sonny Ahuja*, WIPO Case No. D2010-1431, *beyoncéfragrance.com*; *X-ONE B.V. v. Robert Modic*, WIPO Case No. D2010-0207, *gaastrashop.com*.

tagek a felhasználó számára a legtöbb esetben nem láthatók (pl. a kulcsszavak), csupán az információkezelő rendszerek számára teszik könnyebbé az oldal besorolását, tehát kereső-optimalizálási szempontból van jelentőségük. A forgalmazónak a honlap elkészítése során el kell döntenie, hogy használja-e a védjegyjogosult védjegyét a honlap metaelemeiben, tehát itt is felmerül az a kérdés, hogy a forgalmazó ezen magatartása jogszerű, vagy sérti a védjegyjogosult kizárólagos jogait.

A *Bemer-ügyben*⁵⁶ többek között az volt a kérdés, hogy a védjeggyel azonos vagy az összetéveszthetőségig hasonló szó meta tagben történő használata védjegybitorlást valósít-e meg. Az ügy tényállása szerint a felperes, a BEMER 3000 védjegy jogosultja, mágnes- és fényterápiás készülékeket gyárt és forgalmaz. Az alperes a felperes termékeitől különböző márkájú mágnes- és fényterápiás készülékeket forgalmaz, és e termékeket reklámozza honlapjain. Az alperes ezenkívül többek között honlapjainak forráskódjában, úgynevezett metaelemként használta a „bemer” és a „bemer 3000” megjelölést. A felperes álláspontja szerint a „bemer” és a „bemer 3000” kifejezés feltüntetése akként téveszti meg a fogyasztókat, hogy az internetes keresők „látják” ezeket az adatokat, így a perbeli védjeggyel összetéveszthető szavakat a keresőbe beírva a fogyasztók könnyedén eljuthatnak az alperes honlapjára. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az alperes védjegybitorlást valósított meg a „bemer” és a „bemer 3000” megjelölés forráskódban történő feltüntetésével, mivel ezen adatok az internetes keresők számára érzékelhetők, és a fogyasztó a perbeli védjegyszóra rákeresve jut el az alperes honlapjára. A bíróság álláspontja szerint a védjegy és az alperes kapcsolatát ebben az esetben az internetes kereső biztosította. Az ítélet ellen a felperes terjesztett elő fellebbezést, de a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú döntés indokaival teljes mértékben egyetértve a metaelemként történő használatot védjegybitorlásnak minősítette.

Hasonló következtetésre jutott a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof) is az *AIDOL-ügyben*.⁵⁷ Az ügy tényállása szerint a felperes jogosultja az AIDOL védjegynek faanyagvédő termékek vonatkozásában. Az alperes a felpereséhez hasonló termékeket forgalmaz, a felperes versenytársa. Az alperes különböző honlapjainak metaelemeiben (ideértve azokat a honlapokat is, amelyeken az alperes nem kínál AIDOL termékeket) használja az „Aidol” kifejezést, amely az internetezők számára láthatatlan, azt csupán a keresők érzékelik. A felperes kifejtette, hogy az alperessel nem áll rendszeres üzleti kapcsolatban, az alperes csak eseti jelleggel vásárolt és csupán kisebb mennyiségű AIDOL terméket. A felperes álláspontja szerint ezek alapján az „Aidol” szó metaelemként való használata védjegybitorlást valósít meg. Az alperes jogkimerülésre hivatkozással védekezett, álláspontja szerint a felek közötti eseti üzleti kapcsolat igazolja a védjegy ilyen módú használatát. Az elsőfokú

⁵⁶ A Fővárosi Bíróság ítéletének ügyszáma: 1.P.24.747/2007/20. (az ügy azonosítója a *birosag.hu* honlapon: 1-H-PJ-2008-409), a Fővárosi Ítéltábla ítéletének ügyszáma: 8.Pf.20.237/2009/6 (az ügy azonosítója a *birosag.hu* honlapon: FIT-H-PJ-2009-239).

⁵⁷ L. a Bundesgerichtshof I ZR 77/04 számú, 2007. február 8. napján kelt ítéletét.

bíróság megállapította a védjegybitorlást, amely döntéssel szemben az alperes fellebbezett. A másodfokú bíróság az elsőfokú döntést helyben hagyó ítéletében megállapította, hogy a bitorlástól való eltiltás csak azokra az oldalakra vonatkozik, amelyeken nem ajánlottak fel eladásra AIDOL termékeket. Ezenkívül megállapította, hogy az alperes az AIDOL megjelölést védjegyszerűen használta, ugyanis a fogyasztók azt a származásra utalásként érzékelik. Következésképpen az internetes keresőmotorokat használó fogyasztók az „Aidol” szót a keresőbe beírva a védjegyjogosulttól származó AIDOL termékekre számítanak a találati listán, jelen esetben nem releváns, hogy vizuálisan nem találkoznak a védjeggyel. A bíróság álláspontja szerint a jogkimerülés szabálya nem alkalmazható, mivel az adott oldalakon nem kínáltak eladásra AIDOL termékeket.

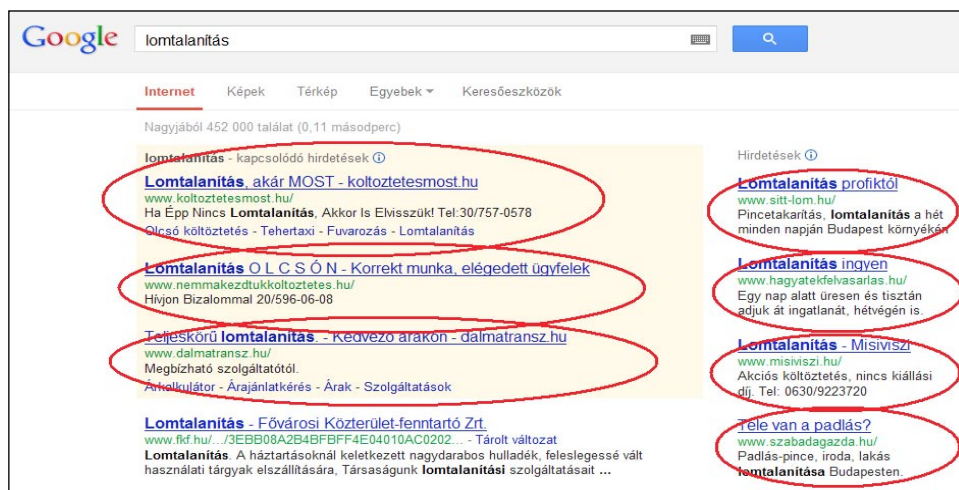
Összefoglalva, mind a jelenlegi magyar, mind a német ítélkezési gyakorlat alapján úgy tűnik, hogy a védjegy meta tagként való használata nem megengedett a forgalmazó számára, azzal védjegybitorlást valósít meg. Álláspontunk szerint azonban elképzelhető olyan eset, amikor a védjegyjogosult védjegyével azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés metaelemként történő használata nem feltétlenül sérti a védjegyjogosult kizárólagos jogait. Nevezetesen mind a magyar, mind az európai gyakorlat megengedi, hogy informatív céllal, szöveges formában a forgalmazó megjelenítse a védjegyjogosult védjegyét a honlapján. Megítélésünk szerint ehhez nagyon hasonló a meta tagként történő védjegyhasználat, adott esetben tehát ha a forgalmazó kizárólag a védjegyjogosult termékeit forgalmazza, és a honlapon egyéb körülmények nem keltik annak a látszatát, hogy a forgalmazó és a védjegyjogosult között különleges kapcsolat áll fenn, indokolt lehet a használat jogszerűségének megállapítása. Mindazonáltal elképzelhető olyan eset is, amikor a keresési eredmény befolyásolását célzó védjegyhasználat olyan módon történik, amely már sérti a védjegyjogosult kizárólagos jogait. Ilyen használatnak tekinthető például az, amikor a védjegyet nem informatív célokból, hanem a védjegy megkülönböztetőképességét és jó hírnevét kihasználva, csakis a találati listán való előkelőbb hely elérése érdekében használják metaelemként.⁵⁸

8. Védjegyhasználat Google AdWords-hirdetésben

Az AdWords a Google kattintásalapú (CPC, cost-per-click) hirdetési szolgáltatása. Amikor a felhasználó egy vagy több szó megadásával keresést végez a Google-keresőmotorral, a program az e keresőszavak alapján leginkább megfelelőnek tűnő weboldalakra mutató linkeket jeleníti meg csökkenő fontossági sorrendben. Ilyen esetben „természetes” keresési eredményekről van szó. Az AdWords reklámszolgáltatás lehetővé teszi, hogy amennyiben a hirdetni kívánó kiválaszt egy vagy több kulcsszót, az e keresőszavak és az internethasználó által a Google-keresőmotorban megadott kulcsszavak közötti egyezés esetén a weboldalára

⁵⁸ Cohen Jehoram, Van Nispen, Huydecoper: i. m. (46), p. 337.

mutató promóciós link jelenjen meg. E promóciós link a „szponzorált linkek” rovatban, a képernyő jobboldali részén, a természetes találatoktól jobbra, vagy pedig a képernyő alsó vagy felső részén, az említett találatok alatt, illetve fölött jelenik meg. Az említett promóciós linket rövid reklámmüzenet kíséri. A link és a reklámmüzenet együttesen alkotja a fent említett rovatban szereplő hirdetést. Ezt illusztrálja a következő kép, amelyben kiemelt háttérben, egy „sárga téglalapban”, illetve a természetes találatoktól jobbra jelennek meg az AdWords-hirdetések:

A forgalmazó számára csábító lehet, hogy az általa forgalmazott „márkás” termék vagy szolgáltatás nevének megfelelő védjegyszó Google keresőbe való begépelésével az AdWords-hirdetés révén a találati lista elejére kerüljön, hiszen ez potenciális vásárlókat és megrendelőket hozhat számára. Ismét felmerül a kérdés, hogy ez a magatartás jogszerű-e, nem ütközik-e a védjegyjogosult kizárólagos jogába.

Az Európai Bíróság is többször foglalkozott az AdWords-hirdetések védjegyjogi vonatkozásaival. Az *egyesített Google-ügyekben*,⁵⁹ bár a fő kérdés a Google védjegybitórlásért való felelősségének fennállása volt, az ítélet zsinórmértékül szolgálhat a tekintetben is, hogy a forgalmazó miként használhatja jogszerűen a Google reklámszolgáltatását.

A forgalmazó vagy viszonteladó általi védjegyhasználatnál kapcsolatban elsőként azt kellett tisztázni, hogy az AdWords-hirdetés keretében történő használat gazdasági tevékeny-

⁵⁹ C-236/08 C-237/08 sz. és C-238/08 sz. egyesített ügyek (a Google France SARL, a Google Inc. kontra Louis Vuitton Malletier SA (C-236/08), a Google France SARL kontra Viaticum SA és a Luteciel SARL (C-237/08), valamint a Google France SARL Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL kontra Pierre-Alexis Thonet, Bruno Raboin, Tiger SARL (C-238/08). Határozatok tára, 2010 I-02417).

ség körében történő használatnak minősül-e, a védjegyhasználat a védjegy által oltalmazott árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatos-e, valamint hogy sérülnek-e a védjegy alapvető funkciói, nevezetesen származásjelző, illetve reklámfunkciója.

Az ítélet szerint⁶⁰ a védjeggyel azonos megjelölés használatára gazdasági tevékenység körében kerül sor, amennyiben az gazdasági előnyre törekvő kereskedelmi tevékenység keretében és nem magáncélú használat során történik. A Bíróság megállapította, hogy az a hirdető, aki reklámszolgáltatást vesz igénybe, és kulcsszóként más védjegyével megegyező megjelölést választ, az említett megjelölést használja,⁶¹ hiszen a védjeggyel megegyező kulcsszó kiválasztásának célja és hatása a hirdető weboldalára mutató promóciós link megjelenítése, amely nem tekinthető magáncélú használatnak.⁶²

Az árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatos védjegyhasználatban az ítélet megállapítja, hogy a reklámszolgáltatás esetében kétségtelen, hogy a hirdető szándéka arra irányul, hogy az e szót keresőkifejezésként beíró internethasználók ne csupán az említett védjegy jogosultjának megjelenő linkjeire, hanem az említett hirdető promóciós linkjére is kattintsanak,⁶³ így a használat „árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban” történik, ha harmadik személy a védjeggyel azonos megjelölést úgy használja, hogy az kapcsolatot teremtsen az említett megjelölés és a harmadik személy által forgalmazott áruk vagy a harmadik személy által nyújtott szolgáltatások között.⁶⁴

A védjegy származásjelző funkciójának sérelmével kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az, hogy a forgalmazó használati cselekménye sérti-e a védjegy ezen funkcióját, az említett védjegy megjelenítésének módjától függ. Sérül a védjegy származásjelző funkciója, ha a hirdetés nem teszi lehetővé vagy csupán nehézségek árán a szokásosan tájékozott és ésszerűen figyelmes internethasználó számára annak megállapítását, hogy a hirdetésben szereplő áruk vagy szolgáltatások a védjegyjogosulttól, ahhoz gazdaságilag kapcsolódó vállalkozástól vagy pedig harmadik féltől származnak.⁶⁵

A védjegy reklámfunkciójának sérelmével kapcsolatban a Bíróság úgy találta, hogy valamely védjegy jogosultja a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában akkor tilthatja meg a védjegyével azonos megjelölésnek a hozzájárulása nélkül történő használatát, ha e használat veszélyezteti a védjegynek az általa eladásösztönző elemként vagy kereskedelmi stratégiai eszközként történő alkalmazását.⁶⁶ Az ítélet végkövetkeztetése szerint tehát a hirdető használatában az esetben tiltható meg,

⁶⁰ L. a Google-ügyben született ítélet 50. pontját.

⁶¹ L. ugyanott 51. pont.

⁶² L. ugyanott 52. pont.

⁶³ L. ugyanott 67. pont.

⁶⁴ L. ugyanott 72. pont.

⁶⁵ L. ugyanott 84. pont.

⁶⁶ L. ugyanott 92. pont.

- ha a hirdető a védjeggyel azonos megjelölést használ,
- ha a védjeggyel azonos megjelöléssel ellátott árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban használja, illetve
- ha a reklám nem teszi lehetővé vagy csupán nehézségek árán teszi lehetővé az átlagos internethasználó számára annak felismerését, hogy a hirdetésben említett áruk vagy szolgáltatások a védjegyjogosulttól, illetve ahhoz gazdaságilag kapcsolt vállalkozástól vagy ellenkezőleg, harmadik személytől származnak.

A *Portakabin–Primakabin-ügyben* a már említett jogkimerülés kérdésén kívül szintén felmerült, hogy mikor tiltható meg a védjegy AdWords-hirdetésben történő használata. Az ügy felperese mobilépületeket gyártott és szállított, valamint jogosultja volt a PORTAKABIN Benelux védjegynek. Az ügy alperese, a Primakabin, új és használt mobilépületeket értékesített és adott bérbe, többek között olyan használt egységeket is értékesített, amelyeket a Portakabin gyártott. A Primakabin a Google AdWords szolgáltatás keretében a PORTAKABIN védjegyet, illetve a védjegytől minimálisan különböző, félregépeléssel generálható kulcsszavakat használt, amit a Portakabin meg kívánt akadályozni. Miután az első- és másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy az alperes nem az áruk megkülönböztetésére használta a „portakabin” szót, Hollandia Legfelsőbb Bírósága⁶⁷ előzetes döntésért fordult az Európai Bírósághoz. A Bíróság ebben az esetben a Google-ítélettel azonos következtetésre jutott a védjegy származásjelző funkciójának sérelmével kapcsolatban.

Kifejezetten a védjegy AdWords-hirdetés keretében történő használatával foglalkoztak a Google-ítélet után mindössze két nappal később lezárt Bergspecthe-ügyben⁶⁸ eljáró bíróságok. Az ügy tényállása szerint a felperes a jogosultja az alábbi osztrák védjegynek a nizzai osztályozás szerinti 25. osztályba tartozó áruk, különösen ruházati cikkek, a 39. osztályba tartozó szolgáltatások, különösen utazások szervezése és a 41. osztályba tartozó szolgáltatások (nevelés, tanfolyamok, sport- és kulturális tevékenységek) vonatkozásában:

Az alperes cég a felpereshez hasonlóan úgynevezett „outdoor” utazásokat (túrákat, kalandutazásokat és hegyi expedíciókat) szervez. Az eljárás során vizsgált időszakban a felpereshez köthető bizonyos kulcsszavakat a Google keresőbe beírva az alperes hirdetési a

⁶⁷ Hoge Raad der Nederlanden.

⁶⁸ C-278/08 sz. ügy: Die BergSpechte Outdoor Reisen und Alpinschule Edi Koblmüller GmbH és Günter Guni kontra trekking.at Reisen GmbH. Határozatok tára, 2010 I-02517.

szponzorált hirdetések között jelentek meg. Az elsőfokú bíróság⁶⁹ ideiglenes intézkedéssel eltiltotta az alperest ezen keresőkifejezések használatától. A másodfokú bíróság⁷⁰ módosította az említett ideiglenes intézkedés iránti kérelem tárgyában hozott végzést, amely ellen az alperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz.⁷¹ A Legfelsőbb Bíróság felfüggesztette az eljárást, és az Európai Bírósághoz fordult.

A Bíróságnak arra kellett választ adnia, hogy jogszerű-e valamely védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés internetes reklámszolgáltatások keretében, kulcsszóként történő használata anélkül, hogy a védjegy jogosultja e használathoz hozzájárult volna. Más szavakkal, felléphet-e a védjegyjogosult, ha harmadik személy a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló kulcsszó alapján olyan árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozó AdWords-hirdetést jelenített meg, amelyek az említett védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonosak vagy azokhoz hasonlóak.

A Bíróság a már említett Google-ítéletre hivatkozva megállapította, hogy a védjegyjogosult csak abban az esetben léphet fel a hirdetővel szemben, ha azonos megjelölések használata esetén a használat veszélyezteti a védjegy valamely funkcióját. A származásjelző funkciót illetően a Bíróság a Google-ítéletben tett megállapításokhoz hasonlóan arra az álláspontra helyezkedett, hogy az a kérdés, miszerint sérti-e a védjegy e funkcióját, ha a védjeggyel azonos kulcsszó alapján az internethasználóknak harmadik személy hirdetését mutatják, különösen az említett hirdetés megjelenítésének módjától függ. A Google-ítélet konklúziójához hasonlóan a Bíróság megállapította, hogy akkor sérül a védjegy származásjelző funkciója, ha a hirdetés nem teszi lehetővé vagy csupán nehézségek árán a szokásosan tájékozott és ésszerűen figyelmes internethasználó számára annak megállapítását, hogy a hirdetésben szereplő áruk vagy szolgáltatások a védjegyjogosulttól, ahhoz gazdaságilag kapcsolódó vállalkozástól vagy harmadik féltől származnak-e.⁷² E vonatkozásban a Bíróság azt is pontosította, hogy ha harmadik fél hirdetése azt sugallja, hogy gazdasági kapcsolat áll fenn közte és a védjegyjogosult között, azt a következtetést kell levonni, hogy sérül a védjegy származásjelző funkciója. Hasonlóképpen, ha a hirdetés – bár nem sugallja, hogy gazdasági kapcsolat állna fenn – a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások származása tekintetében annyira homályos marad, hogy az átlagosan tájékozott és ésszerűen figyelmes internethasználó a promóciós link és a hozzá kapcsolt reklámüzenet alapján nem képes annak felismerésére, hogy a hirdető a védjegyjogosulttól független harmadik személy-e, vagy ellenkezőleg, ahhoz gazdasági kapcsolat fűzi, azt a következtetést kell levonni, hogy sérül a védjegy származásjelző funkciója.

⁶⁹ A Landesgericht Wels.

⁷⁰ Oberlandesgericht.

⁷¹ Oberster Gerichtshof.

⁷² L. az ítélet 35. pontját.

Hasonlóképpen fontos megállapításokat tett az Európai Bíróság az *Interflora-ügyben*.⁷³ Az ügy tényállása szerint a felperes Interflora Inc. társaság nemzetközi virágküldő hálózatot üzemeltetett, az alperes, a Marks & Spencer plc. (a továbbiakban: M & S), szintén virágok értékesítését és kézbesítését végezte. Az alperes az AdWords reklámszolgáltatás keretében kiválasztotta az „Interflora” kulcsszót, valamint ennek kisebb eltérésekkel képzett változatait, továbbá az „Interflora” szót tartalmazó kifejezéseket (mint például „Interflora Flowers”, „Interflora Delivery”, „Interflora.com”, „Interflora.co.uk” stb.). Amikor az internethasználó az „interflora” szót vagy bármely említett kapcsolódó kifejezést írta be a Google keresőmotorjába, akkor az alperes egyik hirdetése jelent meg a „szponzorált linkek” rovatban. Az eljáró angol bíróság az eljárás felfüggesztése mellett döntött, és az Európai Bírósághoz fordult előzetes döntésért.

A kérdések egy része a korábbiakban elemzett esetekhez hasonlóan lényegében arra irányult, hogy a védjegyjogosult felléphet-e, ha valamely versenytársa a védjegyével azonos vagy ahhoz hasonló kulcsszó alapján olyan árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozó hirdetést jelenít meg, amelyek a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonosak. A brit bíróság emellett arra kívánt választ kapni, hogy releváns-e azon körülmény, hogy az említett hirdetés az érintett vásárlóközönség egy részében azt a téves képzetet alakíthatja ki, hogy a hirdető a védjegyjogosult kereskedelmi hálózatának tagja, továbbá azon körülmény, hogy a reklámszolgáltatás nyújtója nem teszi lehetővé, hogy a védjegyjogosultak tiltakozzanak a védjegyükkal azonos megjelölések kulcsszóként történő kiválasztása ellen.

A már hivatkozott Google-ítélet konklúzióján túllépve az Európai Bíróság a védjegy másik funkciójának, nevezetesen a védjegy beruházási funkciójának megsértésével kapcsolatban is kifejtette álláspontját. Megállapította, hogy származásjelző és adott esetben reklámfunkcióján kívül a védjegyet jogosultja olyan hírnév létrehozására vagy fenntartására is használhatja, amely vonzhatja a fogyasztókat vagy kialakíthatja hűségüket. A Bíróság kifejtette, hogy bár a védjegyek beruházási funkciója átfedést mutathat a reklámfunkcióval, el is különül tőle, a védjegynek a hírnév létrehozása vagy fenntartása érdekében történő használata ugyanis nem csupán reklám útján, hanem különböző kereskedelmi technikák segítségével is megvalósul. Amennyiben harmadik fél – például a védjegy jogosultjának versenytársa – azzal, hogy e védjeggel azonos megjelölést használ olyan árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek e védjegy árujegyzékében szerepelnek, jelentősen akadályozza az említett jogosultat abban, hogy védjegyét olyan hírnév megszerzése vagy megőrzése érdekében használja, amely vonzhatja a fogyasztókat vagy kialakíthatja hűségüket, úgy kell tekinteni, hogy e használat sérti a védjegy beruházási funkcióját.

⁷³ C-323/09. sz. ügy: Interflora Inc. és az Interflora British Unit kontra Marks & Spencer plc. és Flowers Direct Online Ltd. (A Határozatok tárában még nem tették közzé.)

Ezzel szemben a védjegy jogosultja nem ellenezheti azt, hogy valamely versenytársa – tisztességes és a védjegy származásjelző funkcióját tiszteletben tartó versenyfeltételek mellett – az e védjeggyel azonos megjelölést az említett védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában használja, amennyiben e használat csupán azon következménnyel jár, hogy a védjegyjogosultat a fogyasztók vonzására és hűségük kialakítására alkalmas hírnév létrehozása és fenntartása érdekében tett erőfeszítéseinek e helyzethez való igazítására készíti. Hasonlóképpen a védjegy jogosultja nem hivatkozhat azon körülményre, hogy az említett használat egyes fogyasztókat arra vezet, hogy a védjeggyel ellátott áruktól vagy szolgáltatásoktól elpártoljanak.⁷⁴

A jó hírnevet élvező védjegyek fokozott védelmével és különösen a „felhígulás” (a jó hírnevű védjegy megkülönböztetőképességének sérelme), valamint az „élősködés” (a védjegy megkülönböztetőképességének vagy jó hírnevének tisztességtelen kihasználása) fogalmával kapcsolatos kérdésekre válaszolva a Bíróság többek között megállapította, hogy a mások jó hírnevet élvező védjegyeivel megegyező vagy azokhoz hasonló megjelöléseknek – reklámszolgáltatás keretében – „alapos ok” nélkül történő kiválasztása élősködésként értelmezhető. Különösen ilyen következtetést lehet levonni olyan esetekben, amikor az interneten hirdető a jó hírű védjegyekkel megegyező kulcsszavak kiválasztása révén kínálnak eladásra olyan árukat, amelyek az említett védjegyek jogosultjai által gyártott termékek utánzatai.

Ezzel szemben, amennyiben az interneten valamely jó hírnevet élvező védjeggyel megegyező kulcsszó alapján megjelenített hirdetés a jó hírnevet élvező védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak alternatíváját kínálja, de nem azok egyszerű utánzatát árulja, nem okoz felhígulást, nem károsítja a jó hírnevet (nem áll fenn a „megfakulás” veszélye), vagyis nem sérti a védjegy funkcióit, az ilyen használat főszabály szerint a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások ágazatában folyó egészséges és tisztességes verseny körébe tartozik – mivel fennáll a törvény által megkívánt „alapos ok” a védjegy használatára.

Összefoglalva a fenti ügyek megállapításait, az európai gyakorlat szerint nem általában tilos a forgalmazó vagy a viszonteladó számára az AdWords-hirdetés használata, csupán abban az esetben, ha a használat nem teszi lehetővé vagy csupán nehézségek árán annak megállapítását, hogy a hirdetésben említett áruk vagy szolgáltatások a védjegyjogosulttól, illetve ahhoz gazdaságilag kapcsolt vállalkozástól, vagy ellenkezőleg, harmadik személytől származnak.

⁷⁴ L. ugyanott 64. pont: „However, it cannot be accepted that the proprietor of a trade mark may – in conditions of fair competition that respect the trade mark’s function as an indication of origin – prevent a competitor from using a sign identical with that trade mark in relation to goods or services identical with those for which the mark is registered, if the only consequence of that use is to oblige the proprietor of that trade mark to adapt its efforts to acquire or preserve a reputation capable of attracting consumers and retaining their loyalty. Likewise, the fact that that use may prompt some consumers to switch from goods or services bearing that trade mark cannot be successfully relied on by the proprietor of the mark.”

9. Záró gondolatok

A fentiekben ismertetett jogeseteket és következtetéseket összegezve, a magyar, illetve az európai gyakorlat szerint jogszerű az, ha *a forgalmazó a védjegyet szóként, informatív céllal jeleníti meg fizikai formában, illetve a honlapján*, abban az esetben, ha a forgalmazó, viszonteladó valóban a védjegyjogosult eredeti termékeit forgalmazza. Ellenben *a védjegy ábrás formában* történő használata tekintetében a német és a magyar esetek azt mutatják, hogy mivel az ábrás védjegy használata nem szükségszerű a forgalmazó által forgalmazott áruk megjelöléséhez, a forgalmazók, viszonteladók *az ábrás formát nem használhatják a honlapjukon*. Hasonlóképpen *nem foglalható a doménnévbe, illetve nem használható a meta tagek között* a védjegy által oltalmazott szömegjelölés. A védjegy Google AdWords-hirdetés keretében történő használata pedig *csak bizonyos feltételek között megengedett*.

A SZERZŐI JOG BÍRÓI GYAKORLATA 2006-TÓL: A SZERZŐK SZEMÉLYE; A TÖBBSZERZŐS MŰVEK

1. Bevezetés

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle előző számaiban megkezdett sorozatot¹ a szerző személyére vonatkozó, a szerzői jogi törvény (a továbbiakban: Szjt.) 4., 8., 15., 29., 94/B és 106. §-a alapján kialakult bírósági gyakorlat ismertetésével folytatjuk. Itt dolgozzuk fel a közös és a gyűjteményes művek (5., 6. és 7. §) bírói gyakorlatát is. A feldolgozás továbbra is az e cikkek bevezetőjének elvei szerint és elsődlegesen az ott hivatkozott bírósági forrásból történik.² A magyar bíróságok ítéletei mellett a következőket is vizsgáljuk: a Szerzői Jogi Szakértői Testület (a továbbiakban: SZJSZT) azon, bírósági megkeresésre született véleményei, amelyeket az ítéletek megemlítenek mint el nem fogadott véleményt; az SZJSZT megbízás alapján keletkezett, még feldolgozatlan véleményei; végül az Európai Bíróság és a Bizottság azon döntései, amelyek jelentősek lehetnek a magyar jogkereső számára. Ebben a tanulmányban az elméleti alapvetést szűkre szabjuk, a szakirodalmat csak szükség esetén, az ítéletek értékelésénél hívjuk segítségül.

2. A szerző személye; a szerzői jog eredeti jogosultjai; a szerzőség bizonyítása

2.1. Az Szjt. a szerző személyét úgy határozza meg, hogy abból egyértelmű, a szerző csak természetes személy, ember lehet. A szerzői művet emberi magatartás hozza létre.³

Nem változtatnak ezen azok a szabályok sem, amelyek együttes műveknél a szerző jogutódjaként eleve a kezdeményezőt/irányítót jelölik ki, vagy a vagyoni jogok átruházhatóságát kivételesen megengedik (számítógépi programok, adatbázisok, munkaviszonyban alkotott művek).⁴ Ugyanez a helyzet a reklámozásra megrendelt művekre és a filmekre vonatkozó egyes vagyoni jogosultsági elemek átszállásával,⁵ sőt az előadóművészek teljesítményére vonatkozó vagyoni jogok általánosan megengedett átruházásával is.

* Csc., c. egyetemi docens

¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. augusztus és december: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége, illetve: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzői jogi törvény hatálya.

² Az anonimizált bírósági határozatok adatbázisának honlapja <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> lett 2013. január 1-jétől, és ott az ítéletek azonosítója is új formájú.

³ 1999. évi LXXVI. tv. (Szjt.) 4. § (1) A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).

⁴ Szjt. 6. § (1) bek., 58. § (3) bek., 61. § (1) bek., 30. § (1) bek.

⁵ Szjt. 63. § (1) bek., 66. § (1) bek.

A szerzői minőség elválaszthatatlan az alkotótól, a szerzőség szerződéssel sem ruházható át. Ezt a Legfelsőbb Bíróság a következő tényállású, elvi jelentőségű ítéletében szögezte le:

„Carlos Almaran spanyol szerző műve a 'Historia de un amor' című dal. A felperes a dal zenéjére 'Pedro kocsmája' címmel 1963-ban magyar nyelvű dalszöveget írt. A dal a felperes magyar nyelvű szövegével ismertté vált. 1979. november 29-én a felperes bejelentést tett a Szerzői Jogvédő Hivatalhoz (SZJH), amely szerint a dal magyar nyelvű szövegének ő a kizárólagos szerzője. Ezt követően az alperes kérelmére a felek találkoztak. Ekkor az alperes közölte a felperessel, hogy a külföldi jogosulttól engedéllyel rendelkezik arra, hogy a dalt magyar fordítással lássa el. Közölte: a magyar fordítás elkészítésével meg tudja akadályozni, hogy a dal a felperes szövegével kerüljön Vámosi János előadóművész tervezett nagylemezére. Indítványozta, hogy 25%-os részesedés fejében a dalszöveg fordításától eltekint, és hozzájárul ahhoz, hogy a felperes szövegével kerüljön felvételre a dal. Ennek legalizálására megállapodtak a felek abban, hogy a felperes szövegéből egy szót kicserélnek. A felek, megállapodásuknak megfelelően, 1979. december 12-én közös írásbeli nyilatkozatot tettek az SZJH-hoz, amelyben kérték, hogy a 'Pedro kocsmája' című műnél (hanglemezen és kottában) Almaran- ... név szerepeljen. Kérték, hogy a magyar szövegírói rész úgy kerüljön felosztásra, hogy a jogdíjból a felperes 75%-ra, az alperes pedig 25%-ra jogosult. Ettől kezdődően ennek megfelelően történt a dal felhasználása után a jogdíj kifizetése a felek részére.”

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja: „A per meg nem cáfolt adatai szerint a perbeli dal magyar nyelvű szövegének egyedüli szerzője a felperes. A jogerős ítéletnek erre vonatkozó rendelkezését felülvizsgálati kérelem nem is támadta. A peres felek 1979-ben létrejött megállapodását tehát ebből a szempontból kell vizsgálni. ... Helyesen állapította meg a jogerős ítélet, hogy az Szjt. 4. § szerint az alperes szerzőnek nem minősül. Ebből következik, hogy a peres feleknek az a megállapodása, amelyben az alperest 25%-os mértékben a magyar dalszöveg szerzőjének ismerték el, érvénytelen. Ez azonban önmagában a mű felhasználása után járó díj megosztására vonatkozó szerződés érvényességét nem érinti.

Amint arra a Legfelsőbb Bíróság a PK. 275. sz. állásfoglalásban a találmány szerzőségét illetően rámutatott, feltaláló az, aki a találmányt megalkotta; közös találmánynál a feltalálói minőség arányát az alkotó munkában való részvétel határozza meg. Az ettől eltérő megállapodás érvénytelen. A találmányból eredő vagyoni jogosultság – szabadság, szabadalmi igény, hasznosítási díjkövetelés, találmányi díjkövetelés – eltérhet a feltalálói minőségtől, illetve annak a részarányától. A vagyoni jogok tekintetében önmagában nem eredményez érvénytelenséget a feltalálói minőségre vagy annak a részarányára vonatkozó érvénytelen megállapodás. A Legfelsőbb Bíróság ezen állásfoglalása megfelelően alkalmazható az ugyancsak szellemi alkotásnak minősülő, szerzői műre vonatkozó megállapodások megítélésére is.”⁶ Megjegyzendő, hogy az SZJH jogutódja, az ARTISJUS mai gyakorlatában a

⁶ Pfv.IV.22.060/2007/4. szám.

szerzőségi adatok módosítását – a felek egybehangzó nyilatkozatával – csak addig engedik meg, amíg még nem rögzítették a mű semmilyen felhasználását. Ezt követően csak bírósági határozatot fogadnak el.

Az Szjt.-ben egyetlen olyan műtípus van, a filmalkotás, amelyre nézve a jogszabály közelebbről, ugyancsak természetes személyekként (az EU irányelvnél még részletesebben) meghatározza a szerző fogalmát.⁷

Anonim műveknél csak a joggyakorló személyét jelöli ki a törvényi vélelem: ez az első nyilvánosságra hozó,⁸ míg a védelmi idő letelte után a korábban még nyilvánosságra nem hozott mű („hátrahagyott mű”, „editio princeps”) nyilvánosságra hozóját tulajdonképpen nem szerzői jogok, hanem a szerzői jog vagyoni jogi tartalmával azonosan meghatározott, szomszédos jogi jellegű vagyoni jogosultságok illetik meg.⁹ Ezek nem csak természetes személyek lehetnek. A kapcsolódó jogi, ezen belül a szomszédos jogi teljesítmények eredeti alanya – az előadóművészek fontos kivételével – szintén nem csak természetes személy, hanem szervezet is lehet.¹⁰

A filmelőállító személyének közelebbi törvényi meghatározását¹¹ az SZJSZT értelmezte: „Megrendelésre készülő filmalkotás esetében hatályos jogunk értelmében a megrendelő csak akkor minősülhet előállítónak, amennyiben megfelel az Szjt. követelményeinek, azaz kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, és gondoskodik ennek anyagi és egyéb feltételeiről. Amennyiben ezek a kritériumok nem együttesen illenek a megrendelőre, úgy az minősül a film előállítójának, aki megszervezi a megvalósítást, és gondoskodik annak anyagi és egyéb feltételeiről.”¹²

⁷ 64. § (2) A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait. A 2006/116/EK irányelv 2. cikk (1) bekezdése: „A filmalkotás vagy audiovizuális mű főrendezőjét annak szerzőjének vagy egyik szerzőjének kell tekinteni. A tagállamok másokat is megjelölhetnek a film vagy audiovizuális mű egyik szerzőjeként.”

⁸ Szjt. 8. § Ha a művet név nélkül vagy felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra. Az alapul fekvő EU másodlagos jog a 2006/116/EK irányelv 4. cikke.

⁹ Szjt. 32. § A szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő vagy a 31. § (7) bekezdésében meghatározott időtartam lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely korábban még nyilvánosságra nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított huszonöt év.

¹⁰ Filmelőállító – 64. § (3) bek., hangfelvétel-előállító – 77–78. §, rádió- és televíziószervezet – 80–81. §, adatbázis-előállító – 84/A § (6) bek.

¹¹ Szjt. 64. § (3) A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

¹² SZJSZT 28/2007 szakvélemény.

2.2. Szükséges, hogy a szerzői vagyoni jog jogátruházással jogot szerző származékos alanyai – ugyanúgy, mint a jogutód örökösök – is érvényesíthessék alanyi jogaikat. Felléphet továbbá ilyen jogosultként a kizárólagos felhasználási engedélyt szerző személy is a törvény kifejezett szabálya alapján,¹³ az egyéb felhasználó pedig a szerződése alapján.¹⁴ Az Szt. ezért a záró rendelkezések között az örökösökkel (jogutódokkal) együtt a joggyakorlás tekintetében az ilyen személyeket is „szerzőnek” nevezi.¹⁵ Az újabb bírói gyakorlat is csak jogérvényesítési fellépést biztosító értelmet tulajdonít a 106. § (1) bekezdésének.¹⁶

A kizárólagos felhasználási engedélyt szerző a bírói gyakorlat szerint is rutinszerűen felléphet a szerződésben szerzett jogai védelmében harmadik személyekkel szemben.¹⁷ Az adott szerződésen kívüli jogok tekintetében viszont elvileg tisztázta a Legfelsőbb Bíróság a korlátokat. A Fővárosi Ítélőtábla hatályában fenntartott indokolása szerint „a felperes a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 98. § (1) bekezdés alapján kizárólagos felhasználási jogára, valamint a megállapodás 8. pontja alapján ...-től kapott felhatalmazásra tekintettel jogosult volt a felhasználási szerződéssel érintett szerzői vagyoni jogok megsértése miatt saját nevében fellépni. A felperes kizárólagos felhasználói jogokat az általa kiadott 'Élet/leltár' című könyvre vonatkozóan szerzett, így igényérvényesítési jogosultsága is csak e mű tekintetében illeti meg. Az alperesek azonban nem a felperes és ... közötti megállapodás tárgyát képező művet adták ki, és nem annak részleteit használták fel, hanem egy tematikájában hasonló kiadványt jelentettek meg, amely ... és az I. r. alperes korábbi együttes munkáján alapult. Ezért az általa kiadott könyvvel csupán témájában hasonló, szerzőjével pedig csak részben azonos mű kiadásának jogellenessége miatt a felperes saját személyében igényt nem érvényesíthet.”

A Legfelsőbb Bíróság ehhez hozzátette: „Az Szt. 9. § (1) bekezdés szerint a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Miután a szerző a személyhez fűződő jogait az Szt. 9. § (2) bekezdés értelmében nem ruházhatja át, és az más módon sem szállhat át, az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal mint az Szt. 10. § (1) bekezdés szerinti személyhez fűződő jog megsértése miatt fő-

¹³ 98. § (1) A szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedélyt a 43. § (1) bekezdése alapján megszerző személy felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt.

¹⁴ 15. § A szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.

98. § (2) A nem kizárólagos felhasználási engedély esetében a jogszerző az (1) bekezdés szerint csak a felhasználási szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.

¹⁵ 106. § (1) Ahol e törvény szerzőt említ, azon megfelelően érteni kell a szerző jogutódját, illetve a szerzői jog más jogosultját is.

¹⁶ Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.817/2009/6.

¹⁷ Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.539/2010/3.

szabály szerint a szerző kizárólag személyesen léphet fel, azt a felperes jogátruházás alapján nem érvényesítheti. Az Sztj. 15. §-ban foglalt rendelkezés, mely szerint a szerző meghatározott, személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult, a szerződés tárgyával kapcsolatos felhasználói jogok összefüggésében értelmezhető. A szerző az Sztj. 9. § (3) bekezdés értelmében a vagyoni jogait sem ruházhatta át, illetve azok nem szállhattak át, mert a perbeli irodalmi műre vonatkozóan a törvény az Sztj. 9. § (6) bekezdés hatálya alá eső megengedő szabályt nem tartalmaz.”¹⁸

2.3. A szerzőség bizonyítása a polgári eljárásjogban ismert bármilyen eszközzel történhet, nincs erről olyan nyilvántartás (lista), amely jogokat keletkeztetne. Egy olyan ügyben, ahol egy számítógépes adatkezelési tájékoztató mű szerzőjének személye volt a vita első kérdése, a Fővárosi Ítélőtábla megállapította: „A V...hu oldalon megjelent adatkezelési szabályzat és azon nyilatkozat alapján, amelyben a jogi vezető igazolta, hogy a szabályzatot a felperes készítette, bizonyítottnak találta a V...hu adatkezelési szabályzata vonatkozásában a felperes szerzőségét. ... Azt a tényt, hogy a felperes alkotta meg a művet, nem befolyásolja, hogy a neve nem volt feltüntetve az adatkezelési tájékoztató kapcsán, mivel az Sztj. 12. § (1) és (3) bekezdése értelmében a szerző maga döntheti el, hogy kitűnjön-e a művével a kapcsolata, vagy azt a neve feltüntetése nélkül hozza nyilvánosságra.”¹⁹

Egy másik szerzőségi jogvitában „az alperes előadta, hogy álláspontja szerint a felperes a szerzőségét nem bizonyította, az alperes a képet a .2 honlap neve.hu honlapról töltötte le, ahol a felperes szerzősége ugyancsak nem került feltüntetésre. Az alperes előadta, hogy mindvégig jóhiszeműen jártak el, hiszen a felperes tiltakozása után a képet annak ellenére eltávolították saját honlapjukról, hogy a felperes a szerzőségét ténylegesen nem igazolta. A bíróság az album bemutatásával bizonyítottnak találta a felperes szerzőségét, az album 50. oldalán ugyanis a perbeli fotó egyértelműen beazonosítható módon szerepelt. Az albumon a fotók szerzőjeként egyértelműen a felperes került feltüntetésre. A bíróság szerint ezzel szemben immáron az alperes tartozott volna bizonyítani, hogy a fotót nem a felperes készítette, hanem rajta kívülálló harmadik személy.”²⁰

A bizonyítást ugyanakkor vélelmek segítik. A bírói gyakorlatnak azt a sok évtizedes megdönthető véelmét, hogy szerzőnek kell tekinteni azt, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették, 2005-ben a törvénybe is beiktatták, és további vélelmek lánc-

¹⁸ Pfv.IV.20.766/2009/3. szám.

¹⁹ Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.22.210/2011/3.

²⁰ Főv. Bír.5.P.28099/2010/4.

latával egészítették ki.²¹ Ezt a Pécsi Ítéltábla így alkalmazta egy zenemű szerzősége körüli vitában: „A törvény 94/B. §-ának (1) bekezdése értelmében az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. B. M. az 1980-as évek közepétől a felperes szerzeményeként előadta a perbeli dalt, és az M. Kft. által 2001-ben kiadott albumon szerzőként a felperes került feltüntetésre. Erre figyelemmel a bíróság megállapította, hogy a szerzői jogi törvény 94/B. §-ának (1) bekezdése alapján a művön szokásos módon feltüntetve először a felperes neve szerepelt, amelyre figyelemmel az ellenkező bizonyításáig őt kell szerzőnek tekinteni. Ennek ellenkezőjét az I. rendű alperesnek kellett volna bizonyítani, amelyet a perben nem teljesített. A perben rendelkezésre álló bizonyítékok pedig azt igazolták, hogy a perbeli zeneművet, annak zenéjét és szövegét a felperes írta. Erre tekintettel a felperes keresetének teljes egészében helyt adott, az alpereseket annak megfelelően marasztalta, míg az I. rendű alperes viszontkeresetét elutasította.”²²

A szerzőségi vélelem alkalmazhatósága egy arculattervre vonatkozó grafikai terv, illetve logó esetében: „...nem volt helytálló az alperesek hivatkozása e körben az Szjt. 94/B § (1) bekezdésében foglalt vélelem alkalmazhatósága tekintetében, miszerint az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették. Arculattervre vonatkozó grafikai terv, illetve logó esetében nem szokásos szerző nevének feltüntetése, ebből eredően a vélelem a perbeli esetben nem alkalmazható. A '...' név feltüntetése különösen nem ad alapot alperesi cégek bármelyike szerzőségének megállapítására azért, mivel a szerző az Szjt. 4. § (1) bekezdés értelmében csak természetes személy lehet, az alkotói tevékenység gazdasági társasághoz nem köthető. A felhasználási szerződés alperesek által hivatkozott hiánya sem ingatta meg az elsőfokú bíróságnak a felperes szerzősége körében elfoglalt álláspontját tekintettel arra, hogy a hiányolt felhasználási szerződés mindössze az alkotás tényének egyik bizonyítéka lehetne. Annak hiánya önmagában nem cáfolja a felperes szerzőségének tényét.”²³

²¹ Szjt. 94/B. § (1) Az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.

(2) Ha az (1) bekezdés nem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet sajátjaként a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál önkéntes műnyilvántartásba vetette, és ezt közokirattal igazolja. A mű nyilvántartásba vételéért igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni.

(3) Ha a (2) bekezdés sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki ezt közös jogkezelő szervezet által a közös jogkezelés alá tartozó művekről, szomszédos jogi teljesítményekről, illetve jogosultakról fenntartott adatbázis alapján kiállított teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolja. Ilyen magánokiratot a közös jogkezelő szervezet önként vállalt szolgáltatásként – alapszabályával összhangban – saját tagja számára, a tag kérésére állíthat ki.

(4) Ha a (3) bekezdés sem alkalmazható, az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

²² Pf.I.20.186/2010/4. szám.

²³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.034/2010/7.

3. Származékos művek szerzői – átdolgozás

Az Szjt. 4. § (2) bekezdésében szabályozott átdolgozásnál²⁴ a származékos mű szerzője egy előzetesen már meglévő műre úgy épít rá egy másik művet, hogy annak létrehozása eredményeképpen ahhoz nemcsak újabb egyéni, eredeti vonásokat ad, hanem az előzetesen meglévő mű jellemzői is szükségszerűen módosulnak. Az ilyen „ráépítéshez” az előzetesen meglévő mű szerzőjének engedélye szükséges. Ez külön nevesített vagyoni jog, ami a felhasználás engedélyezésénél elkülönül.²⁵ Amennyiben csak megváltoztatják a művet, de ahhoz új egyéni, eredeti vonásokat nem tesznek hozzá, nem átdolgozásról van szó, hanem a mű jogosulatlan megváltoztatásáról, ami – ha a mű lényegi (egyéni, eredeti) vonásait érinti – a mű integritásának a megsértése (Szjt. 13. §).

Mindezt jól mutatja egy, a díszlettervek átdolgozására vonatkozó ítélet: „A darab díszleteit a felperes készítette el, az szerzői jogi védelem alatt áll. ... a helység 1-i előadás díszlete több részletében is az ősbemutató díszletének átdolgozása volt, így az az 1999. évi LXXVI. tv. (Szjt) 29. §-a szerint származékos műnek tekintendő. Rögzítette, hogy a felperes az átdolgozáshoz nem járult hozzá.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleménye alapján [az elsőfokú bíróság] alaptalan-nak találta a II. r. alperes azon védekezését, hogy a díszlet nem képezi szerzői jogi védelem tárgyát, és annak alkotója nem kizárólag a felperes volt. Hangsúlyozta, hogy a szakértői vélemény szerint a szövegkönyvben a rendezői és szerzői (szövegírói) koncepció megjelent, de e keretfeltételeket egyéni, eredeti tartalommal a felperesi alkotómunka töltötte ki. A felperes kizárólagos szerzőségét nem érinti a kétszintű díszletre vonatkozó rendezői ötlet és a színpadi elemként használt iskolapadokra szerelt bolygókerék. ... Az alperesi védekezésre tekintettel a megyei bíróság kiemelte, hogy a helység 1-i előadás során az eredeti vonásokat a műhöz adódó változtatás történt, ez az eltérés pedig szükségszerű, mert ellenkező esetben nem származékos műről, átdolgozásról, hanem plágiumról lenne szó. Ugyanakkor a kereset ténybeli alapját nem plágium, hanem átdolgozás képezte. ... Az aggálytalan szakértői véleményre figyelemmel az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy a helység 1-i díszlet származékos mű, amely a felperes hozzájárulása hiányában jött létre.”²⁶

Érintőlegesen ebben az ügyben is felmerült, hogy vajon a rendező tevékenysége átdolgozás-e, vagyis eredményezhet-e ez származékos szerzői művet? Az SZJSZT egy szakvé-

²⁴ 4. § (2) Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

²⁵ Szjt. 29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

^{47.} § (1) A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.

²⁶ Győri Ítéletábrla Pf.I.20.055/2011/7. szám.

leményének válasza²⁷ e kérdésre a következő. A tényállás szerint „Felperes mint rendező, illetve az alperes mint megbízó között szerződés jött létre 2009-ben L. E. 'B. és D.' című művének színpadra állítására. A felperes álláspontja szerint A. R., az alperes igazgatója néhány nappal a tervezett premiért megelőzően a darabot jelentős mértékben átrendezte, az eredeti rendezői koncepciót figyelmen kívül hagyta. A felperes álláspontja az, hogy ezzel a felperes szerzői jogai súlyos sérelmet szenvedtek, az alperes szerint viszont csak a premier megmentése érdekében szükséges változtatásokat hajtottak végre.”²⁸

Az SZJSZT eljáró tanácsa szerint a kérdés az, hogy „a felperes perbeli rendezése a színpadi művek műfaji sajátosságából adódó interpretációs szabadság, illetve általános mozgáster keretein belül marad-e, és ily módon, mint előadóművészi teljesítmény, szomszédos jogi teljesítménynek tekintendő-e, vagy a felperes rendezői teljesítménye ezt a határt túllépve magát az eredeti leírt művet egyéni, eredeti módon átalakítja, bővíti, és ezáltal eléri a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti szerzői alkotóteljesítmény szintjét. ... A színpadi előadás rendezője a közönség számára interpretálja, tolmácsolja a színdarabot. Bár ő maga az előadásban személyesen nem működik közre, nincs a színpadon, mégis azon személyek közé sorolandó, akik a színpadon jelenlévő színészekhez képest ugyan 'más módon', de tolmácsolják a művet. ...

Ha a színpadi mű szerző által leírt szövegén végrehajtott rendezői-dramaturgi változások érintetlenül hagyják a történetet, az azokat meghatározó fontos elemeket – jeleneteket, szereplői karaktereket – úgy a rendezés, illetve a rendezői koncepció megmarad az előadói interpretáció szintjén. Ha azonban a rendezés (illetve a dramaturgi munka) eredményeként az eredeti mű a rendező alkotótevékenysége nyomán létrejött egyéni, eredeti elemekkel, történetalakítással, új jelenetekkel, szereplői karakterekkel az eredeti mű által hordozott jelentésre kiható jelleggel módosul, változik, úgy a rendezés az eredeti mű átdolgozását valószínűsíti meg. Ez utóbbi esetben az egyéni, eredeti többlet alkotáselemek tekintetében a rendező munkája saját szerzői alkotótevékenységnek minősül; ... az átdolgozott színdarabon szerzői jogok illetik meg attól függetlenül is, hogy az ilyen átdolgozás során nem sérülhetnek az eredeti színpadi szerző szerzői jogai sem, azaz az átdolgozás csak az eredeti szerző vagy jogutóda engedélyével lehet jogszerű. Függetlenül tehát attól, hogy az átdolgozó rendező vagy a megrendelő színház ilyen szintű beavatkozás esetén ki kell hogy kérje az eredeti mű szerzői jogosultjának engedélyét (e nélkül ugyanis az átdolgozás az eredeti szerzői jogosult szerzői jogába ütközik), az átdolgozó rendezőt megilleti az átdolgozásán fennálló szerzői jogi védelem.”²⁹

²⁷ Bár bírósági megkeresésre készült, és a bíróság álláspontja lesz a döntő, az ügy súlya miatt idézzük.

²⁸ SZJSZT-03/12.

²⁹ SZJSZT-03/12.

Egy, a zenei átdolgozás fogalmát megmagyarázó ítélet indokolása szerint „a felperes az 'M. ...' című dal zeneszerzője, aki 2003. augusztusában engedélyt adott B. P.-nek a már 1986-ban nyilvánosságra hozott mű későbbi nyilvánosságra hozatal céljából történő ismételt rögzítésére. A dal B. P. előadásában 2004 januárjában az 'M....' című CD-lemezen jelent meg. A lemezt az alperes adta ki és forgalmazta. ... A felperes ... keresetében előadta, hogy a dalon engedélye nélkül változtatások történtek, így a tempó 125-ről 136-ra változott, a mű 3 perc 19 másodpercről 2 perc 16 másodpercre rövidült. Változtattak a harmónia rendjén is, továbbá a hangszerelés is változott, és a 2x8 ütemnyi introdukciót is átírták, illetve elhagyták.”

Az SZJSZT-nek a perben beszerzett véleménye szerint „a mű eredeti, tehát 2003-ban rögzített és 2004 januárjában kiadott verziója részben eltérő, így a tempó kismértékben megváltozott, és a 8 ütemből álló bevezető dallam is eltér, kisebb hangszerelési változtatások történtek, a szöveg egy sorának értelmet nem érintő megváltoztatása történt, a versszakok harmóniamenetére készült instrumentális szólórészt a struktúra megváltoztatása nélkül lerövidítették, elhagyták a 8 ütemből álló instrumentális lezárást, és helyette a refrént ismételték. Minden egyéb érdemi alkotóelem változatlanul maradt, így a teljes dallamvezetés, a harmóniamenet, a dal struktúrája, stílusa, hangulata és mondanivalója. A szakértői testület akként foglalt állást, hogy az adott esetben átdolgozásról, így a szerző személyéhez fűződő jogának megsértéséről nem lehet beszélni, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni, eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők. A testület hangsúlyozta, hogy bár szakmai-etikai szempontból illendő lett volna tájékoztatni az eredeti szerzőket a dalszöveg és a dallam kisebb megváltoztatásáról, de ehhez az eredeti szerzők engedélyére nem volt szükség.”

„Ahogy azt az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg az SZJSZT szakértői véleménye alapján, a perbeli esetben a kétségtelenül bekövetkezett, de a könnyűzenében megszokott és a mű lényegét nem érintő változtatás a felperes mint szerző személyéhez fűződő jogát nem sérti, míg a szakvéleményben is felsorolt megváltoztatások nem érik el azt az egyéni, eredeti jelleget, amely átdolgozást, így engedély nélkül szerzői vagyoni jogsértést eredményezne.”³⁰

Az átdolgozás talán leggyakoribb fajtája a fordítás. Egy jogvitás ügyben, ahol a felperes filmforgatókönyvet fordított magyar nyelvről görög nyelvre, „olyan egyéni, eredeti jellegű fordításról volt szó, amely szerzői jogvédelem alatt álló mű ...; annak létrejöttében a fordító kiváló nyelvismerete és személyes kreativitása egyaránt szerepet játszott.”³¹

Gyakori a műtípusok közötti alkotó átalakítás – például regény színdarabbá átdolgozása –, amit a szaknyelvben sokszor feldolgozásnak neveznek. Adott esetben nehéz lehet ettől az idegen mű felhasználásával való, de új önálló mű megalkotásának elhatárolása.

³⁰ Fővárosi Ítéletábra 8. Pf.21.103/2011/9.

³¹ Fővárosi Ítéletábra 8. Pf.20.539/2010/3.

Korábbi jogunk, az 1969. évi III. tv. ezt tükrözte a 4. § (2) bekezdésének és 17. § (3) bekezdésének szabályaival. Eszerint önmagában az nem volt átdolgozásnak tekinthető, ha új, önálló mű alkotásához használtak fel idegen művet, de ez nem vonatkozott – többek között – a színpadra való átdolgozásra. Az idegen mű felhasználásával való új, önálló mű alkotása alatt azt értették, hogy az érzés, gondolat, mondanivaló egyéni, eredeti kifejtése az új műben már teljesen háttérbe szorult. Az új műbe ilyen – lényeges, azonosítható – vonások már nem kerültek át. Az, hogy a színpadra való átdolgozásnál még az ilyen, csupán inspirált újjáalkotást is átdolgozásnak minősítették, túlzott óvatosság volt (és talán a védelem túlzott kiterjesztése is?), de mindenesetre mutatta, hogy az azonos tárgyat feldolgozó prózai mű és annak színpadi változata nagyobb eltérések esetén is összetartozó, egymásból származó, átdolgozási kapcsolatban lehet.

Ezzel a félreérthető, így túl tág megközelítéssel a hatályos Szjt. szakít, mivel csak azt tekint átdolgozásnak, ha az eredeti műből származó új mű jön létre.

Természetesen adott esetben továbbra is nehéz lehet a szépirodalmi mű tartalma átvételének megítélése. Az ötlet, a mondanivaló, a történettípus újraalkotása nyilván nem tartozik az eredeti szerző átdolgozási jogába. Továbbá a tények, események – akárki is tárja fel azokat elsőként – nyilvánvalóan nem állhatnak szerzői jogi védelem alatt. Ennek különösen nagy szerepe van a tényfeldolgozó dokumentumművek esetében. Egy ilyen mű nem a benne foglalt történelmi adatok és nem is azok kikutatása miatt áll szerzői jogi védelem alatt, mivel ezekben nem tükröződik (nem is tükröződhet) a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jelleg, ami a szerzői jogi oltalom alapfeltétele lenne. Az alapul szolgáló tények sajátos rendszerbe építése, az interjúk folyamatos történetté szervezése, a fejezetek dramaturgiává szerkesztése azok a sajátosságai a műnek, amelyek miatt az szerzői műnek minősül, oltalom alatt áll.

A filmet mint az átdolgozás sajátos eredményét az Szjt. hivatkozott 29. §-a külön is említi, a számítógépi programokra pedig értelmező átdolgozási szabályt ad.³²

Sajátos, a „túlélő” személyhez fűződő jogi kérdéseket vet fel a már nem védett művek átdolgozása.³³

Más személy még szerzői jogi védelem alatt álló művének vagy műve egyéni, eredeti vonást tükröző (tehát lényeges) részének engedély nélkül, saját néven való nyilvánosságra hozatala plágium, engedély nélküli jogsértő felhasználás. Ha ez kiegészítésekkel és változtatásokkal történik, azok minőségétől függően megvalósulhat az átdolgozási jog megsértése is. Egy ilyen esetben az útikönyv és a kiállítási idegenforgalmi kiadvány (cikk) összehasonlításakor csak a plágiumot látták megállapíthatónak a következő szövegrészek vonatkozásában.

³² 58. § (2) A 4. § (2) bekezdésében foglaltakat alkalmazni kell a szoftvernek az eredeti programnyelvétől eltérő programnyelvre történő átírására is.

³³ L. A szerzői jogi törvény magyarázata. 2. kiadás. Szerk. Gyertyánfy Péter, Complex, 2006, p. 43.

„1. *Cikk*: Sonkád... itt is felfedezhetjük a népi építészet néhány emlékét, a műemlék református templomot a közelmúltban újjátották fel, berendezése népies barokk stílusú, a karzat alatti festett fal mennyezet 1775-ből származik. A legutóbbi restauráláskor belső falfelületén indás, virágos díszítőfestés került elő. *Könyv 126. oldala*: A templom berendezése népies barokk stílusú, a karzat alatti festett fal mennyezete 1715-ből származik. A teljes felújításra 1997-ben került sor. A belső falfelületen indás, virágos díszítőfestés került elő, a karzatdeszka mellvédjén nagyon szép díszítő motívumokat tártak fel.

2. *Cikk*: Tiszabecs az évek során egyre népszerűbb Tisza-túra induló állomása. A kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt a Batár torkolatánál lép be Magyarországra. *Könyv 104. oldala*: A Szatmári Tiszaháton az ukrán határnál fekvő község a 4129 sz. út végén vár ránk. Nemcsak történelmileg nevezetes: a kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt a Batár torkolatánál lép be hazánkba és igazítja sietősre folyását.

3. *Cikk*: A szeszélyesen kanyargó Tisza közelében fekszik Milota... A Tisza-menti galéria-erdő gazdag növény- és állatvilága kirándulásra csábít. *Könyv 102–103. oldala*: A 4129 sz. út szinte egyenesen fut tovább Milotára, de a Tisza ugyanolyan szeszélyesen kanyargózik mellette... A Tisza-menti galéria-erdő gazdag növény- és állatvilága kárpótól azért, hogy a határt alkotó folyón nincs kijelölt fürdőhely csak Tiszabecsen.

4. *Cikk*: Tiszakóród a vidék legkedveltebb kirándulóhelyeinek egyike. A közelben ömlik a Túr a Tiszába, a kóródi oldal árnyas diófái alatt nyaranta sokan kempingeznek. *Könyv 99. oldala*: A vidék legkedveltebb kirándulóhelyeinek egyike, a közelben ömlik a Túr a Tisza folyóba, a kóródi oldal árnyas diófái alatt nagyon sokan kempingeznek.” „Az elsőfokú bíróság széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően ítéletével megállapította, hogy ...a 'T.' című cikk 'Kárpáti bércekről lerohanó Tisza itt, a Batár torkolatánál', illetve 'Árnyas diófák alatt sokan kempingeznek' közléseivel alperesek megsértették a felperes szerzői jogát.”³⁴

Nem valódi átdolgozás történt a következő esetben sem. Egy televíziós műsorhoz felhasználták „... a ... együttes ... című dalának részletét is olyan formában, hogy csak a dallam hallható, a szöveges rész nem. ... A felperes a bírósághoz benyújtott keresetében azt adta elő, hogy a ... című eredeti daltól eltérően hangszerelt főcímzenéről megállapítható, hogy a zeneművet átdolgozták. Mint a mű egyik szerzője és az előadóművész az átdolgozásra engedélyt nem adott, és ahhoz sem járult hozzá, hogy a zeneművet a M-s főcímzenéjeként felhasználják. ... Kérte annak megállapítását, hogy az alperes a felperes szerzői jóhírnevére sérelmes módon változtatta meg a zeneművet.” A bíróság szerint „A dal tévéműsorban való felhasználása nem minősül átdolgozásnak, mert hiányzik az egyéni, eredeti alkotói többlet. A mű jogtalan megváltoztatását tekintve azonban a szöveg elhagyása és a mű eredeti sajátosságaihoz nem mindenben ragaszkodó áthangszerelések mellett még a zenei anyag kurtítása is hozzájárult a mű sérelméhez.”

³⁴ Debreceni Ítéletábrla Pf. I.20.139/2008/6. szám.

Az ítélet idézi az SZJSZT perben felhasznált szakvéleményét: „a rendelkezésükre bocsátott hangszalag, amely az eredeti művet tartalmazta, illetőleg a videokazettán rögzített műsorrészletek vizsgálata alapján kétséget kizáróan megállapítható, hogy nem az eredeti sláger nyilvánosságához közvetítéséről, hanem annak engedély nélkül megcsonkított, áthangszerelt és részben ütemét érintően is változtatásokkal történő, sajátos tévéműsorhoz kapcsolásáról van szó, a műsor népszerűségének folyamatos előmozdítása végett. A zeneszámnak egy televíziós sorozat főcímdallama és szignálja céljaira történt megváltoztatása nem minősül átdolgozásnak, amely feltételezné az eredeti mű jogosultjainak engedélyét, és amely alapján származékos új mű létrehozásáról lenne szó. Az átdolgozás fogalmi eleme ugyanis, hogy magának a meglévő műnek újszerű kifejezésére irányuljon (például egy regény színpadra vitele vagy zenekari mű zongoraváltoztatának megalkotása), ne pedig valamely eredeti mű eleve másféle elképzelésekhez igazításából álljon. Az átdolgozásban az eredeti gondolatcsövedék marad a központban, az átdolgozó annak másféle kifejezésével alkot származékos művet anélkül, hogy az eredeti alkotás gondolati felépítésének egészét mellőzhethné. Szükségszerű, hogy szerzői többletet is magában foglal, és megfelel az egyéni, eredeti alkotás követelményeinek, hogy elkerülje a plágium vagy a mű merő csorbításának esetköreit. A perbeli esetben azonban ez fel sem merül, hanem arról van szó, hogy eredeti műnek – a szerző engedélye nélkül – más tévéműsorához kapcsolásáról, és e végből eszközölt megváltoztatásáról van szó, anélkül, hogy ezzel származékos, de új mű jött volna létre. A meglévő zenesámot nem önmagáért vették produkcióba, nem azt kívánták közönséghez juttatni, hanem más elképzelések szolgálatában módosították és használták fel elemeit.”³⁵

4. Többszerzős eredeti művek

Az olyan eredeti művek körébe, amelyeknek a megalkotásában többen is részesek, az Szjt. fogalmi rendszerében a közös művek, az együttesen létrehozott művek, a gyűjteményes művek és sajátos műfaji kategóriaként a filmek tartoznak.³⁶ E műveknél is érvényes az általános szabály: szerző csak valamely gondolatsor egyéni, eredeti kifejtője lehet.

4.1. A többszerzős művek központi típusa a közös művéké. Ilyen mű csak az egymást kiegészítő és erősítő részek alkotóinak közös elhatározásából jöhet létre. Így például az előzetesen meglévő vers szerzője saját elhatározásból engedélyezheti a megzenésítést és ezzel közös mű létrejöttét; a már meghalt szerző műve nem tehető közös művé, legfeljebb átdolgozható.³⁷

³⁵ Fővárosi Bíróság 8.P.632.410/2004/30.

³⁶ Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, 2012, p. 57; Gyertyánfy: i. m. (33), p. 46.

³⁷ Gyertyánfy: i. m. (33), p. 47–48.

A közös művek fő jogi kérdése az, hogy milyen arányban, hogyan illetik meg a jogok az alkotókat, hogyan rendelkezhetnek jogaikkal. Az Szjt. rendező elvei: amennyiben a mű részei nem használhatók fel önállóan – *egyszerű közös mű* –, a szerzői jog együttesen illeti meg az alkotókat. Jogaik belső aránya egyenlő, hacsak nincs egyértelmű adat, tény (megállapodás) az ellenkezőjére. A szerzői jog megsértése ellen a mű bármelyik szerzője önállóan is felléphet.³⁸ Tipikus esete, amikor az egy bizonyos kifejezőmódban – például zenében vagy prózában – alkotott műnek több szerzője van.

Egy ügyben a felperes kereseti kérelmében annak megállapítását kérte, hogy az alperesek azzal, hogy az elsőrendű alperes életéről szóló, a másodrendű alperes által kiadott, „...” című könyvön nem tüntették fel szerzőként, megsértették szerzői és személyhez fűződő jogait. Ő ugyanis közreműködött az elsőrendű alperes által magnóra mondott önéletrajz kiadásra alkalmassá tételében. Az eljáró ítéletábra határozata: „Az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy a felperes a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) 5. § (1) bekezdése alapján a perbeli könyv szerzőtársának minősül, ugyanis a bizonyítási eljárás anyaga, különösképpen az I. rendű alperes által aláírt elismervény szövege, valamint magnóra mondott nyilatkozata alátámasztotta azt a felperesi előadást, hogy a mű elkészítésében érdemi tevékenységet végzett, és ezt az elsőrendű alperes is elismerte nyilatkozataiban.³⁹ Analóg tényállás mellett ezzel azonos következtetésre jutott a Fővárosi Bíróság más ügyekben is.”⁴⁰

Kérdés, hogy mikor kétséges, mikor egyértelmű a szerzőségi arány az egyszerű közös műveknél? A szakirodalom úgy véli, ha nincs az arányról szerződés a szerzők között, az arány mindig egyenlő.⁴¹ A bírói gyakorlat szerint akkor is megállapítható eltérő arány, ha nincs szerződés: Az SZJSZT véleményét elfogadva „megállapítható, hogy az I. rendű alperes és C. E. közötti szerzőtársi részarány mintegy 50-50%-ban határozható meg, a kiadványnak azoknak a részeiben, amelyekben C. E. a közös mű számára nyilatkozik. Azoknál a részeknél, ahol C. E. műveként máshol már megjelent részek vannak, a szerzőtársi részarányt hozzávetőlegesen 80%-nak lehetett minősíteni C. E. javára. Nem hagyható ugyanis figyelmen kívül a szerkesztői jellegű tevékenység e részek tekintetében sem, ennek mértékét viszont az alperes javára 20%-ra lehet becsülni.”⁴²

4.2. Amely mű részei önállóan is felhasználhatók (ennek a fizikai elkülöníthetőség a gyakorlati előfeltétele) – *összekapcsolt közös mű* – ott a saját műrészre az alkotó a jogait önállóan is

³⁸ Szjt. 5. § (1) Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

³⁹ Főv. Ítéletábra 2.Pf.21.731/2008/3.

⁴⁰ Főv. Bír. 19.P.22.324/2006/11.

⁴¹ Gyertyánfy: i. m. (33), p. 52.

⁴² Főv. Bír. 8.P.28.565/2005/43. 2008. március 4.

gyakorolhatja, kivéve egy esetkört. Ez pedig az olyan összekapcsolt művek csoportja, amelyeket szerzőik együtt alkottak. Ilyenkor az együtt alkotott mű önállóan is felhasználható részét más művel csak valamennyi szerzőtárs (illetve jogutódjuk) egyetértésével lehet összekapcsolni.⁴³

Az ilyen módon való alkotás gyakori a mai könnyűzenében. Egy perben a tanúk így írták le az alkotás folyamatát: „Az '...' című dalt a közös jogkezelő szervezet nyilvántartása szerint zeneszerzőként F. M., szövegíróként a felperes szerezte. A peres eljárásban tanúként meghallgatott H. P. előadása szerint [ő] a ... zenekar dala, a ... című mű hangszerelője volt. Ez a dal is úgy született, mint más esetben is. A zenei alapötleteket, a harmóniát és az énekhez kapcsolódó dallamot a zenekar egyik gitárosa, F. M. készítette, a dalszöveget, mint minden más esetben is, a felperes. A zenekari próbákon, ahol a tanú a hangszerelésben működött közre, az eredeti zenei anyag is változott, csiszolódott, és a szöveges rész is. Ennek ellenére a dal lényegében ugyanaz maradt a hangszerelés után is, mint ahogyan eredetileg megszületett. Lényegében a zenekar valamennyi tagja hozzájárult a végleges forma elkészültéhez, bár szerzői jogi szempontból az nem tekinthető hozzájárulásnak a mű alkotása szempontjából.”⁴⁴

Itt tehát a többiek közreműködése nem érte el az egyéni, eredeti alkotás szintjét, az összekapcsolt közös mű szerzői az eredeti zeneszerző és a szövegíró maradt. A mű egészét érintő jogsértés miatt bármelyikük felléphetett: „A mű megváltoztatása kétséget kizáróan ... megtörtént. Ez áll a szöveg elhagyásában, és a mű eredeti sajátosságaihoz nem mindenben ragaszkodó áthangszerelésekben, és a zenei anyag kurtításában. ... egy közös mű esetében ... bármelyik szerzőre nézve sérelmes lehet az ilyenfajta megváltoztatás.”⁴⁵

4.3. Az „együttesen létrehozott művek” szerzői jogunk viszonylag újabb jelensége, 2001-ben helyezték el a közös művek szabályai között.⁴⁶ Az együttesen létrehozott művek esetében több szerző alkotása olyan erősen egyesül a közös műben, hogy az összeolvasztott művek szerzői a jogaikat egyénileg nem tudják sem hozzájárulásuk, sem a mű egésze tekintetében

⁴³ Szjt. 5. § (2) Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók. Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.

⁴⁴ Főv. Bír. 8.P.632.410/2004/30. 2006. november 22.

⁴⁵ U. o.

⁴⁶ 6. § (1) Az együttesen létrehozott műre (pl. nemzeti szabványra) a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

(2) Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

gyakorolni (például: nemzeti szabványok).⁴⁷ A mű egészére vonatkozó jogok alanya *cessio legis* folytán a kezdeményező, irányító, nyilvánosságra hozó természetes személy vagy szervezet.

Egy szakirodalmi vélemény szerint⁴⁸ a nemzeti szabványokon – és esetleg bizonyos műszaki, térképészeti alkotásokon – kívül nincs olyan műtípus, ami ezen szabály alá eshet. Jóllehet az Szjt 6. §-a az EU szoftverirányelve egy megengedő szabályára támaszkodik,⁴⁹ nálunk a számítógépi programoknál sincs szükség erre (nem is használják), mert a számítógépi programokra vonatkozó szerzői vagyoni jogok átruházhatók. Ezt igazolni látszik, hogy hatálybalépése óta (tehát nemcsak 2006-tól) még nem született az együttesen létrehozott műveket tárgyaló, közzétett bírói határozat.⁵⁰

4.4. A gyűjteményes művekre mint egészre vonatkozó szerzői jogi védelem a mű tartalmi elemeit – legyenek ezek akár szerzői művek vagy kapcsolódó jogi teljesítmények, akár nem – összeválogató, rendező, szerkesztő természetes személyt illeti meg, feltéve, hogy ezek a tevékenységek egyéni, eredeti jellegűek.⁵¹ A szerkesztő alanyi joga nem terjed ki a tartalmi elemekre, részekre. Ha ezek a részek szerzői jogi védelem alatt állnak, a jogok alanya szerzőjük, illetve létrehozójuk. Így az ilyen részeknek a gyűjteménybe való felvételéhez és a gyűjtemény további felhasználásához (annak engedélyezéséhez) szükséges az ő hozzájárulásuk, de ők egymással tulajdonképpen nem is állnak szerzői jogi jogviszonyban.

A gyűjteményes mű tipikus esete az enciklopédia vagy az antológia. Így például: „Az elsőrendű alperes 2002-ben jelentette meg az M. P. sorozatban M. E.: H. B. című kiadványát ..., amelynek felelős kiadója az elsőrendű alperes belfője, a másodrendű alperes volt. A gyűjteményes mű az M. E. által írt, közel 70 oldalas bevezetővel kezdődik, a kiadvány gerincét a H. B. írásából vett válogatás teszi ki az ő szerkesztésében, majd a kortársak és az utókor H. B.-ről szóló írásai szerepelnek, köztük a 269–272. oldalon a felesége, H.-né dr. K. K. tanulmánya. ... A perbeli kiadvány – az SZJSZT véleménye alapján is megállapíthatóan – az Szjt. 7. § (1) bekezdése szerinti gyűjteményes mű, mivel tartalmának összeválogatása, szerkesz-

⁴⁷ Az Szjt. Miniszteri Indokolása a 6. §-hoz.

⁴⁸ Faludi Gábor in: Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (36), p. 58.

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. április 23-i 2009/24/EK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről, 2. cikk. Ahol valamely tagállam jogszabályai elismerik az együttesen létrehozott műveket, a tagállam jogszabályai szerint a mű létrehozójának minősülő személyt kell szerzőnek tekinteni.

⁵⁰ <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonym-hatarozatok-tara> (2012. január 22).

⁵¹ 7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.

(2) A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

tése egyéni, eredeti jellegű. Az Szjt. 7. § (2) bekezdése kimondja, hogy a gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és a szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

E rendelkezés értelmében az Szjt. 16. § (1) bekezdése alapján a szerzőt megillető kizárólagos felhasználási és felhasználásengedélyezési jog a perbeli mű kapcsán megilleti egyrészt M. E.-t, a szerkesztőt saját bevezető tanulmánya, valamint a kötet szerkesztése alapján. Másrészt megilleti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőit, illetve a szerzői jogok jogosultjait is mindenkivel, így a szerkesztővel és a kiadóval szemben is. Ezért szerzői jogaik sérelmét M. E. szerzői, szerkesztői tevékenységétől függetlenül, önállóan lehet és kell megítélni.”⁵²

Egy szakértői ügyben azt kérdezték, vajon az „autó 2” címen az M. T. csatornáján sugárzott, adott műsor formátuma olyan egyéni, eredeti és kreatív jelleggel rendelkezik-e, amely alkalmas gyűjteményes műként a szerzői jogi védelemre? A válasz: „A megtekintett műsorszámok mindegyike szerkesztés eredménye, ez a szerkesztés, séma, felépítés azonban egyrészt nem azonos mindegyik megtekintett műsorszám esetén, másrészt a szerkesztettség maga minden műsorszám fogalmi eleme. A megtekintett műsorszámok szerkesztett, gyűjteményes műként nem részesülnek szerzői jogi védelemben. ... Az erős arculati elemek, a műsorvezető sajátos stílusa, az ismétlődő rovatok, a témák feldolgozási módja, az ismeretterjesztő és reklámjellegű sajátos vetélkedő önmagában nem minősíti az egész műsorszámot gyűjteményes művé. A szerzői jogi védelemre alkalmasság kétségtávan megállapítható a műsorszám számos részéről ...

Az egész műsorszámra gyűjteményes műként azért sem terjed ki a szerzői jogi védelem, mert különösen tartalmi, de formai értelemben is korlátozott az alkotói mozgástér. Gépjárművek összehasonlítása során kötelező téma a motor, az erőátviteli berendezések, a csomagtér, az ülések, a kényelmi berendezések, a zaj, a kormányozhatóság, az úttapadás, a fékek stb. összehasonlítása, és nem marad jelentős játéktér a szöveget kísérő képek megválasztására sem. ... Az alkotói játéktér szerzői jogi elismerése a műsorszám egyes, szerzői műként minősülő részeinek védelme útján történik. A szerzői jogi védelem határait elmosná, ha kizárólagos jog védhetné egy tematikus műsor felépítését, sémáját, elvét, részletes elgondolását.”⁵³ A televíziós műsor „formátuma” tehát nem mutatta a gyűjteményes műhöz megkívánt egyéni, eredeti vonásokat.

A szerkesztő jogainak tárgyát és terjedelmét mutatja a következő eset. A felperes interjúorozatot készített és adott ki. A perbeli riport (interjú) alanya is szerzőnek minősült. Ezt a közös művet (interjút) az alperes a felperes engedélye nélkül felvette gyűjteményes mű kiadványába. A Legfelső Bíróság határozata szerint „Tévedett... a jogerős ítélet a gyűj-

⁵² Fővárosi Ítélet 8.Pf. 21.817/20009/6.

⁵³ SZJSZT-24/08.

teményes mű kiadásával kapcsolatos álláspontja kifejtésekor. Az Szjt. 7. §-a (2) bekezdése szerint a gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek önálló jogait. Ez azt jelenti, hogy a perbeli esetben ...: '...' című kötete gyűjteményes műnek minősül, ennek azonban részét képezi a felperes által készített interjú, amellyel kapcsolatosan a szerzői jogok a felperest – mint a közös mű alkotóját – önállóan is megilletik. Ebből következően a kiadással felhasználást megvalósító alperesnek a peres eljárás során azt kellett bizonyítania, hogy a riport gyűjteményes műben való megjelentetéséhez, kiadásához az önálló szerzői mű alkotója, tehát a felperes is hozzájárult. Ezt azonban az alperes nem tudta igazolni a perben. Helytelenül állapította meg a másodfokú bíróság azt, hogy a szerző engedélyének beszerzése kizárólag a szerkesztőt, ...-t terhelte, és a kiadónak ezzel kapcsolatban semmiféle felelőssége nincs. A mű kiadása felhasználás, amit az alperes végzett. Ha a felhasználásra nem volt engedélye, úgy annak jogkövetkezményeiért – a szerkesztő felelősségétől függetlenül – maga is felelősséggel tartozik.”⁵⁴

A gyűjteményes mű szerkesztőjének pozíciójában is állhat több szerző, ilyenkor rájuk a közös mű szabályai vonatkoznak. Az Ítéltábla szerint „...a perbeli team-építő tréning 'Emlékeztető és Tematika' egységes mű, és az Szjt. 7. §-ának (1) bekezdése szerinti gyűjteményes műnek minősül, mert elrendezése, szerkesztése egyéni, eredeti jelleget mutat. Részei pedig részben más szerzőktől származnak, részben nem állnak szerzői védelem alatt, részben csak a felperes, illetve csak a II. rendű alperes alkotásai, és vannak olyan közös részek, amelyek tekintetében a szerzői jog együttesen gyakorolható összekapcsolódásuk miatt. A felperes ... nem vitatta már, hogy a perbeli gyűjteményes mű a II. rendű alperessel közös műve, amelyre a szerzői jog együttesen, egyenlő arányban illeti meg őket. A fellebbviteli bíróság rámutat, hogy a többszerzős gyűjteményes műre is megfelelően alkalmazható az Szjt. 5. §-a, miszerint a szerzői jog együttesen illeti meg a szerzőket, és bármelyik szerzőtárs önállóan felléphet a közös mű egészére vonatkozó jogsérelem miatt. Így a személyhez fűződő jogának sérelme alapján önállóan is felléphetett a felperes, mivel a névjog önállóan gyakorolható, ugyanakkor a másik szerzőtárs joga megmaradhat az anonimitáshoz.”⁵⁵

A gyűjteményes művek sajátos alcsoportja az olyan adatbázis, amely egyéni, eredeti elveken jött létre. Az adatbázis olyan gyűjtemény, amelynek egyes alkotóelemeihez fizikailag külön-külön is hozzá lehet férni.⁵⁶ Ezek bírói gyakorlatát a 60/A–62. paragrafusnál lenne helyes megtárgyalni, itt csak egy példát hozunk a nem szerzői művekből álló adatbázis gyűjteményes műre: „a perbeli frekvenciatablázatok és az ún. áttekintő térképek a szerzői

⁵⁴ Pfv.IV.20.535/2010/8. szám.

⁵⁵ Fővárosi Ítéltábla 8. Pf.21.671/2011/4.

⁵⁶ 60/A. § (1) E törvény alkalmazásában adatbázis: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.

jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 7. § alapján gyűjteményes műként szerzői jogi védelemben részesülnek, amelynek jogosultja az első szerkesztő. Ilyen összeállítások azonban a felek szerződéses viszonyát megelőzően is megjelentek a műsorújságban. A felperes nem tudta azt bizonyítani, hogy az áttekintő térkép és frekvenciatáblázat első szerkesztője ő lett volna, mint ahogy azt sem, hogy a korábban megjelent, valamint az általa szerkesztett térkép és táblázat között, annak szerkesztésében olyan lényeges eltérés lenne, amely önálló gyűjteményes műként megalapozná a szerzői jogi védelmet. A felperes által rögzített adatok tekintetében sem állapította meg a szerzői jogi védelem meglétét és azt sem, hogy az áttekintő térkép és a frekvenciatáblázat külön jogi védelem alatt álló adatbázisnak minősülne.”⁵⁷

5. Vélemény és javaslatok

A szerzőség tekintetében a bírói gyakorlat arra enged következtetni, hogy az Szt. következő teljes felülvizsgálatakor javítani lehetne az Szt. szerkezetén: 94/B és 98. §-a az első részbe, a szerzőség fogalmához tartozik.

A közös műveket illetően az elmúlt hat évben még nem születtek ítéletek a jogszabály néhány olyan fontos eleméhez, mint

- milyen műrész használható fel önállóan;
- összekapcsolt műveknél az egyes szerzőtársaknak milyen jogaik vannak a mű egészére;
- lehet-e s hogyan nyilvánulhat meg érdek-összeütközés a szerzőtársak joggyakorlásában?
- lemondhatnak-e a szerzőtársak egymás javára a szerzőségről?

Mindezekről eddig csak a szakirodalom véleménye ismeretes.⁵⁸ A gyakorlat hiányából úgy tűnik, hogy nincs szükség az „együttesen létrehozott művek” törvényi kategóriájára. Elnevezése egyébként is nehezé teszi az Szt. dogmatikai rendjébe való beillesztést. A szabály feltehetően a törvényszövegben példaként említett nemzeti szabványok miatt született. Helyes lenne a nemzeti szabványokhoz fűződő anyagi érdekeket más módon biztosítani.

A gyűjteményes művekről viszonylag szélesebb bírói gyakorlat van; a szerkesztő és másrészt a részek műveinek szerzői közötti jogviszony láthatóan több gondot okoz, mint a közös művek szerzőnek egymás közötti viszonya.

⁵⁷ Pfv.IV.21.208/2008/5. szám.

⁵⁸ Gyertyánfy: i. m. (33), p. 50–52.

KÜLFÖLDI IPARJOGVÉDELMI HÍREK

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) 2012 decemberében közzreadta az elmúlt pénzügyi év beszámolóját, valamint a jövőre vonatkozó céljait. Mindkettőt erősen befolyásolták az új szabadalmi törvény (America Invents Act, AIA) hatálybalépése által okozott változások.

A beszámolóban említett számos eredmény közül az alábbiakat emeljük ki.

– Az AIA hatálybalépése folytán a hivatal számos kulcsfontosságú szabályt dolgozott ki és léptetett életbe.

– Az USPTO jelentősen csökkentette a vizsgálatlan szabadalmi bejelentések számát; így a hátrány most 608 283 bejelentés, szemben a 2009. évi 750 000 feldolgozatlan bejelentéssel.

– A 2012-es pénzügyi évben a védjegybeküldések száma 415 026 volt, ami az előző évhez képest 4%-os növekedést jelent.

– Az USPTO együttműködött a világ négy nagy szabadalmi hivatalával, vagyis a Dél-Koreai, az Európai, a Japán és a Kínai Szabadalmi Hivatallal (IP 5) nagyfokú munkamegosztás és a szabadalmi törvények harmonizációja érdekében.

– Az USPTO 24 szabadalmi hivatallal lépett kapcsolatba a közös bejelentések gyorsított vizsgálata (PPH) területén.

A beszámoló a hivatal fő céljaként a függő bejelentések számának csökkentését és a szabadalmak minőségének javítását jelölte meg jól gyakorlott és stabil munkaerővel.

B) Az USPTO 2012 nyarán Detroitban megnyitotta első szatellithivatalát, amely már megkezdte a szabadalmi bejelentések feldolgozását, és az első év végén várhatóan 100 szabadalmi elővizsgálóval és 20 adminisztratív szabadalmi bíróval fog dolgozni.

Teljes erővel folynak a további három szatellithivatal megnyitásának előmunkálatai is Dallas-Forth Worth-ben, Denverben és a Szilícium-völgyben.

David Kappos elnök az új hivataloktól az elbírátlan szabadalmi bejelentések számának csökkenését és az engedélyezési eljárás meggyorsítását várja.

C) Az USPTO és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) bejelentette, hogy 2013. január 2-án hivatalosan megindították az együttműködési szabadalmazási osztályozási rendszert [Cooperative Patent Classification (CPC) System]. Ez az új globális osztályozási rendszer a szabadalmi dokumentumok területén az ESZH és az USPTO rendszerének legjobb gyakorlati elemeit foglalja magában.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

„A CPC mostani hivatalos gyakorlatba vétele hatalmas teljesítmény, amely mindkét hivatal együttműködési erőfeszítéseit képviseli egy kétoldalú osztályozási rendszer létrehozásában. Ez jelentős hasznot fog hozni a globális innovációs közösség számára” – mondta David Kappos, az USPTO igazgatója. „A CPC elő fogja segíteni szabadalmi harmonizációs erőfeszítéseinket azáltal, hogy fokozni fogja munkavégzési képességünket a szellemi tulajdoni hivatalok integrált hálózatán keresztül.”

Benoît Battistelli, az ESZH elnöke kijelentette: „A CPC elindítása jelentős áttörést jelent azokban az erőfeszítésekben, amelyeknek célja, hogy nemzetközi szinten nagyobb fokú harmonizációt érjünk el a szabadalmi rendszerben. Ez komoly előrelépést jelent a minőség alapú szabadalmi rendszer kialakítása és hatékonyságának megjavítása útján a globális gazdaság hasznára. A munkát nagyon rövid idő alatt végezte el a két hivatal szakemberekből és elővizsgálókból álló csoportja, akik a szellemi tulajdon teljes közösségének elismerését érdemelték ki.”

A CPC-rendszer közelítőleg 250 000 osztályozási szimbólumot tartalmaz a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozási Rendszer [International Patent Classification (IPC) System] alapján, és lehetővé teszi, hogy az elővizsgálók és a szabadalmak használói világszerte a szabadalmi dokumentumok ugyanazon osztályozott gyűjteményének az elfogadása alapján végezhesenek kutatást. Kappos igazgató rámutatott, hogy cél a hatékony kutatás munkamegosztás révén, ami viszont lehetőséget nyújt a szükségtelen munkakettőzés csökkentésére.

A feldolgozott műszaki tárgyak részletes leírását tartalmazó CPC-definíciókat fognak kidolgozni minden egyes CPC-alosztály számára, és azokat rendszeresen korszerűsíteni fogják.

D) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. augusztusi számának 107. és 108. oldalán a *Mayo v. Prometheus*-ügyben az amerikai Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) döntését ismertettük arról, hogy engedélyezhető-e szabadalom a Prometheusnak az amerikai szabadalmi törvény 101. szakasza alapján egy gyógyszer anyagcsereszintjei és a páciens egészsége közötti összefüggésre. A Legfelsőbb Bíróság szerint a vizsgált eljárási igénypontok nem szabadalmazhatók, mert lépéseik csupán szokásos rutintevékenységet foglalnak magukban, amelyet a terület kutatói korábban is alkalmaztak. A Legfelsőbb Bíróság döntéséből következik, hogy a szabadalmazáshoz több kell a természeti törvények egyszerű felhasználásánál: azokat új módon kell alkalmazni.

A Prometheus-döntés nem mondja ki általánosan, hogy bizonyos technológiakategóriák szabadalmazhatók, hanem csupán megerősíti azt a korábbi nézetet, hogy a szabadalmi törvény nem védi a természeti törvényeket vagy az elvont eszméket; ezeknek a törvényeknek és eszméknek a találmányi szintű alkalmazása azonban szabadalmazható.

A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2012. augusztus 16-án döntést hozott a *Molecular Pathology and Ors (MPO) v. Myriad Genetics, Inc.*-ügyben, amelyben arról kellett döntenie, hogy szabadalmazhatók-e elkülönített gén-

szekvenciák és a szekvenciákban levő mutációk azonosítására szolgáló diagnosztikai módszerek.

A Legfelsőbb Bíróság arra utasította a CAFC-t, hogy az ügyet a Prometheus-döntés figyelembevételével vegye újra szemügyre. A CAFC a vizsgált tárgyak többségét szabadalmazhatónak találta, de tagjainak véleménye eltérő volt az elkülönített génszekvenciák szabadalmazhatóságával kapcsolatban.

A Myriad-szabadalmak három igénypontosorozatra vonatkoztak:

1. „Elkülönített”, bizonyos rákfajtákra hajlamosító génekre és mutációkra vonatkozó készítményigénypontok.
2. Lehetséges rákgyógyszerek „szkrínelésére” vonatkozó eljárási igénypont, amely szerint a sejteket tenyésztik, majd mérik növekedési sebességüket, és összehasonlítást végeznek a gyógyszer jelenlétében vagy távollétében.
3. Eljárási igénypontok, amelyek szerint egy szabadalom génszekvenciáját „analizálják” vagy „összehasonlítják” egy normál szekvenciával, és így azonosítanak bizonyos rákfajtákra vonatkozó hajlamot.

A legkisebb ellentmondás azokkal az eljárásigénypontokkal kapcsolatban merült fel, amelyek szerint egy páciens génszekvenciáját elemzik vagy összehasonlítják egy normál szekvenciával, és így azonosítják a bizonyos rákfajtákra vonatkozó hajlamot. A CAFC úgy találta, hogy ezek az igénypontok „nem különböztethetők meg” a Prometheus-ügyben nem szabadalmazhatónak minősített igénypontoktól, és valóban kevesebb átalakító fizikai lépést tartalmaztak. Ebben mind a három bíró egyetértett.

A lehetséges rákgyógyszerek „szkrínelési” eljárására vonatkozó szabadalmi igényponttal kapcsolatban mindhárom bíró egyetértett annak szabadalmazhatóságával. A bírók arra a tényre támaszkodtak, hogy az igénypont tartalmazott lépéseket gazdasejtek/össejtek tenyésztésére, amelyeket egy átalakított génnel transzformálnak lehetséges rákgyógyszer jelenlétében vagy távollétében. A bíróság szerint ez nem természeti törvény volt, hanem inkább egy korábban nem létezett új, ember által készített sejtforma létrehozása. A kiegészítő összehasonlító és elemző lépések nem tették a tárgyat nem szabadalmazhatóvá. Így a bíróság ragaszkodott a Prometheus-ügyben a bíróság által adott figyelmeztetéshez, amely szerint önmagában semmi rossz nincs abban, ha egy igénypontba természeti törvényt is beiktatnak, feltéve, hogy az igénypont ténylegesen alkalmazza is ezt a törvényt.

A bíróság véleménye megoszlott az elkülönített DNS-szekvenciák szabadalmazhatóságával kapcsolatban. Ezek az igénypontok két alcsoportra voltak feloszthatók: a) szintetikus cDNS-ekre és b) elkülönített DNS-szekvenciákra, amelyek alakilag azonosak az emberi testben levő szekvenciákkal, kivéve azokat a szerkezeti változásokat, amelyek akkor jönnek létre, amikor elkülönítik őket a nagyobb DNS-szálból. A cDNS-ek olyan molekulák, amelyeket az ember szintetizál olyan hírvívó ribonukleinsavból (mRNS), amelynek a szerkezete eltér az emberi testben található bármelyik DNS-szekvenciától. A cDNS-ek fizikai tulajdonságokkal, így stabilitással rendelkeznek, ellentétben az mRNS-sel, és olyan területeken

használhatók fel, ahol a humán DNS nem, ideértve azt a képességüket, hogy egy sejtben olyan proteint tudnak expresszálni, amelyet a sejt rendes körülmények között nem állít elő. Így a CAFC elutasította azt az érvet, hogy egy új és ember által előállított szerkezet (cDNS) nem szabadalmazható, ha „sugallatot” kap egy természetes terméktől (mRNS).

A három bíró egyetértett abban, hogy a cDNS-ek szabadalmazhatók. Nem voltak azonban azonos véleményen az olyan elkülönített DNS-szekvenciák szabadalmazhatóságáról, amelyek egyébként azonosak az emberi testben levő szekvenciákkal, kivéve azokat a szerkezeti változásokat, amelyek akkor következnek be, amikor eltávolítják őket a nagyobb DNS-szálakról. Lourie bíró, aki kémiai végzettséggel és ipari kutatói tapasztalatokkal is rendelkezett, elfogadta, hogy az elkülönített DNS jelentősen különbözik attól, ami a természetben előfordul, mert a kovalens kötések elszakadása miatt más molekula keletkezett, mint a humán DNS. A másik két bíró nem osztotta ezt a nézetet, de elfogadták, hogy a szerkezeti különbség a hasznosság növeléséhez vezetett. Emellett azt is figyelembe vették, hogy az USPTO már több ezer szabadalmat adott ilyen tárgyú találmányokra.

A bírók egyetértettek abban, hogy a természeti törvények, a természeti jelenségek és az elvont ötletek nem szabadalmazhatók, és hogy ez a kizárás vonatkozik még a szellemi folyamatokra és a természeti termékekre is. Részletesen tanulmányozták a Legfelsőbb Bíróság által 1980-ban hozott *Diamond v. Chakrabarty*-döntést, amelyben az megállapította, hogy bizonyos baktériumok szabadalmazhatók. Ezek ember által előállított, genetikusan négy DNS-plazmiddal megváltoztatott baktériumok voltak, ahol a négy plazmid a nyersolaj négy különböző komponensének a lebontását tette lehetővé.

Az itt tárgyalt Myriad-döntés a korábbi Prometheus-döntéssel együtt továbbra is lehetővé teszi elkülönített génszekvenciák szabadalmazását, ha azok különböznek a természetben előfordulótól (a Myriad-döntés szerint ez a feltétel teljesült), és ha olyan célok elérésére alkalmasak, amelyekre a humán DNS alkalmatlan.

E) *Bill Loizon* (Loizon), egy hotdogüzlet tulajdonosa kérelmet nyújtott be az USPTO-nál a FRANKS ANATRA védjegy lajstromozása iránt, ami ellen felszólalt a *Frank Sinatra LLC*, az énekes jogutódjainak képviselője, azt állítva, hogy a védjegy megtévesztően sugall kapcsolatot az énekessel.

Az amerikai védjegy törvény szerint annak megállapításához, hogy egy védjegy megtévesztően sugall kapcsolatot egy személlyel, a következő elemeket kell kielégítenie:

1. a védjegy azonos vagy közel azonos egy személy nevével vagy azonosságával;
2. a védjegyet úgy ismernék fel, hogy az félreérthetetlenül utal erre a személyre;
3. a védjegy által megjelölt személy nem kapcsolódik a védjegyet lajstromoztató személy tevékenységéhez; és
4. a személy hírneve olyan, hogy ha a védjegyet a bejelentő áruival vagy szolgáltatásaival összefüggésben használják, kapcsolatot lehetne feltételezni a híres személlyel.

Loizon, a védjegy bejelentője azt állította, hogy védjegyének semmi köze sincs Frank Sinatrához, mert a „franks” szó frankfurterre, hot dogra és hasonló élelmiszerekre utal, míg

az „anatra” szó olaszul kacsát jelent. Minthogy a hot dog általában nem társítható a kacsákkal vagy az olaszokkal, Loizon más magyarázatot ajánlott a névre, azt állítva, hogy az anatra az Anatra Népköztársaságra utal, amely egy szigetország.

Természetesen ezek az érvek sem győzték meg a hivatalt, amely azt is megállapította, hogy Frank Sinatra, jóllehet már elhunyt, még mindig olyan hírnévnek örvend, amely elegendő ahhoz, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy a vásárlókat félrevezesse.

A fentiek miatt az USPTO elutasította a védjegybejelentést.

F) A *Dunkin' Donuts* (Dunkin) az USPTO-nál lajstromoztatni kívánta a BEST COFFEE IN AMERICA védjegyet, az elővizsgáló azonban elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy egy csupán dicséretet jelentő műszaki kifejezés általában nem használható védjegybejelentések alapjaként.

Minthogy a lajstromoztatni kívánthoz hasonló kifejezések dicsérik a terméket ahelyett, hogy megjelölnék a bejelentés szolgáltatásainak forrását vagy megkülönböztetnék a bejelentő szolgáltatásait másokétól, az USPTO általában megállapítja, hogy az ilyen védjegyek csupán leíró jellegűek, és nem tudnak szert tenni másodlagos jelentésre.

A Dunkin elutasított védjegybejelentésének elővizsgálója kifejtette, hogy a lajstromoztatni kívánt mondat „csupán dicsérte és leírta a bejelentő szolgáltatásainak és az azokban szereplő áruknak az állítólagos érdemét”. A hivatali végzés megállapította továbbá, hogy a bejelentő tájékoztató szlogenje nem más, mint felsőbbrendűség igénylése és magas fokú dicsérete a bejelentő éttermeiben, kávézóiban és ételbárjaiban felszolgált kávé minőségének, de a védjegyet nem támasztja alá a lajstromoztatni kívánt védjegy öt éves kereskedelmi használata.

Döntésének alátámasztására a hivatal hivatkozott Sam Adam kísérletére a BEST BEER IN AMERICA védjegy lajstromozására. Ebben az ügyben az USPTO szintén elutasította a védjegybejelentést, megállapítva, hogy „az öndicsérő vagy dicsekvő védjegyek az áruk (vagy szolgáltatások) jellege vagy minősége tömörített formájának tekinthetők”.

G) Az *Anheuser-Busch* cég azt kívánja, hogy fedjék el vagy távolítsák el a BUDWEISER védjegyet a „Flight” (Repülés) című sikerfilmből. Ebben az Oscar-gyanús filmben Denzel Washington egy hős, de részeges pilótát játszik. Az Anheuser-Busch azonban azt állítja, hogy a film rossz üzenetet közvetít termékeivel kapcsolatban. Ezért kérték a filmstúdiót, hogy a film jelenlegi digitális másolatain és későbbi átdolgozásain, ideértve a DVD-másolatokat is, fedjék el a BUDWEISER védjegyet.

Bár a filmkészítő nem kapott engedélyt az Anheuser-Busch-tól a védjegy használatára, az Anheuser-Busch valószínűleg kimerítő jogi csatának néz elébe. A filmek ugyanis általában nagyobb mozgásteret kapnak ilyen téren, ha a védjegyzett áruk kreatív felhasználásáról van szó, különösen, ha a termék összefügg a film cselekményével, és nem okozza a fogyasztók félrevezetését.

H) A *Presidio Components* (Presidio) v. *American Technical Ceramics* (Ceramics)-ügyben egy esküdtszék megállapította, hogy a Ceramics szándékos szabadalomtörést követett el;

ezért egy dél-kaliforniai kerületi bíróság a Presidio javára 1 048 677 USD kártérítést ítélt meg. Ez a bíróság azonban megtagadta a tartós eltiltásra vonatkozó kérelmet, mert nem látott helyrehozhatatlan károsodást vagy nem elegendő pénzügyi károkat. Ez két tényező abból a négyből, amelyet az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága állapított meg az *eBay Inc. v. MerckExchange, LLC*-ügyben. A másik két tényező a két cég közötti nehézségek egyensúlya és a közérdek.

Ezt a döntést fellebbezés után a CAFC érvénytelenítette, megjegyezve, hogy „a verseny által keltett feszültség a Presidio másik bizonyítékával együtt, amely helyrehozhatatlan károsodást bizonyít, azt mutatja, hogy a kerületi bíróság egyértelműen tévedett, amikor nem vette figyelembe az ügyben keletkező helyrehozhatatlan károsodást”.

A CAFC megállapította továbbá, hogy egy bitorlási ügyben győztes szabadalmas nem jogosult minden esetben eltiltó bírói végzésre. „Ebből nem következik, hogy a bíróságoknak teljesen figyelmen kívül kell hagyniuk a szabadalomnak mint tulajdonjognak azt a természetét, hogy a tulajdonos számára kizárólagos jogot biztosít.”

A CAFC azt is megállapította, hogy a Presidio az igényelt találmány gyakorlatbavétele nélkül is bizonyította, hogy helyrehozhatatlan károsodást szenvedett. A közvetlen verseny ugyanazon a piacon feltétlenül olyan tényező, amely erősen valószínűsíti a helyrehozhatatlan károsodás lehetőségét a kizárási jog érvényesítése nélkül.

Ez a döntés kedvező hír azoknak az amerikai vállalatoknak, amelyek egyre nehezebben kapnak eltiltó bírói döntést még akkor is, ha bebizonyosodott egy versenytárs általi bitorlás.

Ausztrália

A) A 2012. évi módosított ausztrál szabadalmi törvény 2013. április 15-én lép hatályba, és azokat a függő ausztrál szabadalmi bejelentéseket érinti, amelyekkel kapcsolatban eddig az időpontig még nem kértek vizsgálatot. A törvény legfontosabb változásait az alábbiakban foglaljuk össze.

- A feltalálói tevékenység vizsgálatánál a világ bármelyik szakemberének általános tudását veszik alapul, nem csupán az ausztrál szakembereket.

- A szabadalmi leírásban a kinyilvánítás megkívánt szintje magasabb, úgyhogy a szakemberek számára minden egyes igénypont teljes oltalmi körén belül lehetővé kellene tegye a találmány megvalósítását. A korábbi törvény csak azt kívánta meg, hogy egy szakember az igénypont oltalmi körén belül egy kiviteli alakot legyen képes megvalósítani.

- Egy szabadalmi leírás módosítását csak akkor engedélyezik, ha az nem haladja meg a benyújtott leírás terjedelmét. A korábbi törvény szerint a módosítás meghaladhatta a benyújtott leírás terjedelmét, ha általa nem tárgult az igénypontok oltalmi köre. Sajtóhibákat vagy nyilvánvaló hibákat továbbra is ki lehet javítani.

- A szabadalmi leírásoknak ki kell nyilvánítaniuk a találmány egy sajátos, lényeges és hihető alkalmazását.

– Az új törvény nem engedélyez a leírásra vagy a rajzokra hivatkozó omnibuszigénypontokat.

– Az elfogadás halasztásához a hivatal elnökének hozzájárulása szükséges. Korábban ezt kérelemre önműködően engedélyezték.

– Egy szabadalmi bejelentést az első hivatali végzés keltétől számított 12 hónapon belül kell elfogadásra kész állapotba helyezni a korábbi 21 hónap helyett. Ez a rendelkezés minden olyan bejelentésre vonatkozik, amelyben az első végzést 2013. április 15-én vagy azt követően adják ki.

– Vizsgálati kérelmet az erre vonatkozó felhívástól számított két hónapon belül kell benyújtani, a korábbi hat hónapos határidő helyett. Ez a rendelkezés az összes olyan bejelentésre vonatkozik, amelyben a hivatali felszólítást 2013. április 15-én vagy azt követően adják ki.

– Megosztott bejelentést a szabadalom elfogadásától számított három hónapon belül lehet benyújtani. Ennek megfelelően nem lesz többé lehetőség megosztott bejelentés benyújtására az alapbejelentés ellen benyújtott felszólalás válaszáként.

B) Az ausztrál kormány 2012 első negyedében úgy döntött, hogy cigarettatermékeket többé nem lehet ábrás védjegyekkel megjelölni. A forgalomban levő cigarettacsomagokon csupán szóvédjegyek engedhetők meg, vagyis logók, ábrák és hasonlók használata meg lesz tiltva. A tiltás mellett előre meg van határozva a szóvédjegy betűtípusa, betűmérete és betűszíne, vagyis az, amit cigarettacsomagokon még fel lehet használni. A csomagolás maradék részét írott és rajzolt egészségügyi intelmek fogják kitölteni.

A hongkongi *Philip Morris Asia Ltd.* most döntőbizottsági eljárást kezdeményezett az ausztrál kormány ellen, és Ausztráliát azzal vádolta, hogy sérti a TRIPS-megállapodást, a tarifákra és kereskedelemre vonatkozó általános GATT-egyezményt és a Kereskedelmi Világszervezetnek (WTO) a kereskedelem műszaki akadályaira vonatkozó TBT-egyezményét. Így ellenséges eljárást fognak lefolytatni a WTO előtt, amelytől közelítőleg két éven belül várható döntés.

Bahrein

Bahrein kormánya 2012. augusztus 20-án letétbe helyezte a mikroorganizmusok szabadalmi eljárás céljából történő letétbehelyezésének nemzetközi elismerésére vonatkozó Budapesti Szerződéshez való csatlakozás okmányát. Így ez a nemzetközi egyezmény Bahreinre nézve 2012. november 20-án lépett hatályba. Bahrein a 75. az egyezményhez csatlakozó országok sorában.

Dánia

A BP Gas 2001 óta árusít palackozott gázt Dániában egy új, könnyű kompozitpalackban. A palackot egy norvég cég, a Ragasco A/S (Ragasco) gyártotta, és háromdimenziós védjegy-

ként lajstromoztatta. A palackot Dániában a BP Gas és a Ragasco közötti megállapodás szerint árusították, ahol a BP Gas volt kijelölve egyetlen forgalmazóként, és kizárólagos licencet kapott a kompozitpalack védjegyként való használatára Dániában. A BP Gas által Dániában árusított palack el volt látva egy BP Gas-hoz tartozó védjeggyel is, és ennek megfelelően a palackba be volt vésve a „BP” megjelölés.

A *Viking Gas A/S* (Viking) birtokolt egy gáztöltő állomást, és a kompozitpalackok egy részét töltötte és árusította, amelyeket ellátott a saját VIKING GAS védjegyével. Nem volt vitatott, hogy a palackok a fogyasztók tulajdonává váltak, ha az utóbbiak megvásárolták azokat a BP Gas-tól, és hogy a fogyasztók jogosultak voltak bárkivel megtölteni a palackokat. A rendszer azonban olyan volt, hogy ha a fogyasztó a palackját egy Viking-forgalmazóhoz vitte, az egy másik már megtöltött palackot adott neki. Ezért a fogyasztó abban a hitben volt, hogy egy palack gázt vásárolt.

A BP Gas ideiglenes intézkedést kapott a Vikinggel szemben, és arra kérte a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróságot, hogy erősítse meg a rendelkezést.

Az 2006. december 21-én megállapította, hogy a Viking üzlete a gázadás volt, és hogy a kompozitpalack csupán csomagolás volt. A fogyasztási szokások azonban nem jelentették azt, hogy valaki, aki egy védjegyzett cikket vásárolt és használt, jogot kapott arra, hogy például a palackot, a tartályt és hasonló csomagolóeszközöket, amelyeken rögzítve volt a védjegy, felhasználjon egyéb hasonló áruk szállítására, amelyek így eredeti áru megjelenését nyerhetnék el. Ennek következtében a bíróság megállapította, hogy a Viking megsértette a BP Gas és a Ragasco védjegyeit a palack vonatkozásában. Emellett a Viking megsértette a tisztességes kereskedelemre vonatkozó törvényt is.

A Legfelsőbb Bíróság 2012. november 7-én megváltoztatta a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság döntését. A Legfelsőbb Bíróság döntését követően a BP Gas eladta dániai gázüzletét a *Kosan Gas A/S*-nek (Kosan), amely helyette folytatta a pereskedést.

Döntésének meghozatala előtt a Legfelsőbb Bíróság kérdéseket intézett az Európai Unió Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU), amelyeket a CJEU 2011. július 14-én válaszolt meg. A Legfelsőbb Bíróság a CJEU döntésének tanulmányozása után a Viking javára hozott döntést.

A Legfelsőbb Bíróság döntése többek között megállapítja, hogy az eredeti gázszállítótól eltérő gázkereskedők úgy adnak el gázt, hogy az eredeti kereskedő palackjait töltik újra. Ennek következtében azt kell gondolni, hogy a fogyasztók, amikor egy kompozitpalackot vesznek, azt várják, hogy a palack újrafelhasználható amikor üres lesz. A Viking által megtöltött kompozitpalackok a színes részükön két fehér címkével vannak ellátva. Az egyik címkén ez a felirat áll: „Viking Gas által megtöltve”, és a másik címkére ez van nyomtatva: „Feltöltve Viking Gas által – az ön gázszállítója”. Ilyen alapon fel kell tételezni, hogy egy olyan fogyasztó, aki üres palackját egy feltöltött kompozitpalackra cseréli ki, nem fogja a Vikinget a Kosanhoz kapcsolni, vagy azt gondolni, hogy a kompozitpalackba töltött gáz a Kosantól származik. Emellett a fogyasztók szabadon rendelkeznek a megvásárolt palackok-

kal, így kicserélhetik azokat feltöltött palackra vagy újratöltethetik azokat a Kosannal vagy annak bármelyik versenytársával. E jog tükröződéséként a Kosan versenytársai alapvetően jogosultak feltölteni és kicserélni az üres palackokat.

Végül a Legfelsőbb Bíróság döntése megállapítja, hogy a Viking hibái nem vezethetnek oda, hogy a Kosan ellenezhesse a Viking kereskedését. Ez vonatkozik a Kosannak a tisztességes piaci gyakorlattal kapcsolatos törvényre vonatkozó megjegyzéseire is. A Legfelsőbb Bíróság a Kosant 519 810 Dkr fizetésére kötelezte.

Dél-Korea

A) Dél-Koreában a 2012. év első három negyedében 46 703 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, ami 8,3%-os növekedést jelent. Ugyanebben az évben a 32 710 védjegybejelentés 4,1%-os növekedésnek felel meg, és a 15 010 mintabejelentés 10,2%-os növekedést jelent.

A legtöbb külföldi szabadalmi bejelentés Japánból, az Amerikai Egyesült Államokból, Németországból és Franciaországból érkezett Dél-Koreába.

B) A dél-koreai Legfelsőbb Bíróság az *Eli Lilly v. Hanmi*-ügyben fenntartotta az Eli Lilly antipszichotikus hatású Zyprexa gyógyszerre vonatkozó kiválasztási találmányának érvényességét. Dél-Koreában ez az első olyan ügy, amelyben egy megsemmisítési perben egy bíróság érvényesnek minősít egy kiválasztási találmányon alapuló szabadalmat. Eddig a döntésig ugyanis a dél-koreai bíróságok nagyon szigorú követelményeket támasztottak a kiválasztási találmányok szabadalmazhatóságával kapcsolatban.

Az Eli Lilly szabadalma egyetlen vegyületre, a 2-metil-10-(4-metil-1-piperazinil)-4H-tieno[2,3-b][1,5]benzodiazepinre vonatkozik, amely a Zyprexa gyógyszer hatóanyaga (ennek későbbi generikus neve olanzapin). A Hanmi megsemmisítési keresetet indított az Eli Lilly szabadalma ellen. Az általa megnevezett egyik anterioritás nagyszámú vegyületet írt le, amelyek egy általános képlete felölelte az olanzapint is, azonban külön nem nevezte meg ezt a vegyületet. Így az olanzapinra vonatkozó találmányt a koreai szabadalmi törvény alapján kiválasztási találmánynak tekintették.

A Szellemi Tulajdoni Tanács érvényesnek tartotta a vizsgált szabadalmat. E döntés ellen benyújtott fellebbezés alapján azonban a Szabadalmi Bíróság a szabadalmat feltalálói tevékenység hiánya miatt érvénytelennek tekintette. Utolsó fórumként a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a vizsgált szabadalom a megnevezett nyomtatványok ismeretében is egyértelműen feltalálói tevékenységen alapszik.

A vizsgált találmányt mind a Szellemi Tulajdoni Tanács, mind a Szabadalmi Bíróság újnak minősítette, mert az olanzapint egyik hivatkozott nyomtatvány sem nyilvánította ki, és egyik sem utalt arra, hogy az olanzapin jó gyógyszerjelölt vegyület lehetne.

A ténylegesen leírt vegyületek közül a legközelebbi volt az etil-olanzapin. Így a feltalálói tevékenység meghatározásához azt kellett eldönteni, hogy az olanzapin minőségileg eltérő hatásokat vagy mennyiségileg sokkal jobb hatásokat mutat-e, mint az etil-olanzapin. A sza-

badalmi leírás kísérletekkel bizonyította, hogy az olanzapin – ellentétben az etil-olanzapinnal – nem növelte meg a kutyák koleszterinszintjét. Ezt a Szellemi Tulajdoni Tanács a feltalálói tevékenység meglétének tulajdonította, viszont a Szabadalmi Bíróság nem tekintette minőségileg figyelemre méltóan eltérőnek ahhoz, hogy elismerje a feltalálói tevékenységet.

Végül az ügy a Legfelsőbb Bírósághoz került, amely szerint egy szakember a hivatkozott nyomtatványok alapján nem tudott arra következtetni, hogy az etil-olanzapin ilyen hatásokkal rendelkezne, és a leírásban található kuyatotoxicitás-tanulmányok kapcsán azt a következtetést vonta le, hogy azokból világosan kitűnnek az olanzapin minőségileg eltérő hatásai.

Azt a nézetét is kifejtette, hogy ahol egy kiválasztási találmány többszörös hatást mutat, minőségileg eltérő vagy mennyiségileg jelentős többlethatást mutatónak lehet elismerni a technika állásához viszonyítva még akkor is, ha a kiválasztási találmánynak nem minden hatása ismerhető el minőségileg eltérőnek vagy mennyiségileg jelentősen jobbnak az ismert megoldáshoz viszonyítva. Így a Legfelsőbb Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált találmány egyértelműen feltalálói tevékenységen alapszik, mert csökkent koleszterinszint-növekedést okoz az etil-olanzapinhez viszonyítva.

Egyesült Királyság

A *Neurim Pharmaceuticals* (Neurim) felfedezte, hogy a melatonint, amely nem volt szabadalom tárgya, fel lehet használni az álmatlanság gyógyszereként. Az Európai Bizottság a Neurim számára forgalmazási engedélyt (Marketing Authorisation, MA) adott 2007. június 28-án a „Circadin” nevű gyógyszerére. A Neurim kiegészítő oltalmi tanúsítványt (Supplementary Protection Certificate, SPC) kért gyógyászati termékére, és a kérelmet a Circadinra éppen megkapott MA-ra alapozta.

Az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala (United Kingdom Intellectual Property Office, UKIPO) elutasította a kérelmet azzal érvelve, hogy a 2001-ben a juhok évszakfüggő szaporodási tevékenységét szabályozó „Regulin”-ra adott MA volt az első forgalmazási engedély. Így az UKIPO véleménye szerint a 469/2009 számú SPC-rendelet 3(b) cikke alapján a Circadinra vonatkozó MA nem lenne az „első MA” a melatonin kapcsán.

A Neurim a Felsőbírósnál (High Court of Justice, HC) megtámadta ezt a döntést, lényegében azzal érvelve, hogy az SPC-rendelet 3(d) cikkének értelmében lényegesnek az az MA tekinthető, amely arra a termékre vonatkozik, amelyre az SPC-kérelmet benyújtották. Bár a HC a Neurim érveit jól megalapozottnak találta, mégis úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást annak érdekében, hogy az Európai Unió Bíróságától előzetes véleményt kérhessen.

Lényegileg azt kérdezte a CJEU-től, hogy az SPC-rendelet 3. és 4. cikkének a rendelkezéseit úgy kell-e érteni, hogy egy alapgyógyászati termékre korábban adott MA létezése kizárja SPC engedélyezését arra a termékre, amelyre a második MA-t adták. A HC rámutatott, hogy ezek a kérdések lényegileg annak a megállapítására vonatkoznak, hogy van-e

kapcsolat egyrészt az SPC-rendelet 3(b) és (d) cikkében említett MA, másrészt a rendelet 3(a) cikkében említett alapszabadalom között.

A HC annak megfontolását is kérte a CJEU-tól, hogy az SPC-kérelem elbírálását mennyiben befolyásolja az a tény, hogy a korábbi MA-t állatgyógyászati célra engedélyezték, míg a későbbi MA-t humán felhasználásra és eltérő indikációval kérelmezik.

A kérdések feltevésekor a CA azokra az előkészítő iratokra utalt, amelyek a rendelet elfogadásához és így a 4. cikkhez vezettek, mert mindkettő megerősíti, hogy egy ismert termék új gyógyászati alkalmazását védő szabadalom elvileg lehetővé teszi, hogy olyan SPC-t engedélyezzenek, amely az új felhasználás tekintetében ugyanolyan jogokat ad, mint az alapszabadalom.

A CJEU 2012. július 19-i döntése szerint az előzőkből következik, hogy ha egy szabadalom egy olyan ismert hatóanyag gyógyászati alkalmazását védi, amelyet más gyógyászati indikációval állatgyógyászati vagy humán felhasználásra gyógyászati terméként már forgalomba hoztak, egy olyan új gyógyászati termék forgalomba hozása, amely kereskedelmileg kihasználja ugyanannak a hatóanyagnak az új gyógyászati alkalmazását, amit egy új szabadalom véd, lehetővé teheti a tulajdonos számára, hogy olyan SPC-t kapjon, amelynek az oltalmi köre nem a hatóanyagot, hanem csupán a termék felhasználását védi.

Ezeknek a megfontolásoknak a fényében a CJEU arra a további következtetésre jutott, hogy a jelenlegihez hasonló helyzetben, amikor az első MA egy gyógyászati felhasználásra vonatkozott, ennek a korábbi MA-nak az egyszerű létezése nem zárja ki egy SPC engedélyezését ugyanazon termék egy eltérő alkalmazására, feltéve, hogy az alkalmazás az újabb SPC-kérelem alapját képező szabadalom oltalmi körét nem haladja meg.

Ez a liberális döntés megnyitja az utat ahhoz, hogy több SPC-t lehessen engedélyezni, amikor a gyógyszerkutatás egy ismert gyógyszer új gyógyászati alkalmazásához vezetett.

Eurázsiai Szabadalmi Szervezet

Az Eurázsiai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa 2012. november 20-tól 22-ig ülést tartott Moszkvában, amelyen számos díj emeléséről állapodtak meg. A díjváltozások 2013. január 1-jén léptek hatályba.

A bejelentési illeték az ötöt meghaladó minden egyes igénypont után 2200 RUB-ról 3200 RUB-re emelkedik.

Az érdemi vizsgálati kérelem díja 25 500 RUB, és az első további független igénypont utáni illeték is 19 000 RUB marad. Új 9500 RUB illetéket kell azonban fizetni a második, ugyanennyit a harmadik és ugyanennyit a negyedik stb. további független igénypont után.

Egy eurázsiai szabadalmi bejelentés, illetve szabadalom újbóli érvénybe helyezéséért 25 000 RUB illetéket kell fizetni a korábbi 3200 RUB, illetve 12 700 RUB helyett.

Az új hivatali illeték megadott eurázsiai szabadalom leírásában végzett módosításokért bárki által benyújtott felszólalás alapján a szabadalom engedélyezését követő hat hónapon

belül 40 000 RUB. Ugyancsak 40 000 RUB az illeték fellebbezés benyújtásáért az Eurázsiai Szabadalmi Hivatal megadott szabadalmat megvonó döntése ellen.

Európai Bíróság

A) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011. augusztusi számának 148. és 149. oldalán ismertettük az alábbi, 1 312 651 számú közösségi védjegy

és az alábbi, 426895-0002 számú közösségi minta

közötti ütközés történetét addig, hogy az Európai Unió Általános Bírósága (újabban Európai Törvényszék, General Court of the European Union, GC) 2010. december 16-án döntést hozott, amelyben megállapította, hogy a két alak arckifejezése közötti lényeges különbségek elég jelentősek ahhoz, hogy a tájékozott felhasználóban eltérő általános benyomást keltsenek az egyéb fontos vonások hasonlóságának ellenére. Ezért a GC elutasította a védjegy tulajdonosának fellebbezését.

Most arról kaptunk hírt, hogy az ügy a GC döntésével nem fejeződött be, mert az ellen a védjegy tulajdonosa és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH) az Európai Bíróságnál (Court of Justice of the European Union, CJEU) közösen végső fellebbezést nyújtott be.

A CJEU először a BPHH-nak azzal a kifogásával foglalkozott, hogy a GC túllépte a saját hatáskörét, amikor az ábrák közötti különbségeket értékelte ahelyett, hogy csupán a megtámadott döntés törvényességét vizsgálta volna. A CJEU megalapozatlannak találta a BPHH-nak ezt az állítását, megállapítva, hogy a GC nem lépte túl illetékességi határait, mert arra

is van jogosultsága, hogy vizsgálja a vita tényeinek és az előadott állításoknak a helyességét, vagyis a GC jogosan vizsgálta a korábbi védjegy és a megtámadott minta hasonlóságával kapcsolatos tényezőket. A CJEU elutasította a fellebbezőknek azt az érvelését, hogy a GC helytelenül tekintette a két alak arcának kifejezését az általános benyomást meghatározó tényezőnek, mert megalapozott joggyakorlat szerint a GC-nek kizárólagos hatásköre van tények megállapítására.

A fentiek alapján a CJEU elutasította a fellebbezést.

B) Egy, az *Astellas* által a BPHH-nál benyújtott felszólalás ügyében az *Astellas* a saját korábbi OMNICARE közösségi védjegyére hivatkozott. A kifogásolt védjegy az OMNICARE és az OMNICARE CLINICAL RESEARCH volt. Bár első fokon a felszólalást elutasították, a BPHH fellebbezési tanácsa helyt adott a felszólalásnak, és az Általános Bíróság 2011. szeptember 9-én megerősítette ezt a döntést.

A vesztes fél fellebbezést nyújtott be a CJEU-nál. Ezt követően a két fél megegyezett, és a felszólalást visszavonták. Ekkor azt a kérdést kellett megoldani, hogy mit történjen a fellebbezéssel, amelyre a megegyezés nem bírt felfüggesztő hatással.

A fellebbező fél a CJEU-tól kért közbenső végzést annak érdekében, hogy meggátolja a BPHH-t a bejelentés elutasításának végső feljegyzésében. A CJEU elnöke 2012. július 19-én kelt döntésében elutasította ezt a kérelmet. A BPHH azt kérte a CJEU-tól, hogy egyértelműen állapítsa meg: az adott jellegű ügyben a BPHH-tól nem azt kívánják, hogy hajtsa végre a GC döntését, hanem azt, hogy ehelyett fogadja el a felek közötti megállapodás eredményét.

A CJEU döntése szerint nem volt szükséges jogi döntést hozni, de nem fogadta el a BPHH kérését, hogy tisztázza a helyzetet, jelezve, hogy nincs akadálya annak, hogy a BPHH elfogadja egy felszólalás visszavonását és egy kérelem korlátozását a GC döntésének meghozatala után a vizsgált ügy körülményei között.

A felszólalásnak az *Astellas* általi visszavonása a felek közötti megállapodást követően azt eredményezte, hogy véget vetett a kérelem elutasításával kapcsolatos vitának, aminek eredményeként a fellebbezés céltalanná vált. Ennek megfelelően a CJEU szerint nem volt szükség bírói döntésre a BPHH kérelmében előterjesztett jogi kérdésben.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) és a kínai Állami Szellemtulajdon-védelmi Hivatal 2012. december első hetében bejelentette, hogy megindították a kínai-angol gépi fordító szolgáltatást, amelyet ingyen bocsátanak a felhasználók rendelkezésre az ESZH Patent Translate online eszközén keresztül. Ez azt jelenti, hogy a két legáltalánosabban használt szabadalmi nyelven a dokumentumok teljes terjedelmükben hozzáférhetővé váltak az ESZH globális szabadalmi adatbázisán, az *Espacenet*en.

B) Az Európai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa az ESZH elnökének javaslatára 2012. október 25-én úgy döntött, hogy 990 EUR-ra csökkenti a nemzetközi bejelenté-

sek kiegészítő európai kutatásának díját, ha a nemzetközi kutatási jelentést vagy a kiegészítő nemzetközi kutatási jelentést az Osztrák Szabadalmi Hivatal, a Finn Szabadalmi Hivatal, a Spanyol Szabadalmi Hivatal, a Svéd Szabadalmi Hivatal vagy az Északi Szabadalmi Intézet készítette.

Az Adminisztratív Tanácsnak ez a döntése 2013. július 1-jén lép hatályba, és mindazokra a nemzetközi bejelentésekre vonatkozik, amelyeket 2016. június 30-ig nyújtanak be, és amelyekkel kapcsolatban a nemzetközi kutatási jelentést vagy a kiegészítő nemzetközi kutatási jelentést a fentebb említett hivatalok vagy intézet készítették, és a kiegészítő európai kutatás díját 2013. július 1-jén vagy ezt követően fizetik be.

C) Az Európai, a Japán Szabadalmi Hivatal és az Egyesült Államok Szabadalmi és Vedjegyhivatalának elnöke 2012 novemberében Kiotóban ünnepelte együttműködésük 30. évfordulóját. Ez alkalommal áttekintették azokat a programokat, amelyeket a háromoldalú együttműködés kezdete óta létrehoztak. Az európai és az amerikai hivatal elnöke utolsó simításokat végzett az együttműködési szabadalmazási osztályozáson, amely 2013. január 1-jén lépett hatályba a két fél eltökélt közös erőfeszítésének eredményeként.

Hasonlóan a korábbi háromoldalú összejövetelekhez, ez alkalommal is tartottak egy „felhasználói napot” a három ország iparának képviselőivel. Ezek a megbeszélések annyira hasznosnak bizonyultak, hogy a következő összejövetelen a felhasználói napot egy délutánról egy teljes napra fogják kiterjeszteni.

Ezek a megbeszélések a felhasználók gyakran felvetették az engedélyezési eljárás időtartama optimalizálásának szükségességét. Ebben a kérdésben egyébként a bejelentőknek is közre kell működniük ahhoz, hogy a szabadalmazási eljárás ésszerű időn belül befejeződjék. Ugyanakkor a szabadalomengedélyező hatóságok számos gyorsítási rendszert dolgoztak ki. Ilyen az ESZH Pace programja, amely sok év óta hozzáférhető, és minden műszaki területen kérhető az engedélyezési eljárás gyorsítására az eljárás bármelyik szakaszában, külön díj nélkül. 2011-ben ez 14 500 termék (5700 kutatás és 8800 elővizsgálat) gyorsítását könnyítette meg.

Egy másik sémát: a több ország közreműködésével megvalósítható gyorsított vizsgálatot (Patent Prosecution Highway, PPH) 2006 óta mintegy 20 részt vevő hivatal közreműködésével valósították meg. Ilyen téren az amerikai és a japán hivatal jár az élen, mert az összes PHH-kérelem 84%-áért felelősek. Már PCT-PPH program is hozzáférhető, de a helyzet javítása érdekében az ESZH azt javasolta, hogy a PCT-bejelentéseket önműködően tekintse gyorsításra minősítettnek, ha a bejelentő így kívánja. Így a gyorsítás nem függ többé a szabadalmi hivatalok közötti kétoldalú egyezmények megkötésétől. Ez a PHH-t is – a PACE-hoz hasonlóan – általánosan hozzáférhetővé tenné minden bejelentő számára.

A következő háromoldalú megbeszélést 2013 őszén fogják tartani, de a három hivatal szakértőbizottságai addig is dolgoznak.

D) 2012. július 23-án kelt döntésében az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsa (Enlarged Board of Appeal) felülbírált a megadott szabadalmak szövegének javításával kapcsolatban kialakult joggyakorlatot.

A vizsgált ügyben a megadott szabadalom ellen azon az alapon szólaltak fel, hogy 1. igénypontjának egy jellemzője nem volt kinyilvánítva a benyújtott bejelentésben. A szabadalomtulajdonos azzal érvelt, hogy ez egy olyan nyomdahibának volt a következménye, amelyet akkor követtek el, amikor az engedélyezési eljárás alatt ezt az igénypontot módosították, ezért a „position” (helyzet) szót ebben a jellemzőben „portion” (rész) szóként kell olvasni.

A szabadalomtulajdonos kérésére a Felszólalási Osztály olyan közbenső döntést hozott, hogy felfüggesztette a felszólalási eljárást, és az ügyet visszaküldte a Vizsgálati Osztálynak abból a célból, hogy az döntsön a szabadalomtulajdonos kéréséről, amely arra irányult, hogy az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 140. szabálya alapján helyesbítse az engedélyező határozatot. A felszólaló fellebbezése után a fellebbezési tanács azon a véleményen volt, hogy itt alapvető jogi kérdésről van szó, és a következő kérdéseket intézte a Bővített Fellebbezési Tanácshoz.

1. Megengedhető-e a felszólalási eljárás megkezdése után az engedélyező határozat módosítására irányuló kérelem?

2. Igenlő esetben az Elővizsgálati Osztály döntése kötelező-e a Felszólalási Osztályra?

A Bővített Fellebbezési Tanács a kérdéseket a következő módon válaszolta meg:

Ad 1. Minthogy az ESZE 140. szabálya nem áll rendelkezésre ahhoz, hogy egy szabadalom szövegét módosítsák, a szabadalomtulajdonos ilyen módosításra irányuló kérelme nem fogadható el bármikor nyújtja is azt be, így a felszólalási eljárás megkezdése után sem.

Ad 2. Az első kérdésre adott válasza tekintettel a második kérdés nem kíván választ.

A döntés indokolásában a Bővített Fellebbezési Tanács hangsúlyozza a jogbiztonságot és harmadik felek megvédésének szükségességét, és megjegyzi, hogy a szabadalomtulajdonosnak megfelelő eszközök állnak rendelkezésére annak biztosításához, hogy az engedélyezett szabadalom szövege helyes legyen. Engedélyezés előtt az engedélyezésre szánt bejelentés szövegét közölni kell a bejelentővel annak végleges jóváhagyása céljából, és egy hiba, így egy hibásan írt vagy helytelen szó az ESZE 139. szabálya alapján kijavítható. Ha az engedélyező határozat a bejelentő végső hozzájárulása után tartalmaz az Elővizsgálati Osztály által elkövetett hibát, úgy hogy az engedélyezett szabadalom szövege nem olyan, mint amit a szabadalomtulajdonos jóváhagyott, ez a szabadalmat hátrányosan befolyásolja, és ezért jogosult az engedélyező határozat ellen fellebbezés benyújtására.

Emellett a Bővített Fellebbezési Tanács megjegyzi, hogy az engedélyezett szabadalom a szerződő államok kizárólagos hatáskörébe tartozik, és ebből következik, hogy nincs olyan ok, amely miatt ezekben a hatáskörökben az ESZH egy későbbi döntése nem változtathatná meg a megadott szabadalom szövegét. Továbbá a Bővített Fellebbezési Tanács véleménye szerint az a tény, hogy az ESZE 140. szabálya alapján nincs lehetőség a szabadalom szövege

módosításának kérelmezésére, nem befolyásolhatja hátrányosan a szabadalomtulajdonosokat.

A Bővített Fellebbezési Tanács fenti döntéséből egyértelműen következik, hogy az engedélyezés szándékáról szóló értesítést nem szabad csupán az engedélyezési eljárás örvendetes sikerének tekinteni, hanem figyelembe kell venni azt is, hogy ez az utolsó lehetőség a bejelentés leírásában olyan hibák felfedezésére, amelyeket az engedélyezési eljárásban követtek el, és amelyeket most még az engedélyezési döntés előtt ki lehet javítani.

E) A T 1705/07 ügyben a fellebbező fél első ízben a fellebbezési eljárásban nyújtott be olyan kérelmeket, amelyek már nem tartalmazták azokat az eljárási igénypontokat, amelyek a megtámadott lépés alapult, hanem csupán másik igénypont-kategóriába tartozó igénypontokat, nevezetesen termék- és alkalmazási igénypontokat tartalmaztak. Az utóbbiak korábban nem képezték egyetlen kérelem tárgyát sem. A tanács kifejtette, hogy a vita anyagát a felek másodfokon csak korlátozott mértékben változtathatják meg. A Fellebbezési Tanácsok Eljárási Szabályainak (FTESZ) 12(4) cikke ennek az elvnek az alapján hatalmazza fel a fellebbezési tanácsokat arra, hogy ne fogadjanak el olyan kérelmeket, amelyeket már az elsőfokú eljárásban be lehetett volna terjeszteni – ebben az ügyben – a jogtulajdonos által.

A tanács megállapította, hogy az első ízben a fellebbezési eljárásban benyújtott segédkérelmek alapvetően eltérő igényponttárgyra vonatkoznak. Ezért engedélyezésük a fellebbezési eljárásban azt jelentené, hogy a vita tárgya alapvetően eltérne mind tárgyi, mind szabadsámszempontból, aminek következtében az ügyet vissza kellene utalni az első fokhoz. Ennek eredményeként az eljárás időtartama is meghosszabbodna, és a felektől, valamint a nyilvánosságtól megvonná a megtámadott szabadalom érvényességével kapcsolatos jogbiztonságot, ami nem lenne összeegyeztethető az eljárás gazdaságosságának elvével.

A tanács nézete szerint a termék- és alkalmazási igénypontok csupán azért nem képezték megbeszélés és döntés tárgyát, mert a fellebbező fél elmulasztotta, hogy megfelelő kérelmet már a felszólalási eljárásban benyújtson. Ha ezekről az igénypontokról a fellebbezési eljárásban döntenének, a fellebbező fél számára adva lenne a lehetőség, hogy a saját mulasztását – csupán a saját előnyére – helyrehozza. A „*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*” jogi alapelvnek megfelelően azonban egy félnek – itt a fellebbező félnek – nem származhat előnye a saját mulasztásából, mert ez igazságtalan lenne a másik féllel szemben.

F) A Fellebbezési Tanácsok Eljárási Szabályainak 13(1) cikke szerint a tanácsok tetszésére van bízva, hogy elfogadjanak és figyelembe vegyenek egy cég által benyújtott módosításokat, miután ez a cég benyújtotta fellebbezésének indokolását vagy választ. Ezt a szabad döntést többek között az újonnan benyújtott anyag bonyolultságának, az eljárás pillanatnyi állásának és az eljárás gazdaságosságának a fényében kell gyakorolni. A szóbeli tárgyalások után benyújtott módosításokat nem engedélyezik, ha azok olyan kérdéseket vetnek fel, amelyek kezelése a tanácstól vagy a másik féltől nem várható el a szóbeli tárgyalás elhalasztása nélkül.

A *T 183/09* ügyben 2–4. sorszámú segédkérelmeket terjesztettek elő a szóbeli tárgyaláson. A tanács döntésében megállapította, hogy amennyiben egy módosítást nem indokol a fellebbezési eljárás alakulása – például olyan kifogásokat vagy megjegyzéseket tárgyal, amelyeket először ott adtak elő –, a módosítást csak akkor engedélyezik, ha az nem tágítja a fellebbezés alatt álló döntés által meghatározott tárgyalás terjedelmét vagy keretét és a fellebbezés indoklásának állításait, és emellett egyértelműen engedélyezhető. Módosított igénypontok egyértelműen engedélyezhetők, ha a tanács gyorsan meg tudja állapítani, hogy azok az összes nyitott kérdést tisztázzák anélkül, hogy új kérdéseket vetnének fel.

A fentiekből a tanács arra következtetett, hogy az eljárás gazdaságossága, vagyis az eljárás gyors lezárásának szükségessége és ezáltal jogbiztonság létrehozása egy fellebbezési eljárás végén egyre fontosabb szerepet játszik. Az érdekek eltolódása a jogbiztonság felé következménye a többoldalú fellebbezési eljárás jogi jellegének.

G) A *T 361/08* ügyben a tanács megalapozottnak találta, hogy a fellebbezési eljárásban a késve benyújtott igénypontok elfogadásakor a Fellebbezési Tanácsok Eljárási Szabályainak 13(1) alapján végzett saját mérlegelésekor az FTESZ 12(4) cikkének rendelkezéseit is figyelembe vegye.

Az FTESZ 12(4) cikke szerint a tanácsnak mérlegelési joga alapján lehetősége van arra, hogy elfogadhatatlannak minősítsen olyan kérelmeket, amelyeket az elsőfokú eljárásban be lehetett volna nyújtani, vagy amelyek ott nem voltak megengedettek. A tanács véleménye szerint ez annál inkább vonatkozik olyan kérelmekre, amelyeket benyújtottak és azután visszavontak az elsőfokú eljárásban, mert az ilyen eljárás egyértelműen bizonyítja, hogy ezeket a kérelmeket be lehetett volna nyújtani az elsőfokú eljárásban.

A jelen esetben a fellebbező fél a szóbeli tárgyaláson a fellebbezési tanács előtt érvényesen visszavonta szabadalmának az engedélyezett igénypontokkal való fenntartására irányuló kérelmét. Ha a fellebbező fél ugyanezt a kérelmet fellebbezésének indoklásával együtt nyújtotta volna be, a tanács nagy valószínűséggel – mérlegelési jogának az FTESZ 12(4) cikke alapján történő gyakorlása alapján – nem engedte volna be a fellebbezési eljárásba.

A tanács nézete szerint a fenti követelményeket, amelyeket a tanács az FTESZ 12(4) cikke szerint a saját mérlegelése alapján alkalmazott, akkor is alkalmazhatta volna, amikor saját mérlegelési jogát az FTESZ 13(1) cikke alapján gyakorolta. Az a tény, hogy a fellebbező fél úgy döntött, hogy a jelen főkérelmét azt követően nyújtja be, hogy már beterjesztette fellebbezésének indoklását, nem helyezi őt jobb helyzetbe, mint ha kérelmét a fellebbezés indoklásával együtt nyújtotta volna be. Más különben a fellebbező fél könnyen meg tudná kerülni az FTESZ 12(4) cikkének rendelkezéseit.

Így önmagában az a tény, hogy a jelen főkérelmet benyújtották, majd visszavonták az elsőfokú eljárásban, a tanács számára mérlegelési jogának az FTESZ 13(1) cikke szerinti gyakorlásakor elegendő ok volt arra, hogy a kérelmet ne engedje be a fellebbezési eljárásba. Emellett a jelen főkérelmet a fellebbezési eljárás nagyon késői szakaszában nyújtották be, és – minthogy a kérelem megadott igénypontokra vonatkozik, amelyekről az első fok a ké-

relemnek a szabadalomtulajdonos általi visszavonása miatt nem tudott dönteni – könnyen felmerülhetnek új ténybeli kérdések. Ezért a tanács véleménye szerint a szabadalomtulajdonos viselkedése nincs összhangban az eljárás gazdaságosságának alapelvével.

A fellebbező fél előadta továbbá, hogy egy szabadalomtulajdonosnak mindig joga van arra, hogy a felszólalást követő fellebbezési eljárásban szabadalmának megvonása ellen viszatérjen a megadott igénypontokra.

A tanács rámutatott, hogy megalapozott joggyakorlat szerint a fellebbezési eljárás feladata jogi döntést hozni egy olyan különálló korábbi döntés helyességéről, amelyet az ESZH egy osztálya hozott. A fellebbezési eljárásnak azonban nem célja, hogy a szabadalmas számára lehetőséget nyújtson igénypontjainak a saját belátása szerinti átalakítására, és hogy engedélyezze a szabadalmas összes kérelmének az elfogadását. Ez az alapelv tükröződik az FTESZ 12(4) és 13. cikkében.

A fentiekből következik, hogy a fellebbező szabadalomtulajdonosnak egyértelműen nincs joga arra, hogy a fellebbezési eljárásban viszatérjen az engedélyezett igénypontokhoz, ha ezek az igénypontok nem képezték az alapját a fellebbezés alatt álló döntésnek, mert az ezen igénypontokat magában foglaló kérelmet visszavonta az elsőfokú eljárásban. Egy ilyen kérelem elfogadása inkább a tanács mérlegelésének körébe tartozik.

H) A 2012. július 20-án hozott, T 937/09 számú döntésben a tanács megállapította, hogy az ESZH előtti elővizsgálati eljárásban az illetékes Elővizsgálati Osztály nem jogosult saját belátása szerint elutasítani olyan új kérelmeket, amelyek ténylegesen olyan kifogás elhárítására irányulnak, amelyet nem emeltek, de emelhetek volna, és kellett is volna korábban emelni. Ez arra vezethető vissza, hogy annak a fő megfontolásnak az alapján, amely szerint nem engedélyezik a bejelentés további módosítását (egy első módosítás után), minden vonatkozó tényezőt figyelembe kell venni.

A vizsgált esetben az Elővizsgálati Osztály elutasított egy olyan új kérelmet, amelyet egy újonnan támasztott kifogás elhárítása érdekében nyújtottak be, de ezzel nem gyakorolta helyesen azt a jogát, hogy belátása szerint engedélyezzen vagy utasítson el módosítási kérelmeket. Ezt a tanács az eljárási szabályok lényeges megsértésének tekintette, és ennek következtében viszatérítette a fellebbezési illetéket.

I) Az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsa 2011. szeptember 29-i döntésében messzehatón értelmezte az eljárási hiba vonatkozásában a kifogás támasztására irányuló követelményt.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény 112(a) cikkével összhangban az ESZH fellebbezési tanácsainak döntéseit felülvizsgálhatja a Bővített Fellebbezési Tanács, ha a fellebbezési eljárásban alapvető eljárási hiba történt. Ilyen szempontból az egyetlen gyakorlati fontosságú ok az lehet, hogy lényegesen megsértették a kérelmező meghallgatási jogát. A vizsgált döntés a kérelmezőnek azt a kötelezettségét érinti, hogy a fellebbezési tanács előtti eljárásban kell kifogást emelnie, ami a kérelem elfogadhatóságának a követelménye.

A kérelem a fellebbezési tanácsnak azon döntése ellen irányult, amellyel megvonta a kérelmező szabadalmát. A Felszólalási Osztály módosított alakban fenntartotta a szabadal-

mat, mert arra következtetett, hogy az igényelt tárgy feltalálói tevékenységen alapul, legközelebbi anterioritásként a D6 dokumentumból kiindulva. A tanács előtti szóbeli tárgyalásra vonatkozó idézést kísérő szövegben a tanács felhívta a feleket, hogy készüljenek fel annak megtárgyalására, hogy melyik dokumentum – valószínűleg a D2, D6 és D8 közül – képviseli a legközelebbi anterioritást és így a kiindulási pontot a feltalálói tevékenység megállapításához. A szóbeli tárgyaláson megtárgyalták a legközelebbi anterioritás kiválasztását, és a tanács szerint ez a D8 nyomtatvány volt, mert abban több volt a vizsgált szabadsaloméval közös vonás, mint a D6-ban. Ezért a tanács azt állapította meg, hogy az igényelt tárgy egyedül a D8-ra tekintettel nélkülözi a feltalálói tevékenységet.

A kérelmező azt adta elő, hogy a tanács teljesen új kifogást emelt a szóbeli tárgyaláson, amikor legközelebbi anterioritásként a D8 dokumentumot jelölte meg. Ekkor a kérelmező kérte, hogy az ügyet utalják vissza a Felszólalási Osztálynak, vagy pedig halasszák el a szóbeli tárgyalást, hogy megfelelő lehetősége legyen válaszadásra. Az ügynek a Felszólalási Osztályhoz való visszautalását a tanács elutasította, de egy 30 perces megszakítást engedélyezett annak érdekében, hogy a kérelmező áttekinthesse a D8 dokumentumot, és megfontolhassa a tanács által előadott új érvelési vonalat. A kérelmező szerint ez nyilvánvalóan nem volt elegendő idő ahhoz, hogy értelmes választ dolgozzon ki, mert ahhoz megbeszélés lett volna feltétlenül szükséges a megbízó cég műszaki szakembereivel. Emellett a tanács a korábban sohasem vizsgált D8-ból kiindulva saját kezdeményezésből teljesen új támadást indított, amivel a tanács megszegte azt a kötelezettségét, hogy a feleket és az eljárást semleges módon folytassa le.

A Bővített Fellebbezési Tanács mint meg nem engedhető elutasította a kérelmet, mert az nem elégítette ki az ESZE 106. szabályában rögzített követelményt, amit a Bővített Fellebbezési Tanács részletesen értelmezett korábbi joggyakorlatában. Az R 4/08 döntésében a Bővített Fellebbezési Tanács leszögezte azt az elvet, hogy egy, az ESZE 106. szabályán alapuló kifogásnak a fél egyéb megállapításaitól különállónak kell lennie. Emellett a félnek konkrétan és egyértelműen meg kell jelölnie, hogy az ESZE melyik szabályában felsorolt konkrét hibára alapozza kérelmét. Végül a Bővített Fellebbezési Tanács az ESZE 106. szabályából levezette, hogy a kifogást az eljárási hiba felmerülésekor kell előadni.

J) Az Európai Szabadalmi Egyezmény 106. szabálya szerint egy felülvizsgálati kérelem az ESZE 112a(2)a)–d) alapján csak akkor fogadható el, ha a kérelmező az eljárási hibát a fellebbezési eljárás alatt kifogásolta, és a fellebbezési tanács a kifogást elutasította, kivéve azt az esetet, amikor a kifogást a fellebbezési eljárásban nem lehetett megtenni.

Az R 9/09 döntés szerint nem volt elegendő, hogy a kérelmező bizonyította: a vizsgált ügyben kifogásolta egy később benyújtott dokumentum tanács általi elfogadását. Itt az ESZE 106. szabályán alapuló kifogásról volt szó. Ez a szabály az eljárási hiba ellen irányuló külön kifogást kíván meg. Ez kötelezően szükséges annak érdekében, hogy a tanácsnak lehetősége legyen az állított eljárási hiba kijavítására és a kérelmező jogainak az ESZE 112a) cikke szerinti megőrzésére.

Nem lehet kifogásnak tekinteni azt a tényt, hogy a szóbeli tárgyalás alatt egy kísérő személy megmagyarázta, hogy a dokumentum engedélyezése következtében szükség van összehasonlító kísérletekre. Egy kísérő személy ugyanis az ESZE 106. szabálya alapján nem tehet jogérvényes eljárási nyilatkozatokat.

A fentiek alapján a kérelmet mint meg nem engedhető elutasították.

Európai Törvényszék

A *Vida Estética S. L.* (Vida) a COSMOBELLEZA védjegyet kereskedelmi és hirdetési célú kiállítások szervezésére lajstromoztatta a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál a 35. és a 41. áruosztályban. Ez ellen felszólalt a *Hearst Communications, Inc.* (Hearst) arra hivatkozva, hogy nemzeti és nemzetközi szóvédjegyei és kereskedelmi nevei vannak a COSMOPOLITAN, a COSMO és a COSMOTEST szóra Ausztriában, az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Németországban és Spanyolországban.

A felszólalás eredménytelen volt, mert mind a BPHH, mind az Európai Törvényszék úgy döntött, hogy bár a korábbi védjegyek fokozott megkülönböztetőképességgel rendelkeznek hírnév és széles körű használat révén, a korábbi és a későbbi védjegyek piaca és fogyasztói nem fedik át egymást. Ezért a COSMOBELLEZA védjegy nem fogható fel úgy, hogy részét képezi a Hearst által birtokolt védjegysorozatnak. Emellett mind a hivatal, mind a GC összehasonlította a korábbi jogokat és a COSMOBELLEZA védjegyet a különböző nemzeti joggyakorlatokban fogalmi és jelentésbeli szempontból. Németországban nem találtak nyilvánvaló jelentést, mert a német nyelv mindkét jelet képzeletbelinek tekint. Az Egyesült Királyságban azonban a COSMOPOLITAN védjegy „világpolgár” jelentésű. A COSMOBELLEZA védjegy Franciaországban és Spanyolországban a kozmikus szépség fogalmát idézi, míg a korábbi védjegy ezekben az országokban is világpolgárt jelent. A fogalmi és jelentésbeli különbségek miatt és mert a „cosmo-” szóelem nem képezi a védjegyek uralkodó elemét, a GC azt állapította meg, hogy a korábbi védjegyek és az újabb védjegy eltérőek, és nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége.

Irán

Az Iráni Iparjogvédelmi Hivatal új rendszert vezetett be a szabadalmi, védjegy- és ipariminta-bejelentések elektronikus benyújtására. Ennek megfelelően a bejelentőknek perzsa nyelven ki kell tölteniük egy elektronikus bejelentési űrlapot, és azt az interneten keresztül közvetlenül nyújthatják be a hivatalnál. Az elektronikus benyújtás csak perzsa nyelven lehetséges, angol nyelven erre egyelőre nincs lehetőség.

Izrael

A Knesszet (Izrael törvényhozó testülete) 2013. január 13-án elfogadta az izraeli szabadalmi törvény módosítására vonatkozó javaslatot, amely szerint megszűnik az a lehetőség, hogy halasztani lehessen a publikációt egy szabadalmi bejelentés engedélyező végzésének kézhezvételét követően. Ez a rendelkezés visszaható hatályú. Ennek eredményeként minden szabadalmi bejelentést publikálni fognak az engedélyező végzés keltétől számított három hónap eltelte után. Ez olyan bejelentésekre is vonatkozik, amelyekkel kapcsolatban a bejelentő már kérte a publikálás halasztását.

Japán

A) A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal igazgatója, António Campinos és a Japán Szabadalmi Hivatal igazgatója, Hirayuki Fukano 2012. október 2-án tartott találkozójukon bejelentették, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal csatlakozik a BPHH által szolgáltatott EuroClass online szolgáltatáshoz. Ennek megfelelően a BPHH honlapjához csatlakoztattak egy japán nyelvű oldalt, amelyen keresztül megkezdtek a japán nyelvű szolgáltatások nyújtását.

Az EuroClass online eszköz, amely lehetővé teszi a használok számára a széles körű kutatást az áruk és szolgáltatások osztályozásában; ezt minden egyes európai uniós tagállam védjegyhivatala elfogadta. Az egyes védjegyhivatalok által közzétett áru- és szolgáltatáslistákat a BPHH lefordítja az Európai Unió 24 nyelvére és beviszi egy adatbázisba.

B) 2011-ben az engedélyezett japán szabadalmak száma a benyújtott szabadalmi bejelentések számának 60,5%-ára emelkedett. Ez az érték 2010-ben 54,9%, 2009-ben és 2008-ban 50,2%, 2007-ben 48,9% és 2006-ban csak 48,5% volt. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy az engedélyezési arány az elmúlt években igen jelentős mértékben nőtt. Szakemberek véleménye szerint ez egyrészt annak tulajdonítható, hogy a japán elővizsgálók valamivel kevésbé szigorúan vizsgálják a feltalálói tevékenységet, másrészt annak, hogy a bejelentők is gondosabban választják meg szabadalmazásra benyújtott találmányaikat.

Az alábbiakban megadjuk a 2010-ben legtöbb bejelentést benyújtó hazai és külföldi japán bejelentők nevét és bejelentéseik számát.

Hazai bejelentők

Panasonic	12 547
Canon	7 218
Toshiba	6 768

Külföldi bejelentők

Qualcomm (USA)	1 612
Samsung Electronics (Dél-Korea)	1 175
General Electric (USA)	969

C) A *Warner-Lambert Company LLC* (Warner) birtokosa a 3 296 564 számú ('564-es) japán szabadalomnak. Ennek 1. igénypontja az atorvasztatin-hidrát kristályos alakjára vonatkozik, és az igénypont ennek röntgendiffrakciós adatait közli. A 2. igénypont az atorvasztatin-hidrát kristályos alakjának mágneses magrezonancia-adataira vonatkozik.

A *Sandoz GmbH* (Sandoz) 2010. december 17-én az 1. és 2. igénypont ellen megsemmisítési keresetet nyújtott be a Japán Szabadalmi Hivatal Fellebbezési Tanácsánál. Keresetét arra alapozta, hogy az atorvasztatin-hidrát kristályos alakja nélkülözi a feltalálói tevékenységet, mert le van írva egy 1990. július 20-án benyújtott és 1991. március 14-én publikált japán szabadalmi bejelentésben. A Sandoz szerint a hivatkozott japán szabadalmi bejelentés 10. példája kinyilvánítja, hogy az atorvasztatint kristályosítani lehet. Emellett az '564-es szabadalomban leírt előállítási módszerek a szabadalom benyújtásának időpontjában jól ismertek voltak egy szakember számára. A Sandoz azt is kifogásolta, hogy nem kielégítő a találmány kinyilvánítása.

A hivatal Fellebbezési Tanácsa 2011. november 22-én hozott döntése megállapította, hogy a Sandoz által megnevezett anterioritás szerint ténylegesen nem állítottak elő kristályos atorvasztatin-hidrátot, és annak előnyös tulajdonságait, így jó szűrhetőségét és stabilitását egy szakember nem tudta volna megjósolni. Ezért az '564-es szabadalom 1. és 2. igénypontja kielégíti a feltalálói tevékenység és a kielégítő kinyilvánítás követelményét.

A döntés ellen a Sandoz fellebbezést nyújtott be a Szellemi Tulajdon Felsőbíróságánál, kérve a Japán Szabadalmi Hivatal Fellebbezési Tanácsa döntésének hatályon kívül helyezését.

A felsőbíróság 2012. december 5-én hozott döntése hatályon kívül helyezte a fellebbezési tanács döntését, és megállapította, hogy az '564-es szabadalom 1. és 2. igénypontja nem elégíti ki sem a feltalálói tevékenység, sem a kielégítő kinyilvánítás követelményét.

A Szellemi Tulajdon Felsőbírósága döntése szerint az újdonságrontó nyomtatvány 10. példája és általános leírása kinyilvánítja a kristályos atorvasztatint, bár annak előállítására nem ad példát. Szakember azonban ebből az anterioritásból ösztönzést kaphatott arra, hogy megkísérelje az atorvasztatin-hidrát kristályos formájának előállítását. Az '564-es szabadalomban ismertetett eljárás rutinmódszer, amelyet szakember a technika állása alapján könnyen megvalósíthatott volna, és ugyancsak nagy valószínűséggel meg tudta volna állapítani ennek az anyagnak a kedvezőbb tulajdonságait. Így tehát egy szakember az igényelt kristályos formákat könnyen elő tudta volna állítani a technika állása és saját általános szaktudása alapján. Emellett a felsőbíróság döntése azt is megállapítja, hogy az '564-es szabadalom leírásában ismertetett előállítási módszer nem elégíti ki a kinyilvánítás követelményeit, mert nem ismertet sajátos feltételeket az atorvasztatin szuszpenziójában, így a pH-t, a hőmérsékletet vagy a zagykoncentrációt, amelyek lehetővé tennék az igényelt alakok előállítását.

A Szellemi Tulajdon Felsőbíróságának döntése ellen fellebbezni lehet a Legfelsőbb Bíróságnál. Nincs tudomásunk arról, hogy a Warner benyújtott volna ilyen fellebbezést.

D) A Wakayama prefektúra 2012. november 13-án bejelentette, hogy 2012. november 5-én felszólalt Kínában a KISHU védjegy lajstromozása ellen („Kishu” egy régi neve a WAKAYAMA prefektúrának).

A védjegybejelentő egy hongkongi vállalat, és a védjegyet játszótéri felszerelésekre, játékokra és póteszközökre kívánta lajstromoztatni. A Wakayama prefektúra ellenőrizte a KISHU és a WAKAYAMA védjegyet Kínában és Tajvanon 2010 óta, és így tudomására jutott a kifogásolt védjegy, amikor azt 2012. augusztus 6-án nyilvánosságra hozták.

A felszólalás alapján a Kínai Védjegyhivatal vizsgálatot fog folytatni, ami várhatóan legalább két évet vesz majd igénybe.

E) A Szellemi Tulajdoni Felsőbíróóság 2012. november 15-én döntést hozott az *Adidas* által a *Nissen Holdings* (Nissen) ellen indított perben.

A döntés megállapítja, hogy az Adidas 1949-ben kezdett árusítani három vonallal ellátott sportcipőket. Ezzel szemben a Nissen 2005-ben nyújtott be kérelmet Japánban négy vonalból álló védjegyének lajstromozása iránt cipőkre, és védjegyet ugyanebben az évben lajstromozták.

Az Adidas a Nissen védjegyének törlését kérte a bíróságtól arra hivatkozva, hogy az összetéveszthető az ő védjegyével.

A bíróság döntése megállapítja, hogy az Adidas három vonalból álló védjegye rendkívül jól ismert, és így egy megfigyelő a Nissen négy vonala közötti három közt három vonalként értelmezheti, vagyis a Nissen áruit összetévesztheti az Adidas termékeivel. Ezért elrendelte a Nissen négy vonalból álló védjegyének törlését.

Katar

Már beszámoltunk arról, hogy Katar kormánya 2011. május 3-án letétbe helyezte a PCT-hez való csatlakozás okmányát, aminek megfelelően a nemzetközi egyezmény Katarra nézve 2011. augusztus 3-án lépett hatályba.

Most arról kaptunk hírt, hogy a Katari Szabadalmi Hivatal 2012. november elején elkezdte befogadni mind a hazai, mind a nemzetközi bejelentéseket. A bejelentési illetékek nagyságát azonban még nem határozták meg, ezért a bejelentőknek nyilatkozatot kell aláírniuk, amelyben kötelezik magukat arra, hogy haladéktalanul befizetik az illetéket, mielőtt a hivatal meghatározta annak mértékét.

Kína

A) Egy *Chen* nevű kínai kereskedő 2003-ban kérelmezte a MIU MIU védjegy lajstromozását esküvői és báli ruhákra. A közismert olasz *Prada Limited Company* (Prada) ez ellen felszólalt arra hivatkozva, hogy a madridi nemzetközi védjegy-lajstromozási rendszerben három hasonló védjegye van lajstromozva.

A Prada felszólalását elutasította mind a védjegy hivatal, mind a Védjegy-felülvizsgálati Tanács, mert mindkettő megállapította, hogy az áruk között nem áll fenn hasonlóság, és így a lajstromoztatni kívánt védjegy nem vezet a fogyasztók megtévesztéséhez.

E döntések ellen a Prada fellebbezést nyújtott be az 1. sz. Közbenső Népbíróságnál. Az megállapította, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni a Prada MIU MIU védjegyének hírnevét, és emellett nem áll fenn jelentős különbség az áruosztályok között. Így a lajstromoztatni kívánt védjegy könnyen a fogyasztók megtévesztéséhez vezethet. Ezért a bíróság helyt adott a Prada felszólalásának.

B) A shenzeni *Century Baoma Clothing Company* (Baoma) 2004-ben 3 249 546 számmal lajstromoztatta a Pekingi Védjegy hivatalnál az ábrás MBWL védjegyet ruházati termékekre. A védjegy – hasonlóan a német gépkocsigyártó *BMW AG* (BMW) gyár által használt változó kék és fehér színekhez – kék és fehér mintázatú volt. Ezért a BMW a Baomát beperelte védjegybitorlásért és a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütközésért. A Baoma azzal védekezett, hogy nem bitorol, azonban a Hunani Felső Népbíróság 2009. december 15-én elítélte mind védjegybitorlásért, mind tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző cselekedetért.

A Baoma nem fellebbezett, hanem megváltoztatta a nevét *Century Baochi Company*-re (Baochi), és 2010 áprilisában sikerült lajstromoztatnia az ábrás FENGBAOMAFENG védjegyet 4 719 183 számmal szintén ruházati termékekre.

A BMW a Baochit is beperelte a pekingi 2. sz. Közbenső Népbíróságnál védjegybitorlásért a kék és fehér színek használata miatt, mert ezeket a színeket korábban lajstromoztatta gépkocsikra és ruházati termékekre. A Baochi azzal védekezett, hogy a védjegy használatára a Baomától kapott engedélyt. A bíróság azonban megállapította, hogy a védjegy a fogyasztók megtévesztéséhez vezetett. Ezért 2011. decemberi ítéletében eltiltotta a Baochit a kék-fehér mintás védjegy használatától, és a BMW számára 500 000 jüan kártérítés fizetésére kötelezte.

Madridi Megállapodás

2011-ben a Madridi Megállapodás tagországai 42 270 nemzetközi védjegybejelentést nyújtottak be, ami a 2010-ben benyújtott hasonló bejelentések számához képest 6,5%-os növekedést jelent.

Marokkó

A Casablancai Kereskedelmi Bíróság (CKB) a *Société des Produits Nestlé* (Nestlé), a MAXIBON védjegy tulajdonosa javára döntött, amikor az kérte a *Générale Industrielle des Produits Alimentaires GIPA* (Gipa) MAXIBON védjegyének törlését.

A CKB megállapította, hogy a Gipa a MAXIBON védjegy lajstromoztatásakor bitorlást követett el, és ezért elrendelte a bitorló MAXIBON védjegy törlését és a törlésnek a hivatalos lajstromba való bejegyzését, továbbá a döntésnek két helyi lapban való publikálását és a bírói költségek Gipa által való megtérítését.

Mexikó

Mexikó kormánya 2012. november 19-én letétbe helyezte a Madridi Jegyzőkönyvhöz való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Mexikóra nézve 2013. február 19-én lépett hatályba, és Mexikó annak 89. tagországa lett.

Németország

A) A felperes 2000. augusztus 29-én európai szabadalmi bejelentést nyújtott be légkondicionált fülkékre vonatkozó találmányára. A szabadalmat a Német Szabadalmi és Védjegy-hivatal (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) 2002 júniusában engedélyezte, és a szabadalmi leírást 2003. februárban publikálta.

A felperes állítása szerint az alperes, aki különböző típusú légkondicionált fülkéket állít elő és árusít, jogellenesen használta a fentebb említett szabadalom tanításait. Ennek alapján a felperes szabadalombitorlási pert indított a Düsseldorf Kerületi Bíróságnál (DKB), bírói eltiltást, adatközlést és az alperes kártérítés fizetésére való kötelezését kérve. Az alperes előhasználati joga hivatkozva a kereset elutasítását kérte.

2006. augusztus 10-én a DKB úgy döntött, hogy az alperes által gyártott és árusított légkondicionált fülkék a per tárgyát képező szabadalom műszaki tanítását felhasználva készültek, azonban az alperesnek előhasználati joga van, amelynek alapján a bíróság az ő javára döntött.

A döntés ellen a felperes 2010. április 8-án a Düsseldorf Fellebbezési Bíróságnál (DFB) nyújtott be fellebbezést. Ez úgy döntött, hogy az alperes nem hivatkozhat előhasználati jogra, mert a szabadalom elsőbbségi napján az alperes csupán fejlesztési szakaszban volt, és nem lett volna képes légkondicionált fülkéket előállítani a szabadalom tudásának átvétele nélkül. Ezért nem teljesítette a német szabadalmi törvény előhasználatra vonatkozó követelményeit. Ennek következtében a DFB a felperes javára döntött, és jogsértés alapján nem engedélyezett fellebbezést.

A jogsértés alapján való fellebbezés megtagadása ellen az alperes fellebbezést nyújtott be a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnál (Bundesgerichtshof, BGH). Egy későbbi időpontban, a DFB döntése után közel nyolc hónappal a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál (BPG) megsemmisítési keresetet nyújtott be a per alapját képező szabadalom ellen, és e kereset alapján a bitorlási per felfüggesztését kérte a BGH-tól, amíg a BPG végleges döntést nem hoz a megsemmisítési eljárásban.

Egy bitorlási per felfüggesztésének lehetőségét egy megfelelő megsemmisítési eljárás alapján a szerzői jogi rendszer teszi lehetővé, amelynek megfelelően egy szabadalom érvényességét a BPG és a BGH előtt lefolytatott különálló (párhuzamos) megsemmisítési eljárásban állapítják meg, nem pedig a bitorlási pert folytató bíróság előtt. Azonban a német polgári eljárási törvény szerint az eljárás felfüggesztése ügyében az a bíróság, amely előtt a szabadalom bitorlási eljárás folyik, a saját belátása szerint dönthet arról, hogy az eljárást a megsemmisítési ügyben hozott végleges döntésig felfüggeszti-e vagy sem. Így a bíróságnak meg kell fontolnia egyrészt az alperes érdekét, hogy ne ítéljék el az esetleg érvénytelen szabadalom bitorlásáért, másrészt a bíróságnak a felperes érdekeit is figyelembe kell vennie, hogy időben végső döntéshez jusson.

A jelen ügyben a BGH, mérlegelve a fentebb említett ütköző érdekeket, a felperes javára döntött. Döntésében hangsúlyozta, hogy a felperes érdeke annál jobban előtérbe kerül, minél később nyújt be az alperes megsemmisítési keresetet; ez azonban nem érvényes olyan esetekben, amikor világos, hogy a megsemmisítési kereset eredményes lesz. A jelen ügyben azonban nem volt adva ilyen világos helyzet. Emellett az alperes a DFB döntését követően csak mintegy nyolc hónap eltelté után nyújtott be megsemmisítési keresetet.

B) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. áprilisi számának 141. és 142. oldalán beszámoltunk arról, hogy Oliver Brüstle, a Bonni Egyetem professzora feltalált egy eljárást embrionális sejtekből neurológiai állapotok kezelésére alkalmas sejtek előállítására. Az általa 1997-ben kapott német szabadalom ellen felszólalt a Greenpeace arra hivatkozva, hogy a szabadalom nem egyeztethető össze az 1998. évi európai biotechnológiai irányelvekkel.

A BPG a Greenpeace-nek adott igazat, és Brüstle szabadalmát érvénytelennek nyilvánította. Brüstle a BGH-nál nyújtott be fellebbezést.

A BGH kérdéseket intézett az Európai Unió Bíróságához a humán embriót felhasználó szabadalmak érvényességével kapcsolatban. A CJEU azon a véleményen volt, hogy a humán embriók felhasználása gyógyászati vagy diagnosztikai célokra szabadalmazható, azonban nem szabadalmazható felhasználásuk pusztán tudományos kutatási célra. A CJEU válasza arra is kitért, hogy egy találmány ki van zárva a szabadalmazhatóságból, amikor humán embriók előzetes elpusztítását kívánja.

A BGH-nak a CJEU döntését a Brüstle-esetre kellett alkalmaznia. A BGH 2012. november 27-i döntése megváltoztatta a BPG döntését, és fenntartotta a szabadalmat azzal a megkötéssel, hogy az embrionális sejteket nem kaphatják humán embriók elpusztításával. A BGH nyilvánvalóvá teszi, hogy a szabadalmat akkor tartják fenn, ha a humán sejteket egyéb módszerekkel állítják elő. Így a BGH által fenntartott szabadalom oltalmi köre tágabb, mint a DPA által megadott változaté, mert most olyan humán embrionális sejtekre is kiterjed, amelyeket olyan módszerekkel kaptak, amelyek nem vezetnek a humán embrió (teljes) elpusztításához.

C) A BGH 2012. július 17-én döntést hozott arról, hogy mikor van szó megengedhető javításról, illetve nem megengedhető újjáalakításról, amikor egy versenytárs tartalék alkatrészeket helyettesít.

A BGH megalapozott joggyakorlata a javítás és az újjáalakítás közötti megkülönböztetés kapcsán a közvetett szabadalombitorlás eseteiben a közvetlen bitorlásra is vonatkozik. A tartalék alkatrészek cseréje tekintetében a bitorlás megállapítása szempontjából döntő, hogy az ilyen részekről azt várják-e, hogy rendszerint a termék élettartama alatt kerülnek cserére, vagyis hogy cseréjüket a megőrzés szokásos eszközének tekintik, és hogy az ilyen csere megváltoztatja-e a teljes termék mint forgalomképes gazdasági egység azonosságát.

A felperes a vizsgált szabadalom 1. igénypontja szerinti raklaptartályokat állít elő és forgalmaz. Az alperesek harmadik felek számára felújított, kezdetben a felperes által forgalomba helyezett olyan raklaptartályokat kínálnak eladásra, amelyekből eltávolították a raklaptartályok eredeti belső tartályait, és azokat saját előállítású belső tartályokkal helyettesítették.

A BGH megállapította, hogy a Müncheni Fellebbezési Bírószág (MFB) döntése jogilag hibás, és ezért hatályon kívül kell helyezni, mert az nem pontosan alkalmazta a következő elveket.

A raklaptartályok felújítása az alperesek által szabadalombitorlást képezhet, ha ilyen vonatkozásban a felperes szabadalmi joga nem merült ki. A megalapozott joggyakorlat szerint a szabadalmas kizárólagos joga kimerül a szabadalmazott termékekkel kapcsolatban, ha azokat az ő hozzájárulásával helyezték forgalomba. Ezért az ilyen termékek vásárlója jogosult azokat használni és eladni vagy eladásra felajánlani harmadik felek számára.

A vizsgált esetben a BGH kifejtette, hogy nem csupán a vevő, hanem a helyreállító alperesek is hasznot húzhatnak általában a kimerülés tanából, és ezért használhatják és újra eladhatják a vonatkozó eszközt, mert az ilyen jogosultság nem alapszik a szabadalomtulajdonos által adott szerződéses jogokon, és ezért a vásárlóra van korlátozva; a jogok kimerülése esetében általában a szabadalomtulajdonos van megfosztva attól a jogtól, hogy másokat kizárjon a szabadalmazott találmány használatából az adott szerkezet tekintetében. A szabadalmazott találmánynak a kimerülés tana által megengedett használata magában foglalja a sajátos termék karbantartását és használhatóságának helyreállítását, ha elromlik a termék működőképessége vagy teljesítménye, vagy az teljesen vagy részben megszűnik elhasználódás, károsodás vagy egyéb okok miatt. Ha azonban az alkalmazott rendszabályok nem tartják meg a szabadalomtulajdonos hozzájárulásával piacra vitt termék azonosságát, hanem valójában a szabadalmazott termék „újéből előállítását” jelentik, az ilyen rendszabályok meghaladják az alperesek jogát a használatra, és így szabadalombitorlást képeznek.

A vizsgált esetben tehát az a döntő kérdés, hogy a belső tartály pótlása egy új raklaptartály előállítását jelenti-e. Ilyen vonatkozásban, a tartalék alkatrészek helyettesítésével kapcsolatos kialakult joggyakorlat szerint az a kérdés, hogy megtartották-e a felújított eszköz azonosságát, vagy pedig egy új eszközt állítottak-e elő. Ezt csupán a találmány tárgyának ismeretében lehet meghatározni, egyensúlyba hozva egyrészt a szabadalomtulajdonos tör-

vényes érdekét a találmány kereskedelmi kihasználásában, másrészt a vásárlók érdekeit a piacra vitt szabadalmazott termék korlátlan használatában.

A BGH kifejtette, hogy elsősorban meg kell állapítani, vajon a helyettesített részekről a vásárlóközönség túlnyomó többségének véleménye szerint rendszerint azt várják-e, hogy pótolni kell a termék élettartama alatt, ami az ilyen tartályok vásárlóinak törvényes várakozását jelenti. Ha nem ez a helyzet, a pótlás a termék újbóli előállítását és így szabadalombitorlást jelent, még ha a kicserélt részek nem tükrözik is a találmány műszaki hatásait. Ha azt várják, hogy a vonatkozó részeket ki kell cserélni, a pótlás általában nem jelenti a termékek újbóli előállítását, vagyis nem jelent szabadalombitorlást, hacsak a kicserélt részek a találmány lényegét nem tükrözik. Az utóbbi esetben a szabadalmat bitorolják, mert a találmány műszaki és gazdasági előnye ismét megvalósul.

Összegezve, a BGH hangsúlyozta, hogy az első kulcsszempont a közönség véleménye, és hogy a műszaki szempontok csupán másodlagosak a bitorlás megállapításánál, ha a közönség véleménye szerint nem történt szabadalombitorlás.

D) A BGH 2012. október 16-án kelt döntésében a szabadalmi leírás ábrái általi kinyilvánítás kérdésében foglalt állást.

A vizsgált ügyben a szabadalomtulajdonos eredménytelenül nyújtott be fellebbezést a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál (BPG) az ellen, hogy a DPMA Felszólalási Osztálya megvonta a szabadalmát. A fellebbezési eljárásban a szabadalomtulajdonos megváltoztatott formában védte a szabadalmát, mert egy elektromos kapcsoló összeállításában az érintkező elemek sajátos jellegére vonatkozó jellemzőket iktatott be. Az igénypontokba beiktatott további vonások kinyilvánítását csupán a szabadalmi leírás ábráiból lehetett levezetni, az igénypontok leírásából azonban nem. A BPG úgy döntött, hogy az új jellemzők beiktatása nem engedhető meg, mert a szakember az ábrákból nem tudta volna levezetni – bár a szabadalmi leírás ábráin be volt mutatva –, hogy a vonatkozó vonások az igényelt találmányhoz tartoznak. A BPG szerint a szakember nem érzett volna indíttatást azt hinni, hogy az érintkező elemek bemutatott elrendezése találmányi szintű megoldást tartalmaz. Az új jellemzőket sem a leírás, sem az igénypontok nem említették, azok teljesen eltérő lényegre, nevezetesen az érintkező elemek sajátos forrasztóvégeinek megoldására irányultak.

A BGH döntése többek között megállapította, hogy a szabadalom 1–6. ábrájának a rajzait nem tekintette méretarányos szemléltetésnek. A szabadalomtulajdonos a BGH-hoz benyújtott jogi fellebbezését arra a tényre alapozta, hogy megsértették a meghallgatásra vonatkozó jogát, mert a BPG nem nyilvánította ki ezt a véleményét a tárgyalás alatt. A BGH azonban úgy döntött, hogy a bíróság általában nincs kötelezve arról tájékoztatni a feleket, hogy egy szabadalmi leírásban az ábrákat csupán vázlatos rajzoknak, nem pedig valódi, mérhető ábrázolásoknak tekinti.

E) A BGH 2012. augusztus 28-i döntése azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy egy megsemmisítési eljárásba bevihető-e új anyag.

A 2009. október 1-je után benyújtott megsemmisítési perekre új eljárási szabályok érvényesek. A német szabadalmi törvény 117(1) cikke szerint új támadási és védekezési anyag csak a fellebbezési szakaszban engedhető meg, feltéve, hogy nem durva hanyagság miatt nem nyújtották azt be az elsőfokú eljárásban. Minthogy a megsemmisítési ügyekben az elsőfokú eljárás egy és két év közötti időt vesz igénybe, és a fellebbezési eljárás további két évet igényel, az új eljárási szabályokkal kapcsolatban a BGH ilyen téren csak 2012-ben adta ki első döntéseit.

Úgy tűnik, hogy az itt vizsgált döntés először foglalkozik a következő két kérdéssel: *a)* Mi a követelmény egy új magán szakvélemény engedélyezéséhez a fellebbezési eljárásban? *b)* Mi a követelmény új érvek engedélyezéséhez a fellebbezési eljárásban, ha ezek az érvek olyan anterioritásra vonatkoznak, amelyet az elsőfokú megsemmisítési eljárásban nyújtottak be?

Az *a)* kérdéssel kapcsolatban a BGH megállapította, hogy egy olyan magán szakvélemény, amelyet első ízben a fellebbezési eljárásban nyújtanak be, nem képez „új támadási eszközt”, és ennek következtében mindig megengedhető, ha csupán ténybeli részleteket ad hozzá egy megalapozott elsőfokú beadványhoz. Ez azt jelenti, hogy az elsőfokú beadványnak már meggyőzőnek kell lennie olyan értelemben, hogy az előadott tényeket igaznak feltételezve a támadás eredményes lenne. Fordítva, ha a támadás nem volt kellően megalapozva, további tényeket a fellebbezési szakaszban csak akkor lehet eredményesen előadni magán szakvélemény vagy ügyvivői beadvány formájában, ha a benyújtó fél bizonyítani tudja és bizonyította a bíróság számára, hogy a késői benyújtást nem durva hanyagság okozta. Ez azt jelenti, hogy jó okon kellett nyugodnia annak a ténynek, hogy az elsőfokú eljárásban nem közöltek további tényeket. Bizonyára jó ok lenne az, hogy a tények az elsőfokú eljárásban nem voltak hozzáférhetők, ami azonban ritkán fordulhat elő.

Miként a *b)* kérdéssel kapcsolatban a bíróság megállapításai bizonyítják, új tényeket akkor is megengednek, ha egy felelős fél az elsőfokú eljárásban az eljárási helyzetre tekintettel nem látott jó okot a tények benyújtására, különösen a felek által benyújtott bizonyítékok és a bíróság által a szóbeli tárgyalás előtt tett közbenső közlések alapján.

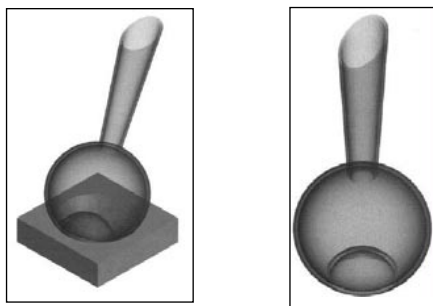
A *b)* kérdéssel kapcsolatban az elsőfokú eljárásban egy, a technika állásához tartozó dokumentumot nyújtottak be, és érveket adtak elő annak tartalmával kapcsolatban, azonban csupán a fellebbezési eljárás során tették azt az új kijelentést, hogy ez az anterioritás kinyilvánította egy igénypont műszaki lényegét. A BGH szerint ez az új érv új támadási eszközt képezett. Ez azt jelenti, hogy csak abban az esetben lehetne elfogadni a fellebbezési eljárásban, ha nem volt durva hanyagság ezeket az érveket nem benyújtani már az elsőfokú eljárásban. Itt nem ez volt az eset, úgyhogy az új érveket elfogadták a fellebbezési eljárásban, mert az első fok (BPG) a vonatkozó igénypontot egyéb okok miatt érvénytelennek találta. A BGH megállapítása szerint nem volt durva hanyagság egy megsemmisítési eljárást nem minden lehetséges támadási okra alapozni egy szabadalom vagy egy igénypont ellen. A megsemmisítési

misítést kérelmező szerencséjére az elsőfokú bíróság másképp döntött, mert fenntartotta a vonatkozó igénypontot.

Csak más ügyekből tudhatnánk meg, hogy mindig alkalmazható-e az a logika, hogy nem alkalmazhatók új érvek a fellebbezési szakaszban, ha *i)* azokat elő lehetett volna adni az elsőfokú eljárásban – ami az itteni eset –, és *ii)* ezekre az érvekre lett volna szükség ahhoz, hogy a szabadalmat vagy az igénypontot az elsőfokú eljárásban meg lehessen semmisíteni.

F) A BGH 2012. március 8-i döntésével iránymutatást szolgáltatott arra nézve, hogyan kell vizsgálni a bitorlást közösségi minták esetében.

A felperes bitorlási pert indított alábbi lajstromozott közösségi mintája alapján

a következő termékkel szemben:

A BGH először megállapította, hogy különbséget kell tenni egy lajstromozott minta tárgy és oltalmi köre között. A tárgyat a benyújtott mintabejelentés szerinti termék egészének vagy egy részének a különböző nézeteiből kell megállapítani. Egy közösségi minta eltérő, valamint összeegyeztethetetlen ábrázolásai nem alapoznak meg eltérő tárgyakat, hanem minden egyes mintaalkalmazás külön tárgyat képez. Azonban egy tárgy ábrázolásának összeegyeztethetlenségei azt kívánják meg, hogy a bíróság tisztázza az ilyen tárgy pontos azonosságát. Ezt értelmezés útján kell megtenni, ideértve a termék (kötelező) megjelölését vagy a minta (lehetséges) leírását vagy a termék (lehetséges) osztályozását.

Ahol – miként a vizsgált esetben – a lajstromozott minta különböző nézetei összeegyeztethetetlenek, vagyis az egyik ábrázolás egy alapot mutat, a másikon azonban nincs alap,

célszerű a konkrét tárgyat a legnagyobb közös tárgyra, vagyis azokra az alakokra korlátozni, amelyeket az összes eltérő nézetből látni lehet.

Rátérve a bitorlási próbára, vagyis annak megállapítására, hogy a megtámadott minta ugyanazt az általános benyomást gyakorolja-e a tájékozott felhasználóra, mint a hivatkozott közösségi minta, a BGH megerősítette az alsófokú bíróság megállapításait, amelyek szerint nincs bitorlás annak a ténynek az alapján, hogy a hivatkozott mintáknak alapjuk is van, ami viszont hiányzik a megtámadott mintán.

Ilyen összefüggésben a BGH megállapította, hogy a hivatkozott minta oltalmi körét nem lehet egy alap nélküli boroskancsóra, vagyis az ábrázolt mintának csak egy részére korlátozni. Ennek az az oka, hogy egy termék egészének a megjelenését kinyilvánító lajstromozott közösségi minta nem nyújt oltalmat csupán egy részre (is). Ha a mintatulajdonos ilyen részleges oltalomra is igényt tart, lehetősége van erre olyan igénypont által, amely a terméknek egy részére vonatkozik. Ezt megengedi a közösségi mintarendelet 3 lit cikke, amely szerint a „minta egy termék egészének vagy egy részének a megjelenését jelenti”.

G) A BGH egy új döntése az összetévesztés valószínűségével foglalkozik olyan esetben, amikor a védjegynek tagadhatatlanul leíró jellege van, de rendelkezik olyan (talán csekély, de elég) megkülönböztető elemekkel, amelyek a védjegyet elkülönítik egy teljesen leíró megjelöléstől, és a megtámadott védjegy maga a deskriptív megjelölés, vagy ilyet tartalmaz.

A felperes a lajstromozott PJUR védjegyet masszázsolajokhoz használta. Az alperes a „pure” szót széles körben használta egy sor masszázsolajhoz. Németországban a PJUR védjegyet úgy ejtik, ahogyan az angolok a „pure” szót. A Kölni Fellebbezési Bíróság azon a nézeten volt, hogy bár a felperes védjegye megkülönböztető jellegre tett szert a „pure” szó eltérő kiejtése (vagyis „pjür”) folytán, fennáll az összetévesztés valószínűsége legalább a védjegyek közötti hangzási és jelképes hasonlóság tekintetében.

A BGH először is elutasította a Kölni Fellebbezési Bíróság azon érvelését, hogy a felperes PJUR védjegyének átlagos megkülönböztető jellege van. Ehelyett azzal érvelt, hogy a tagadhatatlan leíró jelleggel rendelkező védjegyeknek általában csekély a megkülönböztetőképességük. Minthogy a megkülönböztetőképesség mértéke döntő vagy legalábbis fontos tényező lehet annak megállapításakor, hogy a védjegy összetéveszthető-e, ez a megállapítás közvetlen hatást gyakorol arra a kérdésre, hogy a felperes védjegyét össze lehet-e téveszteni a megtámadott védjeggyel.

Másodszor a BGH nem osztotta a Kölni Fellebbezési Bíróság azon érvét, hogy a védjegyek közötti tagadhatatlan hangzási és jelképes hasonlóság összetévesztés valószínűségéhez vezet. A BGH korábbi német döntésekre utalt, amelyek szerint a deskriptív jellegű védjegyek oltalmat élvezhetnek csak azokra az elemekre, amelyek a megkülönböztető jelet képezik. Ezeken a megkülönböztető elemeken túli oltalom valójában deskriptív védjegyek oltalmához vezetne. A BGH az Európai Unió Bíróságának (Court of Justice of the European Union, CJEU) a döntéseire is utalt (többek között a *CK Creationes Kenya*-ügyben hozott

2010. évi döntésre), amely szerint a megtévesztés valószínűségének kérdése elsősorban a felperes védjegyének megkülönböztető elemeitől függ.

A „pjur” és a „pure” szót a német fogyasztók egyformán ejtik, vagyis fel kell róluk tételezni, hogy ismerik az angol „pure” szót és annak helyes angol ejtését. Azt is fel kell tételezni, hogy az átlagos német fogyasztó ismeri az angol „pure” (tisza) szó jelentését. Az is valószínűsíthető, hogy felismerik a PJUR védjegy mögöttes jelentését mint az „eredeti” pure szó németül ejtett változatát. Így, bár „pjur” és „pure” tagadhatatlanul hasonló két szempontból (hangzásilag és jelképesen), a hasonlóság nem okozhatja az összetévesztés valószínűségét, mert oltalom engedélyezése a „pure” deskriptív jelle valójában azt jelentené, hogy oltalmat adnak arra a leíró jelle, amellyől a PJUR védjegy szándékosan eltért abból a célból, hogy kellő megkülönböztetőképességre tegyen szert. Így a BGH megváltoztatta a Kölni Fellebbezési Bíróság döntését, mert megállapította, hogy a hangzási és jelképes hasonlóság a PJUR és a PURE védjegy között nem okozza az összetévesztés valószínűségét, és – minthogy a BGH az összes idevágó jogi kérdést meg tudta válaszolni – a keresetet teljes terjedelmében elutasította.

H) A RAGSTAR védjegyet a Madridi Megállapodás alapján lajstromozták nemzetközileg Belgiumban mint eredeti országban ruházatokra, cipőkre és fejkendő sisakokra a 25. áruosztályban, és kérelmezték az oltalom kiterjesztését Németországra. A DPMA a kérelmet elutasította, ezért a bejelentő a BPG-nél nyújtott be fellebbezést.

A BPG a RAGSTAR védjegyet oltalomra alkalmasnak ítélte. Bár különálló „Rag” (rongy) és „Star” (csillag) komponensei deskriptívnek minősíthetők szövetdarabokra, illetve csúcstermékekre nézve, a két alkotórész kombinációja, ami döntő a megkívánt általános kiértékelés számára, határozatlan és nehezen érthető az igényelt áruk vonatkozásában. Még ha a célzott fogyasztók le tudnák is fordítani a szóvédjegyet „csúcsvászon” vagy „csúcsszövet” értelemben, a szóvédjegy jelentése továbbra is tisztázatlan maradna. Így a RAGSTAR szóvédjegy a megkülönböztetőképességhez a szükséges minimumot tartalmazza, és ezért a DPMA oltalmat elutasító döntését hatályon kívül kell helyezni – mondta ki a BPG 2012. január 17-i döntése.

I) Az ATOS védjegyet a DPMA-nál a 32. áruosztályban lajstromoztatták nem alkoholos italokra, szódára, palackos vízre és vizes italokra. A korábbi ARTUS védjegyet tulajdonosa a DPMA-nál ásványvizekre, szénsavas italokra és limonádéokra lajstromoztatta, és ezen az alapon felszólalt az ATOS védjegy lajstromozása ellen.

A DPMA úgy döntött, hogy az ATOS védjegyet törölni kell, mert fennáll az ARTUS védjeggyel az összetévesztés veszélye. Áruazonosságot állapított meg a felszólaló „szénsavas italok és limonádék” áru és a kifogásolt védjegy által védett „nem alkoholos italok” között. Az utóbbiakhoz tartozó „szóda, palackozott víz, vizes italok” további áruk nagyon hasonlítanak a felszólaló „szénsavas italok, limonádék” áruhoz. A két védjegy megtévesztően hasonló a betűtípus és a fonetikai jelleg szempontjából. Hangzásilag különösen döntő a szótagok elrendezése és a magánhangzók sorrendje, valamint az a tény, hogy a szavak első

részén van a hangsúly. Az „atos” és az „artus” a betűsor szempontjából ténylegesen azonos, mert az „r” mássalhangzó a hangzási képben alig bír jelentőséggel, és hasonlóképpen nincs jelentősége a második szótagban az „o”, illetve az „u” magánhangzók eltérésének. A szótagok azonos hangsúlyozása és azonos elrendezése következtében a két védjegy általános megjelenés szempontjából nagyon hasonló, ezért az összetévesztés veszélyének elkerülése érdekében a fiatalabb védjegyet törölni kell – mondta ki a BPG 2012. március 6-án kelt döntésében.

J) A DPMA-nál kérelmet nyújtottak be a CUTMETALL védjegy lajstromozása iránt többek között fém-, fa- és műanyagfeldolgozó gépekre és gépalkatrészekre. A DPMA elutasította a kérelmet arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy komponensei terméket leíró jellegűek, amelyeket a vásárló célcsoport a benyújtott árukkal kapcsolatban csupán állapot- és céljelzőnek tartana. A minta grafikus kivitelezése aláhúzásokra és a betűk eltérő méretére korlátozódott, és így nem volt alkalmas arra, hogy elegendő megkülönböztető jeleget kölcsönözzön a védjegynek.

A bejelentő fellebbezést nyújtott be a BPG-nél, amely a fellebbezést megalapozatlannak ítélte és elutasította, lényegileg hasonló okok miatt, mint a DPMA, azzal a kiegészítéssel, hogy a „cut” (vág) szó nem csupán fémek, hanem fa, műanyag és papír vágására is vonatkozik, ahol a nagy kopásellenállás szintén szükséges jó vágási eredmények eléréséhez. A betűk mérete és aláhúzása szokásos volt hirdetésekben, és nem kölcsönözött megkülönböztető-képességet a védjegynek. Ezért a védjegy nem volt alkalmas a fogyasztóközönség körében áruk eredetének jelzésére.

Olaszország

Olaszországban az 1/2012 sz. rendelettel a meglévő 12 szellemi tulajdon-védelmi bíróság mellett további 9 bíróságot hoztak létre. Így a szellemi tulajdon-védelmi jogokkal foglalkozó szakosodott bíróságok száma 21-re nőtt.

A szellemi tulajdon-védelmi ügyekre szakosodott 12 bírósággal kapcsolatban szerzett tapasztalatok az ilyen peres ügyek megnövelt hatékonyságát bizonyították, azonban az egyes bíróságok leterheltsége nem volt egyenletes. Így például a milánói, a római és a torinói bíróságok a peres ügyek ezreit intézték, míg egyes bíróságok csak ritkán kaptak szellemi tulajdon-védelmi peres ügyeket.

Az új bíróságok felállításával egyidejűleg módosították is a vonatkozó törvényt, és meghatározták, hogy ezek a bíróságok a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyeken kívül foglalkoznak még trösztellenes ügyekkel, az európai uniós szerződésekkel összefüggő peres ügyekkel és üzleti vállalkozások közötti vitás ügyekkel is.

A tisztességtelen versennyel kapcsolatos peres ügyek nem tartoznak hatáskörükbe.

Oroszország

A svájci *Richemont International SA* (Richemont), a máltai kereszttel kombinált *VACHERON CONSTANTIN* Oroszországra is érvényes nemzetközi védjegy tulajdonosa és a *Vacheron & Constantin SA* kérte az orosz Szövetségi Szellemitulajdon-védelmi Szolgálatot (Rospatent), hogy törölje a 2004-ben a *Tessir Partners Ltd.* (Tessir) nevén lajstromozott *VACHERON CONSTANTIN* védjegyet, amelyet kezdetben az orosz *Ritter-Gentleman LLC* (Ritter) nevén lajstromoztak, de később átruházták a Tessirre.

A felperes azt állította, hogy a *VACHERON CONSTANTIN* védjegyet egy orosz cég önkényesen lajstromoztatta annak érdekében, hogy kapcsolatot létesítsen a svájci órák egyik legértékesebb és nemzetközileg híres márkájával, és amennyiben ezt a védjegyet drága ruházati cikkekkel kapcsolatban használják, tisztességtelen előnyre tesznek szert annak hírneve alapján. A Richemont arra is rámutatott, hogy a Ritter egyidejűleg lajstromoztatott vagy megkísérelt lajstromoztatni számos svájci óramárkát (JAEGER LECOULTRE, BREGUET, BENTLEY és BLANCPAIN) a 25. áruosztályba tartozó ruházati cikkekkel kapcsolatos használat céljából. Így a Tessir ténykedései teljes mértékben megfelelnek a rosszhiszemű ténykedés klasszikus definíciójának, mert egy híres márká hígítását eredményezik, és a fogyasztókat félrevezetik a vitatott védjeggyel gyártott áruk gyártója vonatkozásában.

A felperes szerint a *VACHERON CONSTANTIN* védjegy lajstromozása az 1993. évi orosz védjegy törvény 6.3 cikkének és a Párizsi Unió Egyezmény 10bis cikkének sérelmével történt. Az előbbi cikk szerint nem lajstromozhatók védjegyként az olyan jelzések, amelyek hamisak vagy képesek félrevezetni fogyasztókat egy termék vagy annak gyártója tekintetében. Az utóbbi cikk szerint az unió egyezmény tagországai kötelesek hatékony oltalmat biztosítani a tisztességtelen verseny ellen.

A törlési keresetet a Rospatent Fellebbezési Tanácsa 2010. február 18-án elutasította. Ezt követően eredménytelenek voltak a Moszkva város Választott Bíróság (Arbitrázs) Tanácsához, a Kilencedik Döntőbíráskodó Fellebbezési Bírósághoz és a Moszkvai Körzet Szövetségi Választott Bíróságához benyújtott fellebbezések is, amelyekben a felperes a Rospatent-döntés érvénytelenítését kérte.

Elutasító döntéseikben a bíróságok arra következtettek, hogy a két különböző társaság által hasonló védjegyekkel forgalmazott áruk nem voltak hasonlóak, mert (i) eltérő áruosztályokba estek; (ii) eltérő funkcionális célokra szolgáltak; (iii) nem voltak kölcsönösen helyettesítők vagy kiegészítők; (iv) nem voltak közösek az eladási területeik és fogyasztók; és (v) nem versenyeztek egymással.

A bíróságok azt is megállapították, hogy a *VACHERON CONSTANTIN* védjegy nem rendelkezik hírnévvel Oroszországban a 14. áruosztályba tartozó áruk (órák) vonatkozásában.

A felperes felülvizsgálatért folyamodott a Legfelsőbb Választott Bíróságnál az alsófokú döntések hatályon kívül helyezését és eredeti kérelmének teljesítését kérve. A felperes azzal érvelt, hogy a Rospatent és a bíróságok által elfogadott álláspont ebben az esetben ellentétes

a Párizsi Unió Egyezmény nemzetközi alkalmazásával, és károsítja az orosz védjegygyakorlatot.

Az helyt adott a felperes felülvizsgálatra irányuló kérelmének, és az ügyet megfontolásra az elnökségéhez utalta, megállapítva, hogy az alsófokú bíróságok döntései nem voltak összeegyeztethetők az orosz döntőbíráskodó bíróságok jelenlegi gyakorlatával, és utalt a JAEGER LECOULTRE védjegyügyben hozott döntésre.

A JAEGER LECOULTRE-ügyben a Richemont és a *Manufacture Jaeger Le Coultre SA* (Jaeger) svájci cég eredményesen támadta a Rospatent döntését három jogi fórumon. Ebben az ügyben a Rospatent döntése védte a JAEGER LECOULTRE védjegyet, amelyet a *Ritter-Gentleman Limited Liability Company* lajstromoztatott, és átruházott az *InPro AG* társaság nevére, amely a védjegyet ruházati cikkekre használta. Kezdetben a Moszkva Város Választott Bírósága elutasította a felperes kérelmét a Rospatent döntésének érvénytelenítésére, és elutasította a lajstromozott JAEGER LECOULTRE védjegy törlése iránti keresetet is arra utalva, hogy a kifogásolt védjegyek eltérő árukra voltak lajstromozva. A felperes fellebbezett, azzal érvelve, hogy az elsőfokú döntést mint törvénytelen és megalapozatlant el kell utasítani azon az alapon, hogy a Richemont JAEGER LECOULTRE védjegye a svájci órák egyik legrégibb és leghíresebb márkáját védi, amely jól megérdemelt népszerűségnek örvend az egész világon (ideértve Oroszországot is), és amelyet 142 országban lajstromoztattak.

A fellebbezés eredményeként a Kilencedik Választott Fellebbezési Bíróság egyetértett a kérelmezők azon állításával, hogy a fogyasztók igen nagy valószínűséggel a kifogásolt védjegyet viselő árukról azt feltételeznék, hogy azok ugyanattól a gyártótól származnak, és ezért hatályon kívül helyezte az elsőfokú bíróság döntését. Megsemmisítette és törölte a Rospatent döntését, és kötelezte a Rospatentet a védjegylajstromozás érvénytelenítésére. A Moszkvai Régió Szövetségi Választott Bírósága elutasította a Ritter és a Rospatent fellebbezését, és megerősítette a Kilencedik Választott Fellebbezési Bíróság döntését, amely teljes mértékben helyt adott a két svájci felperes arra irányuló kérelmének, hogy érvénytelenítse a Ritter JAEGER LECOULTRE védjegyet.

Az ügyben a végleges döntést felfüggesztették addig, amíg a Legfelsőbb Választott Bíróság döntést nem hoz a VACHERON CONSTANTIN védjegyügyben. Ezt a döntést az elnökség szóbeli tárgyaláson hozta meg, és megváltoztatta az elsőfokú bíróságok döntéseit, egyúttal utasította a Rospatentet, hogy törölje a 25. áruosztálybeli lajstromozást. 2012. április 24-i döntésében elsősorban a Párizsi Unió Egyezmény 10*bis* cikkére utalt, amely a tisztességtelen versenyt tiltó szabályokba ütközést olyan versenycselekedetnek minősíti, amely az ipari vagy kereskedelmi ügyekben ellenkezik a tisztességes gyakorlattal.

Panama

Panama és az Amerikai Egyesült Államok 2012. június 28-án Kereskedelmet Előmozdító Egyezményt írt alá, amely 2012. október 31-én lépett hatályba. Ennek megfelelően mó-

dosították a panamai szabadalmi és védjegy törvényt, amelynek legfontosabb változásait az alábbiakban foglaljuk össze.

a) Szabadalmak

- A képviselői meghatalmazást egyszerű aláírással kell ellátni, nincs többé szükség közjegyzői vagy konzuli felülhitelesítésre.
- Nincs többé szükség a kereskedelmi lajstrom másolatára vagy kivonatára.
- Meg lehet indítani a nemzetközi (PCT-) bejelentések nemzeti szakaszát.
- Bevezetik a kényszerengedély intézményét.

b) Védjegyek

- A meghatalmazásokat elegendő egyszerűen aláírni, nincs szükség közjegyzői vagy konzuli felülhitelesítésre.
- Nincs többé szükség a kereskedelmi lajstrom másolatára vagy kivonatára.
- Engedélyezik a több osztályba tartozó bejelentéseket.
- Nem kötelező többé a licencszerződések lajstromozása.

Spanyolország

A Pamplonai Kereskedelmi Bíróság (PKB) 2012. július 31-én hozott döntése helybenhagyta a Teva és a Cinfa által benyújtott keresetet, és megvonta az Eli Lilly két európai és két spanyol szabadalmát: az EP 584952 számú európai és az annak alapján érvényesített ES2102602 számú spanyol szabadalmat (valamint a megfelelő, 9900002 számú kiegészítő oltalmi tanúsítványt) és az EP1438957 számú európai és az annak alapján érvényesített ES2283939 számú spanyol szabadalmat.

A döntést 2012. szeptember 4-én közzétették a felekkel.

Az EP 584952 számú alapszabadalom és az EP1438957 számú megosztott szabadalom lényegileg ugyanazt a találmányt igényli: raloxifen alkalmazását oszteoporózis kezelésére. Ezek a szabadalmak a két sikeres gyógyszer: az Evista és az Optruma fő indikációját védik; e két gyógyszert az Eli Lilly gyártja, és forgalmazásuk is a vállalat hozzájárulásával történik.

A felperesek érvelése szerint a bíróság mindkét szabadalmat feltalálói tevékenység hiánya miatt vonta meg. Műszaki vonatkozásaitól eltekintve a döntés két ok miatt érdekes.

Először: a PKB kétségsbe vonta az Eli Lilly által szakértőként kijelölt két csontspecialista pártatlanságát és tárgyilagosságát. A Teva és a Cinfa által benyújtott bizonyítékok szerint érdekütközés állt fenn, mert a szakértők egy másik gyógyszert fejlesztettek ki az Eli Lilly számára, és a vállalat konzultánsaiként működtek. Emellett a PKB azt is hangsúlyozta, hogy szakvéleményében egyik szakértő sem említette ezeket a tényeket.

Ezek a körülmények nem okozták, hogy a PKB végleg elutasítsa a szakvéleményeket, azonban a bíróság elismerte, hogy megfelelő óvatossággal vette azokat fontolóra. A PKB korábban hasonló következtetésre jutott egy 2012. július 5-én hozott döntésében, amikor helyt adott a Teva egy másik megvonási keresetének, és megvonta az Ortho McNeil Janssen

EP0566709 számú európai szabadalmát (amely paracetamol és tramadol kombinációjára vonatkozott), és elismerte, hogy kellő óvatosságot gyakorolt, amikor a szabadalmas által kijelölt egyik szakértő szakvéleményét vette szemügyre, mert az tagja volt egy olyan alapítványnak, amelyet a szabadalom licencvevője szervezett (aki szintén fél volt az eljárásban), és kutatásra gazdasági támogatást kapott.

Másodszor: a PKB visszautasított a szabadalmak elsőbbségi időpontjában fennállott két műszaki előítéletet, amelyek az Eli Lilly szerint alátámasztották az igényelt találmány feltalálói tevékenységét. Az állított műszaki előítéletek a következők voltak:

- a raloxifennek csekély a biohosszáférhetősége, ami alapján egy szakértő eltekintene a raloxifen felhasználásától gyógyszer előállítására;

- ha egy vegyület nem idéz elő ösztrogénhatásokat nemi szövetekben (ami érvényes volt a raloxifenre), azt kellett gondolni, hogy nem idéz elő ilyen hatásokat csontszövetben sem.

Követve az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsainak joggyakorlatát, a PKB kifejtette, hogy egy műszaki előítélet olyan vélemény vagy előre kialakított gondolat, amelyet a terület szakemberei széles körben vagy általánosan elfogadnak, és aminek a létezését az elsőbbség napja előtt publikált szakkönyvekre vagy enciklopédiákra hivatkozva kell bizonyítani. Ilyen bizonyítás nem történt; emellett a felperesek olyan cikkeket nyújtottak be, amelyek ellentmondtak az állított műszaki előítéletnek.

A PKB arra következtetett, hogy a raloxifen használata oszteoporózis kezelésére szolgáló gyógyszer előállítására kézenfekvő volt egy szakember számára egy *Jordan et al.* által 1987-ben publikált dolgozat fényében. Ez a dolgozat kinyilvánította két antiösztrogén vegyület (raloxifen és tamoxifen) hatásait petefészküktől megfosztott patkányokban, ami azt bizonyította, hogy ezek a vegyületek gátolták a csontsűrűség csökkenését anélkül, hogy növelték volna a petefészekrák kockázatát.

A PKB döntése ellen az Eli Lilly fellebbezhet ugyan, azonban a Teva és a Cinfa generikus raloxifen gyógyszerei már több hónapja a spanyol piacon vannak. 2011 júliusában a PKB elutasított egy Teva ellen az Eli Lilly által arra hivatkozva benyújtott ideiglenes intézkedési kérelmet, hogy a Teva bitorolja az ő raloxifen-szabadalmát.

Ilyen okok miatt döntött úgy a PKB, hogy megvonja az Eli Lilly két európai és azoknak megfelelő két spanyol szabadalmát.

Szaúd-Arábia

A) A Szellemi Tulajdon Világszervezetének (World Intellectual Property Organization, WIPO) közlése szerint 2011-ben az arab országok közül a legtöbb (147) szabadalmi bejelentést Szaúd-Arábiában nyújtották be. Utána 39 bejelentéssel az Egyesült Arab Emírátsok és 33 bejelentéssel Egyiptom következik.

B) Egy 2012. október 16-án kelt miniszteri rendelet alapján a Szaúdi Védjegyhivatal 2012. január 1-jén áttért az Áruk és Szolgáltatások Nizzai Nemzetközi Osztályozása 10. kiadásának az alkalmazására.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének 2012. december 11-én kiadott jelentése szerint 2011-ben világszerte 2,14 millió szabadalmi bejelentést nyújtottak be. Ezek közül 526 412 származott Kínából (ami az előző évhez képest 34,6%-os növekedést jelent), majd az Amerikai Egyesült Államok következik 503 500 szabadalmi bejelentéssel; ezt Japán követi 342 610, Dél-Korea 178 924, az Európai Unió 142 793, Németország 59 444, India 42 291, Oroszország 41 414, Kanada 35 111 és Ausztrália 25 526 szabadalmi bejelentéssel.

A WIPO genfi irodájának közleménye szerint a szabadalmi bejelentések száma 2011-ben világszerte 7,8%-kal, a védjegybejelentéseké 13,3%-kal és az ipariminta-bejelentéseké 16%-kal nőtt. 2011-ben 181 900 nemzetközi (PCT-) bejelentést nyújtottak be, ami az előző évhez viszonyítva 10,7%-os növekedést jelent.

Szíria

2012. március 30-án hatályba léptek a szabadalmakra és a használati mintákra vonatkozó új törvények. Itt megjegyezzük, hogy Szíriában korábban nem létezett használatiminta-oltalom. A szabadalmakra vonatkozó legfontosabb rendelkezések a következők.

- Oltalmi idejük 20 év.
- Vizsgálatot lehet végezni újdonságra, feltalálói tevékenységre és ipari alkalmazhatóságra.
- Az elfogadott szabadalmi bejelentéseket a hivatalos lapban publikálják. A publikálás időpontjától számított hat hónapon belül felszólalás nyújtható be.
- A szabadalmat gyakorlatba kell venni. Ha a gyakorlatbavétel nem történik meg a bejelentés napjától számított négy vagy az engedélyezés napjától számított három éven belül, a szabadalomra kényszerengedélyt lehet kérni.

Tajvan

Tajvanon 2013. január 1-jén módosított szabadalmi törvény lépett hatályba. Az új törvény néhány fontosabb módosítását az alábbiakban foglaljuk össze.

- A szabadalmi törvény találmányi szabadalmakra, használati mintákra és mintákra vonatkozik. A régi törvényben a „minta” szó helyén „új stílusú minta” kifejezés állt.
- Az igénypontok és a kivonat most független a leírástól, vagyis nem képezi a leírás részét.

- Biológiai anyagra vonatkozó bejelentések esetén a letétbe helyezést bizonyító dokumentumot a benyújtást követő négy hónapon belül kell benyújtani.
- Önkéntes módosításokat az első végzés megválaszolására adott határidőig lehet benyújtani.
- A díjfizetés miatt megszűnt szabadalmak újbóli érvénybe helyezését a határidő lejártát követő egy éven belül lehet kérni az évdíj háromszorosának egyidejű befizetése mellett.
- Szabadalomtörölést csak szándékosan vagy hanyagságból lehet elkövetni.
- Az új törvény lehetővé teszi ugyanarra a találmányra egyidejűleg szabadalmi és használatiminta-bejelentés benyújtását.
- Új szabadalmi bejelentés benyújtásához az új törvény csupán képviselői meghatalmazást ír elő, vagyis nincs szükség átruházási irat vagy nyilatkozat benyújtására.

Új-Zéland

Új-Zélandon a védjegybejelentések díja 2012. december 10-én 100 NZD-ről (84 USD) 150 NZD-re (125 USD) emelkedett osztályonként. Emellett a védjegy megújítási díja is nőtt 300 NZD-ről (251 USD) 350 NZD-re (293 USD).

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

ADATBÁZIS SZERZŐI JOGI ÉS KAPCSOLÓDÓ JOGI (SUI GENERIS) VÉDELME

SZJSZT-16/10

A rendőrség által feltett kérdések

1. Nyilatkozzon a szakértő arra vonatkozóan, hogy az N. Kft. sértett által saját weblapon üzemeltetett és forgalmazott szoftveradatbázis a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény [Szt.] 7. §-ában foglalt gyűjteményes műnek minősül-e!
2. Nyilatkozzon a szakértő arra vonatkozóan, hogy az NN. Kft. weblapján (2009. 03. 06. napon közokiratba foglalt és jelenlegi állapotát tekintve) található adategyüttesek az Szt. 7. §-ában foglalt gyűjteményes műnek minősülnek-e!
3. Nyilatkozzon a szakértő arra vonatkozóan, hogy a sértett N. Kft. által létrehozott eredeti, saját adatbázis milyen vagyoni értéket képvisel!
4. Nyilatkozzon a szakértő arra vonatkozóan, hogy az adatbázis megszerzése milyen jellegű haszonhoz vagy előnyhöz juttatja az azt ellenérték nélkül megszerzőt!
5. Jelölje meg a szakértő az előny mibenlétét, összecszerúságát!
6. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Az eljáró tanács az alábbiakat kívánja előrebocsátani.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor a megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok és iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

Ad 1. A Szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 7. § (1) bekezdése értelmében szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben. Az eljáró tanács ezen a helyen hivatkozni kíván az SZJSZT 38/06-os szakvéleményére, amely az alábbiakat tartalmazza.

„A gyűjteményes művekre vonatkozó védelem feltétele – az Sztj. megfogalmazása szerint – azonos a szerzői művek esetében általában alkalmazandó egyéni, eredeti jelleg követelményével, a magyar jogalkotó ugyanis e két fogalommal azonosította az irányadó nemzetközi egyezmények 'intellectual creations' fordulatát (Berni Unió Egyezmény 2. Cikk (5) bekezdése; TRIPS Egyezmény 10 Cikk (2) bekezdése; WIPO Szerzői Jogi Szerződés 5. Cikk). Az Sztj. terminológiája összhangban van továbbá az Európai Közösség vonatkozó meghatározásával, amely szerint pl. a számítógépi program is akkor védendő, 'ha eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása' (91/250/EGK irányelv 1. cikk 3. pont). Az adatbázis mint olyan pedig akkor részesül szerzői jogi védelemben, ha tartalmának válogatása vagy elrendezése okán 'a szerző saját szellemi alkotása' (96/6/EK irányelv, 3. cikk 1. pont).

Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai). Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a 'gyűjtemény', ha az csupán egy, vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz.

Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.”

Az eljáró tanács a fentiek előrebocsátását követően azt állapította meg, hogy az N. adatbázisa szerzői jogilag nem védett elemekből (adatokból) áll. Megállapította továbbá, hogy az adatbázis sem összeválogatása, sem pedig elrendezése okán nem rendelkezik olyan egyediséggel, eredetiséggel, amelynek alapján gyűjteményes műként szerzői jogi oltalmat élvezhetne. A tartalmi elemek összeválogatása kapcsán az eljáró tanács azt jelzi, hogy az adatbázis összeállítója nyilvánvalóan arra törekedett, hogy az adatbázis az adott kategóriába tartozó adatokat minél teljesebben tartalmazza. Az adatbázis összeállítója az elemek elrendezése során továbbá az általánosan elfogadott, illetve alkalmazott módot alkalmazta, egyebek mellett azért, mivel az adatbázisnak együtt kell működnie a GPS-gyártók által alkalmazott navigációs szoftverekkel.

A fentiek mellett azonban azt is meg kell vizsgálni, hogy az adatbázis nem minősül-e az Sztj. 60/A. §-a értelmében adatbázisnak, és annak előállítója ezért nem jogosult-e az Sztj. XI/A. fejezete szerinti kapcsolódó jogi (sui generis) oltalomra. Az Sztj. 60/A. § (1) bekezdése szerint adatbázis az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközzel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Miután az eljáró tanács megvizsgálta az N. adatbázisát, megállapította, hogy az megfelel az Sztj. szerinti definíciónak, vagyis adatbázisnak minősül. Önmagában ez a körülmény ugyanakkor nem

alapozza meg az adatbázis *szerzői jogi* oltalmát, mivel az Szjt. 61. § (1) bekezdése szerint ennek feltétele, hogy az adatbázis gyűjteményes műnek is minősüljön.

A szerzői jogi védelem mellett azonban az Szjt. 84/A. §-ának (5) bekezdése szerint az adatbázis előállítóját *kapcsolódó jogi* (sui generis) oltalom is megilleti, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel.

Az Szjt. annak kérdésében nem foglal állást, hogy milyen típusú, illetve mértékű ráfordítás tekinthető „*jelentősnek*”, e kérdésben ezért az eljáró tanács az SZJSZT korábbi – elsősorban a 23/08-as, 31/08-as, 05/10-es számú – szakvéleményeire, illetve az Európai Bíróság esetjogára – elsősorban a C-203/02, C-46/02, C-44/02, C-338/02 számú ügyben hozott ítéletre – támaszkodik. Ezek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a jelentős ráfordítás szempontjából nem vehetőek figyelembe azon költségek, amelyeket az adatbázisban megjelenő tartalmi elemek „*létrehozására használtak fel*” (C-203/02 ítélet 33. pontja). Ugyanakkor e ráfordítások között kell számba venni egyebek mellett azokat, amelyeket a „*meglévő tartalmi elemek keresésére és az említett adatbázisban történő összegyűjtésére*” használtak fel” (C-203/02 ítélet 33. pontja).

Az M. G. tanúkihallgatásáról a megkereséshez csatolt jegyzőkönyv szerint az N. Kft. üzletkötőket alkalmazott, akik különböző cégeket kerestek meg abból a célból, hogy a vállalkozások egyes adatait hirdetésként a GPS-ek által értelmezhető adatbázisba rendezzék (lásd a jegyzőkönyv 4. oldalának első bekezdése).

Az N. Kft. honlapján – a vizsgálat napján – elérhető általános szerződési feltétel (www...hu) szerint a megadott adatokat az adatbázis előállítója – például a nyelvhelyesség (lásd III.2. pont), jogszabályi megfelelés (IV. 2. pont), technikai feltételek (VI.2. pont) szempontjából – ellenőrzi, az adatbázisban tárolt adatok feldolgozásához, tárolásához informatikai rendszert üzemeltet.

Az üzletkötői hálózat fenntartása, az informatikai infrastruktúra kialakítása és üzemeltetése, a begyűjtött adatok ellenőrzése az eljáró tanács megítélése szerint olyan költség, amelyet a jelentős ráfordítás szempontjából figyelembe kell venni, illetve ezek összessége alapján megállapítható, hogy az N. Kft. által létrehozott adatbázis jelentős ráfordítással jött létre, így annak előállítója, az N. Kft. jogosult az adatbázis kapcsolódó jogi (sui generis) oltalmára.

Ad 2. Az eljáró tanács megállapítja, hogy az NN. honlapján (www...hu) a közokiratba vétel napján, illetve a vizsgálat elvégzése napján található adategyüttesek ugyancsak nem minősülnek az Szjt. 7. §-ában meghatározott gyűjteményes műnek. Tekintettel arra, hogy az NN. adatbázisának jogosulatlan felhasználása a jelen ügyben nem merült fel, az eljáró tanács nem vizsgálta meg, hogy az NN. Kft. jogosult-e kapcsolódó jogi (sui generis) oltalomra, vagy sem.

Ad 3. Az eljáró tanács úgy ítéli meg, hogy önmagában az adatbázis vagyoni értékének szerzői, illetve kapcsolódó jogi relevanciája jelen ügyben nincs. Az eljáró tanács továbbá felhívja

a figyelmet arra, hogy a 156/1999. (XI.3.) Korm. rendelet fent már hivatkozott szabályai értelmében a szakvéleményt a rendelkezésére bocsátott iratok és adatok alapján köteles meghozni, ezek azonban nem tartalmaznak kellő információt az eljáró tanács számára a vagyoni érték megállapításához. Ugyanakkor a bekerülési költségek, vagyis az előállítás során eszközölt ráfordítások megbecsülése tárgyában a szakértő testület korábban már állást foglalt, ezért az eljáró tanács ezen a helyen hivatkozni kíván a 31/08-as és a 19/09-es szakvéleményre. Ezek szerint a ráfordítások „számbavételéhez támpontot nyújthat az Európai Bizottság Belső Piac és Szolgáltatások Főigazgatóságának 2005. december 12. napján kelt, az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK-irányelv első kiértékeléséről szóló munkaanyaga, amely az európai adatbázis-előállítóktól kapott információk alapján előfordulási gyakoriságuk szerinti sorrendbe szedte az adatbázisokkal kapcsolatos jellemző ráfordításokat (Commission of the European Communities DG Internal Market and Services Working Paper – First evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases, 17. o.; a fordítást az angol nyelvű eredetiből az eljáró tanács készítette, hivatalos fordításnak nem tekinthető):

4. ábra – az európai adatbázisipar ráfordításai

Milyen jellegű ráfordításokat eszközölt?

A válaszadók %-ában

Informatika	85,1%
Személyi állomány az adatok feltöltéséhez	69,3%
Személyi állomány az adatbázis üzemeltetéséhez	65,3%
Adatbázis marketingje, reklámozása	64,4%
Személyi állomány az adatok összegyűjtéséhez	63,4%
Adatok megszerzése	62,4%
Engedélyek	58,4%
Irodahelyiség	35,6%
Egyéb	21,8%”

Az eljáró tanács úgyszintén hivatkozni kíván az adatbázis-előállítással foglalkozó magyarországi vállalkozások érdekképviselői szervezeteként működő M. gyakorlatára, amely szervezetnek a megkereső is tagja. Az eljáró tanács rendelkezésére álló információk szerint az M. gyakorlata úgy összegezhető, hogy az adatbázis-előállítással összefüggő költségek vizsgálata során az alábbi költségelemeket kell rendszerint figyelembe venni:

1. az adott adatbázis készítésére elkülöníthető munkabér és járulékos költségei (munkaszerződések alapján, kifizetések);
2. gyűjtőkör költsége (alvállalkozói stb. szerződések, számlák, kifizetések);
3. technológiaüzemeltetés (számítógép-, szoftver- stb. amortizáció, kommunikáció, munkabér, szerződések, számlák, kifizetések stb.) és a fejlesztés igazolt költségei;

4. *marketing, terjesztés igazolt költségei (szerződések, számlák, kifizetések);*
5. *munkabéerarányos rezsiköltség-ráterhelés (összes fel nem osztható költség-/munkaóraalap szorozva az elkülönített, az 1. pontban meghatározott munkaóra-mennyiséggel).*

A fenti költségelemek figyelembevételével – az M. gyakorlata szerint – akkor tekinthető a ráfordítás jelentősnek, ha a ráfordítás az adott vállalkozás összköltségéből 30–50% feletti részesedést, vagy legalább egy felsőfokú végzettségű ember egy évi munkájának költségét képezi.”

A fenti szempontok alapján – az ahhoz szükséges adatok beszerzését követően – állapítható meg az adatbázis bekerülési költsége, amit a vagyoni érték megállapítása során, az egyéb piaci körülményeket is számba véve kell figyelembe venni.

Ad 4–5. Első lépésként az eljáró tanács a rendelkezésére álló adatok alapján megvizsgálta az NN. üzleti modelljét, amely az alábbiak szerint foglalható össze. Az NN. üzletkötői, illetve internetes honlapja segítségével összegyűjti, majd adatbázisba rendezi a GPS-es navigációt megkönnyítő tájékoztatósi pontokat, üzleti adatokat (Point of Interests – POI). Az adatbázisban tárolt adatokat ezt követően speciális, egyes GPS-gyártók igényeihez igazodó formátumban az NN. hozzáférhetővé teszi a GPS-gyártóknak (lásd B. G. tanúvallomása), illetve az adatokat ingyenesen hozzáférhetővé (letölthetővé) teszi a céges honlap látogatóinak. Az eljáró tanács megítélése szerint az NN. célja, hogy adatbázisa minél szélesebb körben kerüljön használatra, ezzel maximálható ugyanis ügyfelei (tehát azon vállalkozások, amelyek megrendelték céges adataik adatbázisba rendezését) üzleti haszna. Egyértelműen erre utal az N. Kft.-nek a megkereséshez csatolt – és B. G. 2009. május 25-én kelt tanúvallomása szerinti szövegében az NN. Kft. által alkalmazott nyomtatvánnyal azonos szövegű – megrendelőnyomtatványa, amely kimondja, hogy „... az NN. Kft.... minden rendelkezésre álló eszközzel segíti a letöltések számának növelését”.

Az Szjt. 84/A. § (1) bekezdése értelmében ugyanakkor az N. engedélye szükséges adatbázisa vagy az adatbázis jelentős részének nyilvánosságához közvetítéséhez. Ez az engedély ugyanakkor – következően abból, hogy az Szjt. 55. §-a a felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályokat nem terjesztette ki a kapcsolódó jogi jogosultakra – bármely módon, így akár ráutaló magatartással is megtehető.

Az N. honlapja – a jelen szakvélemény készítése idején – az alábbi szöveget tartalmazta: „A jelen oldalakon található információk bármilyen jellegű felhasználása kizárólag az N. Magyarország Kft. írásos engedélyével lehetséges. Minden jog fenntartva. Copyright © 2007 N. Kft. ...” (Az eljáró tanács a szükséges információk hiányában azt nem vizsgálhatta, hogy a jelen ügy tárgyát képező cselekmény idején található volt-e ilyen tájékoztatás a honlapon.) Az idézett szerzői jogi tájékoztatásnak ellentmond, hogy a honlap „Ingyenes POI letöltés” menüje hozzáférhetővé teszi és részletes technikai útmutatóval megkönnyíti az adatbázis letöltését, alkalmazását, szerzői jogi értelemben az adatbázis, illetve jelentős részének az Szjt. 84/A. § (1) bekezdés szerinti többszörözését. A fenti körülmények együttes értékeléséből az eljáró tanács számára az következik, hogy az N. Kft. mindenki számára engedélyezni kíván-

ja adatbázisának az Szjt. 84/A. § (1) bekezdés szerinti többszörözését, ezen túl azonban az adatbázis bármilyen más felhasználását – így a jelen ügy szerinti nyilvánossághoz közvetítését is – felhasználási szerződés megkötésétől teszi függővé.

Az eljáró tanács ezt követően az alábbi kérdésekre kereste a választ:

- a) felhasználták-e az N. Kft. adatbázisát,
- b) ha igen, ez a felhasználás jogszerű volt-e,
- c) jogszerű felhasználás esetén milyen díjat érvényesíthetett volna az N. Kft.?

Az eljáró tanács a dr. R. K. közjegyzőhelyettes által 2009. március 6. napján felvett tanúsítvány alapján azt állapította meg, hogy az NN.-honlap üzemeltetője megvalósította az N. Kft. adatbázis jelentős részének az Szjt. 84/A. §-a (1) bekezdés b) pont szerinti felhasználását (nyilvánossághoz közvetítését).

A megkereséshez csatolt iratok alapján az eljáró tanács továbbá alappal valószínűsíti, hogy az NN.-honlap üzemeltetője számára az N. Kft. nem engedélyezte adatbázisa jelentős részének nyilvánossághoz közvetítését.

A jogosulatlan felhasználás több tekintetben hátrányos lehet az N. Kft.-nek, illetve jelenthet jogosulatlan előnyt az NN. Kft.-nek, ezen hátrányoknak, illetve előnyöknek azonban csak egy része értékelhető szerzői jogi szempontból. Kétségtelen például, hogy az adatbázis jogosulatlan használója mentesülhet az adatok összegyűjtésének, feldolgozásának, ellenőrzésének költségétől, ez az előny azonban szerzői jogilag nem értékelhető. A szerzői jog szempontjából ugyanis annak van jelentősége, hogy a jogosult (tehát az adatbázis előállítója) milyen díjazástól esett el a jogosulatlan felhasználás következtében, a folyamatban lévő büntetőeljárás szempontjából pedig továbbá annak, hogy ennek mértéke meghaladta-e a Btk. 138/A. §-ában meghatározott valamely értéket.

Tekintve, hogy az okozott vagyoni hátrány számos olyan tényről – így például a felhasználás időbeliségéről, a lehívások számától – függ, amely nem áll az eljáró tanács rendelkezésére, ezért az eljáró tanács nem tud megállapítást tenni a vagyoni hátrány mértéke vonatkozásában. Az ilyen állásfoglalást az is nehezíti, hogy a jelen ügy tárgyát képező adatbázisok kapcsán az eljáró tanácsnak nincs ismerete olyan piaci gyakorlatról, amely a GPS-POI adatbázisok nyilvánossághoz közvetítése esetén általánosan elfogadott lenne.

Az eljáró tanács rögzíteni kívánja azonban azt is, hogy a vagyoni hátrány megállapítása során nem lehet figyelembe venni azt a bevételt, amelyet az NN. Kft. úgy ért el, hogy egyes vállalkozásokkal megállapodott annak adatainak – hirdetésként történő – adatbázisba rendezéséről. Ez a tevékenység ugyanis szerzői jogi szempontból semmilyen módon nem érinti az N. Kft. által előállított adatbázist. Az N. Kft.-t ért kár megállapítása során – szerzői jogi szempontból – ugyancsak nem lehet figyelembe venni azt a kárösszeget, amelyet az NN. Kft. előfizetői esetleg azért szenvedtek el, mivel olyan szolgáltatásért is fizettek, amelyet az NN. esetleg nem tudott számukra szerződésszerűen teljesíteni.

A vagyoni kár megállapítása során figyelembe kell venni, hogy az N. Kft. adott-e már, és ha igen, milyen jogdíj ellenében engedélyt más vállalkozásnak arra, hogy adatbázisát

vagy annak jelentős részét a nyilvánossághoz közvetítse. Vizsgálandó továbbá az is, hogy az érintett adatbázis milyen ráfordítással volt előállítható, minél magasabb ugyanis ez az érték, annál magasabb lehet az adatbázisra vonatkozó felhasználási engedély értéke is. Ezek az információk azonban nem állnak az eljáró tanács rendelkezésére.

A fenti körülmények ismeretében az eljáró tanács azt valószínűsíti, hogy az okozott kár mértéke a húszezer forintot meghaladta, de az a kétmillió forintot semmilyen körülmények között nem haladhatta meg.

Ad 6. Az eljáró tanács egyéb észrevételt nem kíván tenni.

*Dr. Mlinarics József, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Vilhelm Zsolt, a tanács szavazó tagja*

* * *

TÁNCJÁTÉKHOZ FELHASZNÁLT ZENEMŰ SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI

SZJSZT-14/12

A bíróság által feltett kérdések

A szakértő feladata a rendelkezésre álló adatok alapján annak megválaszolása, hogy

1. a perbeli felhasználás kis- vagy nagyjogos felhasználásnak minősül-e, figyelemmel a zeneszámok készülségi fokára és az alperesek által meghatározott módon – tánckoreográfiaként – történő felhasználásra;
2. amennyiben nagyjogos felhasználásról van szó, az milyen mértékű szerzőijogdíj-fizetési kötelezettséget von maga után;
3. a zeneszámok színpadi felhasználása az Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásnak minősül-e.

A bírósági felhívás alapján a II–V. rendű alperesek által feltett kérdés

4. az előadásonként legfeljebb kétperces tánckoreográfiákhoz történt, részleges terjedelmű, döntően gépzene útján történő előadás kis- vagy nagyjogos felhasználásnak minősül-e?

Ad 1. Az eljáró tanács álláspontja szerint a rendelkezésre álló dokumentumok alapján egyértelműen megállapítható, hogy a perbeli felhasználás (a felperes által írt zeneművek megkoreografált módon történő nyilvános előadása) ún. nagyjogos, vagyis jogszerűségében a szerző közvetlen engedélyéhez kötött felhasználásnak minősül. E tekintetben nincs különbség sem a szerző által az alperes felhasználását megelőzően, attól függetlenül, sem az alperesek kérésére, az alperes felhasználása céljára alkotott zeneművek felhasználása között, mivel a felhasználás „nagyjogos” jellegét kizárólag annak módja – a zeneművek (népzenei alapon nyugvó átdolgozások) megkoreografált módon történő nyilvános előadása – határozza meg. A fenti megállapítás részletes kifejtését az eljáró tanács az alábbiakban adja meg.

A perbeli felhasználás (nyilvános előadás) során a felperes zeneművei és az azokhoz kapcsolt koreográfia eredményeként új, eredeti táncművek jöttek létre, amelyek az eredeti zeneművek átdolgozásának minősülnek. Az ilyen, koreográfia alapjaként szolgáló zeneművek jogszerű nyilvános előadását megelőzően tehát a felhasználót az Szjt. 29. §-ban meghatározottak szerinti előzetes engedélykérési kötelezettség terheli a zeneművek koreográfiával összekapcsolásával megvalósuló átdolgozására vonatkozóan. Az átdolgozás a szerző engedélyéhez kötött felhasználási mód, amelyre a szerzők képviselőjében eljáró közös jogkezelő szervezet, az Artisjus nem, kizárólag közvetlenül a szerző adhat engedélyt.

A perbeli alapügyben ezért a „kisjogos” közös jogkezelés annak általános alapelve – amely szerint a közös jogkezelés elsősorban a tömeges felhasználás miatt egyedileg nem, vagy csak indokolatlan nehézségek árán gyakorolható szerzői jogok és díjigények gyakorlásának módja – miatt sem alkalmazható. Tekintve ugyanis, hogy a felhasználónak a zeneművek átdolgozására a fentiek szerint amúgy is magától a szerzőtől kell engedélyt kérnie, ezzel az engedélykéréssel egyidejűleg lehetőség nyílik a nyilvános előadási engedély közvetlen, a szerzőtől történő megszerzésére is.

A felhasználás kis- vagy nagyjogos jellegének meghatározásában a felhasznált felperesi zeneszámok „készültségi foka” nem játszik szerepet. A szerzői jogi védelem ugyanis nem a befejezettség valamilyen szintjétől, hanem a mű egyéni-eredeti jellegétől függően illeti meg a műveket. Abban az esetben tehát, ha a felperesi művek a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredeti szintet elérik, „befejezetlenségüktől” (pl. hangszerelési hiányosságaiktól) függetlenül védelmet élveznek, felhasználásukhoz pedig a szerző engedélye szükséges.

Ad 2. Az Szjt. 16. § (4) bekezdésének értelmében a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A szerzői jogdíj pontos mértéke a fenti alapszabály keretein belül a nyilvános előadásra adott nagyjogos felhasználási engedély esetében a felek – vagyis a szerző és a felhasználó – megállapodásának függvénye, arra vonatkozóan törvény, más jogszabály vagy díjszabás nem tartalmaz további rendelkezést. Az eljáró tanács e kérdésre adott válaszában ezért mindenekelőtt arra hívhatja fel a figyelmet, hogy mivel az alperesek a rendelkezésre álló dokumentumok alapján vélelmezhetően nem

csupán a felperes, hanem más szerzők műveit is felhasználták táncműveik elkészítéséhez, a felperesi szerzői jogdíj mértékének megállapításakor figyelemmel kell lenni a felperesi művek alperesi előadásokban elfoglalt arányára, a tényleges felhasználás mértékére is.

A perbeli esetben a jogdíj mértékének meghatározásakor a felhasználáshoz kapcsolódó bevételt kell figyelembe venni, amely a peradatok tanúsága szerint az alperesek által a produkció megvalósításáért kapott díj. A szerzői jogdíj általában a produkciós díj 10-15-20%-ában állapítható meg. Az így megállapított összeg a produkcióban szereplő összes szerzői mű felhasználásának ellenértéke. A zeneművek szerzőinek jogdíja kb. a fenti, százalékosan meghatározott teljes jogdíjösszeg egyharmada. Ezen az egyharmados arányon belül pedig a felhasznált zeneművek idejének arányában lehet megállapítani az egy szerzőre jutó jogdíj mértékét.

Ad 3. Az eljáró tanács az 1. pontra adott válaszában foglaltakra visszahivatkozva megerősíti, hogy a felperesi zeneszámoknak az alapügyben ismertett módon, koreográfia részeként, annak alapjaként történő felhasználása az Szjt. 29. §-a szerinti felhasználásnak, vagyis átdolgozásnak minősül, mivel az eredeti zeneművekhez kapcsolt koreográfiák eredményeként új, egyéni-eredeti jellegű táncművek jöttek létre.

Ad 4. Az eljáró tanács az 1. kérdésre adott válaszával egyezően megerősíti, hogy egy adott felhasználás kis- vagy nagyjogos jellegét a felhasználás módja (a zenemű átdolgozott formában, az előadás lényegi részeként történő felhasználása) határozza meg. Így a kis- vagy nagyjogos felhasználásba történő besorolás szempontjából nincs jelentősége annak, milyen hosszú volt maga a felhasználás, illetve hogy adott esetben a felhasználás a szerző műveinek élő előadásával vagy gépzene útján valósult-e meg. A fizetendő szerzői jogdíj (vagy a jogalap nélküli gazdagodás) mértékének meghatározását azonban természetesen befolyásolhatja a felhasznált szerzői mű hossza és annak az alperesi előadások teljességében képviselt aránya.

*Dr. Sár Csaba, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Wolf Péter, a tanács szavazó tagja*

SZAKIRODALMI MŰVEL KAPCSOLATOS SZERZŐI JOGI JOGSÉRTÉS

SZJSZT-22/12

A bíróság által feltett kérdések

1. A felperes keresetével védeni kért szakmai anyag a felperes védendő művének, kizárólagos szellemi termékének tekinthető-e?
2. A csatolt felperesi és alperesi dokumentáció egybevetésével megállapítható-e, hogy az alperes a felperes oktatási anyagát használta fel (avagy bárki számára hozzáférhető anyagot állított össze az alperes, amelyben a felperest is feltüntette ajánlott irodalomként, szakmai anyag készítőjeként)?
3. Amennyiben az alperes a felperes oktatási anyagát használta, állapítsa meg, milyen arányban tartalmazza ezt az alperesi anyag!

Az eljáró tanács szakvéleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor ezért kizárólag a megkereséshez csatolt iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

A felperes fülakupunktúráról szóló oktatási tananyagot (a továbbiakban „oktatási anyag” vagy „tananyag”) állított össze abból a célból, hogy azt tanfolyamokon oktassa. A felperes állítása szerint az alperes az ő engedélye nélkül vette át oktatási tananyagát, amelyet az alperes saját neve alatt adott ki és terjesztett hallgatói körében. A felperes oktatási tananyagának öt pontját emelte ki, amelyek az alperes által átvételre kerültek, így 1. az „F” című ábrát, 2. a B.-rendszert, 3. a K.-rendszert, 4. az N.-rendszert és 5. az F. című kivonatot. A Szerzői Jogi Szakértői Testület eljáró tanácsa az oktatási anyag említett részeit alapul véve kíván a bíróság által feltett kérdésekre választ nyújtani.

Ad 1. A felperes keresetével védeni kért szakmai anyag a felperes védendő művének, kizárólagos szellemi termékének tekinthető-e?

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 1. § (2) bekezdése és (3) bekezdésének a), h) és p) pontja értelmében szerzői jogi védelemben részesülhet az a szakirodalmi alkotás, továbbá grafikai alkotás, amelyet a szerző szellemi tevékenységéből

fakadó egyéni, eredeti jellege alapján hozott létre.¹ Ez a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől. Végül utalni érdemes arra, hogy a szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben.²

1.1. Egyéni, eredeti jelleg megállapítása

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapításánál a mű kifejeződésének módját szükséges alapul venni, amelyhez nélkülözhetetlen az alkotás terének vizsgálata, azaz „...hogy az adott körülmények között ... mennyiben van lehetőség többféle kifejezési módra...”³ Utalni szükséges továbbá arra, hogy az alkotás terének nagysága, ezáltal az egyéni, eredeti jelleg megállapítása műtípusonként eltérő kritériumrendszer mentén történik: „A kifejezés védelme igazodik a tartalom, és a mű-fajta sajátosságaihoz. Másként 'mérhető' egy sakkjátékot támogató számítógépi program és egy zenedrámai mű egyéni, eredeti jellege.⁴ Az előbbi esetben a funkció és a kötöttségek (a sakkjáték szabályai) nagymértékben szűkítik az egyéni, eredeti jelleg kifejezhetőségének terét.⁵ Összességében azt lehet mondani, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata.”⁶

A „... mű 'funkciója' az egyedi jelleg érvényesülését – azaz az alkotás terét – jelentős mértékben meghatározza”.⁷ Az oktatási anyag – a szakvéleményekhez hasonlóan – ún. funkcionális műnek tekinthető, amely két tekintetben szűkítheti az alkotás terét, egyrészt az adott tudományág megállapításai, tézisei, kutatási eredményei, másrészt az oktatási anyagokra jellemző didaktikai módszerek, alkalmazott eszközök.⁸ Ezen korlátok kihatnak nemcsak a szakkifejezések megválasztására, az egyes tartalmi elemek összetételére, hanem adott esetben a mű szerkezetére is, ez azonban nem jelentheti azt, hogy nincs lehetőség egyéni, eredeti kifejezésmódra. A Szerzői Jogi Szakértő Testület egyik szakvéleményében kifejtette, hogy:

¹ Ennek mögöttes szabályaként utalni kívánunk a BUE 2. cikk (1) bekezdésében foglaltakra, amelyek alapján az egyezményes védelem kiterjed ... az irodalom, a tudomány ... minden alkotására, tekintet nélkül a mű létrehozatalának módjára vagy alakjára, tehát (... a védelem tárgya lehet) könyv, szöveggönyv vagy más írásmű ... (Vö.: SZJSZT-27/2001).

² Szt. 31. § (1).

³ Vö.: SZJSZT-33/2005.

⁴ SZJSZT-27/2000. Vö.: „Ismert adatoknak, meglevő anyagnak feldolgozása is védelem alatt álló mű, ha ebben önálló, egyéni tevékenység nyilvánul meg, és az újszerűség bélyegét viseli magán (Kúria, P.I. 3581/1934.)” (In: SZJSZT-27/2000).

⁵ SZJSZT-27/2000.

⁶ SZJSZT-27/2000. Vö.: „Ismert adatoknak, meglevő anyagnak a feldolgozása is védelem alatt álló mű, ha ebben önálló, egyéni tevékenység nyilvánul meg, és az újszerűség bélyegét viseli magán. I. m. (4).

⁷ SZJSZT-027/2001.

⁸ Vö.: SZJSZT-004/2005.

„Az azonban mindemellett kétségtelen, hogy a gondolatok korlátozott kifejthetősége mellett is marad tér a szakértő szellemi tevékenységéből eredő személyes eredetiség kifejezésére.⁹ Ott húzódik – a csak esetenként megállapítható – határ a szerzői mű és a szellemi tevékenységet tükröző, de a szükséges eredetiséggel nem bíró teljesítmény között, ahol a kérdéses szakterület szabályai által megkövetelt, kötött ábrázolásmód és a szakkifejezések használata a belső és a külső formát, vagy a szükségszerűség, az általában elfogadott, bevett elemek, illetve a cél a tartalmat és ennek nyomán annak formába öntését úgy beszűkítik, hogy nem marad lehetőség az egyéni-eredeti jelleg kibontakoztatására.”¹⁰

Az egyéni, eredeti jelleg mint kritérium indokolja, hogy a szerzői jogi védelem esetében – ellentétben az iparjogvédelemmel – csak szubjektív értelemben vett újdonságra van szükség.¹¹ Ezért lehetséges, hogy az azonos tárgyú művek – így a szakirodalmi művek is – egyidejű, konkuráló védelemben részesülhetnek, amennyiben a szubjektív azonosságuk eltérő egymástól.¹² Ebből pedig az következik, hogy az adott műben foglalt eszme, gondolat, megoldás alkalmazása, használata szabad mások számára, hiszen az abszolút monopólium kizárólag a gondolati szövedékek szó szerinti felhasználására vonatkozik.¹³

1.2. Más szakirodalmi mű „felhasználásának” esetei

A felperes nyilatkozatában rámutatott, hogy az oktatási anyagot – mint ahogy ez a szakirodalmi művek írásakor általában bevett gyakorlat – más művek felhasználásával készítette.¹⁴

A szerzői jog alapvető szabálya, hogy a művek valamennyi típusú felhasználása a szerző engedélyéhez kötött, kivéve ha az Szjt. kivételt állapít meg.¹⁵ Más szerző művének felhasználása többféle módon történhet, amelyeknek a szerzői jogi minősítése is eltérő.

Fokozatosan haladva az ötlettől az átvételig a következő esetek említhetők.

Először is említhető az az eset, amikor egy szakirodalmi mű megírásához egy másik azonos témában íródott mű ad ötletet, „ihletet”. Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek. [Szjt. 1. § (6)]. Így a „korszakalkotó tudományos elgondolást tartalmazó és bizonyító közlemény szerzői jogi védelme nem terjed ki a benne közölt tudományos tétel monopolizálhatóságára.”¹⁶

⁹ SZJSZT-027/2001.

¹⁰ SZJSZT-027/2001.

¹¹ Vö.: A szerzői jogi törvény magyarázata. Szerk: Gyertyánfy Péter, CompLex kiadó, Budapest, 2006, p. 30.

¹² Vö.: Gyertyánfy: i. m. (11), p. 30.

¹³ Vö.: Gyertyánfy: i. m. (11), p. 30.

¹⁴ L. a 2.... Főljástromszámú Tartalomjegyzéket és a 33/F/1. számú Mellékösszesítőt.

¹⁵ L. az Szjt. 16. § (1) bekezdésében foglaltakat: „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.”

¹⁶ Gyertyánfy: i. m. (11), p. 32.

Ugyanazt az ötletet – tudományos elgondolást – több más műben is fel lehet tehát használni, ezen művek pedig egyidejű, konkuráló védelemben részesülhetnek, amennyiben a szubjektív azonosságuk eltérő egymástól.¹⁷

Bevett gyakorlatnak tekinthető ugyanakkor, hogy szakirodalmi – ezen belül is oktatási – művek írása más hasonló, azonos témában írt művek felhasználásán alapszik, amelyre a hatályos Sztj. a szerző engedélye nélkül lehetőséget ad az ún. szabad felhasználás körében, egyrészt az idézés, másrészt az átvétel szabályai szerint.¹⁸

A szabad felhasználás azonban „csak annyiban megengedett, amennyiben – többek között – az megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. Alapvető szabály továbbá, hogy a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően alkalmazni.”¹⁹

Második esetként tehát az idézést kell megemlíteni, a szabad felhasználásnak azon típusát, amely lehetővé teszi a szakirodalmi mű írója számára, hogy más mű részletét a mű szerzőjének engedélye nélkül felhasználja: ez jelentheti a szöveg szó szerinti átvételét (ezt nevezik közvetlen idézetnek is), illetve az adott szöveg átiratát, parafrázisát (közvetett idézet). Azonban mindkét esetben fontos, hogy a vendégsszöveg vagy -gondolat azonosíthatóan elkülönüljön a szövegen belül, valamint hogy a szerző ezen szövegrészek forrását pontosan megjelölje. Ez egyrészt a szerzőt megillető névfeltüntetés kötelezettségének teljesítését szolgálja,²⁰ másrészt így az olvasó számára ellenőrizhetővé válik az idézett gondolat.²¹

Az Sztj. a szöveg szó szerinti átvételénél lehetővé teszi, hogy az oktatási anyag szerzője más művét – saját művének jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével idézze.²² Az idézésnek szigorú feltételeit írja tehát elő az Sztj. vonatkozó szakasza:

- az idézetnek legitim idézési célt kell szolgálnia, ami lehet a „tartalom magyarázata, kritikus hivatkozás, saját álláspont alátámasztása, mű mottója stb”.²³ A Szerzői Jogi Szakértő Testület az SZJSZT 25/2006. számú ügyben megállapította: „... az idézetnek a felhasználói műalkotásban szerves egységet kell képeznie az egészszel, ugyanakkor mégis el kell különülnie attól, hiszen azt a célt szolgálja, hogy ráerősítsen az átvevő mű

¹⁷ Vö.: Gyertyánfy: i. m. (11), p. 30, 32.

¹⁸ Vö. Az idézés és az átvétel szabályainak alapjául szolgálnak a Berni Egyezmény 10. cikkében, valamint az Európai Parlament és a Tanács az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) 5. cikk (3) bekezdése a. és d. pontjában foglaltak.

¹⁹ Sztj. 33. § (2) és (3) bek.

²⁰ Sztj. 12. §.

²¹ Vö.: Klaus Grundwald, Johannes Spitta: Wissenschaftliches Arbeiten. Grundlagen zu Herangehensweisen, Darstellungsformen und Regeln. Verlag Dietmar Klotz, 2003, p. 22.

²² Sztj. 34. § (1).

²³ Gyertyánfy: i. m. (11), p. 198–199.

*megfogalmazásaira.*²⁴ Az idézett mű részlete a maga valójában – gondolati tartalmával és egyedi megfogalmazásával – játszik szerepet az átvevő műben, vagyis az idézett műrész és az átvevő mű között szoros gondolati kapcsolat állhat fenn.²⁵ A vendégszöveg elkülönítésének konkrét módozatára vonatkozóan az Sztj. nem állapít meg szabályt, a gyakorlatban elterjedt azonban ezen szövegrész legalább idézőjellel, esetleg emellett dőlt betűvel történő jelzése, amely egyértelműsíti az olvasó számára, hogy ezen része a műnek a szakirodalmi mű szerzőjétől eltérő személy szellemi terméke.²⁶

- Idézni csak műrészletet lehet, teljes művet nem.²⁷ Az idézett műrészlet terjedelme az átvevő mű jellegéhez és az idézés céljához igazodik, tudományos műveknél ugyanakkor hosszabb részek idézése is indokolt lehet.²⁸
- Idézni csak műben lehetséges, ebből következik, hogy nem megengedett, illetve nem elégíti ki az idézés feltételeit az a „szerző”, aki különböző művekből vett részletekből írja meg munkáját, hozzá nem adva saját gondolatot.²⁹
- Az idéző szerzőt forrás feltüntetésének kötelezettsége terheli, azaz akkor jár el jogszerűen, ha a mű címét, szerzőjét, tudományos műveknél esetleg a kiadót, a megjelenés helyét, idejét, valamint az idézett szöveg pontos helyét (azaz az oldalszámot) is megjelöli.³⁰

Az idézésnek egy másik típusa, amikor nem szó szerinti idézés történik, hanem egy adott szövegnek az átirata, ezt nevezik parafázisnak is, amely körülírást, átirás jelent, azaz „*valamely tömör vagy nehéz szerkezetű szövegnek más szavakkal bővebben, magyarázatosabban v. népszerűbben való előadása*”, amely a közérthetőségre törekszik.³¹ Természetesen ez esetben is fennáll a forrásmegjelölés kötelezettsége.

Harmadik esetként említhető, amikor a szerző az idézést meghaladó szövegrészt vesz át saját művébe, amelyre vonatkozóan az Sztj. szigorú feltételeket fogalmaz meg.³² Az átvétel jogszerű, ha szemléltetés érdekében, iskolai oktatási célból történik, de irányulhat tudományos kutatás céljára is azzal, hogy a szerző a forrást és a szerzőt megnevezi.³³ Az átvétel

²⁴ SZJSZT-25/2006.

²⁵ SZJSZT-25/2006.

²⁶ Vö.: „...az alperes akkor járt volna el az Sztj. 12. § (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően, ha a cikk szövegében ezeket a részeket megkülönböztetve (pl. idézőjelben) közli, és valamely módon (pl. lábjegyzetben) megjelöli a szerzőt és a forrást” (SZJSZT-25/2006).

²⁷ Gyertyánfy: i. m. (11), p. 199.

²⁸ Gyertyánfy: i. m. (11), p. 199.

²⁹ Vö.: Gyertyánfy: i. m. (11), p. 199.

³⁰ Vö.: Gyertyánfy: i. m. (11), p. 199.

³¹ http://www.kislexikon.hu/parafrazis_a.html (lehívás időpontja: 2012. december 9.).

³² „Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.” Sztj.

³³ 34. § (2) utolsó mondata.

³³ Sztj. 34. § (2).

minden esetben a cél által indokolt terjedelemben történhet, azzal, hogy az átvevő művet nem használják fel üzletszerűen.³⁴ (Ezzel szemben az idézetet tartalmazó mű felhasználható üzletszerűen.)

Végül utalni érdemes az *átdolgozás* lehetőségére is mint negyedik „felhasználási módra”, amely, eltérően a szabad felhasználási módoktól, a szerző engedélyéhez kötött.³⁵ Elterjedt gyakorlat a tudományos életben az idegen nyelven megjelent művek lefordítása annak érdekében, hogy az idegen nyelvű kutatási eredmények az adott szakterület képviselőinek tágabb körében váljanak hozzáférhetővé. Fontos kiemelni, hogy az idegen nyelven megjelent mű (eredeti mű) fordításának (származékos mű) felhasználása (így például nyomdai vagy online megjelentetése) az eredeti mű szerzői jogi jogosultjának engedélyéhez kötött.³⁶ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a származékos mű alkotója is szerzőnek minősül, ha a származékos műnek egyéni, eredeti jellege fennáll, azzal, hogy annak felhasználása nem ütközhet az eredeti mű szerzőjének jogaival.³⁷ A származékos mű felhasználásához tehát mind az eredeti mű szerzőjének, mind az átdolgozónak az engedélye szükséges.

1.3. A szerző személyének megállapítása

A szerzői jogi védelem a mű létrejöttével keletkezik.³⁸ E magyar rendelkezés a Berni Uniók Egyezmény által megkívánt formai kötöttség nélküli oltalom alapelvén nyugszik, miszerint a szerzői jogi védelem keletkezése nem köthető előzetes eljáráshoz, egyéb formai követelményhez [5. Cikk (2) bek.]. Ezen alapelvből fakadóan a szerzői jog esetében – az iparjogvédelmi oltalmakkal ellentétben – nem áll rendelkezésre olyan nyilvántartás, amely az adott mű szerzőségét igazolná. Ilyen nyilvántartás hiányában pedig olyan vélelmezett szerzői jogi védelemről beszélhetünk, amely vélelem a bíróság jogerős döntése által megdönthető.

A „szerzőségi vélelem rendszere” a szerzőséget övező bizonytalanság kiküszöbölésére szolgál, amely négy elemből tevődik össze. A szerzőség alátámasztását elsősorban az alkotáson feltüntetett név bizonyítja, ezt követően a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál működő önkéntes műnyilvántartás alapján kiállított, közokiratnak minősülő tanúsítvány, illetve a közös jogkezelő szervezet által kiadott teljes bizonyító erejű magánokirat. A fentiek hiányában pedig az a személy tekintendő szerzőnek, aki a művet először saját neve alatt nyilvánosságra hozta. Valamennyi itt felsorolt esetben vélelemről van csupán szó, azaz ellenkező bizonyításnak helye van.³⁹

³⁴ Szjt. 34. § (2).

³⁵ Szjt. 29. §.

³⁶ Szjt. 29. §.

³⁷ Szjt. 4. § (2) bek.

³⁸ Szjt. 9. § (1).

³⁹ Szjt. 94/B. §.

1.4. A felperes szerzősége

A felperes oktatási tananyagának öt pontját emelte ki, amelyek az alperes által a felperes állítása szerint átvételre kerültek, így: 1. az „F.” című ábrát, 2. a B.-rendszert, 3. a K.-rendszert, 4. az N.-rendszert és 5. az F. című kivonatot.

A fentiek tekintetében megállapítható, hogy az oktatási anyagok esetében az egyéni, eredeti jelleg megjelenését több tényező is behatárolja, ezek lehetnek az adott tudományág által alkalmazott kifejezések, a kifejezőmód kötöttségei, a műfajhoz kapcsolódó didaktikai követelmények (pl. a megértést szolgáló tagoltság és érthető nyelvezet), valamint a felhasznált forrásokban foglalt tartalom.⁴⁰ Összességében mind a négy képzést segítő anyagról (2–4.) megállapítható, hogy az akupunktúrás pontokat és betegségeket tartalmazó táblázatok összetétele, illetve ezek összefüggésének rendszere többnyire az adott tudományágra jellemző törvényszerűségeken, felismeréseken alapszik. Ezek képezik az adott tudomány elsajátítását célzó pedagógiai műveknek az alapját, amelyek egyúttal az egyéni, eredeti jelleg kifejeződésének terét is jelentős mértékben beszűkítik, így *„ezeken a területeken az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata.”*⁴¹

A felperes nyilatkozata értelmében az oktatási anyag tartalmának összeállításához más műveket is felhasznált, amely művekre vonatkozóan a felperes a csatolt „Mellékletösszesítő”⁴² című dokumentumban név szerint is említést tesz. A Mellékletösszesítő tartalmazza a felperes három szakmai továbbképző anyagát (K–B–N), valamint az F. című jegyzet forrásainak megnevezését.

Az oktatási anyagban található a *K. munkafüzet* (a továbbiakban: fordítás), amelynek alapjául a felperes állítása szerint P. S.: „C.” című műve szolgált, ezt a C. kiadó adta ki M.-ben.

A felperes állítása szerint ezt a művet ő fordította le németről magyarra.⁴³ A lefordított mű különböző betegségek gyógyítására vonatkozó akupunktúrás pontokról szól. Az eljáró tanács leszögezi, hogy mivel szerzői jogi védelem tárgya nem lehet eljárás, így az az információ, hogy mely betegség gyógyítása esetén mely pontok kezelése szükséges, nem képezi szerzői jogi védelem tárgyát. Ezzel szemben a jelzett eljárás leírása sajátosan megformált tatalomként, egyéni-eredeti jellegű szakirodalmi műként állhat szerzői jogi védelem alatt.

A K. módszer *első része* viszonylag egyszerűen megrajzolt fülábrákat (l. a jegyzet bal oldalán), illetve a jegyzet jobb oldalán az ábrán található akupunktúrapontok listaszerűen feltüntetett számát és nevét, valamint az indikációként feltüntetett egyes akupunktúrapontokhoz kapcsolódó betegségek felsorolását tartalmazza. A jegyzet *második részében*, amelynek címe

⁴⁰ Vö.: SZJSZT-027/2001.

⁴¹ Vö.: SZJSZT-007/2003.

⁴² L. a 33/F/1. szám alatt csatolt bizonyítékot.

⁴³ L. a 2..... főljástromszámú bizonyíték Tartalomjegyzékét.

„T. ötletek”, 1–15. sorszám alatt listaszerűen különböző betegségek alcímei kerültek feltüntetésre (pl. ragályos betegségek, gyomor- és bélbetegségek, légúti betegségek), ezen alcímek alatt pedig betegségtípusok (pl. ragályos betegségeken belül influenza, májgyulladás, TBC), a betegségtípusok mellett pedig a javasolt akupunktúrapontok, amelyek szúrása szükséges a kívánt gyógyulás eléréséhez.

Megállapítható, hogy a fordítás szakirodalmi mű, megjegyezzük, hogy a periratok között nem található a fordítás alapjául szolgáló P. S. német nyelvű mű. Az átadott iratanyagból nem állapítható meg sem a fordító, sem pedig a nyilvánosságra hozó személynek a neve.

A felperes ugyancsak csatolta a hallgatók számára kiosztott, a K. módszerről szóló jegyzetet is, amely a fordítással szó szerinti megegyezést mutat. Itt is említhető, hogy a felperes mint fordító neve nem szerepel az említett jegyzeten.

Összességében megállapítható, hogy a K.-rendszert leíró fordítás, illetve jegyzet mint szakirodalmi mű állhat szerzői jogi védelem alatt azzal, hogy az abban foglalt eljárás nem képezi szerzői jogi védelem tárgyát. Jelen ügyben szükséges azonban annak bizonyítása, hogy a felperes-e a fordító.

A felperes a tananyag B.-rendszerről szóló részével kapcsolatban jelezte, hogy annak forrásul az ...-ben a H. I. E. Karán kapott „R. (Jegyzet)” (a továbbiakban: a H. jegyzet) szolgált.

Az oldalszámozást tartalmazó H. jegyzet és a felperes állítása szerint az ...-ben általa készített, oldalszámozást nem tartalmazó munkafüzet (a továbbiakban: munkafüzet) összevetéséből kiderül, hogy a felperes szó szerint emelt át a H. jegyzetből részleteket anélkül, hogy ezeket az Sztj. által megkövetelt és gyakorlatban bevett módon (legalább idézőjellel) jelezte volna, megjelölve egyúttal a pontos forrást.

- A munkafüzet két típusú fülébrát tartalmaz, egyrészt emberi szervek lekicsinyített ábráit tartalmazó illusztrációkat (1. o.), másrészt az egyes akupunktúrás pontokat és azok neveit magában foglaló képet (6. o.-tól a munkafüzet páros oldalain). Az előbbi a H. jegyzet 3. oldalán található ábra továbbfejlesztett, szerzői jogi szempontból is átdolgozott változata, mert az egyes testrészek ábrái (azok vonalvezetése, megformáltsága) egyéni, eredeti jelleget mutatnak a H. jegyzetben találhatóéhoz képest. Míg az utóbbi, a H. jegyzet 6–8. oldalán található három darab illusztráció egyesített változata nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, pusztán tudományos tételek összegzése.
- Számos helyen megállapítható, hogy a felperes el-elhagyott egy-egy mondatot vagy bekezdést, ily módon vette át a H. jegyzetből (annak 1–12. oldaláig) nagyrészt szó szerint a szövegrészleteket (lásd pl. az „N.-ig”, „Az ...” cím alatti szövegrészleteket). A különbség a két szöveg között abban áll, hogy míg a H. jegyzet – amely írógéppel íródott – egyszeres aláhúzásokkal jelzi az egyes főbb pontokat (pl. M.-pontok, F.-pontok), és az egyes pontokat betűjelekkel választja el egymástól (pl. „0” pont, „mester sensorial v. Szem pont”), addig a felperes a munkafüzetben az egyes főbb pontokat három aláhúzással emeli ki, az egyes pontokat pedig két aláhúzással, francia bekezdésbe szedve azokat.

- A munkafüzetben a H. jegyzet 12–17. oldalának tartalma lerövidített módon ugyan, de néhol szó szerint köszön vissza. Például: az „N.” című részben szereplő következő mondat: *„Nem mindig a legcélravezetőbb, ha kiragadottan 1 tünetet kezelünk. Az sem megoldás, ha 1 ülésben minden tünetre, problémára szúrunk”* (14. o.) a munkafüzetbe majdnem szó szerint került átvételre: *„...nem mindig célravezető, ha kiragadottan 1 tünetet kezelünk, és az sem megoldás, ha egy ülésben minden problémára szúrunk.”* Ugyanez állapítható meg a „K. megjegyzés” című alponttal kapcsolatban is, ahol a szöveg 8. és 10. bekezdése némi lerövidítéssel ugyan, mégis nagyrészt szó szerint került átemelésre a munkafüzetbe.
- A jegyzet VIII. K. (18–21. o.) című részét a felperes két tekintetben módosította a munkafüzetben, egyrészt ábécérendbe állította a listaszerűen egymás alá sorakoztatott fogalmakat, illetve az egyes fogalmakat követő kifejezések közé „+” jelet tett, egyszerűsítve az oktatási anyag elsajátítását a hallgatók számára.

Nem vitatható, hogy miután egy akupunktúrás kezelésről szóló oktatási anyagról van szó, az e tekintetben rendelkezésre álló kifejezések köre és ezek egymáshoz kapcsolódása korlátozott, ezért bizonyos kifejezésegyezések szükség szerint előfordulhatnak, az egyes elemek összeválogatására azonban e körben is nyílik lehetőség (pl. VIII. K.). A H. jegyzet témakörei közül ugyanakkor vannak olyanok, amelyeknél az előbbinél tágabb körben jelenhet meg az egyéni, eredeti kifejezésmód pl. „N.-ig” témaköre. Ez utóbbi esetben megállapítható volt a szó szerinti egyezés, amelynél a felperes akkor járt volna el jogszerűen, ha a vendégszöveget idézőjelben dőlten szedte volna, megjelölve a lábjegyzetben a pontos forrást is. Ezáltal egyértelművé vált volna az olvasó számára, hogy mely részek jelentik a felperes önálló szellemi „gondolatait”, és melyek származnak a H. jegyzetből.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a B.-rendszerrel szóló munkafüzet a H. jegyzet egyfajta lerövidített változata.⁴⁴ A felperes által csatolt munkafüzet ugyanakkor sem címet, sem szerzőt nem tartalmaz, sem pedig utalást arra, hogy az oktatási anyag ezen része a H. jegyzet egyfajta átdolgozása. Azaz a B.-rendszerrel szóló munkafüzet nem tekinthető a felperes egyéni-eredeti, saját szellemi alkotásának, annak a felperes nem szerzője.

A felperes állítása szerint az oktatási anyag „N., Gy.” című részének megírásakor a „P. M. F. N. ... I...” című mű angol fordításából (a továbbiakban: „N. kivonat”) dolgozott ... évben. Sem a felperes nyilatkozatából, sem a kivonatból nem derül ki, hogy milyen, szerzői jogilag releváns felhasználási módok (közvetlen, közvetett idézés, átvétel, átdolgozás) segítségével került sor a felperes N.-kivonatának összeállítására. Az ügy szempontjából releváns, hogy a kivonat tartalmazza „A.f.” című fejezetet, amely ábrákból és azokhoz fűzött rövid magyarázatokból áll. Ebben az egyes akupunktúrás pontok címe angol nyelven szerepel.

⁴⁴ Vö.: SZJSZT-35/2004.

A K. módszerhez hasonlóan megállapítható, hogy az N.-kivonat mint szakirodalmi mű állhat szerzői jogi védelem alatt azzal, hogy az abban foglalt eljárás nem képezi szerzői jogi védelem tárgyát. *A felperes N.-kivonatának szerzősége megállapításához szükséges lenne annak feltárása, hogy az angol nyelvű mű fordításáról van-e szó, illetve, hogy a felperes-e a fordító. Az eljáró tanács rendelkezésére álló adatokból (a kivonat mindössze az „N., Gy.”-t tartalmazza, sem az angol, illetve a francia mű címére, szerzőjére, kiadójára nem utal) mindez nem állapítható meg.*

Végül a word dokumentumból és ppt prezentációból álló „F. A. (saját jegyzet)” tananyagot a felperes saját jegyzeteként jelölte meg, feltüntetve egyúttal a felhasznált forrásokat. *A felperes „saját jegyzete” azonban sem idézetekre, sem pedig átvételre vonatkozó megjelöléseket nem tartalmaz, így a jelen adatok alapján nem megállapítható, hogy a jegyzet mennyiben a felperes szellemi alkotótevékenységéből fakadó szerzői mű.*

Ad 2. A csatolt felperesi és alperesi dokumentáció egybevetésével megállapítható-e, hogy az alperes a felperes oktatási anyagát használta fel (avagy bárki számára hozzáférhető anyagot állított össze az alperes, amelyben a felperest is feltüntetve ajánlott irodalomként, szakmai anyag készítőjeként)?

Az összehasonlítás alapjául szolgál a csatolt periratok közül egyrészt a 2... főlajstromszámú bizonyítékgyűjtemény (a továbbiakban: I. számú bizonyítékgyűjtemény), másrészt a 2... főlajstromszámú bizonyítékgyűjtemény (a továbbiakban: II. számú bizonyítékgyűjtemény).

Az I. számú bizonyítékgyűjtemény a következő ábrát és jegyzetrészleteket tartalmazza:

1. A. ábra, amelyet a felperes az N. Kiadó gondozásában jelentetett meg ... évben (a könyv előlapja nem került fénymásolásra) és az akupunktúrás pontokat tartalmazó fülakupunktúrás ábra;
2. „F. szeminárium a B.-rendszer alapján”;
3. „F. szeminárium a K.-rendszer alapján”
4. „F. szeminárium az N.-rendszer alapján”; és az
5. „F”.

A I. számú bizonyítékgyűjtemény anatómiai fülábrája valóban megegyezik a felperes által kiadott könyvben szereplő ábrával. A felperes ábrájával kapcsolatban megjegyezhető, hogy az megfelel a II. bizonyítékgyűjteményben található F/1. szám alatt csatolt, német nyelvű címet (A. O.) tartalmazó ábrával, ami jelen esetben feltételezhetően az eredeti ábrának tekinthető. A pusztán anatómiai tényeket ábrázoló, igen sematikus, mindössze 6 vonallal megrajzolt fülalakból és az egyes anatómiai területek azonosító megnevezéséből álló eredeti német fülábra sem tudományos, sem művészeti megközelítésben nem éri el a szerzői jogi oltalom küszöbét jelentő, szellemi alkotótevékenységből fakadó egyéni-eredeti jelleget. Az anatómiai tények leképezésében elvben kínálkozik tér a kreatív, alkotói művészeti önkifejezésnek, ezzel az ábra rajzolója azonban nem élt: a legegyszerűbb vonalvezetéssel és a magyarázó

szóelemek nem egyéni tipografálásával előállt ábra tipikusan funkcionális célt szolgál. Ezt, az eljáró tanács megítélése szerint tehát szerzői jogi oltalom alatt nem álló ábrát használta fel a felperes és az alperes egyaránt.

Az I/2–5. számú, alább részletezett jegyzetrészek valóban a felperes által leadott jegyzetből kerültek az alperes által átvételre, mint ahogy erre a CD-lemezzről kinyomatott dokumentumok is utalnak, miszerint „D. – hely, év”.

Az I/2. és 3. és 5. számú felperesi és alperesi dokumentumok összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a fejezetek, az alfejezetek címei,⁴⁵ a tartalmi összeállítás szinte szó szerint átvételre került, a tartalmak összeválogatása⁴⁶ és elrendezése,⁴⁷ az egyes adatelemek sorrendbe állítása,⁴⁸ az adatok részletezettsége,⁴⁹ a szöveg tördelése,⁵⁰ a táblázatok⁵¹ szinte teljesen azonosak. Kizárólag a szöveg szerkesztésében (így a betűtípus, betűméret, kifejezések aláhúzása, kiemelése, bekezdések megjelölése) állapítható meg némi eltérés, ami azonban nem jelent egyéni, eredeti hozzáadott értéket. (Átdolgozásról ez esetben tehát nem beszélhetünk.) Az I/4. számú N.-féle módszert tartalmazó alperesi és felperesi tananyagok között szintén jelentős hasonlóság állapítható meg. Az alperes tananyagrészei mindössze három tekintetben mutatnak különbséget a felperes által csatolt oktatási anyaghoz képest: egyrészt abban, hogy az alperes az egyes magyarázatokat táblázatba foglalta, másrészt az angol nyelvű címeket magyarra fordította, illetve a lokalizáció magyarázatát „átfogalmazta”.

Eltérés tapasztalható ugyanakkor a bizonyítékok tekintetében, hiszen míg a CD-lemezzől kinyomatott tananyag egyes részein az alperes feltüntette a felperes nevét, addig a „K.” című (a továbbiakban: mesterkurzus tananyaga) és az „F., vizsgára felkészítő tanfolyam” című (a továbbiakban: vizsgára felkészítő tananyag) nyomtatott tananyagokban a felperes nevének feltüntetése hiányzik. (Megjegyezhető, hogy a névfeltüntetés nem „pótolja” a felperes engedélyének hiányát.)

Végül ismételtelen utalni kell arra, hogy az I/2. számú, B. rendszert tartalmazó munkafüzet a H.-féle jegyzetnek felel meg. Ugyancsak a névfeltüntetés, illetve egyéb bizonyítékok hiánya miatt a K. módszer (I/3.) és a N.-rendszer (I/4.) mint szakirodalmi művek fordítójának személye nem derül ki a csatolt iratokból. Az I/5. számú bizonyíték a felperes „F.” című szakirodalmi műve, bár a jegyzetben nem került feltüntetésre, hogy a források milyen mértékben és jelleggel kerültek felhasználásra.

⁴⁵ Vö.: SZJSZT-27/2005.

⁴⁶ SZJSZT-007/2003.

⁴⁷ SZJSZT-41/2002.

⁴⁸ Vö.: SZJSZT-41/2002.

⁴⁹ Vö.: SZJSZT-41/2002.

⁵⁰ SZJSZT-8/2006.

⁵¹ Vö.: SZJSZT-27/2005.

Ad 3. Amennyiben az alperes a felperes oktatási anyagát használta, állapítsa meg, milyen arányban tartalmazza ezt az alperesi anyag!

A bíróság által kért felperesi és alperesi oktatási tananyagok között fennálló azonosság mértékének megállapításához szükséges a 132 oldalas (a 133. oldalon az irodalomjegyzék található) mesterkurzus-, illetve a 150 oldalas (a 151. oldalon az irodalomjegyzék található) vizsgára felkészítő tananyag vizsgálata.

A következőkben áttekintésre került, hogy a mesterkurzus-tananyagnak (lásd a zárójelben szereplő oldalszámokat), illetve a vizsgára felkészítő tananyagnak (lásd a szögletes zárójelben szereplő oldalszámokat) mely részei tartalmazzák a felperes által használt tananyagokat.

1. F. ábra, amelyet a felperes az N. kiadó gondozásában jelentetett meg ... évben (a könyv előlapja nem került fénymásolásra) (3. o.);
2. „F. szeminárium B.-rendszer alapján” (19–27. o.);
3. „F. szeminárium a K.-rendszer alapján” (28–56. o.);
4. „F. szeminárium N.-rendszere alapján” (5–14. o.);
5. „F.” [22–30. o.].

Mindezek értelmében megállapítható, hogy a 132 oldalas mesterkurzus tananyagának 35%-a tartalmazza a felperes által használt dokumentumokat, míg a vizsgára felkészítő tananyag esetében ugyanez az arány 5%-ot jelent.

Annak a kérdésnek a megítéléséhez, hogy az alperes követett-e el a felperessel szemben szerzői jogi jogsértést, a fentiekben jelzett oktatási anyagok – az „F.” című jegyzetet kivéve – szerzőségének bizonyítása szükséges, ami a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehetséges. A felperes saját szerzői/átdolgozó minőségét a felsorolt anyagok egyikében sem bizonyította, sem kiadói szerződésekkel sem fordítási, átdolgozási engedéllyel.

*Dr. Szinger András, a tanács elnöke
Dr. Hepp Nóra, a tanács előadó tagja
Votisky Zsuzsa, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: dr. Legeza Dénes

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

J. Richard Gott, Robert J. Vanderbei: Az Univerzum feltérképezése. Méretek a kozmoszban. Geographia Kiadó, 2012; ISBN: 6155105340

Szó szerint bámulatba ejtő mű. Tartalmában, előadásmódjában, az univerzumból benne felsorakoztatott legmodernebb tudással és tudománytörténeti visszatekintéssel kétségkívül méltó a tárgyahoz, életünknek a szó mind közvetlen, mind átvitt értelmében legnagyobb csodájához, a fenséges és – legyünk őszinték – köznapi ésszel, képzelettel megfoghatatlan univerzumhoz. Eredeti angol címe még többet mond a benne bemutatott tudományos teljesítmény lényegéről: az univerzum felmérése.

Kissé félelmetes is, méghozzá több okból. Az egyik, ahogy kibontakozik belőle nem is csak magának az univerzumnak, hanem az azt alkotó objektumoknak a felfoghatatlan nagysága. A régi pesti anekdota szerint a földről nézve az együgyű ember szerint a hatalmas repülőgépet akkor könnyű eltéríteni, amikor fent van és olyan picike. A fenti kicsiny fények tengere így is meghaladja felfogóképességünk valódi határait – amint a nagy számok mögötti számosságot is csak kezelni tudjuk, de elképzelni nem –, ám azt el tudjuk fogadni, hogy látunk picinyke fényeket. Félelmetes viszont rádöbenni, micsoda szédületes méretek rejtőznek az egyenként oly kicsinek tűnő fénypontok mögött. Mai tudásunkkal már eltöprengünk a gondolon, hogy a világ végtelen, ám a legtöbbünknek a *végtelen* csupán egy színes szó, legfeljebb csupán – a hozzáértőknek – egy steril matematikai fogalom, amelyet valójában átérezni ugyanúgy nem tudunk, mint a mértanban a harmadikon túli dimenziókat. Az itt olvashatókból azonban ráérzünk az univerzum megdöbbentő végtelenségére, a benne lévő távolságoknak és objektumai számának hihetetlen nagyságában egyaránt. S ha mindebből valamennyit is felfogunk, félelmetes, hogy mindenestül, a Földünkkel és mindenünkkel egyetemben csupán milyen aprók, a földi méretarányokat tekintve talán még porszemnek sem mondhatók vagyunk a világmindenségben. S végül, de egyáltalán nem utolsósorban, akár rémisztőnek is mondható ráébredni, hogy amit látunk, mérünk, észlelünk, az már réges régen nincs, vagy legalábbis nem ott van, nem úgy van – egyáltalán, hol ez a világ? Hiszen már tudjuk, hogy amit látunk, azok a múlt rétegei: minél távolabbi az égi objektum, annál régebb óta utazik felénk a fény, a sugárzás, a részecske, amely most hírt ad nekünk róla – ám az akkori állapotáról, helyéről, amikor onnan elindult. Így a megfigyeléseink, méréseink nem az Univerzum mai állapotát, „populációját” tárják eléink, hanem az idők mélyét.

„Mióta ember néz az égre”, mindig is egyik alapélménye – volt és lesz – a csillagos ég bámulatba ejtő, szédítő látványa. Már akkor is, amikor még semmit sem tudott a fönt hunyorgó fényecskékről, azoknak és azok rengetegének mibenlétéről, s még inkább, ahogy megpróbált magyarázatot találni azok titkára. Az emberiség legnagyobb kalandjának,

amelyet tudománynak hívunk, minden bizonnyal a leghősiesebb fejezetei közé tartozik a Földünkön túli világ, azaz az univerzum megismerése, feltérképezése, és persze keletkezésének és fejlődéstörténetének kutatása. Kiemelkedően hősiessé, hiszen a kutatások tárgya itt időben és/vagy térben messze kívül esik a fizikai megtapasztalás lehetőségeinek határain, s az embernek e lehetőségek hiányán elméje és a tudomány erejével kell felülkerekednie. A kutatóknak itt szinte leküzdhetetlen nehézségekkel kell szembeszállniuk a megismerésért: az ismeretek megszerzésében, és szintúgy a feltevések, elméletek ellenőrzésében csak igen korlátozott mértékben tudnak támaszkodni a közvetlen tapasztalatszerzésre, ezért itt talán minden más kutatási területnél nagyobb mértékben kell folyamodniuk a tudományos gondolkodásban, az elemzésekben és következtetésekben rejlő lehetőségek kiaknázásához. Csak pillanatokkal ezelőtt jutottunk odáig, hogy a legmodernebb eszközökkel már képesek vagyunk a megismeréshez nélkülözhetetlen, nagy felbontású felvételeket készíteni, az elemzéshez felhasználni a modern informatikát, már nemcsak a Földről, hanem a világűr-ből is ki tudunk nyúlni a csillagok és más távoli objektumok felé, és vizsgálóeszközeinket eljuttathatjuk legalább a Naprendszer bolygóihoz. És mégis, amint Gott is elmondja, már az ókorban az akkori tudósok is nemcsak nagyon jelentős csillagászati megfigyeléseket tettek, hanem azokból úgyszintén igen becsülendő következtetésekre jutottak – valójában pusztán gondolkodási képességeik erejével.

A dolog vad ironiája, hogy minél jobban behatolunk az univerzum titkaiba, annál nehezebb a témában gyakorlatlan ésszel felfogni a megszerzett ismereteket, és még inkább nehéz a laikus számára érthetően előadni azokat. Nekünk, kívülállóknak szomorú igazság, hogy az univerzumra vonatkozó korszerű tudás nagy hányada csak a felsőfokú matematika eszköztárának felhasználásával szerezhető meg, és egzakt módon csak azzal adható elő. Már az is keményen próbára tette a képzeletünket, amikor tudomást nyertünk a félelmetes fekete lyukak létéről, amelyek olyanok, mint a mítoszok örvényei: mindent elnyelnek, bennük visszahozhatatlanul eltűnik minden, nem jut ki belőlük semmi, még a fény sem, s egész csillagok elnyelésére is képesek. Ezt tette még bonyolultabbá azután Stephen Hawking felfedezése, miszerint a fekete lyukak *párolognak*. Erre varrjon közérthető magyarázatot, aki tud! Mindezt nagyon is ki kell emelni e könyv jól érthető, jól követhető előadásmódját. Fantasztikus égi felvételeket készíteni is kimagasló teljesítmény. Viszont úgy előadni, magyarázni ezeket a dolgokat, összefüggéseket, kozmológiát, hogy mi is megértsük – ehhez a téma tökéletes ismeretén túl még kiváló előadói készség is kell. E kiemelkedő szakmai és intellektuális értékű kötet két szerzője mindezekkel a képességekkel rendelkezik. Az már nem az ő hibájuk, hogy számos leírásnál, magyarázatnál a tudományok egzotikumaiban kevésbé jártas szegény fejünkben az kereng, hogy „értem, uram, értem, csak fel nem foghatom!”. Sok egyéb közt szédítő belegondolni, mekkora is egy gázfelhő, amelyben csillagok születnek. És abba is, hogy most is születnek új csillagok, az univerzum méretében most is folyik az anyag fejlődése, körforgása (igaz, jobban belegondolva, miért ne folya??). Íme egy példa a könyvből: „A Rozetta-köd egy gázfelhő a saját galaxisunkban, s jelenleg is csillagok

születnek benne. A közepén jól látszanak az újszülött csillagok: ragyogásukkal megvilágítják a gázt, amely ezért fénylik.” Hiszen a csillagok – a mi mértékünkkel – már egyenként maguk is óriási objektumok! És voltaképpen szintúgy döbbenetes: olyan természetességgel beszélünk csillaghalmazokról, mint egy csokor retekről vagy egy kazal szénáról, s fel sem merül bennünk, hogy ezek ténylegesen köznapi ésszel már önmagukban is felfoghatatlan nagyságú csillagokból állnak.

J. Richard Gott, aki a könyv szövegét írta, a Princeton Egyetem asztrofizika-professzora. Az egyetem honlapjáról idézve, neves kutatója a kozmológiának és az általános relativitás-elméletnek. Több rangos szakmai kitüntetést is kapott, köztük az egyetem elnökének „A Kiváló Tanításért díját.” Sok évig zsűrielnöke volt a Westinghouse és az Intel Tudományos Tehetségkutatójának. Egzakt megoldásokat fedezett fel Einstein mezőegyenleteire a kozmikus hűrt körülvevő gravitációs tér, valamint két mozgó kozmikus húr vonatkozásában. Ez utóbbi különösen nagy érdeklődésre tarthat számot, mert eszerint ha e húrok elég gyorsan mozognak, közel fénysebességgel, megtörténhet az időutazás a múltba. Mario Juric horvát csillagászzal együtt bekerült a Guinness Rekordok Könyvébe az univerzum eddig ismert legnagyobb struktúrájának, az 1,37 milliárd fényév hosszúságú Sloan Great Wall of Galaxiesnek a felfedezéséért.

A kozmosz káprázatos fényképeinek képtárát a kötet a Princeton Egyetem professzorának, Robert J. Vanderbeinek a felvételeivel vonultatja fel. E közreműködésének különlegessége, hogy tanult mestersége szerint Vanderbei az Egyetem Operációkutatási és Pénzügyi Eszköztervezési (Financial Engineering) Tanszékének vezetője, s emellett tagja az Asztrofizikai Tanszéknek is. Gott így beszél róla: „Vanderbei ráadásul amatőr csillagász is. A kertjéből készített, az égbolt különböző objektumait ábrázoló fotói vetekednek a nagy obszervatóriumok felvételeivel is.” Bámulatos csillagászati felvételei jóval többet is adnak, mint a hűvös tudást: segítenek átélni a csillagos égboltnak azokat a lenyűgöző látványait, amelyek ilyen segítség nélkül mindörökre rejtve maradnának előlünk.

Idézetek a könyvből:

„Ez a könyv a világegyetem méreteiről szól: arról, hogyan lehet kideríteni, mekkorák és milyen messze vannak a dolgok – vagyis lényegében az univerzum feltérképezéséről.” / „Mindegy, hogy valaki 15 vagy 65 éves, hogy gyakran néz teleszkópba, vagy egyszerű karosszék-csillagász, aki hallott valamit a fekete lyukakról, és most szeretne egy kicsit többet is megtudni – ez a könyv mindannyiuknak szól.” / „A könyvben újszerű grafikákkal és látványos, térhatású képekkel mutatjuk be a világegyetem csodáit. Emellett említést teszünk új kutatási eredményekről is, amelyek a legkülönbözőbb témákkal kapcsolatosak, a Szaturnusz gyűrűinek az eredetétől kezdve a galaxisok szivacszerű szerkezetén át egészen a miénken túli univerzumokig.” / „A világegyetem ezen új képét egy olyan időszakban tesszük közzé, amikor az utóbbi idők felfedezései megváltoztatták kozmikus perspektívánkat. A történelem során most először tudjuk megmondani, mekkora is a látható világegyetem.” (Egy picurka szerénység azért jól jönne ide. A történelem során már nem egyszer előfordult, hogy

amit a tudomány biztos tudásnak hitt és deklarált, az a fejlődés során és következtében a továbbiakban részben-egészben tévesnek vagy hiányosnak bizonyult. Maga Einstein is azt mondta, születhetnek majd új eredmények, elméletek, amelyek felülírják az ő tételeit – akár még a fénysebesség mint abszolút sebességhatár vonatkozásában is. Így lehet, hogy valóban meg tudjuk mondani, mekkora a látható világegyetem, de az is lehet, hogy új felfedezések ebben is új eredményekre vezetnek. Végül is, ez a remek könyv nem kis részben a csillagászat és a kozmológia útkereséseit, kutatásainak fejlődését mutatja be, és roppant önhitt lenne azt hinnünk, hogy mi már eljutottunk a teljes igazságig.) / „Nem véletlen, hogy a Nap éppen ekkorának látszik (pontosabban ekkora a reánk jutó sugárzási teljesítménye – Osman P.) – ha jelentősen kisebbnek vagy nagyobbak tűnne az égen, akkor nem volnánk itt, hogy láthassuk” (azaz az élet létehez túl kevés vagy túl sok energiát kapnánk). / „A Nap nem sárga, hanem fehér, mert ha sárga volna, akkor a hó is sárga lenne.” / „Ma már tudjuk, hogy a galaxisok távolságának egymillió parszekkel való növekedése általában másodpercenként 71 kilométerrel növeli a sebességüket.” (Ez az univerzum tágulása.) / „Ahogy a világegyetem tágul, a galaxisok egyre távolabb kerülnek egymástól. (Köznapi gondolkodással, minden szemléltető magyarázat – vagy annak kísérlete – dacára, az is felfoghatatlan, hogy az univerzum tágulásával *minden mindentől* távolodik. Pontosabban: jól érthető a modell, miszerint egy léggömböt fújva annak minden felületi pontja távolodik mindegyik másztól. Ezt kellene tudnunk extrapolálni az univerzumra. Erre mondták az egyetemi fizika előadáson, hogy ez valójában egyszerű, csak képzeljük el az univerzumot háromdimenziós gömbként a négydimenziós geometriai térben. Nem tudtuk! – Osman P.) Kövessük őket nyomon visszafelé az időben, és kiderül, hogy nagyjából 13,7 milliárd éve kezdtek távolodni egymástól – az ősrobbanásakor.” / „A WMAP (Wilkinson mikrohullámú anizotrópiaszonda) műholdas adatok azt mutatják, hogy az univerzum jelenlegi összetétele a következő: 4,6% normál anyag; 0,01% hősugárzás, ami az ősrobbanás maradványa (ez a kozmikus mikrohullámú háttérsugárzás); 23% sötét anyag, amely ismeretlen elemi részecskékből áll – e részecskék a galaxisokhoz hasonlóan összecsoportosulnak és így adják azt a tömeget, amely összetartja a halmazokat, például a Coma-halmazt; és 72% sötét energia.” / „A sötét energia egy kvantumvákuum energiaállapot, amely állandó energiasűrűséget és negatív nyomást ad az üres világnak.” (Ha valakinek az előzőek túl egyszerűnek tünnek volna!) / „A legtávolabbi ismert galaxis a 12,8 milliárd fényévre lévő Subaru mélyűr-galaxis. A jelenlegi csúcsérték pedig a GRB 090423 jelű gammasugárforrás, 13,07 milliárd fényév távolságra a Földtől.”

Azok a csodálatos „régí görögök”! Próbáljuk meg gondolatkísérletként: kikapcsolva elménkben minden modern, tanult tudást, elfeledve minden mérés technikát, amelyet az ő koruk óta civilizációnk kifejlesztett, hogyan tudnánk megmérni, mekkora is a Föld, a Nap, egyáltalán hogyan tudnánk nekikezdeni az ilyen méréseknek? Minden csodatechnikáinkkal együtt is azok a régi görögök fényesen igazolják – a szintén „régí görög” – Szophoklész szavait: „Sok van, mi csodálatos, / De az embernél nincs semmi csodálatosabb.” S kissé átfarmálva az erre következő sorait: Ő az: ki a tudatlanság szürke tengerén átkel...

Gott egy különösen izgalmas felvetéssel indít. Idézi, hogy „amikor szamoszi Arisztarkhosz Kr. e. 260 körül rájött, hogy a Nap nagyobb a Földnél, arra a helyes következtetésre jutott, hogy a Földnek kell keringenie a nála nagyobb Nap körül ahelyett, hogy az óriási Nap keringene az aprócska Föld körül.” Részletesen beszámol Arisztarkhosz kutatásairól, mérési módszeréről is. Tévednénk-e azt mondván, hogy attól, aki mit sem tudhatott tömegvonzásról, sem égi mechanikáról, akit az az erőteljes közhit vett körül, hogy a Föld a világ közepe, attól ez a felismerés igazán zseniális? Korszakalkotó lehetett volna, ám, amint Gott mondja, „az emberek nem hittek neki, inkább Arisztotelésznek adtak igazat, aki a geocentrikus világméretet hirdette. A heliocentrikus világméretet csak azután kezdték komolyan venni, hogy Kopernikusz 1543-ban közzétette ugyanezt a gondolatot.” És itt jön Gott elgondolkodtató felvetése. „Ha már Arisztarkhosznak hittek volna, akkor a tudomány ma 1700 évvel előbbre járna. Vajon hol tartana ma a civilizációnk és a műszaki fejlettségünk, ha meghallgatták volna a szavait?” Tényleg, hol? Különösen műszaki fejlődésünk vonatkozásában vajon mit befolyásolt, milyen többletet hozott volna, ha már Arisztarkhosz óta a heliocentrikus világméretben élünk?

Könyvének tartalmát röviden így mutatja be a szerző: „Az 1. fejezetben megfigyelhetjük, mennyire nagynak *látszanak* a dolgok az égen. ... A csillagászok általában úgy derítik ki, mekkorának látszik egy égitest, hogy ismert nagytávolságú teleszkóppal készítenek róla képet. Amikor aztán azt is megtudhatjuk, milyen távol van, már könnyen megállapíthatjuk a nagyságát. Először tehát a Nap és a Hold felvételeit láthatjuk, amelyek azt ábrázolják, mekkorának látszanak...”

„A 2-4. fejezetekben azzal ismerkedhetünk meg, hogy hol vannak a dolgok az égen, és mennyire vannak távol tőlünk, említést téve az ókori gondolkozók kapcsolódó felfedezéseiről is, meg arról, hogy számításaik korántsem voltak olyan tévesek, mint ma azt gondolnánk. Egyes módszereiket még ma is alkalmazzák. A fogalmak felvázolása után a 4. fejezetben az univerzum 'térképét' találjuk, amelyen a Föld körül keringő műholdaktól kezdve a távoli csillagokig és galaxisokig minden látható lesz...”

„Ha már tudjuk, mennyire nagynak látszanak a dolgok, és mennyire vannak távol, az 5. és 6. fejezetben megtudhatjuk, mekkorák is azok valójában. Számos méret- és lépték-összehasonlítást kínálunk, így a kozmosz új perspektívából ismerhető meg. Az 5. fejezet a Naprendszer objektumainak méretével foglalkozik. Képei egymás mellé helyezve szemléltetik égitesteinek az arányát. Összehasonlíthatjuk a Katrina hurrikánt és a Jupiter évszázadok óta tomboló viharát. A 6. fejezet Buzz Aldrin Holdon hagyott lábnyomának életnagyságú képével indul, és a kozmosz legnagyobb ismert objektumával fejeződik be.”

Fentebb kiemeltük, vajon mit hozhatott volna, ha már Arisztarkhosz korában elfogadják a heliocentrikus világméretet. Gott felmutatja egy másik mérési tévedés roppant nagy gyakorlati jelentőségű következményét, beleszöve azt is, hogy a befolyásos támogatók már az ókorban is mennyit számítottak a tudományos érvényesülésben. Íme: elsőnek Eratoszthenész (Kr. e. 276–Kr. e. 194), az alexandriai könyvtár vezetője állapította meg a Föld nagyságát.

Gott vázolja ennek módszerét, és elmondja, hogy számításai a Föld kerületére igen jó eredményt, mai mértékegységben 40 ezer kilométert hoztak. Később Poszeidóniosz (Kr. e. 135–Kr. e. 50) megismételte Eratoszthenész számításait, és arra jutott, hogy annak kerülete 29 ezer kilométer. „Poszeidóniosz azonban baráti viszonyt ápolt Ciceróval és Pompeiusszal is, ezért a befolyásos II. századi csillagász, Ptolemaiosz az ő értékét fogadta el Eratoszthenészé helyett. Poszeidóniosz e téves számítása még a világtörténelmet is befolyásolta – írja Gott. – Az emberek Marco Polo saját utazásairól szóló beszámolóit alapján hozzávetőlegesen kiszámíthatták, mekkora utat kellett megtennie a szárazföldön Kínáig. Ebből, valamint Poszeidóniosznak a Föld kerületére vonatkozó megállapításaiból számolta ki Kolumbusz Kristóf, mennyit kellene Európából nyugat felé vitorláznia, hogy a Földet megkerülve eljusson Kínába. A Poszeidóniosz-féle kisebb Föld alapján az út rövidnek és kereskedelmi útvonalként hasznosíthatónak tűnt.” Nos, íme egy újabb „mi lett volna, ha...?” Mi lett volna, ha Eratoszthenész eredményét fogadják el, s ezzel Kolumbusz – vagy más útkereső – elé egy rémisztően hosszú út fenyegetése tárul?

Magától értetődik, hogy a laikus számára az egész könyvnek talán a legfőbb olvasata a kultúr- és a tudománytörténet: hogyan küzdött meg az ember fokozatosan mind jobban – és persze tévedések kitérőin is átverekedve magát – a mindenkori erejét, tudását mindig meghaladó feladattal, az univerzum felmérésével, hogyan mérte meg abban a közvetlenül megmérhetlent, hogyan segítette a tudományok fejlődése ezt a felfedezőmunkát, és hogyan épültek be annak eredményei, felfedezései és tévedései a mindenkori társadalomnak és a tudománynak a gondolkodásába. Technikai érdeklődésűeknek, s szintúgy a logikus gondolkodás híveinek van egy további, ugyancsak igen fontos és érdekes olvasata: a mérés-technika és -módszertan fejlődésének története, ahogyan megmérni igyekeztek a közvetlenül meg nem mérhetőt, és – különösen a modern kor előtt – ahogyan kipótolták az eszközök hiányát vagy elégtelenségét a logikai következtetések és konstrukciók segítségével. S van ebben napjainkkal egy szerfelett különleges párhuzam: az univerzum feltérképezésében ma is olyan eszköztárat használ a tudomány, amelynek jelentős részét igazándiból az intellektuális konstrukciók egy különleges területe adja: a felsőfokú matematika. A modern csillagászatban a ténylegesen megmérhetőtől a valóságot megmutató eredményekig igen sokszor a matematika és/vagy az arra támaszkodó elméleti fizika vezet el; sőt, a felfedezések egy része úgy jött/jön létre, hogy a matematika vezet rá a következtetésre, amelyet azután a vizsgálatokkal megerősítenek. Ismeretes, hogy a Neptunusz létét is matematikai következtetésekből jósolta meg az égi mechanikára szakosodott francia matematikus, Urbain Jean Joseph Le Verrier, és hasonlóképpen következtették ki a szegény, azóta lefokozott Plútó létét is.

A legcsekélyebb kétség sem férhet ahhoz, hogy aki elolvassa Gott és Vanderbei könyvét, s elméje és képzelőereje megfeszítésével is igyekszik minél többet megérteni belőle, az hatalmas és ámulatba ejtő tudással gazdagodik. Amit meg nem értünk, azon is érdemes eltöprengeni: jót tesz intellektuális képességeinknek. Például: „Műszereinkkel csak véges távolságra – 13,7 milliárd fényévre – látunk el, mivel az ennél távolibb forrásokból származó fénynek

még nem volt ideje eljutni hozzánk.” Ezen is van mit rágódnunk. Az állítás, úgy tűnik, közvetetten azt feltételezi, hogy 13,7 milliárd éve kezdett el utazni a fény, és egyéb szövegrész is utal arra, hogy akkor volt az ősrobbanás. Másutt olvashatjuk azt is, hogy a mikrohullámú háttérsugárzás elemzése is ezt hozza ki az ősrobbanás idejére. Hogyan lehetnek akkor ennél távolabbi – régebbi – források? Másrészt viszont, idézzünk ide még egy részletet:

„A kozmikus mikrohullámú háttérsugárzás fotonjai protonokról és elektronokról verődtek vissza, mielőtt elkezdtek volna hosszú útjukat a Föld felé. Ezek a protonok és elektronok azóta is kifelé tartanak, és mostanra 45,6 milliárd fényévre lehetnek tőlünk. Ez az együttmozgási távolság nagyobb, mint 13,7 milliárd fényév, ugyanis a köztünk és az elemi részecskék között húzóódó tér annyira gyorsan tágul, hogy az őket elválasztó távolság a fénysebességet is meghaladó sebességgel növekedett. Az nem lehetséges, hogy két objektum a fénysebességet meghaladó sebességgel mozogjon egymáshoz képest, máskülönben sérülne a speciális relativitás. (Vagy netán kiderülne, amint sok más elméletről, így Newtonéról is, hogy az csak részhalmlaza az igazságnak. Einstein maga is utalt ennek eshetőségére – Osman P.) Egyszerűen arról van szó, hogy a két távoli pontot elválasztó tér tágul a fénysebességnél gyorsabban – ezt Einstein általános relativitáselmélete is megengedi.”

Dr. Osman Péter

* * *

Paul Allen: Az ötletember. A Microsoft társalapítójának visszaemlékezései. HVG Könyvek, 2012; ISBN 978-963-304-090-4

Igen nagy hányadát annak, amit ma jól-rosszul a XXI. század új világaként emlegetünk, amire korunk meghatározó jellemzőiként és sajátosságaiként hivatkozunk, az infokommunikációs csúcstechnológiák felhasználása hozta létre. És messze nem csak a technikai alapokat és kereteket. A mai társadalom és gazdaság öntőformájának két legfőbb eleme minden bizonnyal a már mindent átjáró és átható infokommunikációs erőter és a benne/általa működő kapcsolatok, valamint az eszmék és értékek hihetetlen hatékonysággal megvalósuló terjesztése, át- és felülírása, másrészt a gyakorlatilag már teljesen monetarizált gazdaság és a társadalom működését mindinkább uraló és ahhoz mind nélkülözhetetlenebb pénzvilág. Az egyetlen kérdés, vajon az öntőforma helyett nem sokkal helytállóbb-e présformát mondanunk... Akárhogyan is, az innovációk létrehozásának és hódító menetének intenzitását tekintve kétségkívül a legutóbbi pár évtized a technikának és a ráépülve létrehozott technikai civilizációnak a legfényesebb hőskora, s benne a leglátványosabb a számítástechnikai és az infokommunikációs csúcstechnológiák és az azokra épülő eszközök térnyerése. Mindennek egyik legkiemelkedőbb, emblematikus szereplője, mozgatója, teremtője a Microsoft.

Döntő vonása e szép új világnak, hogy a szinte már minden szegmensében uralkodó piaci versenyben már egyáltalán nem az győz, aki a jobbat kínálja, legyen szó bár fogkeféről vagy a leghatalmasabb ország elnökének megválasztásáról, hanem aki jobb marketinggel cserkészi be a célközönséget, és annak segítségével hatékonyabban tudja meggyőzni azokat, hogy az ő kínálatát érdemes elfogadniuk. Ennek pedig a legnagyobb horderejű és hatókörű eszköze az infokommunikáció, akárcsak a legkülönbözőbb méretű és hatóerejű társadalmi megmozdulások és mozgalmak megszervezésének, amelyek a villámcsődületek összerántásától országok rendjének felforgatásáig, átalakításáig fejtik ki hatásaikat.

A modern számítástechnika és infokommunikáció új világának különös jellemzője, hogy azt túlnyomó részben a semmiből, pontosabban – a szó közvetlen vagy átvitt értelme szerint – sufnikból jött új cégek hozták létre, ahol zseniális fiatal kölykök, „gémlábú sasok, csodaleányek” fejlesztettek ki új technikákat, előbb inkább csak játékból, az alkotás és a probléma-megoldás mámorító öröméért, majd megkomolyodva az azokban rejlő hatalmas lehetőségek felismerésétől, céltudatosan és mindinkább szakszerűen törekedve azok kiaknázására. Igen jellemző példa erre, hogyan lett a „halmozottan hátrányos helyzetű”, gátlásos, „szocio-béna” egyetemista Mark Zuckerbergből a Facebook megalkotója, majd az azt működtető, szívós, kőkemény meneteléssel naggyá tett cég vezérigazgatója, a világ egyik leggazdagabb 25 éves fiatalembere, aki sikere által igazoltan engedhette meg magának, hogy a saját tervezésű névjegyén mindössze ennyi álljon: „Vezérigazgató vagyok – bekaphatod”. Amit persze minden hülye megtehet, de a sikeres üzletemberek között csak a legsikeresebbek [L. Ben Mezrich: Véletlenül milliárdos – Hogyan született a Facebook (Athenaeum, 2010 – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/1. sz.)].

Az infokommunikációs innováció vezető cégeit illetően a legsikeresebbek szerepéről és jelentőségéről a legtöbbeknek a Microsoft jut elsőként eszébe, arról pedig annak emblematiszus vezetője, Bill Gates, aki – és ez a siker egyik mai abszolút mércéje – cége révén a világ egyik leggazdagabb emberévé vált. Kevésbé köztudott, mennyire szó szerint sorsdöntő szerepe volt a cég sikerében a kezdettől fogva fejlesztő- és üzlettársának, a szoftverfejlesztések vezetőjének, első számú ötletemberének, Paul Allennek, aki a cég társalapítója és sokáig a második embere volt. Ez a könyv az ő visszaemlékezéseit tartalmazza.

Bocsássuk előre: az egyik legfontosabb következtetés, amelyet meríthetünk belőle, a kettejük – Gates és az ő – viszonyára és munkamegosztására vonatkozik, valamint a kettejük adottságai közti eltérésre. A könyv által közvetített képből ez bontakozik ki: Allen leginkább a szoftverfejlesztések nagymestere, innovatív, ötletes, szívós, kitartó, aki a tehetségével képes szinte minden nehézségen keresztül átvinni fejlesztési projektjeit. Sokkal kevésbé volt azonban képes (vagy hajlandó? – ez nem mutatkozik meg egyértelműen) arra, hogy nyers agresszivitással érje el másokkal szemben a céljait, legyen a cégen belül vagy a külső kapcsolatokban. Gates viszont a cég ügyeinek és harcainak, az üzletfelekkel való tárgyalásoknak a vitelében volt merészebb, valószínűleg tehetségesebb és sokkal agresszívabb. Az Allen vezette fejlesztések nélkül ugyan cégük semmire sem vitte volna, mit sem érne, ám

kétségtelen, hogy a kezdeti út- és lehetőségkeresés után Gates volt a rendkívüli erővel felívelő Microsoft elsőszámú vezetője, mozgatója. Kettejük együttesét Allen egyebek közt ekként jellemzi: „Néha az volt az ember benyomása, oly tökéletesen azonosul a céggel, hogy összekeveri, meddig tart a Microsoft és hol kezdődik ő maga. Ilyesmit én sohasem éreztem. Az üzlet rettentően fontos volt, de nem azonosultam vele.” Az már az emberi gyarlóságnak, s még inkább a túl nagy hatalomnak a vezetői intelligenciára gyakorolt romboló hatását mutatja, hogy Gates ahelyett, hogy minden eszközzel megtartotta volna a cégnél Allent, mint az ő elsőszámú és felbecsülhetetlen értékű „untermannját”, a fejlesztési stratégia „háborús tanácsadóját” (consigliere – aki emlékszik a Keresztapára), végül is kiüldözte onnan. Az is megkockáztatható azonban, hogy ez egyik jellemző tünete volt annak, ahogy a Microsoftot is utolérte a túl nagyra nőtt cégek átka, ahol az elnehezedés legyőzi és kiszorítja a rugalmasságot, a vezetés csúcsein pedig a hatalom akarása és féltése pedig azt, amit Adam Lashinsky: Az Apple kulisszatitkai c. kitűnő könyvében (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013/1. sz.) „a cég a versenyelőnyét jelentő startup-ethosz” megőrzésének nevez.

A kezdeti, akkor igen nagy ható növekedésről és velejáróiról így beszél Allen: „Albuquerque-i búcsú-csoportképünkön (ott indult a cég, s hozta létre első fejlesztéseit – Osman P.) a 11 emberből 9 programozó volt. Egy csapat fiatal hacker, akik együtt jól szórakoztak. Seattle-ben más volt a helyzet (az lett az első ’felnőtt’ telephelyük, a cégfejlődés második szakasza – Osman P.), mert behoztunk jó néhány MBA-végzettségű üzletembert, akikre egyre jövedelmezőbb termékcsoportjaink támogatóiként volt szükségünk (a ’támogató’ itt termékmenedzsert jelent, nem pedig pénzügyi támogatót – Osman P.). Sok kereskedőként vagy marketingesként dolgozott, mások újabb és újabb tulajdonságokat (valójában termékfunkciókat – Osman P.) teszteltek. Ezekre természetesen mind szükség volt az üzleti vállalkozás sikeréhez, de elkerülhetetlenül forrásokat vontak el a fejlesztéstől. Minden növekvő technológiai vállalkozás esetén vigyázni kell az innovációs szükséglet és a már létező termékek feltétlen támogatásának, a profit fenntartásának mindennapi parancsa közötti egyensúlyra. A Microsoft messze-messze túlszárnyalta azt a 35-ös programozói létszámot, amely valamikor egy ködös mesebeli álmokép volt, így egyre nehezebb volt azt a bizonyos egyensúlyt is fenntartani.” Allen a könyvében azt is megmutatja, mivé tette a céget óriásvállalként a növekedés, hogyan vesztette el annak hozadékaként gyakorlatilag mindazt, ami sokáig kiugróan sikeres, és ehhez fejlődésre és alkalmazkodásra képes csúcstechnológiai vállalatá tette. S hogy mivé lett, azt mezei felhasználóként bármelyikünk megtapasztalja, ha megpróbál egy Microsoft-termékhez hagyományos terméktámogatást kapni. (Bár legyünk igazságosak: a többi óriás sem igen jobb ebben.)

Igazából nem is Gatesről, s még csak nem is a kettejük viszonyáról szól Allen Gateshez intézett búcsúlevelének az a részlete, amelyet beemelt a könyvébe, hanem arról, ahogyan Gates vezette a céget, s ezzel végső soron magáról a cégről: „Két hónapja arra a szomorú elhatározásra jutottam, eljött az ideje, hogy elhagyjam a Microsoftot. ... Döntésemnek egyetlen fő oka van. Nem tudom tovább nyelni azt, ahogyan összevonod a szemöldöködöt, és

‘tíradákat’ zengsz... szinte minden olyan alkalommal, amikor kísérletet teszek, hogy felhozzak egy ellentmondásos témát... Azok a személyem elleni verbális támadások, amelyeket te alkalmazol, az én esetemben több száz (feltehetően óra – Osman P.), a hatékonyság szempontjából elvesztegetett időt jelentenek.” Gates ezzel hosszú utat járt be, s változása nagyon nem vált hasznára vezetői képességeinek. A korai időket idézve Allen még így beszél róla: „Bill szerette, ha valaki nem hagyja magát, és szívesen ült le vele, hogy megtalálják a lehető legjobb megoldást. Soha nem használta ki a pozícióját, hogy lezárjon egy vitát. Vágyott rá, hogy az ember legyőzze a szkepticizmusát (Aligha! Nyilvánvalóan sokkal inkább arra, hogy mutassanak neki olyan megoldást, fejlesztést, amelyben megbízhatott! – Osman P.), és becsülte azokat, akik ezt megtették.”

Idézetek a könyvből:

„Tapasztalatom szerint minden bukás magában hordozza a rá következő siker csíráját, amely mindazoknak hasznára válik, akikben megvan a hajlandóság, hogy tanuljanak a kudarcaikból.” (Fejlesztőnek, vezetőnek valóban az egyik legértékesebb erőforrása, ha képes tanulni a tévedéseiből. Alaposabb, gyümölcsözőbb elemzésre készítenek, mint a „más kárán...”) / „Billel az volt a célunk, hogy minden egyes piacra kerülő számítógép bármely nyelven írt szoftvere a mi termékünk legyen. Azok a BASIC-adaptációk alapozták meg a jövődelmünket a következő években.” (A kezdeti időkről és a cég nagy ívű növekedését megalapozó ambícióról. Ebbe jóval később igencsak beleszóltak a korlátozó üzleti gyakorlat tilalmát érvényesítő hatóságok.) / „Ha már sikerült előrelépünk, az adott szektorban a lehető legnagyobb piaci részesedésre kellett törekednünk. Az embernek soha nem lehet túl sok a vevője.” (A nyerő stratégiájuk – amíg az említett hatóságok közbe nem szóltak.) / „Amit aznap ott láttam, villámcsapásként hatott rám. Ha a GUI kereskedelmi forgalomba kerül, a számítógép olyan természetes és szerves része lesz az életnek, hogy az anyukák is tudni fogják, hogyan kell használni. Attól fogva tudtam, semmi nem állhatja az útját, hogy mindenhová betörjön. Olyan, mint a televízió: ellenállhatatlanul vonzó.” [A Xerox fejlesztőközpontjában, a híres PARC-ban tett látogatásról, ahol megismerkedtek a Graphical User Interface-szel (GUI), azaz a grafikus felhasználói felülettel – azzal, aminek segítségével ma szinte minden számítástechnikai eszközünket kezeljük, amely pl. egerrel vagy érintőképernyővel működik. Hasonló megvilágosító erejű élményt jelentett a GUI megismerése Steve Jobsnak is, innovációk sorát indítva el ezzel. És mind a Microsoft, mind az Apple emberei a PARC-ban találtak először azzal a számítógépes jószággal, amelyet ma egernek nevezünk. – L. Carmine Gallo: Steve Jobs az innováció mestere – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/6. sz.] / „Akkor kell megszerezni a programozókat, amikor még fiatalok és lelkesek, mielőtt elrontják őket egy másik munkahelyen” – Bill Gates véleménye. / „Egy kiváló programozó tízszer jobban dolgozik, mint egy átlagos. A zsenik esetében ez az arány akár ötvenszeres is lehet.” / „1984-re az egész iparágat egy szabvány jellemezte: az IBM gépe MS-DOS-szal. (Az MS-DOS a Microsoft terméke, a Windows előtti operációs rendszer, asztali gépeken itt is azt használtuk. Amit ma egy menüpont megnyomásával megteszünk, ahhoz

DOS-parancsokat kellett beírni – Osman P.) Alkalmazások tömegét fejlesztették ki, amelyek mind erre a párosra épültek. A gyengébb hardver és korlátozott érvényességű szoftver béklyójában sínylődő többi platform nem bírta a versenyt. ... Egyedül az Apple maradt fenn, amely mintegy 10%-os exkluzív piaci rést foglalt el, elsősorban az Egyesült Államokban. ... Másként fogalmazva: a Microsoft a DOS-korszak előtt egy fontos szoftveres cég volt. A DOS révén a legfontosabb lett.” (Ez bizony maga a győzelem. A Microsoft, ha nem is a teremtés, de a szoftverpiac ura lett. / A Digital Equipment Corporation – Allen szavával „ifjúságunk nagy idolya” – elnökének nyilatkozata 1977-ben: „Nincs olyan ok, amely miatt bárki is az otthonába szeretne vinni egy számítógépet.” (Akit az istenek utálnak, vaksággal verik meg. Nem a DEC az egyetlen, amely ráment vezetőinek vakságára. Itt van rögtön, amint olvashatjuk, a XEROX is, amelynek a PARC minden esélyt megadott, ám hiába. És a fénymásolók piacán a Xeroxot is egy másik cég vaksága tette naggyá, amelynek először ajánlották, sikertelenül, ezt a technológiát.) / Miután az Apple elvesztette a Microsoft ellen a Windows GUI miatt a copyright-jogbitorlási ügyben indított pert, Bill Gates találóan így fogalmazott: „Hé, Steve (Jobs – Osman P.)! Hogy te előttem betörtél a Xeroxhoz és elloptad a televíziót, nem jelenti, hogy én nem mehetek be ugyanoda, és nem hozhatom el a hifitornyt!” (Fentebb említettük, hogy mindketten a PARC-nál ismerkedtek meg a GUI koncepciójával és első megoldásával. Erre utal Gates.) / „Stratégiánk az volt, hogy olyan újszerű élménnyel ajándékozzuk meg az embereket, amely kikövezi az utat szoftverünk fejlettebb verziói számára. Az idő engem igazolt” – Allen a Windows fejlesztéséről. (Érdemes felidézni, hogy az Apple fejlesztéseinél is Jobs legfőbb stratégiai célkitűzése az volt, hogy eszközeik, versenyelőnyük alapvető forrásaként megragadó felhasználói élményt nyújtsanak. Ehhez szabta a fejlesztési tervcélokat, eszközeik kezelőfelületét, formatervét, mindent. A virágkorán túljutott Microsoft szoftverein pedig mindinkább érződik, hogy a verzióknak az új értékesítési lehetőségek megteremtését, netán kikényszerítését szolgáló frissítései gyakran többé-kevésbé ártanak a felhasználói élménynek.) / „Az 1990-es évek végére a Microsoft volt a történelem legnagyobb és legjövödelmezőbb szoftvervállalkozása, amely a személyiszámítógép-iparral azonos ütemben – tehát igen gyorsan – növekedett.” / És íme Gates bölcsessége, ismét Allen szavaival: „Nagyon valószínűtlen volt, hogy az Armageddon bekövetkezik. Bill mégis úgy ítélte meg, a pohár hétnyolcada már kiürült.” / És Gates egyensúlyozása a ’90-es évek végén, a tőzsdei várakozások borotvaélén: „Szorongatva érezte magát, mert a Wall Street és a részvényesek egyre nagyobb nyereségességet és növekedést vártak el. A cég elnök-vezérigazgatójaként soha nem méretezte túl a várható eredményeket. Mindig szerényen tervezett, hogy aztán annál ragyogóbb legyen a pillanat, amikor kiderül, túlteljesítette a várakozásokat. Az 1990-es évek során a Microsoft részvényeinek ára közel megszázsorozódott, s Bill úgy vélte, egyre nehezebb lesz ezeket az eredményeket túlszárnyalni.”

S hogy mi lesz tovább a céggel? Allen szavai 2011-ből: „Új korszak felé haladunk, és ugyanaz a mintázat ismétlődik. Egy cég kitűnik a többi közül, de aztán későn csatlakozik a legutolsó fontos fejlesztési trendhez. Az ember még nem is szerzett tudomást róla,

amikor egy ellenfél már bejelentette az igényét az elsőbbségre, és megszerezte a piaci és a technológiai vezető pozíciót.” Különösen tanulságosak Allen szavai ennek miértjéről, ami rímelt a startup-ethosz elvesztésének jelentőségére: „A felhasználók tunyasága, sodródása a trónkövetelőt kemény lépésekre sarkallja, így az egykori főkutya egyszer csak a sor végén találja magát.” (Azaz a trónkövetelő a felemelkedésért, térnyerésért hajlandó alkalmazkodni a piachoz, még a felhasználók „tunyaságát, sodródását” is kiszolgálni, amit a „főkutya” már nemigen tesz meg – nála már beütött a nagyság átka.)

S mielőtt rátérünk, hogy idézzünk néhány részletet a Microsoft és e két vezetője történelemformáló menetelésének bemutatásából, íme még Allen néhány megállapítása a csatatér mai állapotairól, a Gates, Allen, Jobs és társaik által teremtetett új szcenárióról: „A PC visszapillantó tükrében az evolúció új termékei látszanak közeledni, a mobil eszközök, amelyek jellemzőit máris felvillantja az okostelefon: az ember zsebében rejtőző, számítógép-funkciót betöltő platform. A technológia területén senki sem kapja meg a jövőt ajándékba. A Microsoft nem engedheti meg magának, hogy a ’futottak még’ kategóriához tartozzon azokon a mobil platformokon, amelyek hamarosan az alacsonytól a közepes intenzitású számítástechnikai és webes tartalomfogyasztás legfontosabb hordozóivá válnak.” / „A Microsoft 2010 közepére a nagyteljesítményű okostelefonok piacán a negyedik helyre csúszott vissza. ... Az Apple a legjelentősebb író-rendező ezen a színpadon, ebben az üzletágban ez a cég gyakorolja a legnagyobb hatást a jövő kultusztárgyaira. Jobs világa korlátozottan kínál választási lehetőségeket, de minden mindennel összekapcsolható, és garancia van arra, hogy hibátlanul működik is. Ez olyan sajátosság, amely képes letörni a fogyasztók természetes ellenállását.” (Igen, Jobs, a varázsló arra is képes volt, hogy tartós sikerre vigye a maga különleges stratégiáját: „A fogyasztók nem tudják, mit akarnak, de mi megtanítjuk ezt nekik!” – És megtanították! / „Azután ott van a fürge, a ’felhők közé’ (ez a ma rohamosan terjedő informatikaifelhő-szolgáltatásokra utal – Osman P.) beférkőzött Google, amely egészen újszerű megközelítéssel próbálkozik: induljunk korlátozott funkcionalitással, másoljuk a piacvezetőt, hozzunk be alkalmazásokat mindenhol, rohanjunk, mint egy őrült! Lényegében újragondolta a Microsoft régi, lekövetésre épülő stratégiáját a mobilokra és a webre alapuló világ körülményei között.” / „A mobil platform vezetőit Moore törvénye tette sikeressé. ... Olyan termékfejlesztési ciklussal dolgoznak, amely hat hónapig vagy akár kevéssel rövidebb ideig tart. Ez az ütem megfelel annak az időnek, ameddig az emberek odavannak az újdonságokért.” (A mai nyugati civilizáció egyik legfőbb bűne, hogy az újbóli eladásokon szerezhető profit érdekében szó szerint őrült módon felgyorsította az erkölcsi avulást. Ez az erőforrások teljesen megengedhetetlen pazarlásával jár, és nagyon csúnya vége lesz.) / „Az okostelefon nem válhatja föl a számítógépet az olyan komolyabb irodai alkalmazások terén, mint az értékesítési táblázatok és kimutatások. Minden más területen az emberek az asztali gépek és a laptopok helyett áttérnek a könnyebb, hordozható eszközökre.” (Az is igaz persze, hogy mindenki, így Allen is előbb-utóbb eléri jóstehetsége határát. Különösen a gyorsan fejlődő „felhőszolgáltatásokat” is figyelembe véve nem tűnik megalapozatlannak a feltevés,

hogy az okostelefonnak a számítógéppel szemben már ma is a legfőbb hátránya mindössze két tényezőben áll: 1. aki tízujjas gépeléshez szokott, annak lassú lehet az okostelefon billentyűzete által kínált beviteli lehetőség; 2. az okostelefonok kijelzője legalábbis nehézkessé teszi nagyobb képernyőtartalmak áttekintését. És látjuk: a modern számítástechnika eddig sorra megbuktatta a korlátaira vonatkozó jóslatokat.)

A könyv második fele arról számol be, amit a HVG ajánlója így összegez: „1982-ben, amikor Hodgkin-kórt diagnosztizáltak nála, élete gyökeresen megváltozott. Visszavonult a Microsofttól, és felépülését követően más utat választott: hatalmas vagyont és elképesztő ötleteit a legújabb kutatások és felfedezések szolgálatába állította. 1986-ban megalapította saját cégét, a Vulcant, amelynek égisze alatt több mint 50 vállalatba fektetett be, a szórakoztatóipartól kezdve a telekommunikáción és a biotechnológián át az agykutatásig. Vállalkozásai mögött mindig ugyanaz az egyszerű kérdés áll: 'Mi az, ami nincs, de lennie kellene?' Különösen tanulságos a szerző önelemzése arról, hogy a szoftverfejlesztésben és nagyüzemi hasznosításban kiemelkedően nagy tehetséggel megáldott, a Microsoft sikeres, óriási felütésén edződött Allen mennyivel esendőbbé, sokkal kevésbé sikeressé vált, amikor más területeken fejlesztések és cégépítések szakmai befektetőjeként, egyik vezetőjeként, részben egészen a maga koncepciója szerint igyekezett kamatoztatni hatalmas vagyont, tudását, tapasztalatait. (Nem amerikai lélekkel az nekünk inkább mókás, hogy első dolga volt venni magának egy kosárlabdacsapatot.)

Végezetül néhány karakteres szemelvény Allen, Gates és a Microsoft hőseposzából:

Igen fiatalon, az iskolában ismerkedtek össze, mindketten heves és igen aktív érdeklődéssel a számítástechnika iránt. Kettejük kezdeti összjátékát jól jellemzi a következő részlet Allen elmondásában: „Akárhányszor valamilyen új ötlettel álltam elő, Bill megíúsította a megvalósítást. 'Ehhez sok ember és rengeteg pénz kellene' – mondta ilyenkor. Esetleg azzal válaszolt, hogy 'Ez valami rém bonyolult dolog.' 'Nem vagyunk mi hardverguruk. Mi a szoftverhez értünk' – figyelmeztetett. Igaza volt. Elképzeléseim messze megelőzték a kort, és meghaladták kettőnk képességeit. Vagy az egyik, vagy a másik, de talán leginkább mindkettő igaz volt. Bill józansága megóvott bennünket attól, hogy olyan területeken próbálkozzunk, ahol csak időt veszíthetünk, mert gyakorlatilag nincs esélyünk, hogy sikeresek legyünk.”

Első „profi” termékük egy saját fejlesztésű, BASIC nyelven írt program volt a számítógéphez. És gondoljunk bele: az operatív tároló kapacitása, amelyben a programjuknak el kellett férni, mindösszesen 4 kB volt. „Ha nehezen is, de reméltük, be tudunk szorítani abba a 4 kB-ba egy némileg csökkentett értelmezőprogramot, és emellett még marad egy kis hely egy felhasználói programnak.”

Allenék hamar beleütköztek a jogosulatlan szoftvermásolás problematikájába, és programjuk révén valamelyest bekerültek annak történelmébe is. Az Altair (a gép, amelyhez programjaikat írták, s amivel professzionális üzleti tevékenységüket megkezdték a korábban említett Albuquerque-ben) amatőr vevőkörének szüksége volt a BASIC-ükre. „De miért is

vették volna meg 75 dollárért, amikor ingyenes másolatot lehetett szerezni? A műkedvelők nehezen fogadták el, hogy a szoftver a szerzői jog hatálya alá tartozik, mert ez teljesen új dolog volt. Csak az Altair megjelenése után született meg az országos szakértői testület állásfoglalása, amely szerint a számítógépprogram 'oly mértékben esik teljes körű szerzői jogvédelem alá, amilyen mértékben az szerzőjének eredeti munkája.'"

Hamarosan megtapasztalták azt is, hogy a másolás a hardver világában is dívik: „A korai újtítok ritkán maradnak sokáig az élen. Követőik gyorsan lekoppintják a lényegét, és learatják a babérokat. Egy évvel azután, hogy az Altair berobbant a piacra, az IMS Associates megkezdte az IMSAI 8080-as szállítását. Ez egy alumíniumdobozos Altair-klón volt.” Az új géptípusok megjelenése ugyanakkor számukra kedvező, sokat ígérő fejlemény volt, hiszen velük bővült programjaik felvevőpiaca. „Két, szoftverrel foglalkozó fiatalember számára azt jelentette, hogy számukra eljött a nagy lehetőség.” „A személyiszámítógép-piac hihetetlen mértékben kibővült: havonta új gépek jelentek meg. Az MITS (az Altair gyártója – Osman P.) mellett még abban az évben több más céggel is üzleti kapcsolatba kerültünk. Az ő gépeik számára a BASIC kizárólagos szállítói lettünk. Az volt a stratégiánk, hogy olyan alacsony áron adjuk a termékünket, amiért a hardvergyártó cégeknek nem volt érdemes saját BASIC-nyelvet kifejleszteni – különösen, mivel az erősen késleltette volna piaci megjelenésüket.”

És az üzleti siker megragadó íze: „A mi BASIC-értelmezőprogramunk lett az első olyan mikroprocesszor-termék 1979 áprilisában, amelynek forgalma 1 millió dollárnál többet hozott. Azzal, hogy az Egyesült Államokban és külföldön több mint 300 ezer felhasználója volt, több gépre installálták fel, mint bármely más programot.” Ám a piacon a versenyben nincs megállás, sem kegyelmi állapot: „Nem tartottunk szünetet, hogy ünnepeljünk. Volt néhány asztal, amelyeken jó néhány 8 bites számítógép állt, köztük több prototípus. Mind-egyikhez le kell szállítanom egy BASIC-et, hogy megerősítsem a Microsoft dominanciáját a magas szintű programnyelvek körében.”

S már csak egyetlen sajátos mozzanat ezekből a kezdeti, hősi időkből: „Ha egy hardveres cég olyan BASIC-et használt, amely nem tőlünk származott, szétszedtük a gépüket, hogy megállapítsuk, nem másolták-e le a mi kódunkat, nem visszafordításon alapul-e. Ha a gyanúnk megalapozott volt, egy vagy legfeljebb két szigorú hangú levél általában elegendő volt. Ha a kód egy másik cégtől származott, akkor azt hangsúlyoztuk, hogy a mi BASIC-ünk fényével jobb. És tényleg jobb volt, mert folyamatosan azon igyekeztünk, hogy újabb lehetőségeket építsünk bele és állandóan továbbfejlesszük.” (Idekívánczik egy megjegyzés: az egy dolog, hogy az újabb eladások kényszere olyan fejlesztésekre is késztet, amelyek egyetlen igazi rendeltetése, hogy újak, jobbnak és ezért megvásárolandónak mutassa az így piacra vitt árucikket. Azzal azonban minden jó fejlesztő tisztában van, hogy a fejlesztést befejezni sohasem lehet, viszont tudni kell lezárni!)

Mindez pedig még csupán a Microsoft ma is a jövőbe ívelő útjának eleje. Allen még nagyon sok tanulságos és/vagy érdekes részletet elmond a továbbiakról, akár csak az életének második, Microsoft utáni szakaszáról. Talán nem nagy tévedés az utóbbi tevékenységét ka-

landozó-vállalkozónak nevezni. S különösen sokatmondó látni, hogy ennek során olykor őt is utolérte sok sikeres ember átka: odáig emelkedni, ahol már nem elegendő a kompetenciája a vállalt feladathoz.

Dr. Osman Péter

* * *

A 20. sz. fényes arca: csúcstechnológiák az utakon

Michael Dörflinger: Oldtimerek képekben. Alexandra Kiadó, 2012; ISBN: 9632979847

Stephan Fennel: Motorkerékpárok képekben. Alexandra Kiadó, 2012; ISBN: 9632979823

Csodálatos tárlattal szolgál ez a két elegáns album a XX. sz. egyik – vagy, ha külön-külön kezeljük őket, két – különösen emblematikus és szó szerint korszakalkotó eszközcsaládjának kiemelkedő darabjairól.

A korai kezdetektől fogva mindinkább az élet nélkülözhetetlen eszközei, segítői, a legjobb darabjaik, típusaik a korszerű technika csúcseinak megtestesítői, és a modern társadalomban a vágy büszkén mutogatott tárgyai. Valljuk ugyanakkor be: mára különösen az autók, de a nagyobb motorkerékpárok is korunk egyik olyan ellentmondásának képviselői, amely minden bizonnyal már nem tartható fent soká: a gyorsan növekvő létszámú és igényű emberiség és a hasonlóképp sebesen és erőltetetten bővülő gazdaság igényeihez képest mind szűkösebb természeti erőforrások ésszerűtlen pazarlásáé. Könnyű ezt felismerni a mindennapos, óriási számban megjelenő látványban, midőn az utakon egy-egy tonnás vagy annál is nagyobb, nehezebb személyautó vagy sok száz kilós motorkerékpár egy-két embert, formálisan fogalmazva önsúlyának kis töredékét kitevő hasznos súlyt szállít. (Talán nem túlzás azt mondani, hogy ez egyben döbbenetesen jó példa korunk eszeveszett, hosszú távon fenntarthatatlan individualizmusára is.) Még sarkítottabb a probléma, ha felidézünk: amennyiben a Föld népességszaporulatának trendje így vagy akár csak nem sokkal lassulva folytatódik, hamarosan gyorsan súlyosbodó nehézséget okoz az ehhez szükséges élelmiszer előállítása, különösen ha nem akarjuk a Föld biodiverzitását végképp lerombolni, eltörölni annak érdekében, hogy a helyén élelmiszert termelhessünk. Ezzel együtt és ennek ellenére ma az emberiség mindinkább azon mesterkedik, hogy élelmiszerből állítson elő motorüzemanyagot. Ez sem mehet már soká, és valakinek-valaminek hamarosan koplalnia kell: vagy az embernek, vagy ezeknek a járműveknek. S hozzá tartozik, hogy mivel a motorizáció robbanásszerű terjedését, az autók és motorkerékpárok számának növekedését a világegyetem tágulásával ellentétben nem követi a Föld felületének tágulása, e járművekből a túlszű-

felt utakon egyre inkább és gyakrabban *állmű* lesz, azaz csak állnak a dugókban – legalább amikor az új, okos elektronikák leállítják az üzemanyagot faló motort –, vagy keservesen és igen nagy fajlagos fogyasztással araszolgatnak előre.

Oldtimerek

„Amikor a 19. század végén megépítették az első automobiloikat, páratlan diadalmenet vette kezdetét” – írja az Alexandra ajánlója. És szó szerint gyönyörűen, 400-nál több, dokumentációértékű, nagy többségében színes és túlnyomórészt megragadóan jó fotóval, valamint kitűnő, olvasmányos, rengeteg részlettel gazdag történetmondással, leírásokkal, ismertetésekkel tárja elénk az autók technika-, ipar- és kultúrtörténetét a legkorábbi kezdetektől a közelmúltig, „felvonultatva a világ automobil-történetének leghíresebb modelljeit a 19. század végének első gőz- és elektromos autóitól a 70-es évek dinamikus sportautóiig és a családi limuzinokig”. A szerzőt idézve „az egész földkerekség régi autóinak világát mutatja be”, és az autógyártásról és az autózásról belőle kibontakozó összképpel messze többet is ad a leghíresebb, 30 évnél idősebb modellek ismertetésénél.

Mindezzel kétségbe vonhatatlanul megerősíti: a mai állapotokról fentebb vázoltak, a belőlük kényszerűen kiérződő komor kép semmit sem vesz el annak értékéből, hogy a mikroelektronika széles körű alkalmazásáig valószínűleg az autók az az eszközcsalád, amely a legnagyobb szerepet játszotta a 20. sz. gazdasági és társadalmi viszonyainak alakulásában. Az itt felsorakoztatott modellválaszték gazdagsága nemcsak szemet kápráztató, de bámulatba ejtő is. Tudjuk, ám ebből is könnyű rájönni: a személyautók típusainak kialakításában csaknem kezdettől fogva meghatározó szerepet kap a marketingfogantatású választékbővítés, amellyel azok funkciói messze túllépnek a közlekedési és szállítási feladatok ellátásán, ugyanakkor fel is ébresztik a mind szélesebb igényeket az autókra. Tulajdonosának igényei és lehetőségei szerint az autó a közlekedés és szállítás mellett a sport, a szórakozás kelléke, egy életfelfogás hirdetője, az önkifejezés eszköze – és az önreklámé is, ennek mindenféle értelmében. Az autógyártás mindenkori élvonalbeli termékei – főként a személyautók terén – az áruvilág legmegbecsültebb darabjai közé tartoznak, s bennük válnak a műszaki alkotások a legkiemelkedőbb presztízsteremtővé mind a társadalmi elitek – és a közjük törekvők – életében, mind az üzleti világban.

A könyv természetesen az autógyártásról is szól, az pedig mindezekkel mindenütt a nemzetgazdaság egyik húzóágazata. Jelentős szerepet játszik ebben, hogy a megbízhatóság itt különösen fontos, ezért mind a gyártóknak, mind beszállítóiknak igen kemény minőségi követelményeknek kell megfelelniük, ami erőteljesen emeli az adott ország technikájának általános színvonalát is. Ha nem is a gyártók szerencséje, viszont annál inkább a felhasználóké, a gazdaságé és a technika fejlődéséé, hogy az autók fejlesztése szinte a kezdetek kezdetétől a kínálati verseny egyik rendkívül kemény területe, amelyben egyetlen gyártó sem mellőzheti gyártmányai folyamatos fejlesztését, ha meg akarja őrizni a helyét a piacon. Ennek köszönhetően az autók java a kezdettől fogva a folyamatos innovációs fejlesztések

megtestesítője. Mindenekelőtt műszaki termék, hiszen technikai megoldásai, kialakítása teremtik meg alapvető funkcióit, adják elsődleges használati értékét: a szállítás képességét. Ugyanakkor azonban, amint a napi élet részévé vált, a kiváltságosok játékszerének eme arisztokratikus státusából le kellett szállni – voltaképpen sokkal inkább a szolgálatával fel kellett emelkednie – sokak közlekedési és munkaeszközének szintjére. Ezzel előtérbe került a gazdaságos alkalmazás követelménye, s szintűgy, hogy az autó az ergonómiai tervezés remekműve is kell legyen. Részben ezekért, a használati funkciókat minél jobban segítő kialakításért, részben pedig esztétikai, megkülönböztető és presztízsértékük növeléséért az autók fejlesztésében ugyancsak meghatározó jelentőségű szerepet kapott az ipari formatervezés. Valójában ha megnézzük az autótörténelem legkorábbi kiemelkedő típusának, a Ford máig is élő hírű T-modelljének itt látható képeit, a maga nemében – és persze inkább a korábbi korszakok elegáns hintóira hajazva – ezeken is megcsillan egy sajátos szépség. Így van ez ma is, és így lesz mindaddig, amíg autó járja az utakat, és ez teszi a nagy autókiallításokat az innovációs eredmények tündöklő seregszemléivé.

A jó autó mindenkor az optimális technológiára épül: a technikának azokra a legfejlettebb eredményeire, amelyeket már képesek vagyunk hatékonyan és elfogadható megbízhatósággal alkalmazni. A korszerű autó így egyrészt megtestesíti a technika állásának élvonalát, másrészt ösztönzi is a fejlesztést minden olyan területen, amely eredményeivel bekerülhet az autógyártásba, valamint az autók használatához szükséges infrastruktúrába: szervizhálózat, üzemanyag-ellátás, úthálózat. (Láthatjuk, hogy a gazdaságfejlesztés érdekében mekkora erőfeszítéseket tesznek az utóbbi évtizedek magyar kormányai is, hogy autógyártást vonzzanak az országba.)

Az album fejezetei: Az autó – Egy ötlet sikertörténete / Olcsó és kompakt – A kisautók meghódítják az utakat / Ranghoz illő járművel az úton – A közép- és felső kategória / Luxus négy keréken – Egyéniség és klasszis / A férfiak nagy álma – Sportkocsik a világ minden tájáról / A youngtimerek – Új generáció az előzősávban.

Motorkerékpárok képekben

Különös jószág a motorkerékpár. Valamilyest tagadhatatlanul azokat szolgálja, akiknek nem futja autóra, ez azonban szerepkörének és történetének a kisebb, és – talán megengedhető mondani – jelentéktlenebb része. Valahogy úgy, ahogy az ember megbecsüli a mecklenburgi vagy a muraközi lovat, tisztelettel elismeri értékét és szolgálatát, de az arabs telivért csodálja. „A motorkerékpár – főleg kedvező árfekvése miatt – már az automobil elterjedése előtt megkezdte a széles néptömegek mobilizálását, különösen az Egyesült Államokban. A vásárlóerő fokozatos növekedésével viszont a négykerekiek hamar az élre törtek” – írja Fennel bevezetőjében. Megkockáztatható azonban, hogy ez nemcsak vásárlóerő kérdése, hanem a járművek által nyújtott funkcióké is. Jól mutatja ezt ez a két album is.

Kétségtelen, hogy a motorkerékpárok legkiválóbbjai ugyanúgy a műszaki-ergonómiai formatervezési innováció csúcsteljesítményei, mint az autók, szintűgy a mérnöki tervező-

munka leglátványosabb alkotásai közé tartoznak, és ugyanúgy a kezdetek kezdetétől fogva a folyamatos innovációs fejlesztések megtestesítői, s egyben annak ösztönzői is. És talán a kiemelkedő műszaki alkotások egyetlen más fajtája sem nemesedett olyan mértékben kultusz tárgyá, mint ezek a fantasztikus jószágok. Ceterum censeo: tessék mondani két olyan szárazföldijármű-márkát, amelynek a kedvéért igen tiszteletre méltó foglalkozásokat űző, nemritkán kifejezetten magas társadalmi állású, komoly és gyakran már nem is nagyon fiatal hölgyek és urak rendszeresen különösen jellegzetes törzsi tollazatot öltenek, és abban a gépükkel dzsemborikra, happeningekre, azaz törzsi találkozókra járnak. Alighanem csak egy ilyen lesz: a világ leghíresebb motorkerékpár-márkája, a Harley Davidson. Tessék végiggondolni, melyik az a termékmárka, amely egymaga a legjobban megtestesíti a XX. század Amerikáját. A válasz alighanem egyöntetű lesz: a jó öreg és örökifjú Harley Davidson. Melyik az a motorkerékpár, amelynek legjobb típusai presztízsből képesek felülmúlni az autók igen jelentős hányadát? A hírneves Harley Davidson. Ám zuhogó esőben, fagyban-zimankóban, viharos szélben mit választ az ember, s a legtöbbjük mit választ egy hosszú, fárasztó úthoz? Autót.

A motorkerékpárok nagy hányada ugyanakkor mindig több volt, mint valamiféle leegyszerűsített és ezért olcsóbb autópótlék – sokkal inkább igen jelentős hányadban a saját jogán, a maga sajátos érdemeinek köszönhetően sikeres közlekedési, sport-, hobbieszköz. Tökéletesen illik rájuk, amit az utolsó rész címe sugall: „Motoros kultusz – A közlekedéstől az életérzésig”. Egy jobb motorkerékpár teljesítménye ma már meghaladja a kisebb vagy közepes autókét, és e tekintetben vetekszik a középkategóriába esők jelentős hányadával. A jobb ár is hasonlóképpen áll az autókéhoz viszonyítva. Ebben is megmutatkozik, hogy használati értékében a motorkerékpár egészen más világ, mint az autó, és a jobb típusokat nem azért vásárolják az emberek, hogy az autónál olcsóbb közlekedési eszközhöz jussanak. A motoron az ember közvetlenebbül éli meg mind az útját környező tájat, mind a sebesség érzését. Ára is van ennek: egyrészt a védettség hiánya a széllel, csapadékkal és még inkább az esés kockázatával szemben, másrészt az a sajátos egyensúlyi helyzet, amely minden kétkerekű motorkerékpár elkerülhetetlen tulajdonsága: az egyenysávos jármű súlypontja az alátámasztás fölött imbolyog, ami statikailag labilissá teszi, és csak vezetőjének folyamatos, aktív közreműködése képes visszatartani a borulástól. Az autó kétségkívül többszörösen is nagyobb biztonságot nyújt utasának, és a motor nem is védi meg úgy az utasát, mint az autónál a kocsiszekrény és a biztonsági eszközök. Az autó eleve kényelmesebb is, és számos szolgáltatást nyújt, amelyekkel a motor nem versenyezhet. Mégis, sokan önmagáért választják a rangos motorkerékpárt, nem pedig azért, mert jó autót nem engedhetnének meg maguknak. És nem is csak a sebesség megszállottai: mondják, a Harley Davidsonon az igazi értők nem száguldoznak, hanem impozánsan, méltósággal közlekednek – nem kell bizonyítaniuk annak kiválóságát.

Mit tudnak, mivel vonzanak e kétkerekű járművek? Hogyan alakult fejlődéstörténetük s helyük a motorizáció modern világában és a XX. századi emberében? Erről ad kitűnő átte-

kintést 350-nél több, szintúgy technika- és kordokumentáció értékű fotóval ez a gyönyörű album. Tökéletesen megérdemelné, hogy mindazt a dicséretet elmondjuk róla is, amelyet az előzőről, ám álljon itt annyi: méltó párja amannak.

Az album fejezetei: 1817–1913 Egy sikertörténet kezdetei – A futókeréktől a Reitwagenig; Az amerikai korszak / 1914–1945 Mozgalmas évek – Amerika felfedezi önmagát; A kis (háború előtti) csoda / 1946–1990 Harc a világgpiacért – Az NSU és a gazdasági csoda; A brit birodalom tündöklése és bukása; A négy távol-keleti óriás / 1991-től napjainkig A modern motorkerékpár – Európa magához tér; Technológia és életstílus / Motoros kultusz. A közlekedéstől az életérzésig – Érdekességek a motorosok világából; Motorkerékpár minden célra; Úton a nagyvilágban; Hollywood és a motorkerékpár.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

THE NAMES OF GENERIC MEDICINES – TRENDS AND STRATEGIES

Orsolya Szentesi

Pharmaceutical trademarks are obviously influenced by market effects and in particular by generic trends. The present study examines the possibilities and actual choices of generic drug names in today's Hungary. In that aim, we present the legal background of medicine names (with regard to marketing authorisation as well as trademark registration). Furthermore, we examine generic pharma name types and briefly mention generic companies' detectable naming trends.

SIGNBOARD IS NEEDED!

CERTAIN QUESTIONS OF THE TRADE MARK USE OF DISTRIBUTORS

Dr Áron Márk László – Dr Barnabás Mező

The interests of the trademark owner and the reseller are in conflict when a reseller, who distributes the products of the trademark owner, uses the trademark of the trademark owner. This conflict often leads to disputes. This article aims to respond to the following questions by analyzing current European and Hungarian laws and case-law: how can a reseller use the trademark in a physical form, is it permitted to use a trademark in a company name or trade name, how can a reseller use a trademark in the internet, are registering a domain name containing a trademark or using a word or device mark on the website or using a trademark in meta tags or in Google Adwords allowed?

JURISPRUDENCE SINCE 2006 ON THE RULES OF AUTHORSHIP AND OF WORKS WITH MULTIPLE AUTHORS

Péter Gyertyánfy

The third of a series of articles presents the conclusive judgments on Art. 4–8, 15, 29, 94/B and 106 of the Hungarian Copyright Act. The author suggests, as a conclusion, certain light structural changes in the Act for the case of a general revision and advocates for the deletion of Art. 6 on common works.

SOMMAIRE

<i>Orsolya Szentesi</i>	Les noms des médicaments génériques – tendances, stratégies	5
<i>Dr Áron Márk László – Dr Barnabás Mező</i>	On a besoin de l'enseigne! Certaines questions sur l'utilisation des marques des distributeurs	17
<i>Péter Gyertyánfy</i>	La pratique judiciaire du droit d'auteur depuis 2006: la personnalité des auteurs; les oeuvres par plusieurs auteurs	48
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	66
Avis d'expert choisis du	Corps des Experts en Droits d'Auteur	105
	Revue des livres et périodiques	126
	Summaries	145

INHALT

<i>Orsolya Szentesi</i>	Namen der generischen Medizinen – Trends, Strategien	5
<i>Dr. Áron Márk László – Dr. Barnabás Mező</i>	Man braucht das Ladenschild! Manche Fragen über die Markennutzung de Vertreiber	17
<i>Péter Gyertyánfy</i>	Die richterliche Praxis des Urheberrechts seit 2006: die Person der Verfasser; die Werke von mehreren Verfassern	48
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	66
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		105
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		126
Summaries		145

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban tesszük közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAviron Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).